

I A C O B I
A R M I N I I

VETERAQUINATIS BATAVI,

S. Theologiae Doctoris eximij,

DE

vero & genuino sensu

CAP. VII. EPISTOLAE

AD

R O M A N O S

DISSERTATIO.

LUGDUNI BATAVORUM,
Ex Officinâ GODEFRIDI BASSON.

MDCCXXIII.

Nobilissimo & Amplissimo Viro,
D. GVILHELMO
BARDESIO,

Toparchæ in Warmenhuyſen, &c.

Domino & fautori nobis multis nomi-
nibus honorando.

Nobilissime & Amplissime vir, domi-
ne plurimum honorande.

P Nſignis perpetuaque conſideratione
digna eſt illa apud Apoſtolum ſen-
tentia, qua Euangelij doctrinam ve-
ritatem ſecundum pietatem vo- Tit. 1.
verſ. 1.

cat. Vnde nobis bona bonorum omnium veniã
colligere licet, eam non in nudâ theoria inanique
conſiſtere ſpeculatione, neque in ijs quæ ad meram
& abſtractivam notitiã pertinentia cerebrum
hominis duntaxat pervolitant, ad affectuum vo-
luntatiſque reformationem neutiquam pertingen-
tia: ſed in ijs quæ ſincero Numinis metu, vero-
que ſolidæ pietatis amore pectus imbuunt, homi-
nesque ſtudioſos efficiunt bonorum operum. Cui
rei confirmandæ imprimis & illuſtrandæ facit
alius non minùs præclarus eiſdem Apoſtoli in eã-
dem Epistolâ locus, qui ſic habet: Illuxit enim Tit. 2. 11.
gratia illa Dei ſalutifera omnibus homini- 12.

* *
*

2

bus;

bus; erudiens nos ut abnegatâ impietate & mundanis cupiditatibus, temperanter, justè, & piè vivamus in præsentī seculo. Quicunque ergo divina huius veritatis præcones se profitentur, etiam atque etiam id operam dare debent, ut præcis curiosis spinosisque questionibus, omnibusque otiosis subtilitatibus quæ ex humana vanitate ortum ducunt, unam & solam pietatem auditoribus suis commendent, eosque ad fidem, spem, charitatem seriò informent: quemadmodum vicissim illi ex auditoribus quibus hæc veritas cordi est, hoc enixè agere tenentur, ut reliquis omnibus quæ transversim incidere possint præteritis & insuperhabitis, in unam pietatem collinient perpetuò atque oculos intendant: illud utriq; pro indubitato principio habentes, se in verâ Theologiâ rudes prorsus, & hospites esse, nisi ita didicerint Θεολογείν, ut Theologia ipsis ad pietatem & sanctimoniam faciem præferat, quam ipsi sedulò gnàviterque sequantur.

Hæc monela, si unquam necessaria fuit, ceriè eò magis hoc tempore necessaria est, quòd videamus impietatem æstuante & turbinibus agitati maris instar exundare passim, idque cum tanto hominum stupore & ἀναδυσία, ut non pauci qui antiquum prorsus obtinent, & ne tantillum quidem de impura vita institutis mutarunt, tamen Christianos se vel inter primos autument, favoremque summi Dei, cælum, vitam, consortium Christi & beatorum Angelorum tanta & iam præsum-

presumptuosa praesidentia, tantâ animi securitate
spondeant, ut atrocissima se iniuriâ affici ab illis
censeant, qui ipsas in vanâ hac persuasione falli
iudicantes, ullâ ex parte de eâ dubitare iubent.
Equidem, hac tam deploranda rerum constitutio-
ne nullum studium laudabilius esse videtur, quàm
ut tam perniciosi mali causæ sedulo inquirantur,
errantesque animæ remediî salutaris adhibitione
ex diabolico hoc veteris excitata, felicioribus
Euangelij & Spiritus Christi auspicijs vitam mu-
tent, se solida emendationi morum dent, atque
sic demum sibi quâ talibus gratiam apud Deum
gloriamque æternam ex divino eius verbo condi-
cant.

Causæ varia sunt, & pleraque consistunt
in erroneis quibusdam falsisque conceptibus,
quos homines alij alios sive à se excogitados,
sive aliunde subministratos animo suo impres-
sos circumgestant, qui vel in generali, vel
in particulari, vel directè vel indirectè vero se-
riore pietatis studio, atque consecrationi virtutum
obicem & impedimentum ponunt. Nihil de im-
pijs nonnullorum conceptibus hic dicendū nobis,
qui vel non credunt extare vitam æternam, vel
si maximè extet, eam non credunt tantâ tamque
sublimis excellentiæ esse atque in Scripturis sacris
describitur; vel desperant de misericordia Dei
erga peccatores resipiscences; vel denique impossi-
bile esse statuunt, viam pietatis novæque obedi-
entiæ à principe salutis nostræ præscriptam inire.

* *

3

Quam

Quandoquidē illi adseverationes & promissiones Dei, quae sunt vera Christiana Religionis fundamenta, non luxant modo, sed & funditus ever-
tunt, atque ita uno ictu omnem pietatem eiusque studium omne & amorem ex animis hominum radicitiū evellunt. Verba facere institimus de illis vel tacitis vel expressis hypotbesibus pietati noxiis, quae inter ipsos Christianos locum habent, sive publicē defendātur, sive secus. Inter eas primo loco in censum venit praedestinationis in-
conditionata dogma, cum ijs quae inde necessario nexu dependent, & nominatim illa tantopere decantata sanctorum perseverantia (cujus fiduciā ea à nonnullis proferuntur quae referre horresci-
mus, sicut etiam revera indigna sunt Christianis auribus) quippe quae non leve impedimentum pie-
tati ponunt. Quod ipsum cum parens noster, benedicta memoria, post diligentem saepiusque re-
petitam Scripturarum sacrarum lectionem & re-
lectionem, post longas meditationes, arduas ad Deum preces cum jejunijs, ceriō sibi deprehende-
re visus esset, secumque perpendisset illa dogmata, uti à Doctoribus quibusdam acriter urgeren-
tar, & passim in Scholis juveniū instillarentur; nunquam tamē nec à priscā Ecclesia, nec à Moder-
na, praecunte legitimo examine, recepta esse, in-
querem judicatam transisse: cepit paullatim suas adversus ea difficultates & gravamina propone-
re, ut ostenderet non esse tam firmiter in Scriptu-
ris fundata atque vulgō haberentur; progressuque
temporis

temporis confirmator factus in veritatis cogni-
 tione (præsertim post habitam collationem cum
 D. FRANCISCO IVNIO visamq; imbecil-
 litatē responsionum ipsius) ea fortius impugnare:
 memor tamen semper modestiæ sibi convenientis.
 Argumentorum autem quibus ea impugnavit
 non postremum fuit hoc ipsum in quo nos jam ver-
 samur, quod videlicet, is eorum esset genius, ut
 studium pietatis luxare, atque adedò extinguere
 comparata essent. Quo in labore nonnunquam
 & subtilitatibus usus est, iisque rationibus quæ
 non statim vulgo obvia: sed subtilitatibus neces-
 sarijs ad evertenda dogmata (ipsius iudicio) tam
 noxia. Et ceriè, sicut amor nonnisi per alium
 amorem vincitur, sic subtilitas falsi inventrix &
 stabilitrix vix citra subtilitatem veri adsertri-
 cem, falsique convictricem superari evertique
 potest. Subtilitates itaque quas hic usurpavit uti-
 les & necessariae fuerunt; non otiosæ, inanes, ad
 delectationem, ostentationem, fastum adinventæ.
 Quàm autem de reliquo rigidus subtilitatum, &
 inanis μετεωρολογίας hostis fuerit, norunt omnes
 qui ipso, præsertim novissimis annis quibus in
 Schola (ubi maximè subtilitates conspiciendi mos
 est) versatus fuit, familiariter usi sunt: possent-
 que testari inter studiosos etiam illi, quos alioquin
 in nonnullis à se dissentiones habuit, si ex con-
 scientia verum dicere velint, illum omnia ad
 usum & praxin Christianæ vitæ retulisse, adco-
 que in lectionibus disputationibusque tum priva-

tuum publicis, in concionibus, sermonibus, scripturionibus, anam pietatem, metumque divini Numinis spirasse. Ceterum, quo pacto & praedestinationis & adnexorum dogmatum genium pietati adversari comprobaverit, non est opus à nobis hic repeti, cum ipsius scripta eà de re partim extent, partim aliquando (cum bona Deo) extitura sint. Praestat lectores cordati ipsam suis verbis loquentem audiant, quàm nos de ipso balbutientes. Dulcius ex ipso fonte bibuntur aqua. Hypotheses reliquae pietati obicem ponentes variae sunt, quarum omnium nunc non possumus meminisse; eas autem quae occurrunt breviter, ne prolixitas tibi Vir nobilissime, tadium pariat, exsequemur.

Capitalis error primum se offert, omnium pæne hominum medullis & febris intimè inhaerens, quo tacitè apud se fingunt illimitatam in Deo misericordiam, ex qua futurum opinantur, se, etiam si plusculum vitij indulserint, non tamen fore rejectaneos, sed contra Deo charos dilectosque mansuros. Qui error revera cum notoria incredulitate conjunctus est, Religionemque Christianam, quae sanguine Christi fundata est, magna ex parte convellit. Sic enim tollitur necessitas pietatis, eique Apostoli pronuntiato manifestè contradicitur, quo adseveratur, neminem sine sanctimoniâ visurum Deum. Insaniam hominum, audentium sibi benedicere ubi Deus maledicit!

Succedis

Succedit falsa aliorum hypothesiſ, qui mente percurrentes mortalium inſtituta, mores, vitam, conſideranteſque multitudinem errantium & deviantium inter homines omnium ordinum: concludunt, miſericordiam Dei non paſſuram ut tot & tam infinitæ myriades creaturarum rationalium ad imaginem Dei conditarum, æternum pereant. Vnde fit, ut pro eo, quòd ſe deberent torrenti impietati opponere, juxta tenorem Chriſtianismi, contra abripi ſe eiſ impetu ſinant, ſequæ multitudini errantium aggregent. Obliti nimirum, multos per viam latam incedere, quorum finis erit exitium à facie Dei, ſecundum ipſius veritatem. Multitudo neminem præſervabit à perditione. Infelix & miſerandum ſolacium, habere multos ſocios in perpeſſione pœnarum ſempiternarum.

Conſideretur & illa deceptrix viſ, quod vitia nominibus virtutũ condecorantur, & contra virtutes appellationibus vitiorum deturpantur: quo fit, ut homines per ſe in vitia proni, tamò avidius ea ſub larva virtutum latentia conſectentur, & contra virtutes, ad quas eniti arduum eſt, vitiorum gorgone indutas exhorreant. Sic ebrietas hilaritatis; ἀναισθησία iucunda παρρησία; ſobrietas in cibo & potu, in veſtitu ſimplicitas hypocriſeos nomine inter homines veniunt. Hoc nimirum eſt bonum malum vocare, & contra, occasionemque querere qua non mòdò ſine conſcientia reſiſu, ſed & conſcientia ipſa impellente atque inſiſti.

instigante à virtutibus cessans, vitijs tete des. Venit etiam in hunc censum turpis ἀδολογισμός, quo ex illis locis ubi dicimur justificari ex fide sine operibus, malesani homines inferunt, non esse ergo necesse bonis operibus incumbere, impote citra quæ iustificandi, ac proinde & salvandi simus. Non advertentes alibi scriptum esse, fidem veram, hoc est, eam per quam justificamur, debere esse efficacem per charitatem: item, fidem sine operibus mortuam esse, atque inanissimi cada veris instar se habere.

Non parum etiam homines sibi in proprijs & ad quæ propensi sunt vitijs blandiri querentes hæc imaginatio solatur, quod non omnibus vitijs dediti, non ad omnia scelera projecti sint, sed quibusdam sibi peculiaribus vitijs addicti, à reliquis abhorreant. Citantur hæc (ut ingeniosi sunt homines sese excusandis) dicta vulgata, nemo sine crimine vivit, item, trahit sua quemque voluptas. Existimant itaque se verè Christianos esse, ac proinde sibi æternum bonè futurum, cum à plerisque malis (ut sibi persuadent) abstinentes, de cætero unum aliquod vitium tantum, unam tantum Herodiada colunt. Absurdum inventum; cum nemo sit, nemo possit esse addictus omnibus simul vitijs, utpote quorum quedam inter se ex diametro pugnant, seseque mutuò expellunt. Hoc conceptu posito, nemo mortalium impius aut erit, aut esse possit. Occurrere
Iac. 2. 10. debebat illud Iacobi, cum qui in uno prævaricatur

catur omnium reum esse: item juberi nos non aliquam, sed omnem malitiam, fraudem, hypocrisin deponere, quo sic porro Deo nos consecremus. 1. Pet. 2. 1.

Alij existimant se, si modo aliquo affectus parte in Deum & pietatem ferantur, muneri suo facere satis, etiam si alia ipsius parte principi mundi & peccato inserviant. Obliti nimirum Deum ex toto affectu colendum, amandumque; item Deum & principem hujus mundi contrarios esse Dominos, ac proinde impossibile esse ut utrique simul serviatur, sicut habet expressam Salvatoris nostri dictum.

Haud multum huic abludit commentum illud, quo quidam tempora sua partientes, eorum unam partem Deo & Christo, alteram carni & affectibus deputantes, egregie se defungi suo officio opinantur. Sed non perpendunt hi homines, quicunque illi sint, Deo vitam universam, omniaque ejus tempora consecranda esse, perseverandumque in pietate & obedientia usque ad finem: pro qua brevi tam brevis temporis obedientia ex gratia magnam illam vite mercedem ipsis repromiserit. Certè, si quis aliquo tempore labitur, non potest ille in gratiam cum Deo redire, nisi & seriâ pœnitentia lapsum illum deploraverit, & se rursus ex animo ad Deum converterit, hoc animo, ut reliquum vite tempus Deo vivat.

*Nec prætereundi illi qui in ea sunt hæresi, ut illa omnia quæ cum blasphemia in Deum notoria-
que*

que in proximum injuria & violentia non sunt
conjuncta, & de reliquo speciem charitatis & be-
nevolentia habens, inter peccata non reputens.
Hisce lubentibus terrestria sapere, ventri servire,
cuticulam curare, cupiditatibus in Venerem &
Bacchum indulgere, breviter vitam Epicuri vi-
vere, & quacunque animus in voluptates pro-
nus jusserit peragere liceat; modò ab ira, odio, vin-
dicta cupiditate, amarulentia, ceterisque ad vim
& lesionem armatis affectibus abstineas. Certè,
si hos Magistros sequamur, multò faciliorem ex-
peditioremque in cælos viam inveniemus, quàm
magnus ille magni Dei legatus, (cujus unius erat
viam ad cælum monstrare) nos docuit.

Præbent quoque sinistri circa pietatis exerci-
tium conceptus occasionem tractationes & phra-
ses nonnullæ Ecclesiastica, siue non satis Scriptu-
ris conformata, siue non rectè intellectæ. Pauca
quædam carptim, idque ὡς ἐπὶ τὸν σκοπὸν, exempli
causa, destringenda. Cum bona opera nostra grati-
tudinis erga Deum respectu vestiuntur, colligunt
inde homines (res notissima est) se iam esse herē-
des & proprietarios vitæ, in statu gratiæ & salu-
tis æternæ, antequam vel incipiant bona opera præ-
stare. Vnde porrò expeditum est & illam hypothe-
sin sequi, non esse tam præcisam eorum præstan-
dorum necessitatem. Tenendum hîc ex Scriptu-
ris, veram conversionem præstationemque bono-
rum operum esse conditionem prærequisitam ante
justificationem, iuxta illud Iohannis, si verò in
luce

In luce ambulemus, sicut ipse in luce est, com-
munionem habemus cum eo mutuam, &
sanguis Iesu Christi Filij ejus purificat nos
ab omni peccato. Quod ipsum consonat cum
celebri Esaiæ loco, ubi Dominus expurgationem
abolitionemq; criminum etiam gravissimorum sce-
lerum Iudæis premitit, postquam se converte-
rint ad ipsum, viasque suas correxerint. Sacra-
mentorum tractatio, qua illa tantum consideran-
tur ut obsequantia nobis promissiones & gratiam
Dei, non autem ut nos obligantia & commonefa-
cientia ad officium nostrum, sicut defæctuosa, ita
quoque negotio pietatis per defectum noxia cen-
seri possit. Fideles, & Regenitos etiam num ad
omne malum esse propensos; sanctissimos-
que inter eos exigua tantum iniuria habere
obedientiæ requisita; phrasæ sunt nimis tenui-
ter novæ creationis efficaciam describentes, &
proinde natæ & præteritum periculosa: cum illa discri-
men prorsus omne inter Regenitos & Irregeni-
tos tollere videatur; hac eas obedientia minutias
in Regenitis constituere, ut homo sibi benedicere
adsuetus, si vel levissimam cogitationem aut mo-
tum de obedientia præstanda in animo suo senti-
scat, continuo se veræ Regenerationis participem
esse concludere possit.

Cum intempestivè & ultra modum urgetur
imperfectio perpetua Regenitorum, impossibili-
tasque servandi legem in hac vita, absq; eo ut ad-
datur quid per fidem & Spiritum Christi possint
sancti:

sancti : facile solet ea cogitatio animos audientium etiam maximè piorum subire, se nihil omnino boni posse : unde porrò fit ut Regenitis minus interdum tribuatur quàm ipsi Irregeniti possint. Prisca Ecclesia questionem de impossibilitate præstandi legem inter capitales non censuit; quod vel ex Augustino patet, qui optat ut Pelagius agnoscat posse eam præstari per gratiam Christi & pacem fore edicit. Ipsi Apostoli Christi in eo quidem occupati fuerunt, ut homines extra gratiam constitutos convincerent de impotentia præstandi obedientiam: at de Regenitorum imperfectione & impotentia vix verba ab ijs facta invenias; quin imò contra illi crucifixionem carnis & concupiscentiarum, mortificationem operum carnis, resurrectionem in novam vitam, ambulationem secundum Spiritum tribuunt, aperteque protestari non verentur ipsos per fidem vincere mundum. Partim est agnoscere imperfectionem suam, quippe Christianismo prævium : at gloria Christianorum in eo est sita, ut cognoscant vim resurrectionis Christi, & à Spiritu Dei ducti secundum purissimam Evangelij lucem vivant. Distributio Theologiae in Deum & Dei Actiones, speculativam nobis Religionem introducit, nec satis aptam ad officij præstationem urgendam: cui accenseri potest subtilis illa nimis, & exira Scripturas excogitata de respectibus actuum qui à nobis præstantur disquisitio.

Illaque quoque Religionis nostrae deductio sive
acono-

œconomia, qua omnia ad specialis misericordie fiduciam tanquam precipuam officij nostri partem, consolationemque quæ ex ea elicitur, contra desperationem ei oppositam; non autem ad necessariam obedientie præstationem oppositè ad securitatem diriguntur, non usque adeò apta esse videtur ad pietatem promovendam. Ortum ex eo habet conceptu, quòd major sit metus desperationis illius quàm securitatis; cum tamen contrarium sit verum. Nam in universa V. & N. Testamenti historia, quæ complectitur tempus tot millium annorum, unus tantum proprij Salvatoris perfidus proditor Iudas (Caini exemplum extra scopum est) occurrit qui desperaverit; cum contra mundus, ut olim fuit, sic & hodie sit hominum securorum officijque divinitus impositi insuperhabentium plenissimus, qui sibi nihilominus interea suaviter benedicunt, gratiamque & pacem à Deo plena mensura pollicentur.

Hiscæ & similibus omnibus (ut tandem pergamus) animum verè piùm inque fidè Dei & Christi firmissimè radicatum opponere debemus; hoc sollicitè caventes, ne ullorum sive horum sive aliorum conceptuum deceptrice vi, ullarum phræseon translationumq. sive incauta usurpatione sive sinistra torsione à serio solidoque pietatis studio advocati, peccatisque nos dantes nobis in ijs blandiamur; sed contra, abnegata omni impietate, viam virtutum sedulo perpetuoque insistamus; memores gravissimæ monitionis quam Apostolus Ephesiis,

*Ephesijs, eos dehortatus ab imparitate & alijs
Eph. 5. 6. vitijs, proponit, dicens: Nemo vos seducat
inanibus rationibus; propter hac enim venit
ira Dei super filios inobedientiæ. Vbi ad-
vertendum, quàm significanter hypothesēs & ar-
gumenta quibus nixi homines sibi in vitijs suis
applaudunt, inanum rationum nomine desi-
gnent: revera enim inanes, hoc est, mendaces &
deceptrices rationes sunt, quibus homines, dum
cupiditatibus serviunt, seipso decipiunt, sibi per-
suadentes quod sint in statu gratiæ & salutis, cum
contra sint in statu iræ & perditionis aternæ;
quâ nulla aliâ magis capitalis impostura aut de-
ceptio dari potest.*

*Ceterum, præter ea quorum hucusque mentio-
nem fecimus, quæ pietatis progressui obicem po-
nunt, unum insuper occurrit quod vel præcipuè
huc pertinet; prava videlicet & contorta quorum-
dam Scripturæ locorum interpretatio, quæ vel in
genere uniuersum bonorum operum studium, vel
in specie aliqua ejus, pars luxatur. Hoc certè im-
pedimenti genus inter maxima censeri debet.
Nam sic vel ipsum malum, vel remissior saltem
boni consecratio divinâ auctoritate stabiliri vide-
tur, quæ major est omni exceptione. Quamob-
rem, sicut illi omnes laudem merentur qui hypo-
theses quasunque pravæ noxiæque pietati ever-
tere nituntur: sic maximè inter eos commendan-
di, qui locos per abusum ita explicari solitos, ut eo-
rum explicatione vitæ inordinatio directè vel in-
directè*

à recte foveatur, à prava illa expliatione vindic-
 tatos, recte & hypotyposi sanorum sermonum con-
 sentaneè interpretari conantur, populoque Chri-
 stiano & imprimis pastoribus in re tam utili &
 necessariâ faciem præferunt. Loci vulgò cum noxâ
 pietatis torqueri soliti, multi sunt: ex quibus nos
 hic tres tamen recensēbimus. Dicitur in prover-
 bijs iustum cadere septies; qua sententia an-
 tario glossēmati in dic in vulgatis Bibljs lati-
 nis interpolata omnibus in ore est: cumq; intelligē-
 dus sit locus de lapsu in infortunium, perversè de
 lapsu in peccatum intellectus fovendis vitijs ser-
 vit. Apud Esaiam Ecclesia Iudaica multiplici
 Idololatria, defectione à Deo, alijsque infinitis sce-
 leribus inquinatissima, cum à Deo propter istas
 feditates graviter puniretur, lamentabunda que-
 rens de gravitate pœnarum, simulq; etiam exo-
 molegesin faciens peccatorum, fateitur inter cate-
 ra iustitias suas ut pannum menstruata esse,
 designans nimirū optima opera quæ durante publi-
 cā defectione suâ præstiterat. Hic locus vulgò per-
 niciosa torsione corrumpitur, allegatur n. perpetuo
 ac si sensus illius inferret, excellentissima quæq;
 præstantissimorum Christianorum opera (ac pro-
 inde etiam ardentissimas preces in nomine Chri-
 sti fusas; elemosynas ex animo verè & intimè
 misericordia commoto præstitas, denique & mar-
 tyrum propter Christum ad sanguinis fusionem us-
 que obitum) esse ut pannum menstruata, hoc est,
 fœda, abominanda, horrenda, coram facie Dei.

***

mcraſ

merasque adeo abominaciones, Quo nomine cum sola flagitia & scelera maxima nuncupari in Scripturis soleant: sequitur porro optima & præstâtissima opera nihil à flagitijs immanissimis differre. Quem conceptum si quis semel hauserit, annon omne pietatis studium curamque objiciet, ipsique perinde erit si bene sive male vivat, re-tenta interea hac persuasione se nihilominus posse esse verum Christi discipulum? Ratio ceriè in aperto esse videtur, cum optima opera æquè facta sint coram Deo (ex ista hypothesis) atq. pessima scelera.

Caput viij. ad Romanos à versu 14. ad finem usque etiam in hunc censum venis, si nempe Apostolus de homine regenito hic intelligatur loqui. Tum enim sequetur hominem Regenitum adhuc carnalem esse, venditumque sub peccatum, hoc est, mancipium peccati, velle quidem bonum, sed non facere, nolle malum sed id tamen facere; imò victum, & captivatum esse sub lege peccati, hoc est sub vi & efficacia peccati. Vnde porro & hoc deducitur, ut quis regenitus sit sufficere ipsum bonum velle licet voluntate incompleta & quam actus non sequatur, item malum nolle, licet actu illud patret. Quod si verum est, tum totum pietatis studium, tota nova obedientia, totaq; adeò nova creatura ad has angustias redigetur, ut consistat non in effectu, sed in affectu tantum. Hoc ipsum quam languidos, frigidos, remissos nos omnes sit effectuum, tum in abstinètia à malo, tum in præstatione boni

boni, nemo non primo intuitu videt. Habent quidem qui hanc sententiam tuentur sua effugia & palliationes, sed quæ huiusmodi sunt, ut glossæ plerunque textui repugnet. Periculosum est circa pietatis exercitium homines hunc præconceptionem in animis impressum habere, caput hoc de regentis esse intelligendum: nam hoc pro fundamento tenentes, in reliquis vadunt quo affectus eos ducit, glossarum à Doctores suis propositarum non recordantes. Advertit hoc ipsum Augustinus, & scandalum metuens, primis annis de homine sub lege, posterioribus de homine sub gratia interpretatus quidem est locum; sed longè mollius quàm jam fit, pæneque nulla cum pietatis noxa. Bonum enim quod Apostolus se vellic dicit & non facere, interpretatur non concupiscere; malum quod se dicit nolle & tamē facere, concupiscere; quanquam mirabili mixtura legis præceptiva & prohibitiva. Moderni interpretes de bono & malo ætuali intelligunt. Notabile discrimen! Caterùm sicut parens noster quàm diligentissimè laborem suū collocavit in tollendis reliquis impedimentis pietatis: ita imprimis in eruendo vero sensu Scripturarum malè intellectarum, maxime si in pietatis studiū impingeret indefessè studio desudavit. Quod si usquæ hoc præstitit, certè circa vij. hoc cap. ad Romanos eum nominatim hoc præstitisse fatendū est, quippe super quo Commentariū iam prolixum tamq. accuratè elaboratum conscripserit, quem nunc in lucem damus.

* * * * *

2

Cum

Cum primum Geneva domum reverteretur, hoc ipsum caput intelligebat prout vulgò nunc explicatur, ita scilicet edoctus à præceptoribus suis, quorum tanta erat auctoritas apud studiosos, ut nemo in id quod ab ipsis diceretur vel inquirere auderet. Sed cum postmodum in Ministerio Ecclesiæ Amstelodamensis Epistolam ad Roman. explicandam pro concione sumpsisset, pervenissetque ad hoc ipsum caput, super cuius receptâ interpretatione iam scrupulum in animo suo sentire ceperat, eo quod videretur & extenuare regenerationis migratiam, & pietatis zelum studiumque minuire: ab initio ad finem usque illud in bonâ conscientia (quemadmodum par erat, & publica summationis ratio exigebat) perpendit, cum antecedentibus & consequentibus contulit, omnia & singula, ut coram Deo, pensitavit; Commentatores varios quoscumque habere potuit, veteres, mediæ ætatis, novos super eo legit, tandemque, sæpius invocato nomine & auxilio Dei, adiutus imprimis comment. Bucerî & Musculi in hunc eundem locum, deprehendit receptam interpretationem non posse ferre censuram veritatis, sed locum omnino esse intelligendum de homine sub lege existente, in quo lex omni suo officio defuncta sit, qui proinde contritus in animo suo propter peccata, convictusque de impotentia legis ad se salvandum, liberatorem quærat, sitque non quidem regenitus, sed in proximo gradu ad regenerationem: quemadmodum eum etiam publicè pro suggestu explicuit, existi-

existimans hoc sibi per libertatem prophetia (qua
semper in Ecclesia Christi locum habere debet) lice-
re. Hac diligentia in tractandis Scripturis, his
eandem cum laude & commendatione singulari
essent digna, praesertim apud Ecclesiasticos, ita ta-
men excepta fuere à nonnullis (quos minime om-
nium decebat) zelotis, ut per illos non steterit, quo-
minus auctor loco praemij noxam & insaniam
auferret. Hoc scilicet est diligentiam acnere ad per-
vestigandas Scripturas, hoc libertatem prophetiae
fovere, & non potius ex servis Christi macipia ho-
minum facere quorundam qui paulo ante nos vixe-
re, eorumque interpretationem tantum non pro nor-
ma & regula interpretationis nostrae canonizare.

Hoc cum videret parens noster, cepit jam tum
hunc Commentarium scribere, què tandem etiam
ad finem perduxit. Si Deus illi longiorem vitam
concessisset, accuratius eum ipse (sicut & jam in-
ceperat) limasset: sed cum morte praeventus hoc-
ipsum perficere non potuerit, & tamen dignum sit
opus (iudicio magnorum virorum) quod lu-
cem videat, ausi sumus id publico committere.
Hic autem primò sententiam suam proponit au-
ctor, eamque ex deductione totius capitis, nec non
& ex connexionem tum praecedentis tum consequen-
tis capitis probat. Deinde eam nunquam damna-
tam fuisse, sed semper ad stipulatores maximos ha-
buisse ostendit. Tertiò à Pelagianismi labe eam
vindicat, eique directè adversari demonstrat.
Quartò, interpretationem vulgò receptam con-

tendit prorsus novam esse à nullis veterum receptam, à multis rejectam. Denique, eandem gratia injuriam esse & noxiam bonis moribus. Sic collatione sententia Augustini, vulgata, sua, amicaque Symmystarum ~~negotiorum~~ opus claudit.

Visum vero nobis est hoc ipsum opus nobiliss. Bardesi, Amplis. Tua dicare ac consecrare; cujus rei non unam habuimus causam. Fuis parenti nostro inde à primis Ministerij initijs sancta amicitia cum Amplis. & Nobiliss. Viro parente tuo, honoranda memoria, qua etiam inter ipsos continuata duravit, usq; dum idem ille patris tui plenius annis & satur honorum supremum diem clauderet. Tu, sicut paternorum bonorum, sic & amicitia heres in parentis locum successisti, unde etiam tibi cum parente nostro, ex quo à peregrinatione quam & studiorum prosequendorum & visendarum exterarum nationum causa suscepas reversus es, arctissima familiaritas intercessit. Tu ipsius domum magni facere, cum saepius super questionibus Theologicis consulere, saepius ejus consilijs uti solitus es; ille tuis. Cum autem ipse apud animum suum reputaret, se non esse hominum mancipium, sed servum Iesu Christi, inque ipsius solius verba juratum, ac proinde inciperet in sententias ab hominibus excogitatas, in veritatem & necessitatem illarum liberè inquirere, easque cum Scripturis conferens subinde etiam animadversiones & gravamina sua contra eas modestè proponere, eaque ratione multi ex illis qui ante ipsi amici & fami-

familiares, tamquam ab illo qui antiquas terminos loco moveres, alieniores fierent, sensimque publice & privatim vel data vel captata occasione sinistrè de ipso loqui inciperent, nonnulli quoque satis aperte nuncium ipsi mitterent, quin & totius Ecclesiasticorum Zelotarum chorus alij ab alba concitati in ipsum commoveretur: Tu tamen nihil illis omnibus offensus, sed rem justa judicij lance metiens, constans in amore erga illum persististi: lento & diuturno malo debilitatum, simul atque id & cæli temperies & ipsius mali intervalla permitterent, ad te amicissimè invitasti, venientem ut Angelum Domini excepisti; amicitiamque ad eò illibatam, usque dum ex hac vita ad Christum Dominum suum migraret, cum illo soluisti. Quin & post mortem illius cum erga afflictam familiam nostram gessisti qualem se gerere erga familiam amici defuncti supersitem amicum non fucatum decebat; ea erga matrem viduam miserosque orphanos benevolentia & beneficentia indicia & verbis & factis ostendens, qua orationis nostra tenuitatem excedunt: Conveniebat igitur, nisi omnium mortalium velle-
mus & esse & audire ingratissimi, dum subinde posthuma scripta parentis nostri emittuntur in lucem, ut aliquod eorum tuo amplissimo juxta & amicissimo inscriberemus nomini, eaque ratione tanquam instrumento publico tum gratitudinem nostram erga te, tum obligationem coram toto mundo testaremur. Accedit, quod patres noster apud se
con-

constituerat (si Dedit ipsi vitam & otium concessisset) universa Religionis Christiana diuina, non ex lacunis Aegypti, sed ex puris putis fontibus Israelis conscribere tuaque Amplitudini inscribere. Quod ipsum cum partim occupationum multitudine, partim morbi lēitudine prestare non potuerit: En tibi hunc Commentarium loco illius opusculi, secus enim jam fieri nequit. Materia ipsa (ut speramus) tibi non ingrata erit quae eo tractatur, quippe quae cum genio & ingenio tuo apprimè consonat. Notam est omnibus qui te norunt, nec in id clam esse vis, sed palam, quoties id res fers proficeris, te nimirū non delectari spinosis disputationibus tractationibusq, quae nihil ad praxim Christianae vita; sed Religionis summam collocare in vera vera solidaque pietatis consecratione. Quod cum & sibi cordi fuisse parens noster hic ostendat: nihil convenientius posse fieri existimauimus, quam Viro Doctiss. pietatisq, studiosiss. opus ad pietatis promotionem faciens dedicari.

Accipe igitur hilari animo & sereno vultu hoc matusculum quod nos una cum matre nostra extare apud posteros volumus aeternū amicitia quae tibi cum parente nostro L. ARMINIO sancta fuit, simulq, etiā obligationis nostrae erga te monumentum. Dominus Deus tibi qui erga afflictiiss. familiam nostrā misericordiā ductus fuisse, misericordiam vicissim faciat, teq, atq, honoratiss. familiam tuam omni benedictionum genere caelitus complectet, ad nominis sui gloriam, vestrumq, omnium salutem, Amen. Lugd. Batav. ipsis idibus Augusti 1612.

Tux Amplitud. additissimi

D. JACOBI ARMINII Viceraginat
Litni orphasi orum,

IACOBI ARMINII

DE

De Vero & genuino sensu

Capitis septimi

EPISTOLÆ

AD

ROMANOS

DISSERTATIO.

Væritur de sententiâ Capitis VII ad Romanos, & potissimum postremæ illius partis, quæ ab initio XIV aut XV versus ad finem usque capitis pertractatur: *An scilicet Apostolus isthic* *Quid circa*
de seipso, qualis tunc erat; vel, quod idem pene est, sub sententiâ
suâ personâ de homine sub gratiâ Christi existente agat: huius capi-
an verò personam ibi sustineat hominis sub lege con- *tis quæta-*
stituti? Quæ quæstio etiam alijs verbis proponi so- *lur.*
let: An Apostolus isthic tractet de homine adhuc ir-
regento, an verò per spiritum Christi jam regenerato:
sententia aliquantulum diversâ; tum quia vox *ir-*
regenti latius se extendat, complectens etiam illos qui
sunt sub lege, quorû statum Apostolus etiam sub suâ
personâ versu nono huius capitis breviter perstrin-
xit: tum quia eadem vox nonnullis non modo pu-
ram putam regenerationis, sed & omnium illorum
quæ regenerationi necessariò præcedanea sunt, ab-
sentiam denoter, quæ præcedanea tantum abest ut
A vocibus

vocibus hisce (*sub lege esse*) excludantur, ut bona pars istorum status istius, qui istis vocibus significatur, ambitu necessario compræhendatur. Quod præteriri citra animadversionem non debuit, quia ista vocis *irregeneri* præconcepra multis notio, causa non exigua est, cur repiciendam sibi putent sententiam, quæ hic de homine irregenito (hoc est, non modo ipsius regenerationis experte, sed & omnium quæ regenerationem præcedere solent) agi pronuntiat, & cur alteram isti contrariam, sine diligentiore vocum & rerum consideratione sibi approbandam censeant.

Quomodo hac quaestio disputetur. Disputatur autem hæc quaestio non tanquam una ex illis de quibus diversum sentire liceat Catholicæ doctrinæ tractatoribus; sed ac si tãti sit momenti & ponderis ad fidei veritatem, ut citra ejus detrimentum & manifestam hæresin de illâ non nisi in unam partem statui possit, illam nempe, quæ de homine sub gratiâ existente & regenito ibidem agi af-

Olim in eadem libertatem sententiarum concessam fuisse. firmat. Quod quidem de ista quaestione iudicium mihi novum esse videtur, & ante hæc secula inauditum, quibus concessa fuit doctoribus Ecclesiæ libertas, vel in hanc vel in istam partem de istâ quaestione sentiendi, modo explicationem sententiæ suæ non contrariam Articulis & dogmatis fidei adferrent. Quod quidem in hoc negotio fieri posse res ipsa declarabit, & illi existimant, qui libertatem sententiarum hic concesserunt: quum nemo unquam putarit sententiam in Ecclesia tolerandam, quæ reliquis dogmatis & fidei articulis consentaneæ explicari non posset.

Qui de homine sub lege hunc locum ex- Gravantur quidem, qui de homine sub lege existente locum istum explicant, duplicis Pelagianæ hæreseos affinitate; quod homini citra gratiam Christi quid veri & salutaris boni tribuant, & lu-
etiam

Etiam inter carnem & Spiritum in regenitis tollentes, perfectionem iustitiæ in hac vitâ statuunt: sed ingenuè fateor me ista consecraria ex animo detestari, at interim non videre quomodo ex illâ sententiâ deduci queant. Si quis id monstrare dignabitur, sententiam hæresi præcedaneam abjurabo, sciens verum esse non posse, unde falsum bonâ consequentiâ concludi potest. Si verò id monstrari non queat, ego verò planum facere possim, nec istas, nec ullas alias hæreses ex hac sententiâ ritè explicarâ derivari; tum sanè meo jure postulare posse videor, ne vel mihi vel ulli alteri super istâ sententiâ exhibeatur molestia. Quod si argumentis non probabilibus modo, sed & irrefutabilibus, aut saltem probabilioribus quam quibus contraria adstruitur, sententiam istam firmavero, tum petere mihi liceat ut æquali saltem jure hæc sententia cum alterâ locum in Ecclesiâ obtineat. Si denique probavero alteram illam sententiam, prout à plerisque hodie explicatur, cum multis planissimis Scripturis ægrè conciliari posse, gratiæ Spiritus inhabitantis non parum injuriam esse, & bonis moribus nocivam, à nullo denique antiquorum doctorum Ecclesiæ approbatam, à nonnullis verò, quin & Augustino ipso improbatam esse; tum meritissimo jure admonere mihi liceat sententiæ alterius defensores, ut etiam atque etiam dispiciant, ne melioris sententiæ ejusque assecclorum condemnatione injustâ, iram Dei in se concitare velint.

His ita præmissis rem ipsam aggrediamur, quæ in has tributa partes nobis tractabitur.

I. Docebo Apostolum hoc loco non de seipso, qualis tunc erat, neque de homine sub gratia existente loqui, sed personam in se transsulisse hominis sub lege constituti.

Distributio
verum in
hoc com-
mentario
tractanda

A 2

II. Pla-um.

II. *Planum faciam sententiam illam in Ecclesiâ nunquam hæreses damnatam fuisse, quin semper adstipulatores aliquos inter Ecclesiæ doctores habuisse.*

III. *Commonstrabo nullam hæresin neque Pelagianam neque alsam ex istâ sententiâ derivari posse, sed illam ipsam planissimè Pelagianismo adversari, eiusque πῦρτον ψεύδος præclarè & ex proposito refutare.*

Possem intra terminos necessariè tutelæ conficiens tribus istis capitibus explicatis tractatui finem imponere, nisi alicui consultum & ex re videri posset sententiam contrariam; præsertim ut hodie explicatur, paribus argumentis confutari. Quod faciam duobus alijs capitibus ad superiora tria adiunctis, quæ posterioribus duobus analogæ & velut parallela erunt.

IV. *Itaque probabo sensum istum quem nonnulli moderni doctores nostri Apostolo isthoc loco tribuunt, à nullo antiquorum Ecclesiæ Doctorem, ne ab Augustino quidem approbatum esse, sed & ab eodem & ab alijs nonnullis repudiatum & refutatum.*

V. *Et postremo demonstrabo sententiam istam prout à multis hodie explicatur, & gratia injuriæ, & bonis moribus adversam esse.*

Faxit Deus ut nihil nisi quod sacrosanctæ ipsius veritati consonum sit, mediter aut scribam: Si tamen quid tale exciderit, quod facile est ex parte cognoscenti & ex parte prophetanti, id non dictum non scriptum volo: quod jam ante protestor, & reipsâ declarabo, si quis veriora & certiora docuerit.

PRIMA

PRIMA PARS.

Apostolum non de seipso, qualis tunc erat, neque de homine sub gratiâ existente hic agere, sed personam in se transulisse hominis sub lege constituti. Thesis probanda.

Sive ut alij.

Apostolum hoc loco non agere de homine jam per Spiritum Christi regenerato, sed personam suscepisse hominis nondum regeniti.

THeseos probationi præmittendæ & præstruendæ sunt subjectorum istâ comprehensorum definitiones seu descriptiones. Subjecta sunt, *Apostolus ipse, homo sub gratiâ constitutus, homo sub lege positus, homo regenitus spiritu Christi, & homo nondum regenitus.* Describuntur termini thesi contenti.

Apostolum disjunctim posui à regenitis & sub gratiâ constitutis, non quia e numero illorum ipsum eximam inter quos eximium locum obtinet, sed quia nonnullis visum est ex Apostolicæ perfectionis descriptione argumenta ducere, quibus probent Apostolum hîc de seipso, qualis tunc fuit, loqui non potuisse, quum illa quæ hîc sibi tribuit, dissimilia sint ijs quæ alibi de seipso scribit, & eximio illius statui progressuique in fide & novitate vitæ ignominiosa. Verum quia certum est, Apostolum hîc de se propriè, ut est ab alijs omnibus cujuscunque sint status seu ordinis disjunctus, non egisse; sed sub suâ personâ de certo hominum genere & ordine tractasse, sive illi sub lege sint & nondum regeniti, sive regeniti & sub gratiâ constituti; nos omissa descriptione Apostoli, videbimus, quid sit

esse sub gratiâ & sub lege; quid regnitum & nondum regnitum sive irregeneratum, ita tamen ut in sententia nostrâ adstructione simus allaturi argumenta ab Apostoli descriptione desumpta.

Sub lege itaque esse, non significat legi obnoxium esse ad illam præstandam, seu teneri iussibus legis obedire: quo sensu omnes in universum homines, tum qui sine lege esse dicuntur capitis huius versu 9. creationis iure, tum etiam qui sub gratia sunt, redemptionis insuper & sanctificationis iure, sub lege esse censentur, ita tamen ut sub rigore ejus non sint; subleges quippe Christo præstanti suos à legis rigore immunes: sed quia legis duplex circa peccatores est officium, unum peccatores sub reatu pænæ, à lege transgressoris denunciata, concludere, & suâ sententiâ condemnare; alterum peccatores primum de sui æquitate justitiâ & sanctitate instruere & certos reddere, hinc eosdem peccati arguere, ad obedientiam urgere, propriæ infirmitatis convincere, metu pænæ terrere, ad liberationem quaerendam compellere, & in universum peccatores pro sua efficacitate ducere, regere, & agere; hinc sub lege esse dicuntur primi officij respectu, omnes in universum peccatores, etiam qui sine lege sunt, & sine lege peccaverunt; nam peribunt sine lege. Rom. 2. Non tamen citra justam legis sententiam condemnandi. Secundi vero officij ratione sub lege esse dicuntur, qui sunt sub imperio, regimine, magisterio, & padagogiâ legis, qui legis efficacitate & ductu reguntur & agunt; legem agitur, in quibus vim suam exerit, & operationes istas suas exercet; sive omnes, sive aliquas, plures pauciores; quo respectu diversi gradus & ordines illorum esse possunt & sunt, qui sub lege hoc secundo intuitu esse dicuntur. Hic verò hominem sub lege ex integrà efficacitate & omnibus operationibus legis definimus

August. in 1. Psal. Aliud est esse in lege, aliud sub lege. Qui est in lege, secundum legem agit. Ille ergo liber est, iste ser-

definimus, sic Apostoli scopo postulante, ut post ^{un. deinde}
videbimus. ^{alinde est lex}
^{qua scribi-}

^{ent & imponitur} ^{servienti, aliud lex qua mente conspicitur ab eo, qui}
^{non indiget literis.}

Huic phrasi ex adverso responderet altera illa, *sub* ^{Quid sub}
gratia esse, cujus gratiæ cum duplex sit effectus, prior ^{gratia esse,}
hominem peccatorem à reatu peccati & condem-
natione absolvere; alter hominem spiritu adoptio-
nis & regenerationis donare, eoque spiritu vivifica-
re, ducere, agere, & regere: hinc *sub gratiâ esse* di-
cuntur, *tum qui immunes sunt à reatu & condemna-*
tione, tum qui gratia & Spiritu sancti ducatu regun-
tur & aguntur. Quum verò hoc loco non agatur
propriè de peccati condemnatione, sed tyrannide &
dominio quod in subditos suos violenter exercet,
eos vi suâ in sui obsequium compellendo; cui fru-
stra efficacitas & vis legis opponitur; quumque non
de remissione peccatorum, sed de gratia tyranni &
domini istius vim inhibente, & hominem in sui
obedientiam perducende, hoc loco pertractetur,
hinc *sub lege & sub gratiâ esse*, ad posterius significa-
tum sunt restringenda, ut *sub lege sit qui legis ductu;*
sub gratiâ, qui ejus ductu regitur & agitur. Quod pa-
tebit ex præcedentis vi cap. versu 14 accurate
cum præcedentibus & sequentibus ejusdem capituli
versibus collato, & ex cap. v ad Galatas versu 17 &
18, huic eidem negotio convenienter applicatis. Si
quis tamen ad utrumque significatum hæc extende-
re velit, per me licet: nihil enim ad veritatem rei
de quâ nobis agitur inquirendam & inveniendam
obesse poterit.

Iam verò de *regenito & irregenito* videamus. *Re-* ^{Regenitus}
genitus homo (ut ille nobis strictè, quemadmodum ^{homo quid.}
in oppositionibus & distinctionibus fieri decet defi-
niatur)

niatur) qui non à cœptâ Sp. sancti actione seu operatione, etiam si illa regeneratio sit, sed ab eâdem perfectâ (quod ad partes illius essentielles, licet non quoad quantitatem & gradum) ita appellatur, non est *qui illustratus est, donum caeleste gustavit, participes factus est Sp. sancti, gustavit bonum Dei verbum, & virtutes futuri seculi.* Heb. 6. 4. 5. siquidem ille locus de irrogenitis à plerisque nostris Doctoribus explicatur: neque qui *inquinamenta mundi per agnitionem D. N. I. Christi effugit, & viam iustitiæ cognovit.* quandoquidem & ille locus. 2. Pet. 2. 20 21. de irrogenitis explicatur: neque qui *legem audit, legis opus in corde suo scriptum habet, cujus cogitationes sese mutuo accusant & excusant, qui acquiescit in lege, gloriatur in Deo, voluntatem ejus novit, explorat quæ discrepant, institutus ex lege.* Rom. 2. neque qui *in nomine Domini prophetavit, Diabolos ejecit.* Matth. 7. 22. qui *omnem fidem habet, adeo ut etiam montes transferat.* 1. Cor. 13. neque qui se peccatorem agnoscit, ob peccatum dolet, etiam *tristitiâ secundum Deum affectus, qui fatigatus est, & laborat sub onere peccatorum suorum,* Matth. 11. tales enim venit vocare Christus, quæ vocatio justificationem & sanctificationem, id est, regenerationem præcedit. Rom. 8. 30. neque qui *novit se cecum esse arum-nosum, pauperem & nudum;* illi enim tali suadetur à Christo emat quæ ipsi necessaria sunt. Apoc. 3. Neque obstat quod Ecclesia Laodicensis se non nosse dicitur: suasio enim ista nunquam persuadebit ut emat ista à Christo, nisi antea talem se cognoverit. Neque qui scit hominem ex operibus legis justificari non posse, eoque ipso compellitur ad Christum confugere, ut in illo justificationem obtineat. Gal. 2. Neque qui indignum se agnoscens vel oculos in cælum attollere, sed pectus percutiens dixit, Deus pla-

cator

cator mihi peccatori. Quemadmodum *Beza* in absterfione calumn. *Til. Heshusij* primo tomo opuscul. fol. 328. pulchrè præcedanea regenerationis ab ipsâ regeneratione ita inquiring distinguit: *Aliud est querere quibus modis ad resipiscentiâ sive renovationem vitæ nos præparet Deus, quàm agere de ipsa resipiscentiâ.* Sit igitur sanè agnitio peccati & tristitia secundum Deum resipiscentiæ initium, sed quatenus Deus hac viâ incipit nos ad vitæ renovationem præparare, quo respectu istum Dei timorem merito Calvinus initialem vocare consuevit. Præterea pavores illos conscientie non ita solemus mortificationem carnis seu veteris hominis vocare, ut nonnulli solent, in penitentia descriptione, quamvis verbum Dei sciamus gladio comparari, qui nos quodammodo mactet, ut nos Deo in sacrificium offeramus, & afflictiones alicubi vocet Paulus Christi mortificationem quam in corpore nostro circumferimus. Constat enim mortificationem carnis & veteris hominis sive membrorum nostrorum apud Paulum longè aliud significare, illam videlicet Spiritus Christi efficaciam, non quæ nos terreat, sed quæ nos sanctificet, corruptam illam naturam in nobis perimendo, quæ morti fructificabat. Jam verò in eo quoque à nonnullis discrepamus, non quod ad rem ipsam attinet, sed in ipsa docendi ratione sive forma, quod illi volunt fidem esse alteram penitentia partem, nos verò μετανοίαν (quo nomine intelligimus vitæ renovationem ex Scriptura consuetudine) dicimus esse fidei effectum, &c. Hactenus *Beza*. Quàm exacte autem hæc cum ijs quæ à me dicta sunt consentiant, utraque conferenti planum evadet. Huic autem consonat quod scribit Iohan. Cal. de initiali timore, hisce verbis: *Fefellit eos forte, quod nonnulli conscientie pavorebus autè domantur vel formantur ad obsequium, quam im-*

buti fuerint cognitione gratia, imò eam gustaverint. Atque hic est initialis timor, quem inter virtutes nonnulli recensent, quia vera & iusta obedientia propinquam esse cernunt. Sed hic non agitur quam varie nos Christus trahat ad se, vel preparet ad pietatis studium &c.

Sed reginitus homo est qui omnia, quæ subjungam, complexim in se habet. Qui exiit veterem hominem cum factis ipsius, & induit novum illum qui renovatur in agnitionem congruentem imagini eius qui condidit ipsum. Col. 3. 9. 10. qui accepit à Deo Spiritum sapientia & revelationis per agnitionem ipsius, illuminationis oculis mentis ipsius. Ephes. 1. 18. qui deposuit, quod ad pristinam conversationem attinet, veterem illum hominem, qui deceptisibilibus cupiditatibus corrumpitur: & renovatus est Spiritu mentis suæ, & induit novum illum hominem, qui secundum Deum conditus est in iustitiâ & sanctimonia veritatis. Ephes. 4. 22. 23. 24. qui revelatâ facie gloriam Domini intuens, ut in speculo, in eandem imaginem transformatur ex gloria in gloriam, sicut à Domini Spiritu. 2. Cor. 3. 18. qui peccato est mortuus, cuius vetus homo cum Christo crucifixus est, ut aboleatur corpus peccati, ne post hac serviat peccato; qui liberatus est à peccato; qui Deo vivit per Dominum nostrum Iesum Christum. Rom. 6. qui una cum Christo crucifixus est, qui non amplius vivit ipse, sed in quo Christus vivit, & qui vitam quam vivit in carne, vivit per fidem Filij Dei. Gal. 2. 20. Qui carnem crucifixit cum affectibus & concupiscentiis, qui Spiritu vivit. Gal. 5. 24. 25. qui mundo crucifixus est, & cui mundus est crucifixus. Gal. 6. 14. Qui circumcissus est circumcisione non manufactâ, corpore peccatis obnoxia carnis exuto per circumcisionem Christi. Col. 2. 11. In quo Deus operatur & velle & perficere.

Phil.

Phil. 2. 13. Qui non est in carne sed in Spiritu, in quo Spiritus Christi habitat, qui Spiritu facta carnis mortificat, qui Spiritu Dei agitur, qui non secundum carnem sed secundum Spiritum ambulat. Rom. 8. 2.

Hoc est, breviter omnibus regenerationis partibus & fructibus in unum conjunctis: Regenitus est, qui habet mentem à tenebris & vanitate mundi purgatam, & verâ salutarique Christi cognitione & fide illuminatam, affectus mortificatos, & à Dominio & servitute peccati liberatos, novisque & divina natura convenientibus desideriis accensos, & ad novam vitam comparatos, voluntatem in ordinem redactam, & voluntati Dei conformem, vires & facultates adversus Peccatum, Mundum, Satanam decertare per auxilium Spiritus sancti potentes, & victoriam de iis reportare, fructusq; Deo & pœnitentiâ dignos proferre: qui etiam actu ipso adversus peccatum decertat, & victoriâ de illo reportatâ, non qua carni & concupiscentiâ adlubescunt, sed qua Deo grata sunt facit; hoc est, actu ipso declinat à malo & bonum facit; non perfectè quidem, sed pro mensurâ fidei & donationis Christi, pro modulo regenerationis inchoata in hac vitâ, & paulatim promovere, denique post hanc vitam perficienda: non quod ad partes essentielles, sed quod ad quantitatem attinet, ut dictum est antea: non semper citra interruptionem: impingit enim aliquando, labitur, aberrat, peccat, Spiritum sanctum tristitiâ afficit, &c. sed subinde & plerunque.

Iam verò irregenitus est, non tantum qui prorsus irregenitus cecus est, voluntatem Dei non noscens, sciens & volens citra ullum conscientie morsum peccatis se contaminans, nullo sensu ira Dei affectus, nullo terrore pœna compunctus, nullo onere peccati pressus, nullo desiderio liberationis incensus: sed etiam qui voluntatem

Domini

Domini novit, sed non facit, viam justitia agnovit sed ab eâ regreditur, opus legis in suo corde scriptum habet, cogitationes habet sese mutuo accensantes & excusantes, qui sermonem Evangelij cum gaudio excipit, ad tempus in ejus luce exultat, ad baptismum venit, sed id ipsum verbum corde bono aut non excipit, aut saltem fructum non profert: qui peccati sensu adficitur, qui onere peccati premitur, tristitia secundum Deum afficitur, per legem justitiam acquiri non posse novit, ideoque ad Christum confugere compellitur.

Omnia enim ista, quocunque modo sumuntur, non ad ipsam regenerationis, pœnitentiæ sive resipiscentiæ essentiam & partes essentielles, quæ sunt mortificatio & vivificatio, pertinent; sed præcedanea tantum sunt, interque initia, &, si quis ita velit, causas pœnitentiæ & regenerationis censerî, & locum aliquem habere possunt: quemadmodum crudité & nervosè Calvinus explicat Instit. Christ. lib. 3. cap. 3. Quin & ipsa vera & viva in Christum fides regenerationem strictè sumptam, & mortificatione veteris hominis, novique vivificatione constantem præcedit, ut Calvinus ibidem apertè dicit, & Scripturis & naturæ fidei consentaneè. Fide enim Christus noster fit, nosque Christo inserimur, membra simus corporis ipsius ex carne ejus & ossibus ejus, atque ita cum eo plantati coalescimus, ut ex illo vivificam vim Spiritus sancti trahamus, quæ vetus homo mortificatur, & in novam vitam resurgimus. Ista omnia ordine quodam inter se cohærent, atque ita quoque consideranda sunt, si quis non confusè sed distinctè illa nosse, & alijs explicare cupiat. Hic verò non de omnibus in universum irregenitis agimus, sed de illis tantum in quibus lex omnem suam efficacitatem exseruit, qui propterea sub lege esse reciprocè dicuntur.

His

His ita ex necessitate rei & ordinis præmissis, ad quæstionis & thesæos ipsius tractationem progrediamur. Utile autem fuerit totius capituli summam, dispositionem, & veluti dispensationem breviter ob oculos ponere; ut scopo Apostoli & ijs quæ ad scopum faciunt, & tanquam scopo inservientia ab Apostolo allata sunt, consideratis, eius mens nobis planius innotescere queat. Hoc ut commodè fieri possit, paulò altius negotium repetendum erit.

Hortatus erat Apostolus versibus 12. & 13. imò *Capitis septimi cum superiore capite sexagesimo coniunctio.* & præcedentibus texti capituli ad Romanos, fideles omnes qui Romæ erant ut strenuè adversus peccatum decertarent, neque paterentur peccatum ipsis dominari, aut regnum in mortali ipsorum corpore exercere, sed ut Deo se sisterent, & membra sua arma iustitiæ Deo dederent: hortationis æquitate multis argumentis, præsertim à communione fidelium cum Christo deductis commonstratâ & confirmatâ. Quo autem ad hanc spirituales pugnam (cujus ineundæ studium non per æquitatis modo demonstrationem, sed & per felicitis successus pollicitationem fuit persuadendum) fortius illos animaret, certam victoriæ spem illis proposuit sequente versu, dicens: *peccatum enim vobis non dominabitur.* Nihil enim ad pugnam fortiter & animosè capessendam æquè instigare potest, atque certa victoriæ obtinendæ fiducia, quam istis verbis pollicetur Apostolus. Firmat autem promissum suum ratione ductâ ab illo ejusque viribus, sub cujus ductu & auspicijs essent adversus peccatum decertaturi, vel ab eo statu in quo jam erant in Christo & per Christum constituti, his verbis: *non estis sub lege*; gratiæ vires à contrariâ legis imbecillitate commendans. Quasi dicat, quòd tam sedulò vos horreo ad pugnam contra peccatum strenuè suscipiendam, id facio non tantum;

tantum, quia, dum communionem vestram cum Christo intueor, æquissimum illud esse judico; sed etiam quia præsentem vestrum statum conspiciens, incertam spem venio, futurum ut victoria adversus illud potiamini auspicijs illius sub quo militatis; & omnino non fore ut peccatum vobis, sicuti ante, dominetur. Estis enim sub gratiâ, sub regimine & ductu Spiritus Christi, & non amplius sub lege. Si adhuc essetis in statu illo, in quo fuistis ante fidem in Christum, nempe, sub lege, desperandum vobis, ut sub dominio peccati constitutis, de victoriâ dicerem, quam legis viribus, quæ jubere novit, adjuvare, ut iussa præstentur, minimè, adversus peccati vim decertantis in vobis obtinere minimè possitis: quantumcunque etiam id operam sub auspicijs legis pugnantes daretis. Illud autem ad comprobandam necessitatem gratiæ in Christo solo oblatae & obtinendæ in primis valebat, adversus illos qui legis causæ contra Euangelium patrocinebantur, & fœdus legem operum contra fœdus gratiæ Legemque fidei urgebant: quod plurimum faciebat ad scopum Apostoli quem præcipuâ hujus epistolæ parte sibi propositum habet. *Iste est, docere non legem sed Euangelium esse potentiam Dei ad salutem, omni credenti:* tum quia per Legem Legisque opera nemo justificari queat à peccatis admissis, tum quia ejusdem Legis vi & auxilio nemo peccati potentia se se opponere possit ad jugum illius excutiendum, & excusso jugo Deo serviendum, quia statim in conflictu succumbat: utrumque autem nobis in Christo per Euangelium oblato & fide apprehenso contingere, tum peccatorum per fidem in sanguine ejus remissionem; tum Spiritus Christi vim, qua peccato resistere ab ejus dominio liberati per eundem Spiritum, possimus, & victoriam de eodem referre, *Deoque in novitate vite servite.* **Quæ**

Quæ unico intuitu inspiciantur ita ob
oculos posita.

Propositio { Dehortatoria; *Ne præbetis membra ve-*
Apostoli. { *stra arma injustitiæ peccato.*
Adhortatoria; *Sed sistite membra vestra*
                  { *arma justitiæ Deo.*

Ratio { *Peccatum enim vobis non dominabitur.*

Hinc enthymema, cujus { Antecedens: *Peccatum vobis non*
  { *dominabitur.*
  { Consequens: *Itaque ne præbetis*
  { *membra vestra arma injustitiæ*
  { *peccato; sed sistite vos Deo, &c.*

Antecedentis seu rationis comproba- { *Estis enim sub gratia. Itaque*
tio { *peccatum vobis non domina-*
  { *bitur.*

Illustratio comprobationis à contrario. { *Non estis sub lege.*

Comprobationis & Illustrationis brevis explicatio. { *Si quidem adhuc sub lege essetis, ut*
  { *ante fuistis, peccatum vobis ut an-*
  { *te dominaretur, & non possetis non,*
  { *illius imperium & impulsus se-*
  { *quenti, membra vestra dare arma*
  { *injustitiæ peccato.*
  { *At cum non amplius sub lege, sed*
  { *sub gratiâ jam sitis, peccatum om-*
  { *nino vobis non dominabitur, sed vi*
  { *gratiæ faciliè illi resistetis, & mem-*
  { *bra vestra arma justitiæ Deo præ-*
  { *stabitis.*

Inde

Inde verò intermisso paululum hoc argumento, in eadem adhortatione (prius tamen refutatâ objectione, quæ ex isto deduci poterat) perseverat reliquo hoc sexto capite : resumpturus idem illud argumentum, latiusque pertractaturus capite septimo integro, & parte capituli octavi prioris, quandoquidem illius argumenti tractatio ad scopum Apostoli plurimum, ut ante vidimus, conducebat.

Eiusdem Tractat autem Apostolus argumentum hoc isto *brevis dispositione.* ordine & modò, quem ipsa ratio & tractationis necessitas postulabat. *Dixerat enim: peccatum vobis non dominabitur; non enim estis sub lege, sed sub gratiâ.* Quibus verbis hæc 4. enuntiata continentur.

- IV. Enuntiata.*
- I. Christiani non sunt sub lege.
  - II. Christiani sunt sub gratiâ.
  - III. Iis qui sub lege sunt peccatum dominabitur.
  - IV. Iis qui sub gratia sunt peccatum non dominabitur.

Quorum 4. enuntiationum secundum & quarum ad suadendam illam exhortationem sunt necessaria & sufficientia; primum verò & tertium tum illustrationis causâ, tum quia præcipuus totius Epistolæ scopus id requirebat, sunt allata: quorum illud notum est omnibus axiomatis discreti naturam mutuumque inter partes illius respectum intelligentibus, hoc verò ex ipsius Epistolæ deductione & conformatione diligenter inspectâ clarere potest.

Tractatur ordine. Ista itaque quatuor axiomata Apostolus sibi pertractanda putavit ordine, & quidem semper cum mentione conclusionis, quam ex istis velut præmissis inferre voluit, in quâ adhortationis summa consistebat.

Duo priora coniunctim continentur.

Duo autem ista priora junctim tractat Apostolus,
natura

natura illorum ita postulante. Quibus enim unum adimit, ipsdem alterum tribuit, & merito; causa quippe una eademque existente cur hoc tribuatur, illud adimatur, cur sint sub gratiâ, & non sub Lege, quæ causa vers. 4. exprimitur hisce verbis, quod sint *mortificati Legi in corpore Christi, ut essent alterius*. Quæ tuor verò primis versibus probat Apostolus Christianos seu fideles non esse sub Lege, sed sub gratiâ: quæ probatio hoc syllogismo compræhendi potest.

Quid igitur
eiusd
probetur.

Qui Legi mortui sunt, & quidem in corpore Christi ut essent alterius, nempe Christi, illi non amplius sunt sub Lege, sed jam sunt sub gratiâ.

At Christiani Legi mortui sunt, ut essent alterius, nempe Christi.

Ergo Christiani non amplius sunt sub Lege, sed sub gratiâ.

Propositionis pars prima, nempe, *qui legi mortui sunt non amplius sunt sub Lege*, expressa est versu primo his verbis: *Lex tantisper dominatur hominib; quoad ipse vixerit*. Altera pars, nempe, *qui Christi facti sunt illi sunt sub gratiâ*, inclusa est versui quarto unde deduci potest. Additur autem confirmatio primæ partis à testimonio conscientiæ illorum qui peritiam Legis habent versu eodem primo: & versu secundo & tertio illustratur eadem propositionis prima pars à simili, nempe à conjugio, in quo fœmina non ulterius est obnoxia Legi viri, quam quoad ipse vixerit; mortuo verò marito libera est à Lege viri, ita ut illi liceat citra crimen adulterij ad alterum virum transire. Cuius redditio plana est, hoc tantum animadverso discrimine, quod *Christianos Legi & non Legem illis esse mortuam* mutato dicendi genere pronuntiavit; quam mutationem nonnulli Apostolicæ prudentiæ tribuunt phrasin vitantem, quam Iudæis offendiculo futuram præciebat; alij

re naturæ transcribunt, in qua dicunt non Legem, sed peccatum mariti personam sustinuisse, quod mortuum dicitur, vers. 6. verum hoc ad præsens negotium non facit.

Assumptio est versu quatto his verbis: Vos quoque mortificati estis Legi in corpore Christi, ut effectus alterius, nempe Christi: quæ assumptio illustratur primo à causâ efficiente mortificationis illius, quæ est crucifixio & resuscitatio corporis Christi, & fidelium cum Christo in istâ crucifixione & resuscitatione corporis illius communio: Secundo, à causâ finali liberationis, quæ continet scopum adhortationis Apostolicæ, nempe, ad fructum ferendum Deo. Perseverat autem in isto fine duobus sequentibus versibus: 5. & 6. tractando eum per comparisonem parium, ut etiam fecit sexti capitis. vers. 19. Par est ut Deo serviamus, & quum jam non in vetustate litteræ sed in novitate Spiritus simus, & à lege liberati, mortuo eo in quo detinebamur, æquum est ut Deo fructificemus: quia cum essemus in carne affectus peccatorum per Legem existentes vigeant in membris nostris ad fructum ferendum moris.

Conclusio non infertur aperte, sed subintelligitur: quod est frequentissimum, propterea quod propositio seu quæstio tractanda à conclusione non re, sed modo tantum positionis differat.

Tertium
 & quartum
 enuntiatum
 hinc
 proponitur
 in versu
 3. & 6.

Duo autem isti versus 5. & 6. licet istum, qui jam explicatus est, ad antecedentia respectum habeant, tamen ad consequentia etiam sunt referendi. Nam 3. & 4. enuntiatum hisce duobus versibus proponuntur. Tertium versu 5. & quartum vers. 6. Hæc enim verba; *Adfectiones peccatorum per Legem existentes videntur seu operantur in membris hominum quod in carne sunt*: idem valent quod ista; *Qui sub Lege sunt hi peccatum dominatur*. Item hæc verba; *Nunc autem*

autem

temperati sumus à lege, mortuo in quo detinebamur, ut serviamus in novitate Spiritus ac non in vetustate litteræ, conveniunt cum istis; *Qui sub gratiâ sunt ijs peccatum non dominabitur.* Quod planum esse poterit, si quis particulam *aut* cum veteri Interpretere, ita ut, transferat, & non de fine sed de eventu intelligat; quemadmodum istius particulæ usus pæne perpetuus requirit: sensus enim est, *quum adhuc in vetustate litteræ essemus, & sub Lege, tum sub peccato detinebamur, at cum jam simus liberati à lege & in novitate Spiritus constituti, possumus Deo servire in iustitiâ & sanctitate*, statui isti novitatis nostræ convenienter.

Sed pressius jam videamus quomodo tertium illud enuntiatum tractetur; quandoquidem in eo controversia potissimum est posita. Constat autem diuinitis totius negotij, propositione enuntiati & illius tractatione; quæ partim est explicatio, partim causæ redditio; utraque etiam breviter juncta est propositioni, ut est versu 5. hujus capitis posita; quare plenior est & accommodatior prolixiori tractationi, quam ut ex 14. versu capitis sexti est proposita. Propositio enim est ista, *peccatum, sive, quod nervosius dicitur, affectus peccatorum dominantur in ijs qui sub Lege sunt*: quod attributum etiam nervosius hoc loquendi genere exprimitur, quo affectus peccatorum ipsam per Legem existere dicuntur.

Additur propositioni explicationis ergò duplex domini istius effectus; unus est *vigor & operatio in membris*, alter *fructificatio mortis*. Causa cur in hominibus sub lege affectus peccatorum vigeant ad fructificandum mortis, redditur istis verbis: *Quum essemus in carne*: temporis n. antea acti nota à statu carnali sumitur, qui status causam complectitur cur antea acto tempore affectus peccatorum in membris nostris vigerint:

In tertio
enuntiatio
controver-
sia potissi-
mum sita
est, cuius
deductio
constat,
propositio-
ne enuntia-
ti, & eius
tractatio-
ne.
Propositi-
o enun-
tiati.

q. d. Apostolus; *Non mirum affectus peccatorum dominari nobis, & vixisse in membris nostris ad finem ferendum mortis: eramus enim in carne, & ipsa Lex tantum abest ut potuerit hunc dominatum impedire, & vigorem peccati inhibere, ut affectus isti per legem (non Legis vitio, sed malitiâ & perversa peccati dominantis & abutentis) sint longe ferventiores & vehementiores.*

Eiusdem *tractatio* *constans* *latiore explicatione,* *& redditione causæ.* *Ista itaque Propositio latius explicatur à versu 7. ad versum 14., ejusque causa pertractatur à versu 14. incluso ad finem usque capituli. Explicatio versatur circa duplicem istum effectum, operationem peccati, & fructificationem quâ mortis fructus adfertur. Causæ redditio perpetuo intenta est ad id quod versu 5. dictum est; quum essemus in carne. Utrobique autem diligenter cavetur ne Lex ipsa in suspicionem culpæ trahatur, quasi illa per se sit causa pravarum in nobis cupiditatum & mortis, quum tantum sit occasio, quam peccatum violenter arreptam usurpat ad istos effectus in hominibus sub lege existentibus producendum. In explicatione uterque ille effectus à lege removetur, & peccato tanquam propriæ causæ tribuitur, ita tamen ut simul addatur, peccatum lege abuti ad istos effectus producendum.*

Latior explicatio à versu 7. ad 14. n/que vers. 7. *Removetur prior effectus à Lege vers. 7. his verbis: Quid ergo dicemus, Lex peccatum est? Absit. Hoc est; ane ergo Legi adscribi potest quod sit ipsum peccatum, vel causa in nobis pravarum cupiditatum, quia dictum est versu 5. affectus peccatorum qui sunt per Legem? Respondet Apostolus tale quid nefas esse vel cogitare de Lege. Adjungit probationem ejusdem remotionis à contrario legis effecto. Lex immo peccati index est: ergo non est peccatum, neque peccati causa. Probationem illustrat ab exemplo speciali;*

ciali: *Nam concupiscentiam non nossem, nisi Lex dīdis-*
set, Non concupiscō.

Tribuitur verò idem effectus peccato. *vers. 8. his* *Vers. 8. 9.*
verbis; sed peccatum effecit in me omnem cupiditatem, *10. 11.*
 ita tamen ut lege velut occasione ad istum effectum
 producendum abutatur; quod significatur his ver-
 bis: *peccatum sumptā occasione per illud mandatum*
operatum est, &c. Quod postremum probatur ver-
 su sequente his verbis: *Nam absq; Lege peccatum est*
mortuum adventu verò legis peccatum revixit: quod
 illustratur à contrarijs privantibus: *Ego verò tunc*
vivebam cum peccatus esset mortuum: ubi verò pecca-
tum revixit, ego mortuus sum; quum verò id per le-
 gem factum sit, hinc constat peccatum lege ad istum
 effectum producendum abuti. Iungit verò hic Apo-
 stolus secundum effectum primo, quia naturā coha-
 rent, & iste hujus est causa. Et sic adscribit mor-
 tē peccato lege abutenti *vers. 10. & 11.* ita tamen ut
 legem excuset ab illo quoq; effecto mortis *vers. 10.*
 his verbis: *Mandatum quod erat ad vitam: transcri-*
ptā causā mortis peccato, his verbis: Nam peccatum
occasione per illud mandatum acceptā, &c. Persequi-
 tur verò legis excusationem *versu 12.* à descriptione
 naturæ legis, quod illa sit *sancta, iusta & bona: &* *Versu 13.*
 propterea nullo modo causa mortis: quam etiam
versu 13. priore parte à lege cum indignatione re-
 jicit: *Absit, inquit, ut illud quod bonum est mihi sit*
operatum mortem: reliqua autem parte ejusdem ver-
 sus peccato eundem effectum adscribit, juncto du-
 plici fine in dedecus ipsius peccati vergēte, his ver-
 bis: *Sed peccatum scilicet mihi factum est mors: ne*
appareret peccatum, per bonum mihi operatum seu ef-
ficere mortem, ut peccatum fieret summē peccans per
illud mandatum. q. d. peccatum isto abusu legis ad nos
seducendos & occidendos illud effecisse, ut vicissim ip-
sus

ſui prauitas & puerſitas per Legem patefieret: quæ in eo conſiſtit quod per legem bonam mortem operetur, & per mandatum iuſtum & ſanctum ſummè peccans, & velut ſupra modum peccator non fiat modò ſua ipſius malitia, ſed & declaretur legis iudicio, quæ tam turpiſſer abuſum eſt ad effectus iſtos producendos. Apparet autem ex totâ hac explicatione, Apoſtolo ita temperatum ſtilum, ut ex peccati efficacitate, & legis imbecillitate gratiæ Chriſti neceſſitatem concluderet. Quod magis perſpicuum evadet, ſi paucis iſtam Apoſtoli explicationem complexi fuerimus hoc pacto. Peccatum dominatur iſis qui ſub lege ſunt, omnia in illis concupiſcentiam per ipſam legem efficiendo, eoſque per ipſam legem occidendo: ita tamen ut lex ab utraque culpa immunis ſit, utpote quæ ſancta ſit & bona, peccati index & ad vitâ data. Sed peccatum ita eſt potens in hominibus ſub lege exiſtentibus, ut ipſa lege abutatur ad illos effectus in homine ſibi ſubdito producendos; per quem legis abuſum hoc viciffim auferit à lege præmium, ut ipſius perverſum & noxium ingenium legis iudicio manifeſtetur. Unde homo ſub lege exiſtens ad gratiam confugere compellitur, ut ejus beneficio & auxilio à pravi & noxi iſtius domini tyrannide liberari poſſit.

Verſ. 14. Cauſæ redditio ſequitur à verſu 14. ad finem uſque capitis, ubi, uti dictum, etiam diligentiffimè
Redditio
cauſa à
verſu 14.
ad finem
uſque capi-
ti.
 caveretur, ne legi ulla irrogetur ignominia, aut culpa adſcribatur: omniſque noxa peccati potentiæ, & hominis ſub lege exiſtentis imbecillitati tribuitur. Redditur autem cauſa breviter ipſo 14. verſu, hiſ verbis: *Nam Lex ſpiritalis eſt, at ego carnalis ſum venditus ſub peccato.* Ut autem iſta cauſæ redditio accuratè intelligi poſſit, ruruſus inſpiciendum id cujus cauſam hic explicare Apoſtolus ſtatuit. Illud eſt: *Peccatum dominari iſis qui ſub lege ſunt, ſive affectus*
pec-

peccatorum qui sunt per legem vigere in hominibus sub lege existentibus. Cujus causa ut plenè & perfectè reddatur monstrandum est, cur Lex in ijs qui sub ipsa sunt peccati vim & tyrannidem enervare nequeat, & cur peccatum eos, qui sub lege sunt, eo usque sibi velut jure quodam suo obstrictos & obnoxios habeat. Quare rationis redditio est bipartita. Prima pars his verbis continetur: *nam lex quidam spiritalis est; at ego carnalis sum.* Particulam (quidem) addendam esse tum illius relativa dicitur res ipsa evincit. Altera his verbis continetur: *Nam ego venditus sum sub peccato*, id est, ego sum sub peccati dominio tanquam servus emptitius jure vèditionis constitutus, & velut mancipium factus peccati. q. d. *Quod lex in hominibus sub lege existentibus impedire nequeat peccati vigorem & operationem, ex eo est, quod homines sub lege existentes carnales sunt, in quibus propterea Lex, licet spiritalis sit, tantum non habet virium, ut carnis ad mala & legi contraria proclivitatem inhibere possit: quumque peccatum in homines sub lege existentes suo quodam jure dominium exerceat; hinc est quod illi peccato mancipati sunt, ejusque potestati, tanquam servi emptitij devincti & obstricti.*

Probationem subjungit Apostolus versu sequente 15. non tam illius quod homo sub lege carnalis sit, quam quod mancipium peccati. Probatio autem desumpta est à proprio servi emptitij adjuncto sive effecto, his verbis: *Non enim agnosco quod perpetro.* Mancipium enim non facit quod ipsi visum est, sed quod domino visum est illi præscribere. Sic enim verbum agnosendi hic usurpatur pro approbare. Si verò quis in propriâ significatione id usurpatum putat, idem erit argumentum, & idem ejus valor: *Servus enim nescit voluntatem Domini*, ut inquit Christus; neq; Dominus tenetur aut solet ser-

vo suo omnem suam voluntatem patefacere, nisi quatenus ipsi videtur opera servi per illius scientiam usurpanda. At prior significatio vocis istius huic loco est accommodatior, & sequentia istam postulare videntur: nam latior illius argumenti ad-

Relatior fertur explicatio, his verbis: *Non enim quod vo-*
eius expl. lo hoc ago, sed quod odi, hoc facio; quod signum evi-
entis. dens est voluntatis subjugatz, & alterius potestati
subiectz: peccati nempe: ergo est servus & manci-
pium peccati. Hinc jam duo consecutaria deducit
 Apostolus, quorum altero legem excusat, altero
 culpam omnem istius rei in peccatum conjicit, ut

Vnde duo & antea fecit. Primum est, quod si ita facio quod nolo,
consecutaria consentio legi quod bona sit, id est, si facio id quod pec-
deducun- tum mihi præscribit, nolens, jam sanè legi consen-
tur, pri- tio quod bona sit, utpote cui contra peccatur. ju-
imum vers. benti assentior, licet quod præscribit præstare ne-
 36. queam sub dominio peccati constitutus. Alterum

Alterum est: Nunc itaque non amplius ego id perpetro, sed pec-
vers. 17. catum quod in me habitat: id est, itaque, quia id quod
 facio nolens facio, non ex proprio sed alieno arbi-
 trario, domini mei, nempe, quod est peccatum; hinc
 sequitur non me id facere, sed peccatum, quod in
 me habitat, & mihi dominatur, meque ad facien-
 dum impulit.

Hinc redit His ita tractatis, redit Apostolus ad eandem cau-
Apostolus sã redditionem & probationem. Causæ redditiõ est
ad causã vers. 18. his verbis: *Novi enim non habitare in me, id*
redditiõ- est, *in carne meã bonum:* Quare non mirum quod
 38. lex, licet Spiritualis sit, non valeat in homine sub
 lege existente peccati vires infringere: *non enim ha-*
bitat, id est, non dominatur id quod bonum est in
 homine carnali, & sub lege existente. Probatio sub-

Ad proba- ditur eodem versu: *Nam velle abest mihi, sed ut*
tionem *quod bonum est perficiam, non assequor, scilicet, sed bo-*
vers. co- dem. *num*

non perficere non invenio; cuius latior explicatio est
 v. 19. *Non enim facio bonum quod volo, sed ma-* Cuius la-
lum quod nolo, hoc ago: quod est planum signum *rior expli-*
 carne meâ bonum non habitare. Si enim bonum *catio se-*
 habitaret in carne meâ, iam actu possem præstare ad *quitur*
 quod mens & voluntas inclinant. Hinc rursus de- *vers. 19.*
 ducit secundum illud confectarium vers. 20. *Quod* Vnde rursus
si id facio quod nolo, non amplius ego id perpetro; sed sum dedu-
peccatum quod in me habitat. Existis autem argu- *citur secun-*
 mentis concludit intentum versu 21. dicens: *Com-* dum conso-
perio igitur volenti mihi facere bonum hanc legem. s. 20. latarium v.
 impositam esse, *quod malum mihi adjaceat,* hoc est, Conclu-
 at bonum perficere non valeo, malum, id est, pec- *vers. 21.*
 catum, mihi adjacere, non locum tantum in me ha-
 bere, sed & prævalere: quæ conclusio sensu non dif-
 fert à causæ redditione versu 14. comprehensa, his
 verbis: *Ego carnalis sum, venditus sub peccato.* Ca- illius pro-
 terum duobus sequentibus versibus 22. & 23. il- *batio vers.*
 lam proximè præcedentem conclusionem probat, *22. & 23.*
 & probando clarius explicat, unde & quomodo fiat,
 ut homo sub lege existens peccato dominari non
 possit, sed ipse peccati concupiscentias volens no-
 lens explere compellatur, dicens: *Condelector enim*
legi Dei secundum interiorem hominem: sed video
aliam legem in membris meis belligerantem adversus
legem mentis meæ, & captivum me reddentem legi pec-
cati. Sub finem verò ex consideratione miseri sta-
 tus hominum sub lege existentium, nascitur exclamatio
 votiva pro liberatione ab istâ peccati tyranni- *Exclama-*
 de & servitute, his verbis: *Miser ego homo, quis* *tio votiva*
me eripiet seu liberabit ex hoc corpore mortis; seu ex *pro libera-*
corpore mortis huius? id est, non ex hoc mortali cor- *tione ho-*
 pore, sed à dominio peccati, quod hic vocat *corpus* *minis sub*
mortis, sicut & alibi *corpus peccati.* Subjungit exclamatio *legis exi-*
 mationi *24.*

Responsio
 seu gratia-
 rum actio
 relaxanda
 illam excla-
 mationem

priore par-
 te vers. 25.

Conclusio
 totius tra-
 ctatus qua
 statum ho-
 minis sub
 lege bre-
 viter defi-
 nitur, alte-
 ra parte
 vers. 25.

Brevis
 recapitula-
 tio secunda
 partis.

mationi responsionem: Gratia Desuper Iesum Chri-
 stum Dominum liberabit te; vel gratiarum actio-
 nem, quâ Apostolus in suâ personâ significat unde
 liberatio sit petenda & expectanda. Toti denique
 tractatui subnectitur conclusio, quâ totus status ho-
 minis sub lege existentis, iam ante prolixè descri-
 ptus, breviter definitur, his verbis: *Igitur ego ipse*
mente servio legi Dei, carni vero legi peccati. At-
 que ita septimum caput clauditur.

Ut autem ista velut in pugnum contracta unico
 intuitu inspicere possint, breviter hanc quoque secun-
 dam partem recapitulemus, hoc pacto.

Dictum est nobis antea peccatum hominibus sub le-
ge, existentibus dominari: huius autem rei causa est:
quod, licet Lex ipsa spiritalis sit, & homines sub lege
existentes legi consentiant quod bona sit, bonumque vo-
lint, & condescentur legi Dei secundum interiorem
hominem, ydem tamen homines sub lege existentes car-
nales sunt, venditi sub peccato, non habentes in carne
suâ bonum inhabitans, sed habentes in se peccatum
habitans, & malum sibi adjacens, legemque in mem-
bris suis non belligerantem modo adversus legem men-
tis ipsorum, sed & ipsos captivos reddentem legi pecca-
ti, quæ est in membris ipsorum. Cujus rei certum est
& evidens signum, quod bonum quod volunt, non agant,
malum autem quod odio habent, faciant, quod volen-
tes facere bonum, non assequuntur posse. Unde cerò
constat non illos ipsos esse suorum actuum dominos, sed
peccatum quod in ipsis habitat; cui etiam præcipuè ad-
scribenda culpa mali, quod ab hominibus istis velut in-
vitis perpetratur: hinc verò homines isti miseriâ suâ
ex legis indicio cognoscentes exclamare coguntur, &
gratiam Iesu Christi implorare.

Consideratâ hoc pacto totius capituli dispositio-
 ne & œconomia, iam pressius quæstionem nobis
 propositam

propositam pertractemus : nempe , an ista quæ in versu 14. ad finem usque capitis dicuntur , de homine sub lege an sub gratiâ existente sint intelligenda.

Primum omnium connexio vers. 14. cum superioribus attendatur : particula enim rationalis (γδ) ipsam connexionem indicat cum superioribus : quæ connectio indicat hic agi de eadem re quæ ante tractata est : & pronomen, *Ego*, de eodem homine intelligendum est, qui antea per idem pronomen est significatus. Actum autem est antea *de homine sub lege existente*, & pronomen *Ego* hominem sub lege existentem antea denotavit : ergo & hic ubi causa redditur ejus quod superius explicatum est , agitur *de homine sub lege existente*. Secus sunt meræ scopæ dissolutæ. Neque unquam videre contigit connexionem vel verisimilem , secundum quam consequentia hæc cum antecedentibus cohæreât, allatam ab ijs, qui ibi de homine sub lege, hic sub gratiâ existente, sermonem habitum arbitrantur. Si quis negeret, ille moliatur connexionem : quod etiam nonnulli eorum videntes , hunc versum juxta præcedentes de homine, sub lege interpretantur ; sequentes verò de homine, sub gratiâ : quod etiam tum videbitur.

Secundo in eodem versu homo ille, de quo Apostolus agit sub suâ personâ , *carnalis* esse dicitur : at homo *reginitus & sub gratiâ constitutus* non est *carnalis*, sed *spiritualis* : Ergo hic de homine sub gratiâ constituto non agi certissimum est. Homo verò *sub lege existens* est *carnalis* : ergo hic de homine *sub lege* agi perspicuum est. Probo hominem *reginitum & sub gratiâ constitutum* non esse, neque in Scripturis dici *carnalem*. Rom. 8. vers. 9. *Vos non estis in carne, sed in spiritu*, ibidem vers. 8. *Qui in carne sunt,*
Die

Questio 14. ipsam præfior tractatio, & demonstratio ex ipso textu summa, quod de homine sub Lege, non sub gratia po- sita hic agatur.
Vers. 14. Nota bene.

Deo placere non possunt : At homo reginitus , & sub gratiâ constitutus Deo placet. Ibidem versu 5. *Qui secundum carnem sunt quia carnis sunt sapientes* : At homo sub gratiâ sapit quæ secundum Spiritum sunt. Gal. 5. 24. *Qui Christi sunt carnem crucifixerunt cum affectibus & concupiscentiis* : & qui carnem crucifixerunt , &c. non sunt *carnales* : homines autem reginiti & sub gratia constituti sunt Christi , & carnem crucifixerunt : Ergo isti tales non sunt *carnales*. Rom. 8. 14. *Filij Dei spiritu Dei aguntur*. At homines reginiti sunt *Filij Dei*. Ergo *Spiritu Dei ducuntur*. Tales autem sunt *spirituales*. At hic obicitur quod idem homo diverso respectu *carnalis* & *spiritualis* dici possit ; *Spiritualis* , quâ reginitus per Spiritum ; *carnalis* , quâ non reginitus : homo enim quamdiu in hoc mortali est corpore , non plenè regeneratur. Vnde duplex existit significatio vocis (*Carnalis*) : una hominem *merè carnalem* notat, in quo peccatum dominatur, altera hominem *ex parte carnalem*, ex

Carnalis parte verò Spiritualem. Resp. Quod homo non plenè & perfectè regeneratur, quamdiu in hac vita est, concedo iuxta Scripturam , sed rectè intellectum, nempe ut illa perfectio non de ipsius regenerationis essentia partibusque essentialibus, sed quantitatis gradu & mensurâ intelligatur. *Regenerationis* enim negotium non ita habet, ut homo secundum aliquas suas facultates regeneratus, secundum aliquas maneat prorsus in vetustate depravatae naturæ : sed ita est comparata secunda ista nativitas, ut prima, quâ homines nascimur, integrè quidem humanæ naturæ participes, at non in perfectione virili : sic quoque omnes hominis facultates vis regenerationis pervadit nullâ exceptâ , at non perfectè primo momento, gradatim enim provehitur, & per quotidianos profectus, usque dum ad plenam & virilem ætatem in Chri-

in Christo producat. Vnde totus homo secundum omnes suas facultates, mentem, affectus, voluntatem, regegitur dicitur, & propterea secundum istas facultates regenitas spiritualis. Quum verò *spiritualis* & *carnalis* in Scriptura integris suis definitionibus opponantur; ille enim est qui secundum spiritum, hic, qui secundum carnem ambulat, & unum dicatur ad alterius oppositionem, isto quidem respectu non potest idem homo *spiritualis* simul & *carnalis* dici. Atque ita distinctionem istam carnalium, quâ uni dicuntur *carnales* in quibus peccatum dominatur ex parte prædominâre; alij verò in quibus caro luctatur adversus Spiritum à parte minus potente *carnales* appellantur, secundum Scripturam rejicere mihi licet, quæ hosce postremos non solet carnalium nomine censere. Quod significâsse fime exprimit Leo de Resur. Dom. his verbis: *Quamvis spe salvi facti sumus, & corruptionem adhuc carnemque mortalem gestamus; recte tamen dicimur in carne non esse, si carnales nobis non dominantur affectus, & merito ejus rei deponimus nuncupationem, cuius non sequimur voluntatem. Sed & concessio illo, nondum tamē evincitur quod moliuntur, nisi probatum fuerit hunc hominē carnalem dici, non primo sed secundo respectu, sive sensu; non quia peccatum in illo dominatur, sed quia caro adversus spiritum luctatur: quod quidem ex ipso textu nunquam fieri poterit. Apparet enim in isto homine, quem Apostolus carnalem appellat, peccatum dominari, & carnis potiores quam mentis esse partes. Nam peccatum in illo habitat; facit malum quod non vult; non facit bonum quod vult; ut bonum perficiat non invenit; peccatum quod in illo habitat perpetrat malum; sapitur sub lege peccati, seu legi peccati: quæ omnia dominantis peccati sunt certa & evidentiæ texipæ.*

Neque

Neque obstat quod nolens & invitus peccato obedire cogatur : est enim duplex dominium peccati, vel cum consensu illius qui peccat, vel adversus illius conscientiam, & ex conscientia natum consensum. Sive enim servus volens, sive nolens obediat Domino, Servus est ejus cui obedientiam præstat. Quod usque aded verum est, ut nemo à servitute peccati ad libertatem venire queat, nisi per hanc viam, viam inquam odij istius servitutis & desiderij obtinendæ liberationis. At dicit aliquis, etiam illos qui *sub gratia sunt carnales*, dicit, 1. Cor. 3. vers. 1. & 3. Respondeo, de voce non esse quæstionem, sed de vero vocis sensu, & re voce significatâ. Videndum igitur an eodem significato ista vox & hoc loco & septimo ad Romanos usurpetur. Dicuntur autem *carnales* respectu cognitionis, & affectus ratione. Isto sensu rudes in pietatis doctrinâ & cognitione Evangelij carnales dicuntur oppositè ad Spirituales, qui omnia judicare norunt, 1. Cor. 2. 15. & qui perfecti dicuntur, 1. Cor. 2. 6. Et hoc sensu *infantes* in Christo, & qui *lacte potu* sunt alendi *carnales* dicuntur. Affectus verò ratione carnales dicuntur, in quibus affectus humanus & carnalis dominatur & prævalet, qui alibi *in carne esse dicitur*, & *secundum carnem ambulare*, oppositè ad *spirituales*, qui *Spiritu facta carnis mortificaverunt*, & *carnem eum concupiscentiis crucifixerunt*. Hic verò videtur Apostolos Corinthiis aut eorum nonnullis id nomen tribuere cum duplici isto respectu : nam dicit illos cognitionis respectu esse *infantes* in Christo, id est, rudes in pietatis doctrinâ, qui *lacte erant alendi*, & *solidum cibum* ferre non poterant : affectus verò ratione, dicit illos esse *carnales*, & *secundum hominem incidere*, propter *contentiones & dissidia* quæ inter illos vigeant, ex quibus patebat *carnem* in illis

Spiritu

Obiect. ex

1. Cor. 3.

vers. 1. &

2.

Respons.

Spiritus prævalere. Cæterum quocunque sensu aut modo vox ista hic usurpetur, nihil prodest causa illorum, qui Apostolum dicunt seipsum *carnalem* appellare. Rom. 7. 14. Nam si non eodem sensu hic, ad Cor. 3. usurpatur eadem vox, quo Rom. 7. 14. tunc incrudite & frustra ad hanc quæstionem tractandam adfertur: Est enim æquivocatio erroris generatrix. Si eodem modo, tum firmiter mihi inde pro meâ sententiâ concludere licet, Apostolum *carnalem* dici non posse. Rom. 7. 14. quia *Corinthios* acriter eo nomine reprehendit, quod *illis ut spiritualibus loqui non potuerit*, utpote qui adhuc *carnales* essent; quod immerito facit, si & ipse isto nomine eadem significatione sumpto comprehendatur.

Tertio, *Idem* homo, de quod Apostolus hic agit, *Venditum* dicitur eodem versu 14. *venditum sub peccato*, seu, *sub peccato* quod idem est, mancipium & servus peccati venditione factus, qui titulus hominibus *sub gratia* constitutis nullo sensu adaptari potest, Scripturâ multis locis apertissimè reclamante. Ioan. 8. 36. *Si Filium vos liberaverit, verè liberi eritis*. Rom. 6. 7. *qui mortuus est justificatus est*, id est, liber factus, à peccato. versu 17. 18. *Gratia Deo quod fuistis quidem servi peccati, sed liberati à peccato servi facti seu mancipati estis iustitiæ*. Quod autem hæc duo ita opponantur, ut simul uni homini convenire nequeant, claret ex eisdem capitis vers. 20. *quum servi essetis peccati, liberi eratis iustitiæ*. At homini sub lege existenti idem convenire appareret ex collatione loci. 2. Cor. 3. 17. *ubi Spiritus Domini ibi libertas*; cum loco 5. capitis ad Galatas vers. 18. *quod si spiritu ducimini, non estis sub lege*. Ergo qui Spiritu ducuntur liberi sunt. At illi tales non sunt *sub lege*: Ergo qui *sub lege* sunt, *liberi* non sunt, sed *servi peccati*. Sive enim quis invitatus & necessitate peccati compulsus obediat peccato, sive

sive voluntariè: sive quis factò primorum parentum mancipium peccati factus sit, sive insuper se vendiderit ad faciendum malum in oculis Iehova, ut 1. Reg. 21. vers. 20. de Achabo dicitur, vere & meritò peccati servus nuncupatur. Nam à quo quis devotus est huius servus est. 2. Pet. 2. 19. Et qui commisit peccatum servus peccati est. Ioh. 8. 34. Et, an nescitis quod cui vos sistitis servos ad obediendum, ejus servi estis cui obeditis, vel peccati ad mortem, vel obedientie ad iustitiam? Rom 6. v. 16. Servitutis enim modus diversus à servitute non eximit, sed sub servitute concludit. Si quis regerat, hunc hominem non dici simpliciter servum peccati, sed cum restrictione, nempe secundum carnem, non secundum mentem, ut apparet ex versu ultimo, qui est explicatio huius: dico hunc simpliciter servum dici, sed ex eorum genere qui inviti & reluctante conscientia peccato serviunt: quo modo verò iste ultimus versus sit intelligendus, videbimus ubi eo ventum fuerit.

Calvinus. Cæterum hunc versum 14. de homine non regenerito, neque sub gratia constituto intelligendum esse, fatentur plerique nostræ professionis Theologi. Sic Calvinus in istum versum: *Nunc committite proprium inter se legem & hominis naturam* incipit: & in versum 15. sequentem: *Nunc descendit ad exemplum magis particulare hominis jam regenerati.*

Beza.

Sic Beza adversus Castellionem in refutatione argumenti primi ad 13. & 14. calumniam fol. 413.

Paulus clamat se ne ad cogitandum quidem bonum sufficere: & alibi se ipsum extra gratiam considerans. Vers. 15. *Ego, inquit, sum carnalis, venditus sub peccatum.* Quod perperat non approbat, neque facit quod vult, sed quod edis facis.

Versu 15. continetur probatio ejus quod 14. præcedente dictum est, nempe hominem istum de quo Apostolus agit esse venditum sub peccatum, seu peccati mancipium.

Sumptum

Sumptum enim est argumentum ab officio & proprio effectu servi emptitij, & illius qui sui juris non est, sed alienæ potestati subiectus. Est enim servi proprium non suam, sed Domini sui voluntatem exsequi, sive id volens faciat sive pleno consensu, sive reclamante propriæ mentis iudicio, & renitente voluntate. Quod non inicitè exprimit Augustinus lib. 1. retractat. cap. 13. *Ille qui concupiscente adversus Spiritum carne non ea que vult facit, concupiscit quidem volens, & in eo non facit quod vult; sed si vincitur, concupiscentia consentit volens, & in eo non facit nisi quod vult, liber, scilicet, iustitia, servusque peccati.* Cui confirmiter Zanchius de Operibus Redempt. lib. 1. cap. 3. *Certe Petrus ideo negavit Christum quia voluit, quæquam non plenâ voluntate nec libenter id fecit.* Sed probatio est accommodata statui hominis de quo agit, nempe sub Lege existentis, qui ita est peccati servus, ut illi non pleno consensu sed reclamante conscientia serviat. Verba enim Apostoli, hæc sunt: *quod enim perpetro non agnosco*, id est, non probo: quod latius explicat & probat his verbis sequentibus: *Non enim quod volo, hoc ago, sed quod odî hoc facio.* Vnde hic syllogismus conficitur.

Qui non probat quod perpetrat, neque agit quod vult, sed quod odit, facit; ille est mancipium alterius, scilicet, peccati: At homo de quo Apostolus agit, non probat quod perpetrat neque facit quod vult, sed quod odit facit: Ergo homo de quo hic agitur, est mancipium alterius, scilicet, peccati: & propterea idem ille homo est irreginitus, & non constitutus sub gratiâ.

At dices hic describi luctam in homine, de quo De lucta in agitur, quæ esse nequit in homine non regenito. *homo.* Resp. Non hic luctam describi inter hominem hunc & peccatum, sed peccati dominium, & hominis ipsius sub peccato servitutem à proprio servi emptitij effectu

effecto demonstrari: quod quidem effectum ab hoc homine non producitur sine reluctatione conscientiae & mentis renisu ipsam actus productionem praecedente, sed neque perpetratur nisi mente devicta & à peccati vi superata. Deinde nego in homine *irregento*, qualis qualis ille sit, luctam nullam mentis live conscientiae cum affectibus & desiderijs carnis & peccati inveniri: quin ajo & adfirmo in homine *sub lege* existente necessario luctam esse inter *mentem & conscientiam iusta & honesta praescribentem*, & *affectus peccati ad illicita & vicia impellentis*. Duplex enim à Scriptura nobis lucta adversus peccatum describitur: una *carnis & mentis* five *conscientiae*; altera ejusdem *carnis* five *peccati & Spiritus*. Illa obinet in omnibus qui *aqui & iniqui, iusti & iniusti* cognitionem habent; in quorum cordibus opus Legis scriptum est; quorum cogitationes se *mutuo accusant & excusant*, ut est Rom. 2. qui *veritatem deiciunt in injustitia*. Rom 1. 18. qui *conscientia nondum cauterium inusserunt; qui nondum dedoluerunt*. Ephes. 4. 19. *Qui voluntatem Domini sui norunt, & non faciunt*, Luc. 12. 49. Confirmatur hoc ipsum ab Augustino lib. Exposit. quarundam propositi. ex Epistola ad Rom. cap. 3. *Ante legem inquit* (id est, in statu seu gradu ante legem) *non pugnamus, quia non solum concupiscimus & peccamus, sed etiam approbamus peccata*. Sub lege pugnamus, sed vincimur. *Fatemur enim mala esse quae facimus, & fatendo mala esse utique volumus facere: Sed quia nondum est gratia, superamur*. In isto gradu ostenditur nobis, quomodo jacemus, & dum surgere volumus & cadimus, gravius affligimur, &c. Quod etiam Petrus Martyr in caput 5. ad Romanos vers. 8. fatetur, inquiens: *Non diffitemur ejusmodi aliquam pugnam esse interdum in hominibus non regeneratis; non quod*

Petrus Mar-
tyr de Lu-
th. in ho-
minibus
non rena-
tis.

CORNIVS

eorum mens non sit carnalis & propensa ad vitia, sed quod in eâ adhuc insculpta sint leges natura, quodque aliqua in eâ sit illustratio Spiritus Dei, quamvis non sit ea qua eos iustificare possit, aut salutarem mutationem inducere. Altera inter carnem & Spiritum obtinet in solis regnatis. Vbi enim Spiritus non est & habitat, ibi non luctatur, (licet nonnulli Spiritui sancto obistere, dicuntur, & in S. sanctum peccare, quod habet alium sensum,) Discrimen inter hasce duas luctas est planissimum ex eventus diversitate; in illâ enim caro vincit plerunque, hic verò Spiritus plerunque superat, evaditque superior: quemadmodum ex comparatione hujus loci & v. 16 & 17. quinti capitis ad Galatas videre licet; quam comparationem postea præ manibus sumemus. Quod autem in homine quæ sit *sub lege est*, ut Lex omni suo erga illum officio functa sit, omnesque suas vires in illo exseruerit, lucta sit adversus peccatum, ex ipsius legis proprijs effectis certissime demonstrari potest. Est enim Legis effectum hominem de justitiâ Dei convictum peccati convincere, ad obedientiam urgere, propriæ infirmitatis convincere, liberationis desiderio incendere, ad liberationem quærendam compellere: ista autem sine luctâ adversus peccatum inhabitans confici non posse notissimum est. De hujusmodi autem homine, & qui isthoc pacto *sub Lege est*, hic agi diximus. Si quis adhuc præfractè sustinere velit omnes in universum irregénitos pleno consensu, absque ullo renisu perpetrare id quod peccatum & caro suadent; ille ne agrè ferat si probationem istius postulaverit, quum id contra expressa Scripturæ testimonia adfirmetur, & multa exempla contrarium evincant: nempe *Bileami* contra conscientiam *Regi Moabitarum* obsequentis, *Saulis*

contra conscientiam *Davidem persequentis*; *Pharisæorum Spiritus sancto obstinatâ malitiâ resistentium*, &c. Sed & ipsa peccatorum usitatissima distinctio, qua distinguuntur in peccata ignorantia, infirmitatis, & malitiæ isthoc pacto tollitur, si omnes *irregeneriti* absque ullo renisu pleno consensu peccatum perpetrent. Velim hic etiam adversariis in mentem venire, quibus gradibus Deus suos à vitæ pravitate ad se convertere sit suetus: quod si diligenter considerabunt citra præjudicium, videbunt necessariò luctam *mentis & carnis per legem excitatam* inter initia & præcedanea regenerationis ponendam.

Vers. 16. Vers. 16. ducitur confectarium ex præcedentibus
Consentit ad legis excusationem, his verbis: *Si verò quod nolo,*
Legi, quod *id facio, consentio legi quod bona sit.* Vbi nihil dicitur
bona sit. quod homini *sub lege* existenti non oprime & citra ullam controversiam conveniat. Nisi enim *homo sub lege consensum præbeat Legi quod bona sit*, sub lege omninò non est: id enim est primum legis effectum in illis quos sibi subijciat, ut de sui æquitate & iustitiâ illos convincat, & quo facto necessario existit consensus iste. Quod enim consensus ille non sit proprius *hominis regenti*, neque *Spiritus regenerantis* proprium effectum apparet ex cap. 1. & 2. Epistolæ ad Romanos, iidemque ex 10. ubi *Iudæis zelus Dei circa legem tribuitur*. Si quis dicat hic agi de consensu, quo quis toti Legi Dei assentiatur, qui esse non potest in ijs qui totam Legem non intelligunt; *irregeneratorum* autem neminem totam Dei Legem intelligere: Respondeo primò, verè dici non posse quod *irregeneratorum* nemo totam legem intelligit, reclamantibus hisce locis: *Servus qui novit voluntatem Domini, & non facit: Si habeam Prophetiam & noverim mysteria omnia, omnemque notitiam, & si habeam omnem fidem, &c. Scientia inflat, exaruit*

charitas adificat. Melius fuisset non cognovisse viam ju-
sticie, quam eâ cognitâ regredi & deficere. Secundo,
 Neque hoc usquequaque verè dici, toti legi nemi-
 nem assentiri nisi totam intelligat. Assentitur enim
 toti legi qui novit illam esse à Deo, & bonam,
 etiam si non omnia intelligat speciatim quæ lego
 præscripta & vetita sunt. Et quis ille est *regeno-*
rum qui sibi id ascribere audeat? Tertiò, quod pro-
 priè huic proposito servit, nego hîc agi de consen-
 su quo quis omnibus legis præceptis tanquam spe-
 ciatim intellectis assentitur: nam neque verba hoc
 præ se ferunt, neque ratio connexionis permittit.
 Ex eo enim quod *facit id quod non vult* concludit,
se consentire legi quod bona sit; quod ex isto facto
 concludi nequit, si de consensu, qui ex omnium le-
 gis præceptorum speciali notitiâ & intelligentiâ exi-
 tit, hîc agi dicatur. Factum enim quod hîc se per-
 petrare dicit homo iste, particulare est; itaque spe-
 ciali aliquo legis præcepto prohibitum; cujus præ-
 cepti notitia & approbatio causa est cur illud factum
 patret nolens qui id committit; unde ex isto facto ita
 perpetrato, tenente scilicet & reclamante mente,
 tanquam ex consequente concluditur, quod iste
 qui ita illud facit, consentiat legi quod bona sit. At
 instabit aliquis, & dicet forte, hic non agi de con-
 sensu *generalis estimationis*, qui cadere potest & re-
 ipsa cadit in multos *irregeneratorum*, sed de consen-
 su *particularis approbationis*, qui proprius est actus
Sp. regenerantis: verum ille sciat, quæ confidenter
 citra ullam probationem dicuntur, æquè liberè reji-
 ci posse, citra rationis redditionem. At res ipsa evin-
 cit contrarium. *Consentire enim quod res bona sit*, non
 est particulariter factum lege præscriptum appro-
 bare, quia iste consensus *particularis approbationis*
sum *perpetratione facti* quod particulariter impro-
 batur,

batur, consistere nequit: consistit autem perpetratio facti improbatum cum consensu de quo Apostolus agit.

Verf. 17. Alterum confectarium ex præcedentibus deducitur, quo peccato omnem istius rei culpam transcribit, non ut se excuset, quod absit (*Lex enim data est & inscripta cordi*, ut *cogitationes sese excusent & accusent*) sed ut servilem suum statum sub peccati dominio commonstret. Quare neque in isto confectario quid contineri potest quod homini *sub lege* existenti non conveniat; letus plus contineat confectarium quam fuit in præmissis, quas commonstratum est homini *sub Lege* existenti optime convenire. Sed videamus confectarii verba: *Nunc itaque non amplius ego id perpetro, sed peccatum quod in me habitat*, scilicet, id perpetrat. Ex

his duobus argumentis quibus duo elici posse videntur argumenta probationis de sententiæ, quæ de homine regenito & sub gratia conatuto hic agi adfirmat. Prius est huiusmodi: *de irrogenitis* dici nequit, quando peccant, quod non ipsi id faciant, sed peccatum quod in illis habitat, convenientissime autem hoc dicitur de regenitis: Ergo hic homo de quo hic agitur non est irrogenitus, sed

regenitus. Autecedens est examinandum, eo enimposito aut negato, ponitur aut negatur consequens.

Respon- Primum constat simpliciter dici non posse de ullo homine qualiscunque ille sit, quod *non ipse faciat peccatum quod committit*: Est enim contradictio in adjecto; & Apostolus dicit hominem illum *facere malum*: unde si hoc verè dici possit, necesse est ut secundum quid intelligatur, & certo respectu. Respectus autem ille fundari debet aut in homine ipso qui peccatum perpetrat, aut in ipsa peccati perpe-
so. tratione. Si in homine ipso fundatur respectus, ille ita generatim erit explicandus & enuntiandus: pec-

catum

catum quod homo ille committit, facit quâ est talis, & non facit quâ est talis : Si respectus fundatur in peccati perpetratiōe & effectiōe, tum ille sumendus ex variâ causarum eiusdem generis ad effectum relatione. Hic autem agitur de causa efficiente peccati, quæ duplex hic ponitur, *homo & peccatum inhabitans*, sed ita ut non *homo*, verum *peccatum inhabitans* id efficere dicatur : quare effectus ille sumendus ex distributione causæ efficientis, quâ illa in primariam & præcipuam, & secundariam minusque principalem distribuitur. Secundò, quod duplex ille respectus in hominem tantum cadat *regenum & sub gratiâ* constitutum, minimè autem cadat in hominem, vel minimè conveniat homini *sub lege* constituto, nullo pacto dici potest ab eo qui veritatis sincero amore tenetur. Nam quemadmodum duplex est respectus in *regem*, propter regenerationis in hac vitâ imperfectione, & *veteris hominis* reliquias, secundum quem respectum dici potest de homine *regem* quod quâ *regem* est hoc faciat, quâ *non regem* idem non faciat, vel non perfecte faciat : ita & in homine *sub lege* duplex est respectus propter legis adventum. Est enim *carnalis & servus peccati*, & est *sub lege*, hoc est, *consensit legi quod bona sit*, qui consensus non est *ex carne*, aut *secundum carnem*, id est, ex depravatâ naturâ. Quare de homine *sub lege* dici potest quod ille *peccatum faciat*, non quâ est *sub lege*, neque quâ *consensit legi quod bona sit*, sed quâ est *carnalis & servus peccati*. Tertio, alter ille respectus, secundum quem effectum, quod à duabus causis concurrentibus simpliciter profectum est, uni illarum adimitur & alteri tribuitur, hic potissimum locum habere videtur : ut illo Apostoli dicto, *Ego plus laboravi quàm reliqui omnes : non tamen ego, sed gratia Dei quæ mecum.*

Norum autem est & valde usitatum, ex causis concurrentibus principaliori & primariæ adscribi effectum, eodem effecto secundariæ causæ adempto: præsertim si secundaria aliquo modo, aut præter naturam, aut contra voluntatem vi superioris causæ ad efficientiam pertracta fuerit. Sic Legatus sui Domini causam agens, non ipse agere dicitur, sed Dominus qui illius operâ utitur. Sic multò magis, servus qui à tyrannico Domino premitur, si quid iussus & impulsus à Domino faciat contra suam voluntatem, non ipse id facere dicitur, sed Dominus, qui ipsi dominatur. Et hunc sensum habere verba Apostoli planissimum est, oculis irretortis illa inspicienti, ut apparet ex epitheto quod *peccato* illius patratori tribuitur, quo dominium peccati notatur; nempe *peccatum inhabitans in me id facit*. Quartò, Non mirum est non *ipsum id facere sed peccatum*: nam ipse *mortuus est legis advenit*, & *peccatum revixit*. Quod ergò vivit causa est actionum, non quod mortuum est. Apparet igitur Antecedentis istius priorem partem falsam esse, & propterea alteram non reciprocam: quare conclusio inde bonâ consequentiâ deduci nequit, quæ consequens concludit de *regenito* homine cum *irregeneratione* si exclusione.

Alterum
argumen-
tum.

Alterum argumentum desumitur ex adverbijis temporis hic usurpatis, *nunc*, &, *non amplius*: unde ita concluditur pro eadem sententiâ. Adverbia illa respectû habent ad tempus antecedens; tempus a. antecedens est tempus quo nondum erat *regenitus*, q. d. olim quum nondum *regenitus* essem ego *peccatû perpetrabam*, *nunc* verò *non amplius id facio*, *regenitus* quippe: itaq; apparet hoc tempus præsens quod per Adverbium (nunc) significatur, de *regenerationis statu* esse intelligendum; quandoquidem de *homine irregenito* dici nequit, quod quû olim ipse *fecerit*

fecerit peccatum, jam non amplius id perpetret. Resp. Responsio
 Adverbia ista respectum notare ad tempus anteceden-
 dens, verissimum esse concedo, & quidem commo-
 dè locum ita explicari: *olim quidem ego malum illud*
patrabam, at jam non amplius ego id perpetro; Sed
 nego tempus antecedens integrum statum ante re-
 generationem completi. Status enim *irregenera-*
tionis seu ante regenerationem in duplicem alium
 statum auctore Apostolo distinguuntur: *ante legem vel*
sine lege, & *sub lege*, ut est versu 9. ejusdem 7. capi-
 tis: & tempus antecedens, cujus respectu dicitur,
nunc & non amplius, statum *sine lege* compren-
 dit, hoc verò tempus præiens statum *sub lege*: q. d.
olim cum essem sine lege, ego peccatum perpetrabam,
nunc verò quum sub lege sum, non amplius ego id per-
petro, sed peccatum quod in me habitat, convenien-
 ter versui nono: *Ego sine lege vivus eram quondam,*
mandatis autem aarvenit peccatum revixit; ego verò
mortuus sum. Quum enim *sine lege* viveret, malum
 faciebat sine ullo renisu mentis aut voluntatis. Ita-
 que tum ipse faciebat malum: jam verò *sub lege* con-
 stitutus patrat quidem peccatum, sed contra conscien-
 tiam & renitente voluntate. Quare non tam ipsi
 quam peccati violento impulsui peccati causa &
 culpa est transcribenda. Vidimus hucusque nihil
 esse in isto versu quod adversariam sententiam ful-
 cire possit: videamus porò an non hinc elici possit
 argumentum pro vetitate stabiliendâ alterius sen-
 tentiæ, quæ de homine *irregeno* & *sub lege* consti-
 tuto intelligendum esse pronuntiat. Dicit Apostolus
 in hoc homine peccatum habitare: at in regeno pecca-
 tum non habet: ergo hic non agitur de regenito seu
 sub gratiâ constituto, sed *irregeno* & *sub lege* exi-
 stentibus. Vna præmissarum est in textu. Altera no-
 bis demonstranda est. Scio quidem istam miram
Argumentum ex hoc versu pro sententiâ verâ.
E. J. videri

videri assuetis distinctioni peccati, quâ aliud *dominans* aliud *inhabitans* dicitur, & qui illud *irregeneratorum* hoc *regeneratorum* proprium esse arbitrantur. Verum, siquis postulet istius distinctionis probationem, aqua illis hærebit. Sed annon peccatum aliud est *dominans* sive *regnans*, aliud *inexistens* & non *regnans*, & illud proprium *irregeneratorum*, hoc *regeneratorum*? Quis neget, Scripturâ affirmante reliquias peccati & veteris hominis in nobis, dum in hac mortali vita sumus & erimus superesse? At quis in Scripturâ versatus peccatum *dominans* ab *inhabitante* distinguet, & *inhabitans* cum *inexistente* idem existimabit? Peccatū sanè *inhabitans* est *dominans*, & *dominans* est *inhabitans*, & peccatum propterea in re-

De verbo *genitis non habitat*, quia in illis non *dominatur*. Prius habitandi probo ex ipsa vocis *inhabitandi* sēn *habitandi* tum si-
 vel inha- gnificatione tum usu Scripturis familiari. De signi-
 bitandi se- ficatione vocis ita Zanchius lib. 2. de attributis Dei
 cendum si- cap. 6 quæst. 3. *Deus non dicitur habitare in impijs,*
 gnificatio- *sed in pijs. Quid enim est habitare alicubi? Est ibi non*
 nem vocis, *simpliciter esse, ut sit in hospitij & protectionibus, sed*
 & usum *tanquam in suo domicilio pro arbitrio regnare & do-*
 Scriptura. *minari.* Idem Zanchius in 17. vers. cap. 3. ad Ephe-
 sios: *Habitandi verbum in hac propositione, Christus*
habitat in cordibus nostris, metaphoricòs positum esse,
dubium non est, sumpta metaphora ab ijs qui non ut
inquilini & peregrini in hospitio alieno morantur ad
tempus, sed à patribus-familias qui in suis proprijs adi-
bui liberè vivunt, operantur, familiam regunt, & do-
minantur. Bucerus in hunc locum quem tractamus:
hanc exitiosam vim dicit in se habitare, hoc est, se pe-
nitius occupare, & dominari, ut solēt qui sunt domi sua
in sede & domicilio proprio. Apostolus & omnis Scri-
ptura hac metaphorâ in habitationis sæpè utitur, &
certam ferè ad solidam presentiam ejus, quod inhabita-
re dicitur,

re dicitur, per eam significat plerumque, & dominium. Et paulo post: ad hunc modum inhabitare peccatum est illud penitus & potentius nobis insidere, nostrique dominari. *Martyr. in 9. vers. capitis 8. ad Romanos.* Metaphora habitationis ex eo sumitur, quod qui habitant domum non tantum eam occupant, sed etiam in eâ imperant & pro arbitrio suo moderantur. *Musculus* in hunc locum. Et ut tyrannidem istam & violentiam peccati evidenter exprimat, non dicit, existens in me peccatum, sed inhabitans in me peccatum. Nam ostendit verbo inhabitandi, plenum in se peccati obtinere dominium: peccatum quasi sedem suam in se fixisse. *Malum* nusquam potentius regnat, quam ubi sedem fixit, id quod videre est in tyrannis. Ita contrario modo dicitur Deus habitasse in medio Israel, eo quod in nullo alio populo bonitatem suam tanta evidentiâ declaravit atque in isto; iuxta illud, non taliter fecit omni nationi. Hoc sensu sæpenumero verbum inhabitandi in Scripturis usurpatur. Quum itaque vellet Apostolus declarare peccati in se vim & tyrannidem, dixit illud in se habitare, velut in proprio domicilio, atque ita plenè regnare. *Calv. Instit. lib. 4. cap. 16. Sect. 11.* dicit nos in Christo circumcisos, circumcisione non manu facta, deposito corpore peccati quod in carne nostrâ habitabat, quam circumcisionem Christi vocat. De Scripturæ usu quod dixi cum *Bucero*, patet ex hisce locis. *Ioh. 14. 23. Pater & ego ad illum veniemus, & mansionem apud illum faciemus Rom. 8. 11. Si Spiritus ejus qui excitavit Iesum à mortuis habitat in vobis, &c. 2. Cor. 6. 16. Habitabo in eis, & inambulabo, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus. Ephes. 3. 17. ut inhabitet Christus, &c. 2. Tim. 1. 5. Revocans in memoriam meam non simulatam fidem, quæ habitavit prius in gylâ tua Loido, & matre inâ Eunice, 2. Tim. 1. 14.*

Pre-

Præclarum depositum serva per Spiritum sanctum qui inhabitat in vobis. Iacob. 4. 5. At invidiam feritur Spiritus qui habitat in vobis. 2. Pet. 3. 13. Sed caelos novos & terram novam expectamus secundum promissum, in quibus iustitia inhabitat. Apoc. 2. 13. Antipas martyr ille meus fidelis trucidatus est apud vos, ubi Satanas habitat. Ex hoc usu sancti dicuntur habitaculum Dei in Spiritu. Ephes. 2. 22. Constat ergo ex significatione & usu vocis, S. Scripturis usitato inhabitans peccatum idem esse quod dominans. Iam verò & alterum illud facile est demonstrare, nempe, peccatum in regentis non habitare: nam Sp. S. in illis habitat, ut & Christus per fidem in cordibus ipsorum, dicunturque habitaculum Dei in Spiritu. Ergo non habitat in illis peccatum: quia nemo potest ab utroque simul inhabitari, & forsem armatum Christus ubi vicit constringit & ejicit, atque sic domum illius occupat, & inhabitat. Qui mortui sunt peccato, & in quibus Christus vivit in illis peccatum non habitat. At regentis non vivunt sed mortui sunt peccato. Rom. 6. & in iisdem habitat Christus & vivit Gal. 2. 20. Ergo in regentis peccatum non habitat. Poterit autem collatio istorum duorum locorum. Non ego id perpetro, sed peccatum quod in me habitat; & vivo autem non amplius ego, sed Christus in me vivit; demonstrare plenissime Apostolum hinc de se non egisse, sed personam hominis qui peccato vivit, & in quo peccatum vivit & habitat & operatur in se suscepisse. Neque tamen hinc sequitur peccatum in regentis non esse; nam esse alicubi, & ibidem habitare, dominari, regnare, ut commonstratum est, sunt diversa.

*Vers. 18.
& 19.
Bonum in
istò homine*

Consideretur jam versus 18. quo eandem causæ redditionem ejusque probationem persequitur Apostolus. Causa redditio est: *Novi enim non habi-*

(187)

Carne in me, id est, *in carne meâ*, bonum; quibus verbis id est, in idem significatur, quod illis: *Ego carnalis sum*. Ille *carne* ipsius enim est *carnalis* in quo *bonum non habitat*. Proba. non habitio continetur hisce verbis: *Nam velle adest mihi*, *rat.*, &c. *sed bonum perficere non invenio*. Ex causâ ista redditione ita pro stabiliendâ suâ sententia argumentantur nonnulli: In hoc homine de quo agit Apostolus, *convaria* est *caro* & aliud quiddam à *carne* sive distinctum, si- *sententia* ve diversum: secus Apostolus se non corrigeret, di- *proponitur* cens, *in me*, id est, *in carne meâ*: At in *irregentis* nihil *ex vers. 18.* aliud est quam *caro*: ergo hic homo, de quo agit Apostolus est *regentis*. Concedo in hoc homine esse aliud quiddam à *carne* diversum seu distinctum, hoc enim habet correctio Apostolica; at nego in *irregentis* nihil esse præter *carne*, *irregentis*, inquam, illis qui *sub lege sunt*, de quibus hic nobis est controversia. Rationem adfero justæ negationis: quia in hominibus *sub lege* existentibus est *mens* quæ *veritatem* aliquam de Deo, & τὸ ἔξ ἑσὶ γνωσὸν novit. Rom. 1. quæ *justi & injusti notitiam habet*. Rom. 2. Cujus cogitationes sese accusant & excusant, ibidem: quæ novit concupiscentiam esse malam. Rom. 7. quæ dicit, non furandum, non adulterandum. Rom. 2. &c. Irregentis etiam nonnullis tribuitur quadam illustratio Sp. sancti. Heb 6. 4. Agnitio Domini & Servatoris Iesu Christi. 2. Pet. 2. 20. Via justitiæ cognitio, ibidem versû 21. voluntatis Domini notitia, Luc. 12. 47: donum Prophetia, &c. Ita talia qui *carnis* nomine insignire audet insignem Deo & ipsius Spiritui injuriam facit. Et sanè quomodo illud quod *peccatum* accusat, homines peccati cōvincit, ad liberationem querendam compellit, *carnis* nomine comprehendi potest? Est ergo in hominibus *sub lege* existentibus *caro* & aliquid præter *carne*, nempe *mens* cognitione legis imbuta, eique cōsentiens quod bona sit, & in non-

in nonnullis irrogenitis præter carnem mens cogniti-
 one Euangelij collustrata: illud autem aliud à car-
 ne, hoc ipso capite non Spiritum ab Apostolo, sed
 mens appellatur. Muscul. in hunc locum *Vide quam*
iterum cantè utatur verbo habitandi: non dicit, novi
quod non sit quicquam in me boni. Nam unde aliqui
approbaret bona & detestaretur mala, consentiens le-
gi Dei, quod sit sancta, iusta, & bona, si nihil in se boni
haberet? sed novi quod non habet in me bonum, id
est, non regnet in me, non potiatur imperio, cum illud
ad se rapuerit peccatum, sitque voluntas quod bonum
est expetens, non libera, sed infirma & coacta sustinens

Instantia. potentiam tyranni. At dicit aliquis, non tantum
 quid à carne diversum huic homini tribuitur, sed &
 illi ipsi quod diversum est à carne inhabitatio boni at-
 tribuitur, secus n. correctione ista opus non fuisset.
 At in homine irrogenito seu sub lege existente, nihil

Responsio. est cui bonum inhabitat. Ergo, &c. Ut illud conce-
 dam: nego hoc, nihil scilicet esse in homine sub lege,
 cui bonum inhabitet. Nam in mente istius hominis

Muscul. in *habetat bonum, nempe veritas aliqua & cognitio legis.*
 loci cap. de *Inhabitationis signa sunt opera quæ illa cognitio &*
 legibus. ti- *veritas in mente produnt, utpote, conscientia homi-*
 nulo de lege *nem peccati non accusans modo, sed & convincens,*
 matra, & *sententia condemnationis adversus ipsum hominem*
 titulo de *pronuntiatio, legum bonarum latio, publica disciplina*
 vi & effi- *custodia, scelerum punitio, bonorum defensio, de iusti-*
 cacià le- *tià per legem legisque opera adipiscenda desperatio, ad*
 gū. *liberationem desiderandam, liberationemque queren-*
dam compulsio. Hæc sanè opera signa sunt certissi-
ma legis in mente talis hominis habitantis & domi-
nantis. Precor hic ne quis hæreseos condemnet quod
hactenus vel non audivit, vel non satis considera-
vit. Non enim dico, in homine sub lege sive irroge-
ntorum ullo bonum habitare & dominari: Nam non
est idem

est idem in mente, & in homine simpliciter dominari. Si enim cognitio ista simpliciter in homine habitaret & dominaretur, jam quoque idem ille homo consentaneè isti suæ cognitioni viveret, carnis resistentiâ repulsâ ab eo quod in homine simpliciter primas & potissimas partes obtineret. Et si quis exactè hanc causæ redditionem consideret, & scopo Apostoli accommodet, intelligit istam correctionem & necessariam fuisse, & horum allatam, ut, non obstante boni alicuius in mente hominis sub lego existentis inhabitatione, causa propria & adæquata redderetur, cur in isto tali homine peccatorum affectus vigeant, & omnem concupiscentiam operentur; quæ hæc est, quod in carne istius hominis bonum non habitat, in qua si habitaret bonum, jam non sciret modò & vellet bonum, sed & ipso opere adimpleret, affectibus à bono inhabitante domitis & subactis, legique divinæ subiectis. Vndè appositè Thomas in hunc ipsum locum: *Et per hoc manifestatur quod bonum gratia non habitat in carne, quia si in carne habitaret, sicut facultatem volendi bonum per gratiam habitantem in mente habeo, ita haberem facultatem perficiendi per gratiam habitantem in carne.* At inquiet aliquis, totus homo irreginitus in Scripturâ caro appellatur. Genes. 6. 3. *ed quod & ipsi caro sunt.* Ioh. 3. *Quod natum est ex carne caro est.* Respondeo primò: Hunc loquendi modum esse metonymicum, & carnem dici pro carnali, consuetudine Hebræis peculiari, qui abstracta pro concretis usurpant, quod Beza in locum Ioh. 3. 6. apertè indicat, dicens: *Caro pro carnali ponitur, ut apud Hebræos sæpè appellativa pro adjectivis usurpantur, atque adeo apud Græcos & Latinos, ut καὶ φρενός, scelus.* Secundo dico, etiamsi vox caro in abstracto urgeatur, totum hominem carnem dici posse, at non totum hominis. *Mens enim condemnans peccatum*

Instantia.

Responsio.

tunc

enim & iustificans Legem, non est caro. At illa eadem mens carnalis dici potest aliquo modo, propterea quod sit in homine carnali, & quod caro adversus illam pugnans totum hominem captivum reddat legi peccati, atque hac ratione praeponderet in illo homine.

Argumentum ex istis-
dem verbis
pro verâ
sententiâ.

Potest verò hinc argumentum extrui pro confirmandâ verâ sententiâ, hoc pacto: In carne hominis regeniti habitat bonum: ergo homo de quo Apostolus agit non est regenitus. Probo propositionem à proprio effectu Sp. inhabitantis Sp. S. enim carnem crucifigit cum concupiscentijs ipsius, carnem carnisque actiones mortificat, carnem sibi subigit, corpus carnis peccati enervat: & ista omnia per habitationem suam: Ergo in carne hominis regeniti habitat bonum. Assumptio est ipso textu. Ergo conclusio inde sequitur.

Altera
pars vers.
18.
Velle adest
isti homini,
ut perficere
bonum non
invenit.

Videamus jam probationem istius, quod in carne istius hominis bonum non habet. Illa continetur his verbis: *Nam velle mihi adest, sed ut quod bonum est perficiam, non invenio.* Ex collatione quaestionis probationis & argumenti ad probandum allati apparet, hisce verbis argumentum contineri; *Non enim invenio bonum perficere, seu, non adsequor ut bonum perficiam.* quæ probatio sumpta est ex effectu: ut enim ex habitatione boni in carne sequeretur perficere bonum; ita ex non habitatione boni in carne existit patrati boni impossibilitas. Ista verò verba, *velle quidem mihi adest*, adhibentur per collationem diversorum, quod hic fuit necessarium; quia probatio fuit accommodanda homini de quo agitur. Ita autem accommodatur: *velle quidem adest homini sub lege* existenti, at idem homo, propterea quod carnalis est, *bonum perficere non invenit.* Vnde apparet illum carnalem esse, inque ejus carne bonum non habitare; quod si habitaret in carne ipsius, tum carnis vires

vires & cupiditates inhiheret, ne boni volitu perpe-
trationem impedire posset. At proponatur tota pro-
batio hoc syllogismo.

*Qui velle quidem habet, at bonum perficere non in-
venit, in illius carne non habitat bonum.*

*At homo, de quo Apostolus agit, velle quidem ha-
bet, at bonum perficere non invenit.*

Ergo in hominis istius carne non habitat bonum.

Quod iste sit syllogismus Apostoli, negare non po-
test qui Logicam vel à limine salutavit, & perpen-
dit accuratè versum istum. Possim autem ex istâ pro-
positione concludere propositionem syllogismi pau-
lò ante à me ad sententiæ meæ stabilimentum alla-
ti, nempe *in carne hominis regeniti habitare bonum*,
hoc argumento, quia *homo regenitus invenit perficere
bonum*. Contraria enim contrariorum est conse-
quentia. Quod ut planius patere possit, age videam-
us propositionem istam cum alijs inde per inver-
sionem deductis. Propositio est: *Nemo bonum perficere
impotens habet in carne sua bonum inhabitans*,
Ergo per inversionem: *Nemo habens in carne suâ
bonum inhabitans, bonum perficere est impotens*: cui
æquipollet.

*Omnis habens in carne suâ bonum inhabitans est
potens perficere bonum; & quidem potens propterea
quod habet bonum inhabitans*. Ergo per inversionem
simplicem in materiâ necessariâ & reciproçâ:

*Omnis potens perficere bonum, habet in carne sua
bonum inhabitans*. hæc est major. Hinc subsumo.

At regenitus potest perficere bonum. Phil. 2.

*Ergo regenitus habet in carne suâ bonum inhabi-
tans*: quæ fuit Major syllogismi mei paulò ante ad-
ducti.

Sed contrariæ sententiæ adsertores videntur sibi *Argumentum*
hac probatione argumentum deducere posse ad *tum pro*
sententiæ

contraria sententia suae confirmationem, quod est tale :

Cui adest velle bonum, ille est regnitus.

At huic homini adest velle bonum.

Ergo hic homo est regnitus.

Antequam ad singulas syllogismi istius partes re-

Responsio. spondeam, tollenda nobis est amphibolia istius phraeos, *velle bonum*, sive homonymia in voce *vel-*
le. Certum enim est, duplex esse istius *volitionis* ge-
nus, quando quidem de uno eodemque homine
hic dicitur, quod circa unum idemque objectum
bonum & *volendo* versatur & *nolendo*; *volendo*, quâ
vult illud; quâ *non facit nolendo*: ideo enim *non facit*
quia *non vult*, licet *voluntate* tanquam servâ peccati
compulsa ad *nolendum*. Rursus circa unum idem-
que objectum *malum* versatur *nolendo* & *volendo*:
Nolendo quâ illud *non vult* & *odit*, *volendo* quâ idem
facit; Non enim *faceret* nisi *vellet*, licet *voluntate*
impulsa ab *inhabitante peccato* ad *volendum*. Quod

Augusti- Augustinus lib. Retract. 1. cap. 13. testatur verbis
mus. supra expressis.

Bucerus. Bucerus in hunc locum fol. 368 *Hinc factum est,*
ut fecerit (David) & quod volebat, & quod nole-
bat: quod nolebat, non tum quidem quando id fa-
ciebat, sed quum ad huc staret consideratio Legis divi-
nae, quumque ea restituta fuit; quod volebat quum jam
actum concluderet & statueret de objecta muliere. Ita
Petrus, &c.

Zanchim. Zanchius de operibus redemptionis lib. 1. cap. 3.
fol. 25. *Certe Petrus ideo negavit Christum quia vo-*
luit, quanquam non plenâ voluntate, nec libenter id
fecit.

Quare quum fieri nequeat ut unicû sit *volitionis*
& *nolitionis* genus, sive unus *volendi* & *nolendi* mo-
dus, quo *vult bonum*, & idem *bonum non vult*, qua
non vult malum, & idem *malum vult*; necesse est

hanc

hanc phrasin *velle bonum & nolle malum* duplicem sensum habere: quem explicare conabimur. *Volitio* igitur & *noletio* omnis, quia sequitur iudicium hominis de re objectâ, pro iudicij diversitate etiam est diversa. Iudicium autem ratione causæ suæ est duplex. Aut enim proficiscitur ex *mente* & ratione *approbante legem quod bona sit*, & *bonum* existimante quod lex præscribit, *malum* contra quod vetat: aut proficiscitur ex *sensu & affectu*, & cognitione, ut loquuntur, sensuali, seu hausta à sensibus, approbante quod utile, amœnum, & delectabile est, licet vetitum, improbante quod noxium, inutile, & inamœnum est, licet præscriptum. Illud iudicium dicitur *generalis estimationis*, hoc *particularis approbationis seu operationis*. Hinc *volitio* alia est ex iudicio *estimationis generalis*, alia ex iudicio *particularis approbationis*, atque ita *noletio*. Vnde *voluntas* sequens iudicium *generalis estimationis vult* quod lex præscribit, *non vult* quod lex vetat: at eadem *voluntas* secuta iudicium *particularis approbationis vult* *malum* delectabile sive utile quod lex vetat, & *non vult bonum* molestum & noxium quod lex præscribit. Quæ distinctio considerata respectu objecti unius ejusdemque variè considerati, magis illustrabitur. Objectum enim quod *voluntati* objicitur aut sub forma generali, aut sub particulari formâ consideratur. Sic *adulterium* consideratur in genere aut in particulari. In genere consideratum condemnatur à ratione ut malum & lege vetitum, in particulari approbatur cognitione à sensibus hausta ut delectabile & bonum. Sic *Bucerus* in hunc locum Bucerus. de eadem re ageus fol. 366. Duplex autem est in homine *voluntas*, altera quâ *consentit Legi*, altera, quâ *facit quod detestatur*. Altera sequitur cognitionem Legis, quâ *cognoscitur bona esse*: altera cognitionem

haustam à sensibus, quæque est de rebus præsentibus.

Aliter etiam hæc *volitio* & *nolitio* distingui possunt. Est *volitio* & *nolitio* sequens ultimum iudicium de objecto factum; est alia non ultimum, sed antecedens iudicium sequens. Respectu illius erit *volitio* circa *bonum*, huius respectu *volitio* circa *malum* illi oppositum, & contra: atque ita de *nolitione*. Et respectu illius erit *volitio*, huius respectu erit *nolitio* circa idem objectum, & contra. Sed *volitio* & *nolitio* sequentes non ultimum iudicium, non tam *volitio* & *nolitio* simpliciter & absolute dici possunt, quam *vellitas* & *nollitas*: sequentes verò ultimum iudicium simpliciter & absolute dicuntur *volitio* & *nolitio* efficax, quam effectus sequitur. Thomas illam dicit *non plenam* hanc *completam voluntatem*, in hunc ipsum locum septimi capitis ad Romanos. Consideretur verò hic eadem distinctio ut est de Deo usurpata. Dicitur enim Deus aliquid *vult* approbative tanquam *bonum in se*, aliquid verò *vult* efficaciter, tanquam simpliciter ad gloriam ipsius faciens. Iam videndum de quo *vult* & *nolle* Apostolus agit. Non de *volitione* & *nolitione* particularis approbationis, sed generalis estimationis: non de *volitione* & *nolitione* versantibus circa objectum particulariter, sed generaliter consideratum: non de *volitione* & *nolitione*, ultimum sed antecedens iudicium sequente; non de *volitione* simplici, absoluta & completa, sed de incompleta, & quæ *vellitas* potius dici mereatur. Nam *bonum* quod *vult* non facit, & *malum* quod non *vult* facit. Si vellet *bonum* à lege præscriptum voluntate approbationis particularis, sequente ultimum iudicium, iam etiam *bonum* hoc ita *volitum* faceret: Si eodem modo *nollet* *malum* à lege vetitum, iam *ab eo* abstineret. quod eruditè & prolixè

Hæc à Bucero in hunc locum explicatur. Nunc
 venio speciatim ad singulas partes syllogismi, in
 quo major Propositio mihi duplici nomine repre-
 hendenda videtur; tum quia *velle bonum* de quo hic
 agitur non est proprium *regentorum*, convenit enim
 etiam *non regentis*; (puta *sub lege* existentibus, &
 omnia in ipsis habentibus quæ Deus per legem effi-
 cere solet) tum quia etiam illo altero sensu usurpa-
 tum non continet plenam hominis *regenerati* defi-
 nitionem. Non enim tantum *vult* id quod *bonum*
 est homo *regeneratus*, sed etiam *facit*. Deus enim in
 illis *efficit velle & perficere*. Phil. 2. & *Deum prepara-*
vit bona opera ut in ijs ambularent regenti, seu, *con-*
didit eos ad bona opera. Sunt nova creatura; *donati*
sunt fide qua est efficax per charitatem: & tribuitur
 illis *observatio mandatorum Dei: faciunt voluntatem*
Domini, obediunt ex animo isti forma doctrina in
quam sunt traditi, &c. Vnde apparet addendam
 fuisse propositioni particulam, *tantum*, quæ addita
 illius falsitatem & insufficientiam primâ fronte
 prodit, hoc pacto: *cui solum velle bonum adest, is est*
regentus. Ad *assumptionem* respondeo quod mu-
 tilè proponitur. Non enim hæc est integra Aposto-
 li sententia: *Velle adest mihi*: sed pars una sententiæ
 ab alterâ, sine quâ non constat, separata. Est enim
axioma hoc unicum, discretum nempe; velle adest
mihi, sed quod bonum est perficere, non invenio. Ex Scri-
 pturâ autem mutilè proposita nihil solidè conclu-
 di potest. Addo quod posterior illa pars omiſsa in
 dubio relinquit, de cuiusmodi *volitione & nolitione*
 hic agatur; addita verò planè significet agi de *volitione*
inefficaci & generalis estimationis: at illa, ut ante
 dictum, non est propria *regentiarum*. Potest autem
assumptio simpliciter negari, ut non extracta ex
 contextu Apostoli. Apostolus enim homini, de quo

agit, non attribuit *velle bonum*, & *nolle malum*, sed *facere malum*, & *non facere bonum*, quibus attributis descriptionis instar additur, *quod nolo*, & *quod volo*: quæ descriptio addita est accommodatè statui hominis de quo agit Apostolus, & sic postulante ratione apodicticæ tractationis: statutum enim Apostolo propriam & reciprocam causam adferre cur *ille homo*, de quo agit, *bonum perficere non inveniat*, & propterea omnes aliæ causæ fuerunt semovendæ, inter quas etiam erat *nolitio boni* & *volitio mali*, item *ignorantia boni & mali*, &c. Sic in altero illo discreto axiomatico, *velle adest mihi, sed bonum perficere non invenio*, præcipuum quod homini, de quo agit Apostolus, attribuitur, seu quod de illo prædicatur, est, *non invenire ut perficiat bonum*, ad cuius illustrationem adfertur illud diversum, *velle quidem mihi adest*, quod diligenter considerandum est rectè intellectum huius loci difficillimi inquirenti.

Ex hisce verò patet contrarium ex duobus istis versibus concludi posse hoc pacto:

Argumen-
tum ex
vers. 18.
& 19. pro
verâ sen-
tentia.

Cui velle quidem adest, at non perficere, quique non facit bonum quod vult, malum verò, quod non vult, facit, ille non est regeneratus. Ex descriptione regenerationis & partium eius.

At homini isti adest velle, at non perficere, & idem ille non facit bonum quod vult, sed facit malum quod non vult.

Ergo ille homo de quo Apostolus agit non est regeneratus.

Probatio
Maioris
Propositio-
nis quæ so-
la in du-
bium vo-
cari possit.

Assumptio est in textu Apostoli. *Propositio* itaque sola probanda. *Regeneratio* non tantum *mentem illuminat*, *voluntatem conformat*, sed & *affectus cohibet & ordinat*, & *membra externa*, & *interna* in obsequium legis divinæ *dirigit*. *Math. 7. 21. non qui voluerit sed qui fecerit voluntatem Patris ingreditur in regnum*

in regnum celorum: Ibidem prudens dicitur non qui voluerit, sed qui fecerit sermones Christi. Vide quæ ante dicta in negatione propositionis syllogismi ad contrariam sententiam stabiliendam allati. Et, quæ voluntatem carnis faciunt in desideriis ipsius, non sunt regniti. At hic homo facit voluntatem carnis. Ergo, &c. Conveniunt autem illa quàm optimè homini sub lege existenti, velle nempe bonum & nolle malum, ut consentienti legi quod bona sit, non facere autem bonum & facere malum, ut carnali & mancipio peccati. At regerat forte quispiam, non simpliciter facere bonum huic homini adimitur, sed perficere, id est, perfectè facere, idque Augustino ad stipulante, qui illud verbum ita explicat. Resp. ut nihil jam dicam quomodo horum sententiâ cum Augustinianâ conveniat, quod postea videbimus, merum hoc esse effugium. Vox enim Græca κατεργάζομαι non significat perfectè facere, sed simpliciter facere, patrare, confectum reddere; ut patet ex verbo ποιῶ quod sequitur, & ex ipsâ hac voce vers. 15. usurpata, ubi ex ipsorum opinione non potest vox illa significare perfectè facere, nam regniti de quibus hunc locum intelligunt, malum perfectè non faciunt. Inspiciantur loci Scripturæ quibus hæc vox usurpatur, & verus sensus illius faciliè ex usu Scripturæ intelligetur. Addo quod isto sensu non magis perficere, id est, perfectè facere bonum homini regnito adimi possit, quàm velle bonum. Nam regniti bonum perfectè non volunt dum sunt in hac mortali vitâ.

At verò, inquiet aliquis, velle bonum & nolle malum, quocunque modo & sensu sumptum, est bonum aliquod. Et homini irregnito nihil prorsus tribui potest, quod bonum appellari queat, citra gratia & Spiritus sancti contumeliam. Respondeo. Antea intelleximus quale & quantum bonum hoc sit. At

Obiectio

Responsio

Instantia

Responsio

velim mihi probari nihil omnino homini irrogenis-
so, qualiscunq; ille sit, attribui posse boni: Scriptura
meo iudicio hoc nullibi aperte dicit, neque puto
bonâ consequentia ex Scripturis dici posse: sed con-
trarium planissime comprobari potest. Veritas de

Bona tum
alia qua-
dam, cum
ea, qua sa-
lutarihus
preceda-
mus in irre-
genitis
nonnullis
locum ha-
bent.

quâ Rom. 1. bona est, utpote iniustitia contraria. At
illa est in hominibus non nullis irrogenitis. Opus le-
gis de quo Rom. 2. bonum est, at illud scriptum in cor-
disbus Ethnicorum, & quidem à Deo: gustus doni ca-
lestis, & boni Dei verbi virtutumque futuris seculi bo-
num est, & tamē in irrogenitis est. & Heb. 6. 4. 5. Inqui-
namenta mundi per agnitionem D. N. Iesu Christi
effugisse, viam iustitie cognosse bonum est, & conve-
nit non regenitis 2. Pet. 2. 20. 22. Cum gaudio verbum
Dei accipere bonum est, & convenit non regenitis
Math. 13. 20. Et in universum dona illa Sp. S. quæ
ad Ecclesiæ ædificationem multis reprobis tribuun-
tur bona sunt 1. Cor. 12. & 13. agnoscere se peccato-
rem, dolere ob peccata, petere liberationem à peccatis
bona sunt, & conveniunt nonnullis irrogenitis: imò
nemo potest regenerationis fieri particeps, nisi hæc
talìa in ipso præcedant. Vnde apparet verè dici non
posse, quod nihil boni tribui possit irrogenitis, qua-
lescunque illi fuerint. Si quis regerat, non esse sa-
lutaria ista bona, neque talia qualia esse debent. Fa-
teor, sed nonnulla ex illis sunt necessariò salutaribus
precedanea, quin & ipsa certo momento salutaria.
Neq; continuo nomen boni amittit quod nondum
eò venit quò tendere debet. Metus pœna & timor
servilis, non sunt iste metus & timor qui à filiis Dei
requiruntur, interea tamen inter bona conversionem
precedentia ab Augustino censentur, dicente serm.
13. de verbis Apostoli: Non accepistis Spiritum ser-
vilitatis iterum in timorem: Quid est iterum? Quo-
modo terrente moleste? Quid pædagogus quid est iterum? sicut
in mente

Augusti-
nus.

in monte Sina accepistis Spiritum servitutis. dicat aliquis: alius est Spiritus servitutis, alius libertatis. Si alius esset, non diceret Apostolus iterum. Idem ergo Spiritus, sed in tabulis lapideis in timore, in tabulis cordis in dilectione, &c. Et paulo post. Iam ergo non in timore, sed in dilectione, ut non servi, sed filij sitis. Qui enim adhuc ideo bene agit, quia pœnam timet, & Deum non amat, nondum est inter filios: utinam tamen vel pœnam timeat. Timor servus est, charitas libera est, & ut sic dicamus, timor est servus charitatis. ne possideat Diabolus cor tuum, precedat servus in corde tuo, & servet domina ventura locum, fac, fac vel timore pœna, si nondum potes amore iustitia. Veniet domina, & servus abscedet, quia consummata charitas foris mittit timorem.

Calvinus etiam timorem initialem inter bona numerat, quem Beza ex illius sensu & suo precedat. Beza. neum facit regenerationi, ut antea vidimus. Hæc autem, & si quæ sunt alia, irregeneritis, attribuantur nullâ cum injuria gratiæ & Spiritus sancti: quia etiam ipsa ex gratiâ, & Sp. sancti operatione inesse creduntur, ijs quibus in sunt. Sunt enim quædam actiones precedentes conversionem, & illæ sunt à Sp. sancto voluntatem præparante, ut Zanchius ait in iudicio suo, Zanchius. de Pezely Tomo 1. & 2. objectionum & responsionum, quod iudicium secundo tomo est subjunctum. Vide quæ supra citavimus ex Beza contra Tilman. Heshusium. Quis mediocriter Theologicarum rerum petitus ignorat Spiritum sanctum uti verbi prædicatione hoc ordine, ut prius per legem, de cuius aequitate & iustitiâ mentem convincit, peccati nos convincat. Rom. 3. condemnationis reos peragat, impotentiam & imbecillitatem nostram ob oculos ponat, ex lege non posse justificari doceat. Gal. 2. & 3. ad Christum confugere compellat, utens legem tanquam pedagogo qui ad

Quam dif-
 similibus
 nominibus
 in Scriptu-
 ra appel-
 lentur illi
 qui per le-
 gem suba-
 cti, & var-
 samque per
 gratiam
 Euangelij
 renovati
 sive rege-
 nati sunt.

*Christum finem legis ad iustitiam omni credenti tan-
 quam manu ducat? Vnde etiam certis nominibus in
 Scripturâ appellantur: nempe peccatores, quâ con-
 tra iustos distinguuntur qui sibi iustitiam veditabant,
 quos peccatores Christus venit vocare: onerati & la-
 borantes, quos Christus venit reficere: agroti & infir-
 mi, & quibus Medico opus est, ut discernantur ab il-
 lis qui se sanos existimabant, & Medici operæ haud
 indigos: Egredi & pauperes, quibus Christus venit
 Euangelizare: vincti & captivi, & statum suum agnos-
 centes, quos Christus venit liberare; contriti corde
 quos Christus venit religare, &c. Istis per legem
 peractis, incipit uti idem Spiritus prædicatione
 Euangelij, qua Christum patefacit & revelat, fidem
 infundit, fideles cum Christo in unum corpus com-
 pingit, in communionem bonorum Christi ducit,
 ut remissione peccatorum per nomen ipsius impetratâ
 in illo & ex illo porro vivere incipiant. Vnde iidem
 etiam certis nominibus in Scripturâ appellantur:
 fideles, iustificati, redempti, sanctificati, regenerati, li-
 berati, Christo insiti, illi concorporales, ossa de ossibus ip-
 sius, caro de carne ejus, &c. Ex quo ordine appareet
 aliquas Sp. sancti actiones occupari circa non regeni-
 tos sed regnendos, & quædam ex illis opera existe-
 re in animis nondum regentorum sed regnædorum.
 An verò hæc opera sint Spiritus, quatenus est rege-
 nerator, nihil statuo. Scio Apostolum Rom. 8. di-
 stinguere inter Spiritum adoptionis & servitutis. Scio
 2. Cor. 3. distinguere inter ministerium legis & mortis,
 & ministerium Euangelij & Spiritus. Scio Aposto-
 lum ad Gal. 3. dicere, Spiritum non accipi ex operi-
 bus, sed ex fide Euangelij Christi. Et distinguendum
 existimo inter Spiritum quatenus sibi templum præ-
 parat, & quâ idem templum ut sanctificatum inhabi-
 tæ: quanquam magnopere pugnare nolim, quin
 actiones*

actiones & opera ista *Spiritus regeneratori* tribui possint, non quia *regenerat*, sed quia corda ad regenerationis renovationisque efficientiam suscipiendam *preparat*. Hinc puto semel in universum clarere istam sententiam *Sp. sancto* ignominiosam non esse, neque quicquam *Spiritu sancto* adimere, quod ipsi in Scriptura tribuatur: sed ordinem tantum indicare secundum quem *Sp. sanctus* suas actiones disponit & dispensat. Nescio annon contra ignominiosum sit *Spiritus adoptionis habitantis in cordibus regeneratorum*, si huiusmodi in illis efficere dicatur *volitionem*, quam *effectum* non consequatur, sed quæ in ipso *conatu* deficiat, victa à tyrannide peccati *inhabitantis*; contra id quod dictum est: *fortior est qui in nobis est quam qui est in mundo*. 1. Ioh. 4. 4. Neque hinc sequitur quod hic de homine *sub gratiâ* constituto agatur: nam aliud est aliquem *preparantis gratiæ* effectum sentire, & aliud *sub gratiâ* esse, sive à *gratiâ* *inhabitante regi*, *duci*, *agi*.

Versum 20. jam ante consideravimus; breviter autem moneo & hic veritatem nostræ expositionis antea allatæ manifestè prodi: quod in hoc eodem versu & se facere dicit quod non vult, & tamen non facere sed peccatum hoc operari. Facit ergo & non facit, quia facit tanquam servus compulsus à Domino, qui non tam suam quam Domini sui voluntatem exsequitur, licet & suam, alioquin non faceret. Nam consentit voluntati Domini antequam illam faciat, quia non coactus facit, voluntas enim cogi non potest.

Versus 21. habet conclusionem ex antecedentibus, accommodatam proposito Apostoli quod hic tractat. Ex eo enim quod velle sibi adesse novit, at perficere minimè, concludit, sibi volenti bonum, malum adiacere. Sed animadvertendum quod Apostolus

Vers. 20.
Quod se
quod non
vult facit,
tamen non
amplius ille
id facit, sed
peccatum
quod in ip-
so habi-
tat.
Vers. 21.
Comperit
sibi volen-
ti bonum
malum ad-
iacere.
vers. 18.

vers. 18. eadem phrasi usus est *de velle*, quâ hic unum *de malo*: atque sic *utrumque* sibi *adesse* & *adjacere* dicit, tum *velle bonum*, tum *malum*. Et quemadmodum *velle bonum* ipsi *adest ex affectu legis*, & *mente* eam ut *justam* & *bonam* approbante; sic *malum* ipsi quoque *ex lege quadam peccati adjacet*, hoc est, vi & tyrannide peccati, potestatem & jus sibi in istum hominem assumptis & usurpatis. Iam videndam an utriusque præsentia & adjacentia, ut sic loquar, æquipolleat; an verò alterum alteri prævaleat, & utrum ex duobus. Constat non æquipollere, sed unum alteri prævalere, & quidem *malum* potentius & vehementius *adjacere*: illud enim obtinet & prævalet in homine, ex cujus imperio, instinctu, & impulsu agere, & ab actione quiescere comperitur. Hoc verò quomodo de homine *regento* & *sub gratiâ* constituto verè dici possit, velim mihi ex Scripturis explicari, quæ mihi ubique contrarium affirmare videntur.

vers. 22.

& 23.

Condelectatur legi Dei, id est, una cum lege delectatur; secundum interiores hominem ac videt aliam legem in membris belligerantem, &c.

Versib. 22. & 23. Adfertur clarior explicatio & probatio conclusionis antecedenti versu posita, quæ conclusio convenit cum eo ipso quod Apostolus hac parte tractandum sibi proposuit. Probatio autem propriè est vers. 23. quia ille versus respondet hisce: *Malum mihi, volenti bonum adjacet*, quod erat probandum. Probatio desumpta est ab effectu *mali adjacentis*, quod est *bellegeratio cum lege mentis*, & *victoria*, postque victoriam *captivatio hominis sub lege peccati*. Vers. 22. respicit ad hæc verba: *volenti mihi facere bonum*; & continet illius *volitionis* latiore à causâ propriâ explicationem, & versus sequentis 23. à diversis seu discretis illustrationem. Continetur autem duobus istis versibus unum axioma, quod discretum appellatur propriè, ut apparet ex particulâ de vers. 23. usurpatâ, quæ est ipsius *relativa*,

relativa, licet omiffa fit; & ex ipsâ formâ oppositio-
nis. Pars antecedens istius axiomatis, & minus præ-
cipua continetur vers. 22. consequens & principa-
lis. vers. 23. Nam ad consequentis illustrationem
adhibetur antecedens, ut videre est in omnibus
axiomatibus. Sic Math. 3. 11. *Ego quidem baptizo
vos aquâ, at qui post me venit baptizabit vos Spiritu
sancto & igni.* 2. Cor 4. 16. *Etiâ si externus noster
homo corrumpitur, internus tamen renovatur quotidie,*
& similibus. Particulæ enim *quidem, etsi, quanquam,*
quum, notant antecedentem & minus præcipuam
axiomatis partem; particulæ autem, *sed, verum, ta-
men, tum,* notant consequentem & principalem.
*Delectari lege Dei, seu condelectari Legi Dei secun-
dum interiorem hominem,* causa est quod *velle* illi ho-
mini adiaceat. *Malum* adiacens est *lex in membris.*
Effectus unde *malum* illud adiacere probatur, conti-
netur his verbis; *belligerantem adversus legem men-
tis meæ, & captivantem me legi peccati,* &c. Ista au-
tem de axiomatis discreti recto judicio monere con-
sultum putavi, ne quis alteram partem ab altera se-
jungat, & minus principalem pro præcipua acci-
piat. Videamus jam porro quid ex versibus istis
duobus ad sententiæ alterutrius probationem con-
cludi queat.

Qui sententiæ meæ contrariam tenent ex vers. *Argumentum*
22. ad stabilimentum illius ita concludunt. *sum ex v.*

Qui delectatur Legi Dei secundum interiorem ho- 22. *pro*
minem, est regnatus & sub gratia constitutus. *contrariâ*

At homo ille de quo Apostolus agit, delectatur lege *sententiâ*
Dei secundum interiorem hominem.

Ergo homo ille est regnatus & sub gratiâ constitutus.

In propositione duplex suæ sententiæ firmamen-
tum habete se existimant. I. Quod huic homini
tribua-

tribuarur interior homo. II. quod idem dicatur *delectari lege Dei secundum interiorem hominem*. Virumque enim *solis regnitis* convenire ajunt. Primum quia interior homo in Scripturis significet idem quod *novus & regnitus homo*. Alterum, quia de pijs dicitur quod *meditentur in lege Domini, quod voluntas illorum sit in lege illius diei & nocte*.

Responsio Respondeo ad propositionem. Primo, *interiorem hominem* neque ex *etymo* vocis, neque ex *usu* Scripturae idem esse quod *novus & regnitus*, homo, cumque non esse *regnitorum*, proprium, sed & non *regnitis* convenire. Secundo, *Delectari Lege Dei*, seu potius *condelectari legi Dei secundum interiorem hominem* non esse proprium *regnitorum*, & sub *gratia* constitutorum, sed convenire homini sub *lege* constituto. Dico quod ad *primum*. Interior homo

Interior homo signi-
ficat ani-
mam, sicut
exterior
corpus:
quod ostenditur
ex
etymo.
ex vocis etymo relative & opposite dicitur ad *hominem exteriorem*. Duo enim sunt in uno *homine* homines, unus intra alteram existens, alter istum priorem in se habens. Ille est *occultus cordis homo*, hic *exterior corporis homo*: ille *inhabitans*, hic qui *inhabitat*: ille ad *invisibilia & incorporea* bona comparatus, hic ad *terrena & visibilia*: ille *immortalis*, hic *mortalis & mortis obnoxius*. Nulla in duabus istis vocibus syllaba est quæ *regenerationis & novitatis ex regeneratione* existentis vel levissimum indicium det. Sed voces istæ *Homo interior, regnitus, & novus* hunc inter se habent ordinem, quem ipsæ voces præ se ferunt primo intuitu. Interior homo notat *subjectum*, regnitus *actionem* Sp. sancti *regenerantis*, Novus *qualitatem* in interiore homine per *regenerationis actum* existentem. Scripturae *sensus & usus* non est huic significationi adversus, quin optime cum ea consentit: quod apparebit ex locorum quibus mentio fit *interioris hominis* diligenti consideratione.

tionem. Vnus est iste de quo impræsentiarum agimus. Alter, est 2. Cor. 4. 16. tertius Ephes. 3. 16. De istis ergo duobus jam videamus. Ille qui est ad Corinthios ita habet. *Propterea non segnoscamus, sed etiam si externus noster homo corrumpitur, internus tamen renovatur quotidie.* Quod hoc loco *internus & externus homo* non pro novo & vetere, sed pro incorporeo & inhabitante, à parte interiore hominis, anima scilicet denominato, & pro corporeo & inhabitato, à corpore exteriori hominis parte sic appellato sumatur, doceat ex ipso versu. Primò, quia si *externus & internus* pro *vetere & novo homine* hic sumerentur, tum modus iste loquendi discretivum locum habere non posset. Non enim discerni possunt isto pacto hæc duo inter se: *Etiam si vetus noster homo corrumpitur, tamen novus homo quotidie renovatur,* sunt enim necessario coheræntia, & se mutuo consequentia. Quantum enim decedit veteri, tantum accedit novo. Absurditas istius discretionis apparebit manifestius, si ita proponatur res eadem: licet *vetus noster homo crucifigatur, occidatur, & sepeliatur,* tamen *novus homo resurgit, vivificatur, & magis magisque renovatur:* & licet *vetustatem antiquam* deponamus, tamen in *novitate vite* magis ac magis proficimus. Ridiculum se præbeat quis ita loquens: quanquam puer iste incertam dædificat & deponat, tamen quotidie magis magisque proficit in rerum necessariorum cognitione. Secundò, Solatium quod Apostolus adfert contra oppressiones & angustias, quibus sancti in hoc mundo sunt obnoxij, consistit in his verbis; *internus renovatur quotidie,* non in illis, *licet externus noster homo corrumpatur.* quod docet loquendi modus ab Apostolo usurpatus, qui indicat illam ipsam *externi hominis corruptionem,* quæ fit per oppressiones & angustias, esse id adversus quod

sola-

Nomina-
 tim ex 2.
 Cor. 4. 16.

solatium verbis sequentibus comprehensum ab Apostolo est allatum: *homine afflicto* sic dicente; *et externus noster homo corrumpitur; Apostolo respondente*; ne id doleto, nam *internus homo noster quotidie renovatur*, in cuius *renovatione* *salus nostra* consistit. Non enim *externa & visibilia* bona, quæ ad vitam *hominis externi* faciunt, sunt spectanda, interitui enim sunt obnoxia: sed *interna & invisibilia*; quæ ad vitam *interni hominis* pertinent, magni facienda sunt, nam sunt *eterna & nunquam peritura*. Quod si voce *externi hominis* *vetus* esset intelligendus, tum etiam hoc solatij vice ab Apostolo fuit adferendum, hoc pacto: ne dolete quod affectionibus & oppressionibus multis obnoxij sitis, nam *vetus* vester homo istis ipsis corrumpitur, & *internus renovatur* magis magisque. Quod verò corruptio *externi & veteris hominis* non sit eadem ex eo apparet; quod illa sit contra naturam ipsam hominis, & vite animalis bonum, ista verò sit contra naturam depravatam, & contraria vite peccati in homine. Tertio, Ex voce *renovandi* apparet *internum hominem* subiectum esse *renovationis & actionis* Sp. sancti. Fateor quidem rectè dici posse, *Novum hominem* quotidie magis magisque renovandum; tum quia necesse est ut novitas illa quæ homini actione Sp. regenerantis est ingenerata crescat & augeatur indies, tum quia *veteris hominis* reliquæ debent paulatim magis magisque tolli & debilitari; Sed & ibi tunc subiectum est *interior homo*, qui jam à novitate, quæ effici in illo capit per Spiritum regenerantem *Novus* dicitur. Idem enim est subiectum *renovationis* *promoventis* & *progredientis*, quod *incipientis*. Incipientis autem subiectum est non *novus homo*, non enim *novus* dicitur ante actum *renovationis*, & ab actu impressam qualitatem, sed *interior homo*. Itaque licet *novus* di-

GATVS

tatur renovari (quam phrasin nescio an Scriptura usurpet) tamen *subjectum* est *interior homo*, quod *subjectum* appellari potest ab impressa qualitate *novus homo*; sicut dicimus candidum hominem quotidie candidiorem fieri; candore communicato candido nunquã talis est; sed quã homo, nigredinis adhuc quidpiam habens, & nondum istum adeptus candore quem exoptat. Hisce adstipulatur Scriptura ipsa Ephes. 4. 23, 24. his verbis: *Renovamini Spiritu mentis vestra, & induite novum hominem qui secundum Deum creatus est.* Vbi *Sp. mentis nostra* dicitur *subjectum renovationis*, id est, *interior homo*, seu *mens*; & *novus homo*, non ipsum *subjectum*, sed *qualitas* quam *subjectum* illud inducere debet: quæ *qualitas* ibidem appellatur *justitia & sanctimonia veritatis*. Dixi nescire me an Scriptura alicubi istam phrasin usurpet, propter locum Coll. 3. 10. ubi videtur usurpata. Sic enim inquit Apostolus: *& indueritis novum illum hominem, qui renovatur in agnitionem secundum imaginem ejus qui creavit illum.* Sed diligentius locum consideranti planum erit, verba ista, qui *renovatur*, seu, *ὁ ἀνακαινόμενος* ita cum antecedentibus jungenda esse, *& indueritis novum hominem*, id est, qui *renovatur*, seu *renovatum in agnitionem*, &c. ut sit descriptio *Novi hominis*, non aliquid novum *novi* istius *hominis* attributum. Sed in eo non magnum momentum positum est, & dixi me non negare *novum hominem* magis renovari. Ex reliquo capite idem liquet. Synonyma enim sunt, *Externus homo* vers. 16. *testaceum vasculum*. v. 7, *corpus nostrum*. vers. 10. *caro nostra* *mortalis*. vers. 11. item *premi, affligi, persecutionem pati, mortificationem Domini circumferre, morti tradi, corrumpi*; quod ex collatione antecedentium & consequentium cum hoc vers. 16. clarete potest veritatis studioso indagatori.

E

Locus

Item ex *Locus Ephes. 3. 16. 17. ita habet: ut det vobis pro*
Ephes. 3. diuine gratia sua ut fortiter corroboremini per Sp. suum
16. 17. in interiori homine, ut inhabitet Christus per fidem in
cordibus vestris. Hic apparet per interiorem homi-
 nem denotari subiectum circa quod Sp. sanctus versatur
 suâ actione & operatione, quæ hic corroboratio
 appellatur: quod etiam ex synonymo verbi sequen-
 te posito patet: *ut inhabitet Christus per fidem in cor-*
dibus vestris. Cor n. & interior homo pro eodem su-
 muntur. Mihi hic adsupulatur dectissimus Zanchi-
 us, ita inquit in hunc locum: Interioris hominis
 nomine diximus demonstravimusque ex 2. Cor. 4. si-
 gnificari partem hominis præcipuam, Mentem scilicet
 quæ intellectu & voluntate constat, & quæ coram, in
 quo vigent affectus, nomine denotari solet; sicut contra
 exterioris hominis nomine aliud intelligi non potest,
 quam pars hominis corporea, quæ vegetatur, quæ sen-
 tit, quæ loco movetur, &c. Paulo post, hac igitur parti-
 cula in interiori homine, docet Apostolus sicut donum
 fortitudinis, sic etiam reliquas spirituales virtutes se-
 dem non habere in parte vegetativâ, sed in mente, cor-
 de, spiritu, &c.

Ceterum quia à nonnullis non tantum pro certo
 habetur *interiorem hominem* esse eundem cum novo
 & regenito, unde dicere audent solos regenitos ha-
 bere *interiorem hominem*, sed etiam tanquam arti-
 culum fidei urgetur: Age videamus, quid bona pars
 Doctorem Ecclesiæ per interiorem hominem in-
 tellexerit.

Clemens Alexandrinus *σπομαιών* lib. 3. fol. 194.
ἀνθρώπον διέκαλει διχῶς, τὸν τε φαίνόμενον, καὶ τὸν
ψυχὴν.

Tertullianus. Tertull. adversus Gnosticos cap. 15. *Sed etsi, in-*
quit Apostolus, exterior noster homo vitiatur, caro sci-
litur, vi persecutionum, sed interior renovatur de die in
diem,

diem, anima, scilicet, spe promissionum. Idem de resurrectione carnis cap. 40. Nacta denique hereses duos homines ab Apostolo editos, interiorem, id est, animam, & exteriorem, id est, carnem, salutem quidem anime, id est, interiori homini, exitum vero carni id est, exteriori adjudicaverunt: quia scriptum sit Corinthiis: nam etsi homo noster exterior, &c.

Ibidem. Extrinsecus pugna debellantes, scilicet, carnem, intrinsecus, timor afflicti, scilicet, animā. Adeo etsi corrumpitur homo exterior, non ut amittens resurrectionem, sed ut sustinens vexationem corrumpi intelligetur, & hoc non sine interiore, ita amborum erit conglorificari, sicut & compati.

Idem de resurrectione carnis cap. 16. Nam etsi (caro) vas vocatur apud Apostolum, quam jubet in honore tractari, eadem tamen ab eodem homo exterior appellatur. Ille scilicet, limus qui prior titulo hominis incisus est, non calicis, aut gladii, aut vasculi ullius. vas enim capacitatis nomine dicta est, qua animam capit & continet, homo vero de communione natura, que eam non instrumentum in operationibus prestat, sed ministerium.

Ambrosius in Epistolam ad Romanos cap. 7. *Ambrosius* Condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem. Animum hu oblectari, dicit quia à lege traduntur; sic est interior homo.

In 2. Cor. 4. Licet si exterior, &c. pressuris, plagis, fame, siti, frigore, nuditate caro corrumpitur, sed anima spe futuræ premij renovatur, quia assiduis tribulationibus purgatur; proficit enim in pressurâ, non interit, ita ut accedentibus tentationibus quotidie acquirat ad meritum, quia & corpori corruptio hæc proficit ad immortalitatem merito anime.

Epist. 77. ad Constantium. Condelector Dei legi

E 2

secundum

secundum interiorē hominem. Interior noster homo est qui est ad imaginem & similitudinē Dei factus; exterior qui figuratus est à Limo. Sicut ergo duo homines, ita gemina conversatio est, una interioris hominis, altera exterioris. Et quidem plerique actus interioris hominis perveniunt ad exteriorē hominem: quemadmodum castimonia interioris hominis transit etiam ad castitatem corporis. Qui enim adulterium cordis ignorat, idem utique nescit adulterium corporis, &c. Ergo est interioris hominis circumcisio. Nam qui circumciditur, citius carnis illecebras, tanquam praputium exuit, ut sit in Spiritu, non in carne, & Spiritu mortificet corporis sui actus, &c. Paulo post. Interior noster homo quando est in carne, in praputio est.

Basilius Magnus. Basilius Magnus in hexaëmero homilia, 10. Faciamus hominem secundum imaginem nostram. Interiorum hominem dicit, faciamus hominem. Et paulo post. Audi Apostolum dicentem: Etsi exterior noster homo, &c. Quomodo duos cognosco homines? unum apparentem, alterum in apparente occultatum, invisibilem, internum hominem. Intus itaque habemus hominem & duplices sumus, & quod dicitur verum est, nempe quod intus sumus.

Ibidem homiliā 11. Manus tuæ fecerunt me, & formaverunt me: fecit internum hominē, formavit externum. Etenim convenit formatio luto, fabricatio verò ei quod secundum imaginem est. Quare formata quidem est caro, facta verò anima.

Idem cōcione in initium Proverbiorum. Quando quidem duplex est homo, velut Apostolus ait, alter externus, alter internus, necesse est, nos tū juxta eum quem videmus, tum juxta eum quem in occulto intelligimus etiam aetatem in utrisque consimiliter accipere.

Cyrillus Alexand. Cyrillus Alexandrinus de incarnatione unigeniti cap. 12. Nā est exterior noster homo, &c. Si quis igitur dicat

dicat interiorem nostrum hominem in exteriori homine
inhabitare, verum quidem memoravit, ideo tamen
unum dividere non videbitur.

Macarius homilia 15. *Vera mors intus consistit in* Macarius.
corde, & occulta est, ubi mortuus est interior homo. Si
quis ergo transferit à morte in vitam occultam, ille revera
vivit in secula, nec moritur. Ibidem. Peccatum secreto in
hominem interiorem & mentem agit, ac pugnat cum co-
gitationibus. Homilia. 7. *Anima membra multa sunt,*
nempe mens, conscientia, voluntas, cogitationes accusan-
tes & defendentes. Hec autem omnia in unam rationem
colligata sunt, membra tamen sunt animæ: anima verò
unica est, videlicet homo interior. Sic homilia. 27. in-
terior homo & anima pro eodem sumuntur.

Chrysostomus in 2. Cor. 4. Sed licet externus ho- Chrysostomus
mo, &c. *Quomodo corrumpitur? dum flagellatur, abi-*
gitur innumera fert mala. Sed interior renovatur de
die in diem. *Quomodo renovatur? fide, spe, alacritate,*
ut audeat se opponere malis. Nam quo plura tulit
corpus, hoc majorem spem habet anima, & fulgidior
evadit, velut aurum quod multo igne examinatur.

Augustinum videamus unum pro multis. Tom.
2. Epist. 6. *Quis autem nisi dementissimus dixerit cor-*
pore nos esse vel futuros esse Deo similes? In interiore
igitur homine ista similitudo est, qui renovatur in co-
gnitionem Dei, secundum imaginem ejus qui creavit eum.

De Spiritu & litterâ. cap. 27. quâ gratia in interio-
re homine renovato justitia scribitur, quam culpa de-
leverat.

Tom. 7. de peccat. meritis & remiss. lib. cap. 25.
Ut hominem interiorem dixerit venientem in hunc
mundum, quia exterior est corporeus, sicut hic mundus.

Lib. 2. cap. 5. Sicut corporis oculus non adjuvatur à
luce ut clausus aversusque discedat, ut autem videat ad-
juvatur ab eâ; neque hoc omnino nisi illa adjuverit potest.

vers. 18. eadem phrasi usus est *de velle*, quâ hic utitur *de malo*: atque sic utrunque sibi adesse & adiacere dicit, tum *velle bonum*, tum *malum*. Et quemadmodum *velle bonum* ipsi adest *ex affectu legis*, & *mente* eam ut *iustam & bonam* approbante; sic *malum* ipsi quoque *ex lege quadam peccati* adiacet, hoc est, vi & tyrannide peccati, potestatem & jus sibi in istum hominem assumptis & usurpatis. Iam videndum an utriusque præsentia & adiacentia, ut sic loquar, æquipolleet; an verò alterum alteri prævaleat, & utrum ex duobus. Constat non æquipollere, sed unum alteri prævalere, & quidem *malum* potentius & vehementius *adiacere*: illud enim obtinet & prævalet in homine, ex cuius imperio, instinctu, & impulsu agere, & ab actione quiescere comperitur. Hoc verò quomodo de homine *regento & sub gratiâ* constituto verè dici possit, velim mihi ex Scripturis explicari, quæ mihi ubique contrarium affirmare videntur.

Vers. 22.

& 23.

Condelectatur legi Dei, id est, una cum lege delectatur; secundum interiores hominem at videt aliam legem in membris belligerantem, &c.

Versib. 22. & 23. Adfertur clarior explicatio & probatio conclusionis antecedenti versu positæ, quæ conclusio convenit cum eo ipso quod Apostolus hac parte tractandum sibi proposuit. Probatio autem propriè est vers. 23. quia ille versus respondet hisce: *Malum mihi, volenti bonum adiacet*, quod erat probandum. Probatio desumpta est ab effectu *mali adjacentis*, quod est *bellegeratio cum lege mentis, & victoria*, postque victoriam *captivatio hominis sub lege peccati*. Vers. 22. respicit ad hæc verba: *volenti mihi facere bonum*; & continet illius *volitionis* latiore à causâ propriâ explicationem, & versus sequentis 23. à diversis seu discretis illustrationem. Continetur autem duobus istis versibus unum axioma, quod discretum appellatur propriè, ut apparet ex particulâ de vers. 23. usurpatâ, quæ est ipsius *relativa*,

relativa, licet omiffa fit; & ex ipsâ formâ oppositio-
nis. Pars antecedens istius axiomatis, & minus præ-
cipua continetur vers. 22. consequens & principa-
lis. vers. 23. Nam ad consequentis illustrationem
adhibetur antecedens, ut videre est in omnibus
axiomatibus. Sic Math. 3. 11. *Ego quidem baptizo*
vos aquâ, at qui post me venit baptizabit vos Spiritu
sancto & igni. 2. Cor. 4. 16. *Etiamsi externus noster*
homo corrumpitur, internus tamen renovatur quotidie,
& similibus. Particulæ enim *quidem, etsi, quanquam,*
quum, notant antecedentem & minus præcipuam
axiomatis partem; particulæ autem, *sed, verum, ta-*
men, tum, notant consequentem & principalem.
Delectari lege Dei, seu condelectari Legi Dei secun-
dum interiorem hominem, causa est quod *velle* illi ho-
mini adiaceat. *Malum adiaceus est lex in membris.*
Effectus unde *malum* illud adiacere probatur, conti-
netur his verbis; *belligerantem adversus legem men-*
tis meæ, & captivantem me legi peccati, &c. Ista au-
tem de axiomatis discreti recto judicio monere con-
sultum putavi, ne quis alteram partem ab altera se-
jungat, & minus principalem pro præcipua acci-
piat. Videamus jam porro quid ex versibus istis
duobus ad sententiæ alterutrius probationem con-
cludi queat.

Qui sententiæ meæ contrariam tenent ex vers. Argumentum
22. ad stabilimentum illius ita concludunt. tum ex v.

Qui delectatur Legi Dei secundum interiorem ho- 22. pro
minem, est regnatus & sub gratia constitutus. contraria

At homo ille de quo Apostolus agit, delectatur lege sententiæ.
Dei secundum interiorem hominem.

Ergo homo ille est regnatus & sub gratiâ constitu-
tus.

In propositione duplex sue sententiæ firmamen-
tum habere se existimant. I. Quod huic homini
tribua-

tribuat^r interior homo. II. quod idem dicatur *delectari lege Dei secundum interiorem hominem*. Vtrunque enim *solis regeniis* convenire ajunt. Primum quia *interior homo* in Scripturis significet idem quod *novus & regenitus homo*. Alterum, quia de pijs dicitur quod *meditentur in lege Domini, quod voluntas illorum sit in lege illius dies & noctes*.

Responsio Respondeo ad propositionem. Primo, *interiorem hominem* neque ex etymo vocis, neque ex usu Scripturae idem esse quod *novus & regenitus*, homo, cumque non esse *regenitorum*, proprium, sed & non *regenitis* convenire. Secundo, *Delectari Lege Dei*, seu potius *condelectari legi Dei secundum interiorem hominem* non esse proprium *regenitorum*, & sub gratiâ constitutorum, sed convenire homini sub lege constituto. Dico quod ad primum. Interior homo

Interior homo significat animam, sicut exterior corpus: quod ostenditur ex etymo. ex vocis etymo relativè & oppositè dicitur ad *hominem exteriorem*. Duo enim sunt in uno homine homines, unus intra alteram existens, alter istum priorem in se habens. Ille est *occultus cordis homo*, hic *externus corporis homo*: ille *inhabitans*, hic qui *inhabitat*: ille ad *invisibilia & incorporea* bona comparatus, hic ad *terrena & visibilia*: ille *immortalis*, hic *mortalis & mortis obnoxius*. Nulla in duabus istis vocibus syllaba est quæ *regenerationis & novitatis ex regeneratione* existentis vel levissimum indicium det. Sed voces istæ *Homo interior, regenitus, & novus* hunc inter se habent ordinem, quem ipsæ voces præ se ferunt primo intuitu. Interior homo notat subiectum, *regenitus actionem* Sp. sancti *regenerantis*, *Novus qualitatem* in interiore homine per *regenerationis actum* existentem. Scripturæ sensus & usus

Ex usu Scripturæ.

non est huic significationi adversus, quin optimè cum ea consentit: quod apparebit ex locorum quibus mentio fit *interioris hominis* diligenti consideratione.

tione. Unus est iste de quo impræsentiarum agimus. Alter, est 2. Cor. 4. 16. tertius Ephes. 3. 16. De istis ergo duobus jam videamus. Ille qui est ad Corinthios ita habet. *Propterea non se noscimus, sed etiam si externus noster homo corrumpitur, internus tamen renovatur quotidie.* Quod hoc loco *internus & externus homo* non pro novo & vetere, sed pro incorporeo & inhabitante, à parte interiore hominis, anima scil. denominato, & pro corporeo & inhabitato, à corpore exteriori hominis parte sic appellato sumatur, doceq. ex ipso versu. Primò, quia si *externus & internus* pro *vetere & novo homine* hic sumerentur, tum modus iste loquendi discretivus locum habere non posset. Non enim discerni possunt isto pacto hæc duo inter se: *Etiamsi vetus noster homo corrumpitur, tamen novus homo quotidie renovatur,* sunt enim necessario cohærentia, & se mutuo consequentia. Quantum enim decedit veteri, tantum accedit novo. Absurditas istius discretionis apparebit manifestius, si ita proponatur res eadem: licet *vetus noster homo transfigatur, occidatur, & sepeliatur,* tamen *novus homo resurgit, vivificatur, & magis magisque renovatur:* & licet *vetustatem antiquam* depouamus, tamen in *novitate vite* magis ac magis proficimus. Ridiculum se præbeat quis ita loquens: quanquam puer iste incitiam discat & deponat, tamen quotidie magis magisque proficit in rerum necessariorum cognitione. Secundò, Solatium quod Apostolus adfert contra oppressiones & angustias, quibus sancti in hoc mundo sunt obnoxij, consistit in his verbis; *internus renovatur quotidie,* non in illis, *licet externus noster homo corrumpatur.* quod docet loquendi modus ab Apostolo usurpatus, qui indicat illam ipsam *externi hominis corruptionem,* quæ fit per oppressiones & angustias, esse id adversus quod

sola-

Nomina-
 tim ex 2.
 Cor. 4. 16.

tribuat^r interior homo. II. quod idem dicatur *delectari lege Dei secundum interiorum hominem*. Virumque enim *solus regeni^{us}* convenire ajunt. Primum quia interior homo in Scripturis significet idem quod *novus & regenitus homo*. Alterum, quia de pijs dicitur quod *meditentur in lege Domini, quod voluntas illorum sit in lege illius dies & noctes*.

Responsio ad proposi-
tionem. Respondeo ad propositionem. Primo, *interiorem hominem* neque ex etymo vocis, neque ex usu Scripturae idem esse quod *novus & regenitus*, homo, cumque non esse *regenitorum*, proprium, sed & non *regenitus* convenire. Secundo, *Delectari Lege Dei*, seu potius *condelectari legi Dei secundum interiorem hominem* non esse proprium *regenitorum*, & sub gratiâ constitutorum, sed convenire homini sub lege constituto. Dico quod ad *primam*. Interior homo

Interior homo significat animam, sicut exterior corpus: quod ostenditur ex etymo. ex vocis etymo relative & oppositè dicitur ad *hominem exteriorem*. Duo enim sunt in uno homine homines, unus intra alteram existens, alter istum priorem in se habens. Ille est *occultus cordis homo*, hic *exterior corporis homo*: ille *inhabitans*, hic qui *inhabitat*: ille ad *invisibilia & incorporea* bona comparatus, hic ad *terrena & visibilia*: ille *immortalis*, hic *mortalis & mortis obnoxius*. Nulla in duabus istis vocibus syllaba est quæ *regenerationis & novitatis ex regeneratione* existentis vel levissimum indicium det. Sed voces istæ *Homo interior, regenitus, & novus* hunc inter se habent ordinem, quem ipsæ voces præ se ferunt primo intuitu. Interior homo notat *subiectum*, *regenitus actionem* Sp. sancti *regenerantis*, *Novus qualitatem* in *interiore homine* per *regenerationis actum* existentem. Scripturæ sensus & usus non est huic significationi adversus, quin optimè cum ea consentit: quod apparebit ex locorum quibus mentio fit *interioris hominis* diligenti consideratione.

Ex usu
Scripturæ.

tione. Vnus est iste de quo impræsentiarum agimus. Alter, est 2. Cor. 4. 16. tertius Ephes. 3. 16. De istis ergo duobus jam videamus. Ille qui est ad Corinthios ita habet. *Propterea non se noscimus, sed etiamsi externus noster homo corrumpitur, internus tamen renovatur quotidie.* Quod hoc loco *internus & externus homo* non pro novo & vetere, sed pro *incorporato & inhabitante*, à parte interiore hominis, anima scil. denominato, & pro *corporeo & inhabitato*, à corpore exteriori hominis parte sic appellato sumatur, doceq ex ipso versu. Primò, quia si *externus & internus* pro *vetere & novo homine* hic sumerentur, tum modus iste loquendi *discretivus* locum habere non posset. Non enim discerni possunt isto pacto hæc duo inter se: *Etiamsi vetus noster homo corrumpitur, tamen novus homo quotidie renovatur*, sunt enim necessario coheræntia, & se mutuo consequentia. Quantum enim decedit *veteri*, tantum accedit *novo*. Absurditas istius *discretionis* apparebit manifestius, si ita proponatur res eadem: licet *vetus noster homo cruetur*, occidatur, & sepeliatur, tamen *novus homo* resurgit, vivificatur, & magis magisque renovatur: & licet *vetustatem antiquam* deponamus, tamen in *novitate vite* magis ac magis proficimus. Ridiculum se præbeat quis ita loquens: quanquam puer iste incertam discat & deponat, tamen quotidie magis magisque proficit in rerum necessariarum cognitione. Secundò, Solatium quod Apostolus adfert contra oppressiones & angustias, quibus sancti in hoc mundo sunt obnoxij, consistit in his verbis; *internus renovatur quotidie*, non in illis, *licet externus noster homo corrumpatur*. quod docet loquendi modus ab Apostolo usurpatus, qui indicat illam ipsam *externi hominis corruptionem*, quæ fit per oppressiones & angustias, esse id adversus quod

Nomina-
sim ex 2.
Cor. 4. 16¹

sola-

solatium verbis sequentibus comprehensum ab Apostolo est allatum: *homine afflicto* sic dicente; *externus noster homo corrumpitur; Apostolo respondente*; ne id doleto, nam *internus homo noster quotidie renovatur*, in cuius *renovatione salus nostra consistit*. Non enim *externa & visibilia* bona, quæ ad vitam *hominis externi* faciunt, sunt spectanda, intuitui enim sunt obnoxia: sed *interna & invisibilia*; quæ ad vitam *interni hominis* pertinent, magni facienda sunt, nam sunt *æterna & nunquam peritura*. Quod si voce *externi hominis* *vetus* esset intelligendus, tum etiam hoc solatii vice ab Apostolo fuit adferendum, hoc pacto: ne dolete quod affectionibus & oppressionibus multis obnoxij sitis, nam *vetus vester homo* istis ipsis *corrumpitur*, & *internus renovatur magis magisque*. Quod verò *corruptio externi & veteris hominis* non sit eadem ex eo apparet; quod illa sit contra *naturam ipsam* hominis, & *vita animalis* bonum, ista verò sit contra *naturam depravatam*; & contraria *vita peccati* in homine. Terriò, Ex voce *renovandi* apparet *internum hominem* subiectum esse *renovationis & actionis Sp. sancti*. Fateor quidem rectè dici posse, *Novum hominem* quotidie *magis magisque renovandum*; tum quia necesse est ut *novitas* illa quæ homini *actione Sp. regenerantis* est ingenerata crescat & augeatur indies, tum quia *veteris hominis* reliquæ debent paulatim magis magisque tolli & debilitari; Sed & ibi tunc *subiectum* est *interior homo*, qui iam à *novitate*, quæ effici in illo capit per *Spiritum regenerantem* *Novus* dicitur, Idem enim est *subiectum renovationis promoventis & progredientis*, quod *incipientis*. Incipientis autem *subiectum* est non *novus homo*, non enim *novus* dicitur ante actum *renovationis*, & ab actu impressam qualitatem, sed *interior homo*. Itaque licet *novus* di-

catys

tatur *renovari* (quam phrasin nescio an Scriptura usurpet) tamen *subjectum* est *interior homo*, quod *subjectum* appellari potest ab impressa qualitate *novus homo*; sicut dicimus candidum hominem quotidie candidiorem fieri; candore communicato candido non quâ talis est, sed quâ homo, nigredinis adhuc quidpiam habens, & nondum istum adeptus candore quem exoptat. Hisce adstipulatur Scriptura ipsa Ephes. 4. 23. 24. his verbis: *Renovamini Spiritu mentis vestrae, & induite novum hominem qui secundum Deum creatus est.* Vbi Sp. mentis nostra dicitur *subjectum* renovationis, id est, *interior homo*, seu *meus*; & *novus homo*, non ipsum *subjectum*, sed *qualitas* quam *subjectum* illud inducere debet: quæ *qualitas* ibidem appellatur *justitia* & *sanctimonia veritatis*. Dixi nescire me an Scriptura alicubi istam phrasin usurpet, propter locum Coll. 3. 10. ubi videtur usurpata. Sic enim inquit Apostolus: *& indueritis novum illum hominem, qui renovatur in agnitionem secundum imaginem ejus qui creavit illum.* Sed diligentius locum consideranti planum erit, verba ista, qui *renovatur*, seu, *ὁ ἀνακαινόμενος* ita cum antecedentibus jungenda esse, *& indueritis novum hominem*, id est, qui *renovatur*, seu *renovatum* in agnitionem, &c. ut sit descriptio *Novi hominis*, non aliquid novum *novi* illius hominis attributum. Sed in eo non magnum momentum positum est, & dixi me non negare *novum hominem* magis *renovari*. Ex reliquo capite idem liquet. Synonyma enim sunt, *Externus homo* vers. 16. *testaceum vasculum*. v. 7. *corpus nostrum*. vers. 10. *caro nostra mortalis*. vers. 11. item *premi*, *affligi*, *persecutionem pati*, *mortificationem Domini circumferre*, *morti tradi*, *corrumpi*; quod ex collatione antecedentium & consequentium cum hoc vers. 16. clarete potest veritatis studioso indagatori.

E

Locus

Item ex *Locus Ephes. 3. 16. 17. ita habet: ut det vobis pro*
Ephes. 3. 16. 17. diuine gratia sua ut fortiter corroboremur per Sp. suum
in interiori homine, ut inhabitet Christus per fidem in
cordibus vestris. Hic apparet per interiorem homi-
nem denotari subiectum circa quod Sp. sanctus versat-
ur suâ actione & operatione, quæ hic corroboratio
appellatur: quod etiam ex synonymo verbi sequen-
te posito patet: ut inhabitet Christus per fidem in cor-
dibus vestris. Cor n. & interior homo pro eodem su-
mutur. Mihi hic adsupulatur dectissimus Zan-
chius, ita inquit in hunc locum: Interioris hominis
nomine diximus demonstravimusque ex 2. Cor. 4. si-
gnificari partem hominis præcipuam, Mentem scilicet
quæ intellectu & voluntate constat, & quæ coram, in
quo vigent affectus, nomine denotari solet; sicut contra
exterioris hominis nomine aliud intelligi non potest,
quam pars hominis corporea, quæ vegetatur, quæ sen-
tis, quæ loco movetur, &c. Paulo post, hac igitur parti-
culâ in interiori homine, docet Apostolum sicut domum
fortitudinis, sic etiam reliquas spirituales virtutes se-
dem non habere in parte vegetativâ, sed in mente, cor-
de, spiritu, &c.

Ceterum quia à nonnullis non tantum pro certo
 habetur *interiorem hominem* esse eundem cum novo
 & *regeno*, unde dicere audent solos *regenos* ha-
 bere *interiorem hominem*, sed etiam tanquam *arti-*
 ficio ostenditur ex *Doctorum Ecclesiæ per interiorem hominem in-*
 tellexit.

Clemens Alexandrinus *στομαίων* lib. 3. fol. 194.
 ἀνδρωπον διέ καλεῖ διχῶς, τὸν τε φαινόμενον, καὶ τὸν
 ψυχὴν.

Tertullianus. Tertull. adversus Gnosticos cap. 15. Sed etsi, in-
 quit Apostolus, exterior noster homo visitur, caro sci-
 licet, vi persecutionum, sed interior renovatur de die in
 diem,

diem, anima, scilicet, spe promissionum. Idem de resurrectione carnis cap. 40. *Nacta demique hereses duos homines ab Apostolo editos, interiorem, id est, animam, & exteriorem, id est, carnem, salutem quidem animæ, id est, interiori homini, exitium vero carni id est, exteriori adjudicaverunt: quia scriptum sit Corinthiis: nam etsi homo noster exterior, &c.*

Ibidem. Extrinsecus pugna debellantes, scilicet, carnem, intrinsecus, tumor afflicta, scilicet animā. Adeo etsi corrumpitur homo exterior, non ut amittens resurrectionem, sed ut sustinens vexationem corrumpi intelligatur, & hoc non sine interiore; ita amborum crux conglorificari, sicut & compati.

Idem de resurrectione carnis cap. 16. Nam etsi (caro) vas vocatur apud Apostolum, quam jubet in honore tractari, eadem tamen ab eodem homo exterior appellatur. Ille scilicet, limus qui prior titulo hominis incisus est, non calicis, aut gladij, aut vasculi ullius. vas enim capacitatis nomine dicta est, qua animata capit & continet, homo verò de communione naturæ, quæ eam non instrumentum in operationibus præstat, sed ministerium.

Ambrosius in Epistolam ad Romanos cap. 7. Condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem. Animum hu oblectari, dicit quæ à lege traduntur; sic est interior homo.

In 2. Cor. 4. Licet si exterior, &c. pressuris, plagis, fame, siti, frigore, nuditate caro corrumpitur, sed anima spe futuri præmij renovatur, quia assiduus tribulationibus purgatur; proficit enim in pressurâ, non interit, ita ut accedentibus temptationibus quotidie acquirat ad meritum, quia & corpori corruptio hæc proficit ad immortalitatem merito anima.

Epist. 77. ad Constantium. Condelector Dei legi

secundum interiorē hominem. Interior noster homo est qui est ad imaginem & similitudinē Dei factus; exterior qui figuratus est à Limo. Sicut ergo duo homines, ita gemina conversatio est, una interioris hominis, altera exterioris. Et quidem plerique actus interioris hominis perveniunt ad exteriorem hominem: quemadmodum castimoniam interioris hominis transit etiam ad castitatem corporis. Qui enim adulterium cordis ignorat, idem utique nescit adulterium corporis, &c. Ergo est interioris hominis circumcisio. Nam qui circumciditur, rarius carnis illecebras, tanquam praputium exuit, ut sit in Spiritu, non in carne, & Spiritu mortificet corporis sui actus, &c. Paulo post. Interior noster homo quando est in carne, in praputio est.

*Basilius
Magnus.*

Basilius Magnus in hexaëmero homilia, 10. Faciamus hominem secundum imaginem nostram. Internum hominem dicit, faciamus hominem. Et paulo post. Audi Apostolum dicentem: Etsi exterior noster homo, &c. Quomodo duos cognosco homines? unum apparentem, alterum in apparente occultatum, invisibilem, internum hominem. Intus itaque habemus hominem & duplices sumus, & quod dicitur verum est, nempe quod intus sumus.

Ibidem homiliā 11. Manus tuæ fecerunt me, & formaverunt me: fecit internum hominē, formavit externum. Etenim convenit formatio luto, fabricatio vero ei quod secundum imaginem est. Quare formata quidem est caro, facta vero anima.

Idem cōcione in initium Proverbiorum. Quando quidem duplex est homo, velut Apostolus ait, alter externus, alter internus, necesse est, nos tū juxta eum quem videmus, tum juxta eum quem in occulto intelligimus etiam atatem in utrisque consimiliter accipere.

*Cyrillus
Alexand.*

Cyrillus Alexandrinus de incarnatione unigeniti cap. 12. Nā etsi exterior noster homo, &c. Si quis igitur dicat

dicat interiorem nostrum hominem in exteriore homine inhabitare, verum quidem memoravit, ideo tamen unum dividere non videbitur.

Macarius homilia 15. *Vera mors intus consistit in corde, & occulta est, ubi mortuus est interior homo. Si quis ergo transferit à morte in vitam occultā, ille revera vivit in secula, nec moritur. Ibidē. Peccatum secreto in hominem interiorem & mentē agit, ac pugnat cum cogitationibus. Homilia. 7. Anima membra multa sunt, nempe mens, conscientia, voluntas, cogitationes accusantes & defendentes. Hac autem omnia in unam rationem colligata sunt, membra tamen sunt animæ: anima verò unica est, videlicet homo interior. Sic homilia. 27, interior homo & anima pro eodem sumuntur.*

Chrysostomus in 2. Cor. 4. Sed licet externus homo, &c. *Quomodo corrumpitur? dum flagellatur, abigitur innumera fert mala. Sed interior renovatur de die in diem. Quomodo renovatur? fide, spe, alacritate, ut audeat se opponere malis. Nam quò plura tulerit corpus, hoc majorem spem habet anima, & fulgidior evadit, velut aurum quod multo igne examinatur.*

Augustinum videamus unum pro multis. Tom. 2. Epist. 6. *Quis autem nisi dementissimus dixerit corpore nos esse vel futuros esse Deo similes? In interiore igitur homine ista similitudo est, qui renovatur in cognitionem Dei, secundū imaginem ejus qui creavit eum.*

De Spiritu & litterā. cap. 27. *quā gratia in interiore homine renovato justitia scribitur, quam culpa deleverat.*

Tom. 7. de peccat. meritis & remiss. lib. cap. 25. *Ut hominem interiorem dixeris venientem in hunc mundum, quia exterior est corporeus, sicut hic mundus.*

Lib. 2. cap. 5. *Sicut corporis oculus non adjuvatur à luce ut clausus aversusq. discedat, ut autem videat adjuvatur ab eā; neq. hoc omnino nisi illa adjuverit potest.*

ita Deus qui Lux est interioris hominis adjuvat mentis nostra obtinendum, ut non secundum nostram, sed secundum eius iustitiam aliquid boni operemur.

Cap. 7. Si in ipso animo, qui est homo interior, perfecta in baptismo novitas fieret, non diceret Apostolus: Etsi exterior. &c.

Cap. 21. Sicut haec arbor (vitæ) in corporali, sic illa (sapientia) in Spiritualis Paradiso; illa interioris, ista exterioris hominis sensibus præbens vigorem sine ulla in deterius temporis commutatione vitalem.

Tom 7. de anima & eius origine lib. 4. cap. 8. Vide igitur quam multa non præterita, sed præsentia de naturâ nostrâ, nec tantum quod ad corpus, verum etiam quod ad interiorem hominem pertinet ignoremus, nec tamen pecoribus comparemur.

De perfectione adversus Cælestium fol. 1. littera f. Quoniam res, Pes ipse, vel corpus vel homo est, qui pede vitiat claudicat, nec tamen vitare potest homo claudicationem, nisi habeat sanam pedem. Quod etiam in interiore homine fieri potest, sed gratia Dei per Iesum Christum. Paulo post. Sic et interioris hominis animus res est, rapina altus est, avaritia vitium est, id est, qualitas secundum quam malus est animus, etiam quando nihil agit, unde avaritia vel rapina serviat.

De anima & eius origine l. 4. c. 14. Apostolus quidem præter interiorem et exteriorem, non video quod alium facit interioris interiorem, id est, totius hominis intimum. Fatetur ibidem animam esse interiorem hominem corpori, sed negat Spiritum esse interiorem hominem animæ.

Tom. 3. de Genesi ad litteram. l. 3. cap. 22. Nonnulli autem etiam hoc suspicati sunt, nunc interiorem hominem factum, corpus autem (eius) hominis postea, cum ait Scriptura: Et finxit Deus hominem de limo terræ.

Tom.

Tom. 6. l. 24. contra Faustum Manich. cap. 1. *Pau-
lus quidem Apostolus interiorem hominem per Spiri-
tum mentis, exteriorem verò in corpore atque ista mor-
tali vitâ vult intelligi: non tamen utrunque horum si-
mul duos homines eum dixisse, aliquando in eum lste-
ris legitur, sed unum quẽ totum Deum fecerit, id est, &
id quod internus est, & id quod externus est: sed eum
ad imaginem suam non fecit, nisi secundum id quod in-
terius est, non solum incorporeum sed etiam rationale,
quod pecoribus non inest. Paulo post. Ecce Deus
etiam exterioris hominis effector ab eodem Apostolo
prædicatur, & citat 1. Cor. 12. Deus posuit membra.*

Ibidem. *Veterem hominem nihil aliud Apostolus
quam vitam veterem dicit, qua in peccato est, in quo
secundum Adam vivitur, de quo dicit: per unum ho-
minem peccatum intravit in mundum, &c. Ergo totus
ille homo, id est, in exteriore & interiore sui parte in-
veteravit propter peccatum, & pœna mortalitatis ad-
dictus est, &c.*

Tom. 3. de Trinitate. l. 4. c. 3. *Et ideo per salutem
crucem evacuatur corpus peccati, ut jam non exhibea-
mus membra nostra arma iniquitatis peccato, quia
& interior homo si utiq, renovatur de die in diem, pro-
fecto vetus est antequam renovetur. Intus namque
agitur, quod idem Apostolus dicit: Exuite vos vete-
rem hominem, & induite novum.*

Ibidem. *Fama verò ad exemplum mortis exterioris
hominis nostri dominica carnis mors pertinet. Paulo
post: Et ad exemplum resurrectionis exterioris homi-
nis nostri pertinere invenitur resurrectio corporis Do-
mini.*

Lib. 12. de Trinit. cap. 1. *Agē nunc videamus ubi
sit quasi quoddam confinium hominis, exterioris inte-
riorisque: quidquid enim habemus in animo commun-
um peccato, rectè dicitur adhuc ad exteriorem homi-*

nem pertinere. Non enim solum corpus homo exterior deputabitur, sed adjuncta quadam vitâ suâ, quâ compages corporis & omnes sensus vigent, quibus influxus est ad exteriora subeunda. Quorum sensorum imagines infixæ in memoriâ eum recordando revisantur res adhuc agitur ad exteriorem hominem pertinens. Atque in his omnibus non distamus à pectore, nisi quod figura corporis non proni sed erecti sumus.

Ibidem cap. 8. Ascendentibus itaque introrsus quibusdam gradibus considerationis per animæ partes, unde incipit aliud occurrere, quod non sit nobis commune cum bestiis; inde incipit ratio; ut homo interior non possit agnosci.

Ibidem lib. 13. cap. 1. Vtrisque (credentibus & incredulis) notum est quid sit homo, cujus exteriorem partem, id est, corpus per corporis lumina didicere, interiorem verò, id est, animam, in seipsis.

Tom. 5. lib. 13. cap. 24. de civitate Dei. Imò verò Scriptura nobis ita in hoc attestatur, ut etiam cum duo ista conjuncta sunt, & vivit homo, tum etiam singula hominis vocabulo appellet, animam scilicet interiorem hominem, corpus verò exteriorem hominem vocans, tanquàm duo sint homines, quum simul utrunquæ sit unus homo.

Sic lib. 11. cap. 27. & 3.

Tom 8. in primum Psalm. Ut terra hac visibilis exteriorem hominem nutrit, & continet, ita illa terra invisibilis interiorem hominem.

Denique in Iob. tract. 25. Qui credit in eum, manducat, invisibiliter saginatur, quia & invisibiliter renascitur. Infans intus est, novus intus est, ubi novellatur ibi satiatur.

Theophylactus.

Theophylactus in 2. Cor. 4. Porro exterior homo, id est, corpus corrumpitur: quomodo? dum flagris caditur, dum agitur. Interior verò, id est, Spiritus & anima renovatur, quam ratione? quum bene speras, ac liberè

ac liberè agit, quasi propter Deum patiens & gaudens.

Vigilius lib. 4. cont. Eutychem. *Spiritualia Apostoli Vigilii.*
li verba spiritualiter advertamus, quibus se non oculis
& manibus corporis, sed interioris hominis membris
vidisse & palpasse verbum Dei testatur.

Procopius Gazæus in Genes. cap. 1. *Procopius*
Hominis substantia, si interiorem hominem consideres, est Imago *Gazæus,*
Dei: si exteriorem hominem consideres, ejus substantia
erit terra, aut pulvis de terrâ. Vnus tamen atque idem
est compositione qua confecta est ex utrisque.

Bernardus Ser. 3. in die Ascensionis. Sicut per fa- *Bernardus.*
ciem exterior homo recognoscitur; sic per voluntatem
demonstratur interior.

Leo Magnus Ser. 4. de Quadragesimâ.

Afflicto paululum exteriore homine reficiatur in- *Leo Ma-*
terior, & subtrahat carnî saturitate corporeâ spiritali- *gnus.*
bus mens delicijs roboretur.

Gregor. Nazianzenus apologia pro fugâ sua. In *Gregorius*
hac verò natura erga interiorem cordis hominem om- *Nazian-*
nis cura est, atque omne studium geritur. *zenus.*

Gregorius Nyssenus in verba, faciamus hominem *Gregorius*
ad imaginem nostram. De interiori homine loquitur. *Nyssenus.*
At enim, dices, ex de ratione differis. Ostende nobis
hominem ad imaginem Dei. Estne ratio homo? Audi
Apostolum, licet, inquit, is qui foris est noster ho-
mo corrumpatur, tamen is qui intus est renovatur
de die in diem. Quoniam pacto? duplicem agnosco
hominem, unum qui videtur, alterum absconditum,
quem ille ipse qui videtur non videt. Interiorem ergò
habemus hominem, & quodammodo duplices sumus.
Ego enim sum ille qui intus est homo, quæ verò sunt
extrinsecus non ego illa sum, sed illa sunt mea. Neque
enim ego sum manus sed ratio quæ in animo est. Ma-
nus autem exterioris hominis pars est.

De Beatitudinibus. Ita homo quoque internus, quem cor Dominus nominat, quum foras rubiginosas, quae propter prauum situm cum formâ effloruerunt, absterferit, rursus cum originali & principali formâ similitudinem recuperabit, cum bonus erit.

Probatnr
Idem ex
meteoricis
Theologicis.
Calvinum.

Videamus jam etiam quorundam nostrae ætatis & professionis Theologorum sententias de interiore homine.

Calvinus Instit. lib. 2. cap. 7. sect. 9. *Quaquam Reprubi cum filiis Dei non hucusque pergant, ut post carnis dejectionem interiore homine renouentur ac reflorescant.*

Sect. 10. *Terrentur autem (scilicet reprubi) non quod interior eorum animus permouentur aut afficiatur, sed quia tanquam injecto freno minus ab exteriori opere continent, & suam prauitatem minus cohibent, quam alioquin petulanter effusuri erant.*

Lib. 4. cap. 20. sect. 1. *Porro cum duplex in homine regimen superius statuerimus: & de altero illo quod est in animâ seu interiore homine positum, æternamque vitam respicit, satis multa verba alibi fecerimus, &c.*

Lib. 1. cap. 15. sect. 3. *Quamvis in homine externa refulgeat Dei gloria, propriam tamen imaginis sedem in animâ esse dubium non est. Idem in 2. Cor. 4. 16. Externum hominem malè quidam & imperitè cum veteri homine confundunt. Est enim longè aliud vetus homo de quo Rom. 6. &c. & paulo post. Interit etiam in reprobis externus homo, sed nullâ compensatione.*

Beza.

Beza in 2. Cor. 4. 16. *Renouatur, id est, novas vires acquirit, ne novis malis ingruentibus frangatur, externus, qui hujus viribus sustinetur; quam ob causam dixit supra v. 12. Mortem in nobis agere.*

Bucerus.

Bucerus in Epistolam ad Rom. cap. 5. fol. 261. *Est in sanctis quoque duplex homo, internus & externus.*
Eti

Et si, inquit Paulus, homo noster ille externus destruitur, internus renovatur in dies. *ut itaque homo duplex est, ita est & iudicium duplex, & voluntas duplex.* Id quod ipsum Dominum nostrum fateri non puavit: sed non in ea dicebat ad Patrem, sed tua voluntas fiat, Eo certe quod agebat, non quod ego volo, sed quod tu fiat: voluisse se id quod Patrem ostendit: & simul tamen sua voluntatis esse illud agnoscit; transferà me calicem istum. Bipartitam igitur & in speciem secum pugnantem voluntatem Dominus in se agnovit.

Fr. Iunius lib. 3. de 1. veritatibus cap. 2. fol. 182. F. Iunius.
Homo exterior audit verbum Dei extrinsecus, interior verò audit intus.

In Ecclesiastico l. 3. c. 5. Deinde verò, quum in Ecclesiastu à administratione non solum homo interior informetur in cognitione Dei, sed ab exteriori quoque homine adjuncta petantur & ministeria, quatenus externa sanctorum communionis signa ad internam alendam & provehendam requiruntur, in hac etiam causa suam Magistratus auctoritatem esse à Deo tributam agnoscimus.

Piscator in 2. Cor. 4. 26. Externus homo, id est, piscator. corpus, ut vocavit supra. Internus, id est, animus sensus.

Holl. Ecclesiæ in libello quo rationem reddunt Hollandiæ Excommunicationis Coolhasij. fol. 93. Quando Ecclesiæ. quidem ex pravo corde & ex interiore homine mali fructus proveniunt, inde sequi necesse est, ut qui intus purum se esse gloriari vult, id ipsum demonstret spontaneâ approbatione & obedientia mandatorum Christi, &c.

Iohannes Driedo. Interior homo est anima rationalis suis producta viribus, quæ non corrumpitur unquam. Corpus autem, suis ornatum sensibus exterior homo.

Iohannes
Driedo.

homo appellatur, seu homo noster qui foris est & corruptibilis, dicente Apostolo 2. Cor. 4. Licet is qui foris est noster homo corrumpatur, tamen is qui intus est renovatur de die in diem. Condelector, inquit, legi Dei secundum interiorem hominem. de gratia & libero arbitrio fol. 261.

Paulo post. Subinde Apostolus Paulus non eandem rem intelligit per veterem hominem & per exteriorem, neque idem significavit per novum hominem & per interiorem, sed in homine interiori reperitur & vetus homo & novus. In animâ enim vetustas huiusmodi sit simul & novitas. In hac imago est vel celestis vel terrestris, id est, voluntas vel carnalis vivens secundum peccati fomitem, vel spiritualis, vivens secundum Deum Spiritum.

Scio quidem Theologos nostræ professionis sæpe internum hominem pro regenito & novo sumere: sed tum internû non considerant nisi cum certâ qualitate, illi à Spiritu sancto & regenerâte infusâ, cum qua consideratus internus homo rectè regenitus & novus, dicitur. Si quis urgeat, ipsum nomen interioris hominis per se tantundem valere illis Theologis, quantum nomen regeniti & novi hominis, velim istum certis & firmis argumentis edocere sensum illorum Theologorum veritati esse conformem.

*Quid sit iam ad alterum veniamus firmamentum, quod condelecta. est, hominem istum cui tribuitur delectari Lege Dei vi legi Dei, esse regenitum, & hoc ipsum attributum non alij quam regenito convenire posse. Ut res ista planè expediri possit, videndum quid ista phrasis significet, delectari lege Dei, vel condelectari legi Dei, quemadmodum Græcus textus vertendus videtur, & versio vetus habet. Verbum enim *Quῶδοις* mutuam delectationem, quæ est inter hunc hominem & legem, significare videtur, quæ & homo hîc legi & lex homini*

mini isti condelectetur. Condelector legi, id est, delector cum lege; eadem mihi placent quæ legi. Quæ interpretatio illustrari potest & firmari ex collatione cum similibus phrasibus, quæ passim alibi occurrunt. Rom. 15. 30. *συναγωνίσασθαι μοι* ut mecum certetis: & ver. 32. *συναναπαυσώμεθ' ὑμῖν* unà refociller vobiscum: Phil. 4. vers. 3. *συνήθλησάν μοι* unà mecum certarunt: Rom. 8. 6. *συμμετρεῖ τῷ πνύματι ἡμῶν*, testatur unà eum Spiritu nostro. Vnde non incommodè Chrysostomus *condelector legi*, explicat pro *assentior legi quod bene habeat, quemadmodum & lex mihi vicissim, quod bonum est facere vobis*: sumpta explicatione istius phræseos ex textu ipso; quod genus interpretandi obtinere hîc non modo potest, sed etiam debet, quum nullus alius tota Scripturâ sit locus ubi eadem ista phrasis usurpatur. Si quis volet tantundem valere atque phrasis Psal. 1. 2. usurpata, sciat sibi incumbere istius suæ affirmationis probationem: quæ non immeritò ab illo postulatur, quum antecedentia & consequentia, quæ isti homini, quem *Psalmus primus* denotat & *beatum* prædicat, attribuuntur, multum sint diversa ab istis quæ huic homini tribuuntur, de quo hîc agitur, imò contraria. Sed concessò hoc (at non dato, quod absit) notandum tamen quod hîc homo non dicatur *simpliciter delectari lege Dei*, seu *condelectari lege Dei*, sed cum restrictione & secundum quid, nempe *secundum interiorem hominem*. Quæ restrictio significat *interiorem hominem* in hoc homine primas non obtinere, sed *impotentior* esse quam *caro* sit, utpote quæ impediat ne *legem* cui assentitur, & cui *condelectatur* opere & acti ipso *prestare* possit. Hanc autem restrictionis illius causam esse videbit qui versum sequentem cum hoc præsentem comparabit. Isto enim non dicitur, *sed video aliud*

in me secundum quod non delector lege Dei, qualis oppositio esse deberet, si illa restrictione Apostolus vellet tantum delectari illud homini isti secundum unam ipsius partem adscribere, & secundum alteram adimere: quum verò alteri partis non modò adimat illud delectari, sed insuper tribuat vires belligendi contra illum interiorem hominem, eumque superandi, patet restrictionem ideo additam, ut doceat interiorem hominem in hoc homine non dominari, sed inferiorem esse. Qui istis contradicere velit, doceat similem restrictionem usurpam ubi de regnitu agitur, & in alium finem allatam. Ex hisce igitur apparet propositionem meritissimo jure negari. Videamus adsumptionem.

Ad Assumptionem, qua mutila proposita esse ostenditur per omissionem verbum quod vers. 23. dicunt.

Dico illam mutila propositam esse, ut ante in argumento ex 18. versu allato. Coniungitenim Apostolus *versum sequentem* cum isto, atque ita ut versus sequens 23. sit compositi & discreti axiomatis pars precipua, adhibita ad probandum quod Apostolus intendit ista verò pars quæ in Assumptione est posita, minus est principalis, faciens ad alterius illustrationem per discretionem. Vnde sequitur conclusionem ex præmissis deduci non posse, propterea quod propositio sit veritate destituta, assumptio mutila, & conclusio ipsa præter & contra propositum Apostoli.

Argumentum pro contraria sententia ex vers. 23

Videamus porro an ex vers. 23. quid adferri possit ad contraria sententia demonstrationem.

Homo qui in se habet præter legem membrorum, legem mentis illi contrariam, est regenitus. Talis hic homo. Ergo regenitus Propositionem veram esse credunt, quia lex mentis sit opposita legi membrorum, utpote consentiens legi Dei, quod solis regeniti convenire existimant: idque confirmari putant

vant ex eo quod hic idem Apostolus quandam dis-
sentē nominet *mentem carnis*. Coll. 2. 18. quam etiam
vocet *φρόνημα σαρκός*, infra 8. vers. 7. At istis locis *Responsio*
propositio adstrui nequit. Est enim *simpliciter falsa*, ad propo-
& quæ adferuntur ad probandum inidonea. Nam *sitionem*
& irrogenitis nonnullis, illis nempe, qui sub lege sunt,
qui legis notitiam habent, qui habent cogitationes ac-
cusantes & excusantes, qui norunt concupiscentiam
peccatum esse; aliud quid præter legem membrorum,
mentem carnis, *φρόνημα τῆς σαρκός*, convenit, illis
oppositum & repugnans, nempe opus legis, scriptum in
cordibus illorum: quod neque est lex membrorum, ne-
que mens carnis, neque *φρόνημα τῆς σαρκός*, sed pu-
gnans cum iisdem. Conscientia enim boni & mali ho-
minum, licet frustra, compellens ad bonum, absterrens
à malo, opponitur directe legi membrorum ad malum
impellenti, & affectui carnis qui legi Dei subijci
nequit. Hæc enim conscientia est legi Dei consentiens,
& illius ejusdem legis in homine etiam irrogenito in-
strumentum ad illum accusandum & convincendum.
Quare licet illam propositionem negare, & postulare
probationem illius firmiturum. Ad assumptionem Ad assump-
quod attinet, idem dicere licet quod antea; non ple- ptionem,
ne propositam ut decet, sed cum omissione eorum quæ
juncta fuerant in textu Apostoli: ista autem talia
sunt, ut addita assumptioni facile sint declaratura fal-
sitate propositionis, nempe quod talis sit in hoc
homine legis membrorum & mentis oppositio, ut illa
adversus hanc non bellum modo gerat, sed & victo-
riam e prælio reportet, hominem nempe ipsum cap-
tivans sub lege peccati. Hinc etiam liquet conclusionem
inde sequi non posse.

Verum experiamur jam an non ex hisce duobus *Argumentum*
versibus quid pro alterâ sententiâ stabilendâ deduci *sum ptimis*
possit. Ego sanè videor mihi *visum* argumentum *sum ex*
hunc *duobus*

hisce versibus, primo ad refutationem contraria sententia.

hinc posse producere ad sententia contraria refutationem, & stabilimentum mea. Ad refutationem contraria hoc pacto.

Lex mentis belligerans adversus legem membrorum, vincitur à lege membrorum, adeo ut homo captivus reddatur legi peccati, quæ est in membris ipsius, hoc loco:

2. Cor. 10. 5. captivam ducimus omnem cogitationem ad obediendum Christo.

At lex Spiritus vitæ qui est in Iesu Christo belligerans adversus legem membrorum illam vincit, adeo ut hominem captivatum sub lege peccati, à lege peccati & mortis liberet. Rom. 8. 2.

Ergo lex Spiritus non est lex mentis, neque lex mentis lex Spiritus, quod patet ex inversione simplici. & ex illo eodem syllogismo, præmissis ita transpositis ut assumptio propositionis locum obtineat, & vice versa. Et propterea mens hic pro Spiritu non usurpatur. Hoc argumentum est irrefutabile, conetur qui volet & experietur. Sub finem autem rectius intelligitur ejus vis, ubi totum hoc negotium quod hic agitur plenius explicatur.

Deinde ad stabilimentum veri; quod initio ample proponitur.

Ad stabilimentum mea sententia ita hinc deducitur argumentum.

Homo ille qui delectatur quidem lege Dei secundum interiorem hominem, ac lege mentis sua pugnans adversus legem membrorum, isti prevalere non modo non potest, sed etiam ab illa superatur, & captivatur sub lege peccati, frustra repugnante lege mentis ipsius, est irreginitus, & non sub gratia, verum sub lege constituitur.

At hic homo, licet delectetur lege Dei secundum interiorem hominem, & lege mentis pugnet adversus legem membrorum, tamen non potest legi membrorum non modo non prevalere, sed etiam à lege membrorum captivatur sub lege peccati, frustra obnitente lege mentis.

Ergo

Ergo homo hic est irreginitus, non sub gratia sed lege constitutus. Vel brevius, omittis quæ omitti possunt: Deinde brevius constringitur.

Homo ille in quo lex membrorum ita belligerat cum lege mentis, ut hac superata, aut saltem frustra renitente, hominem ipsum captivæ sub lege peccati, est irreginitus, & sub lege constitutus.

At in homine isto, de quo Apostolus agit, belligerat lex membrorum cum lege mentis, ita, ut hac superata, aut saltem frustra renitente, hominem ipsum captivæ sub lege peccati.

Ergo homo iste est irreginitus, & sub lege constitutus.

Propositionis veritas nititur hisce tribus rationibus. I. Quod homo reginitus non tantum lege mentis suæ pugnet contra legem membrorum, sed potissimum lege Spiritus, id est, vi & robore Spiritus sancti. sic enim dicitur ad Gal. 5. 17. Caro concupiscit adversus Spiritum, & Spiritus adversus carnem. II. Quod istius pugnae quam reginitus vi & robore Spiritus seu lege Spiritus pugnat adversus legem membrorum & carnem, longe alius sit exitus. Nam plerumque victoriam refert lex Spiritus; nisi desinat homo adhibere istam in prælio, eaque se defendere adversus ingruentes tentationes carnis, sathane, & mundi. III. Quod in hominem reginitum & sub gratia constitutum non competat captivari sub lege peccati, sed potius id quod capitis sequentis. v. 2. illi tribuitur, nempe liberum esse factum per legem Spiritus vitæ à lege peccati & mortis, quum antea sub lege constitutus sub vi & potestate peccati captivatus esset. Propositio probatur tribus rationibus.

Firmabo nunc istas rationes adversus objectamenta quæ obijciuntur, aut obijci possunt.

Adversus primam rationem obijci potest, quod, Quæ firmantur
quum

contra ob-
iectamen-
ta.

quum *lex mentis* & *lex Spiritus* unum sint, impetū hic distinguantur: tum etiam quod nemo aduersus *legem membrorum* pugnet nisi *lege Spiritus*, seu vi & robore *Sp. sancti*: & propterea *legem mentis* esse *legem Spiritus*. Resp. Ante probatum esse, quod *lex mentis* & *lex Spiritus* non sint idem, & quod etiam *conscientia* pugnet in hominibus *sub lege* existentibus contra *legem membrorum*.

Aduersus *secundam rationem* obijci potest, quod etiam *regenti in multis* offendant. Iacob. 3. 2. quod non sit homo in terra qui non peccat. 1. Reg. 8. 46. quod *regenti* non possint, vere dicere se peccatū non habere. 1. Ioh. 1. 8 & similia Resp. me ista omnia ex animo fateri, at non videre quod ratio secunda ullo pacto per ista infirmetur. Non enim pugnant inter se, in multis tibi *regentos*, & plerunque ex pugna aduersus peccatum *victoriam* referre, quando scilicet armis quibus a *Sp. sancto* sunt instructi utuntur. Si quis dicat *regentos* in ista pugna sepius *vinci* quam *vincere*: velim illum explicare quomodo tum de *regentis* dici possit, quod non *secundum carnem*, sed *secundum Spiritum* ambulant. *Vinci* enim est *patrare carnis desideria*. Qui hoc plerunque facit *secundum carnem* ambulat. Quod autem *pugna* ista quam *regenti* aduersus peccatum vi & robore *Spiritus sancti* suscipiunt, felicem plerunque & letum illis sortia-
tur *successum*, docent multa *Scripturæ loca*. 1. Ioh.

Probat
ex Scriptu-
ris *Regen-
tos* in pu-
gna contra
peccatum
plerunque
vincere.

3. 4. 5. Quicquid natum est ex Deo vincit mundum, & hac est victoria que vicit mundum, fides nostra. Quis est qui vincit mundum nisi qui credit Iesum esse Christum? Iacob. 4. 7. Subijcite vos Deo, resistite Diabolo, & fugiet à vobis. 1. Ioh. 4. potentior est qui in vobis est, quam qui in mundo est, Ephes. 6. 11. Induito universam illam armaturam Dei, ut possitis stare aduersus insidias Diaboli. & v. 13. propterea assumite

audire

universam illam armaturam Dei, ut possitis resistere tempore adverso, & omnibus confectis stare. Phil. 4. 13. Omnia valeo per Christum qui me corroborat. Marc. 9. 23. Omnia possibilia sunt credenti. Quod varijs exemplis comprobatur Heb. 11. toto capite, Ephes. 3. 20. Et verò qui infinita cum redundantia potest omnia facere supra ea quæ petimus aut mente concipimus pro vi illa agente in nobis, sit gloria, &c. Iud. 24. Caterum ei qui potest vos servare à peccato immunes, & statuere in conspectu suæ gloria inculpato cum exultatione, sit gloria, &c. Rom. 8. 13. 5. Si Spiritu actiones corporis mortificaveritis, vivetis, &c. v. 37. Imò in his omnibus plusquam victores sumus per eum qui dilexit nos. Et multis alijs locis illud idem probari potest.

Sed consideremus locum ad Galatas 5. v. 16. 17. Considera-
 18. eumque cum hoc præsentī conferamus, ut & tio specialis
 inde clare constare possit, pugna quæ est inter spi- loci ad
 ritum & carnem hunc exitum plarumque esse, ut spi- Gal. 5. 16.
 ritus carne superior ex pugna discedat, quum hic ad 17. 18.
 Romanos videamus contrarium prorsus eventum eiusque
 describi & deplorari. Locus ita habet, Hoc autem cum hoc
 dico, Spiritu incedite, & quod caro concupiscit ne per- præsentī
 ficite, seu non perficietis. Nam caro concupiscit adver- loco colla-
 sus Spiritum, Spiritus autem adversus carnem: hac an- tio.
 tem inter se opposita sunt, ut non quacunque vultis, seu
 volueritis, eadem faciatis. Quod si spiritum ducimini,
 non estis sub lege. Adhortatio Apostoli est vers. 16.
 quæ propter Græcæ vocis ambiguitatem dupliciter
 legi potest, nempe, perficite aut perficietis. Si priore
 modo legatur, tum adhortatio constat duabus par-
 tibus, quarum altera docet quid faciendum sit, alte-
 ra quid sit omittendum: spiritum nempe incedendum, &
 carnis desideria non perficienda. Sin secundo modo le-
 gatur, tum continet adhortationē his verbis: spiritum
 incedite; & subiectum adhortationi consecratum,

his verbis: & desideria seu cupiditates carnis non perficietis. Quæ lectio Apostolicæ menti videtur convenientior. Nam jamante vers. 13. adhortatus est Galatas, ne libertate Christianâ ad licentiam & lasciviam carnis abuterentur: Iam verò versu 16. remedium adfert, quomodo poterunt carnis impetum & vires compescere & frenare: nempe si spiritum incedant, tunc futurum esse ut desideria carnis non perficiant. Ratio additur vers. 17. deductâ à contrarietate & luctâ quæ est inter carnem & spiritum, & luctâ istius vel fine vel eventu. Contrarietas seu lucta hisce verbis describitur: *Nam caro concupiscit adversus Spiritum, Spiritus autem adversus carnem.* Vnde constat necessitas tum adhortationis, ne ad licentiam carnis abuterentur libertate Christianâ, neve carnis concupiscentias perficerent, tum remedij, quo solo carnis cupiditates frenari & compesci possunt; nempe si spiritum incederent, qui adversus carnem concupiscit. Ex ista enim quæ inter carnem & Spiritum est inimicitia & contrarietate concluditur; si spiritum incedant fore ut carnis concupiscentias non perficiant. Vnde etiam apparet posteriorem istam lectionem Apostolico sensui esse aptiorem. Lucta istius finis vel eventus describitur hisce verbis: *Hæc autem inter se opposita sunt, ut non quæcunque volueritis illa faciatu.* Dixi luctæ finem vel eventum describi; propterea quod nonnulli non finem sed eventum hic declarari existimant. At particula ab Apostolo usurpata, *ita* nempe, finem significat, & non eventum, & ipsæ Apostolicæ menti omnino convenit hæc interpretatio. Horsum enim Spiritus adversus carnem concupiscit, ut illa quæ secundum carnem concupiscimus & volumus non perficiamus. Vnde sequitur, si spiritum incedamus carnis desideria non perficientur: & contra, cum caro horsum etiam concupiscat adversus

sus Spiritum, ut quæ secundum spiritum concupiscimus non perficiamus: sequitur si carne aut secundum carnem incedamus, spiritus cupiditates non perfecturos. Verum scopo Apostoli conveniens est hæc lectio, ut non quacunque secundum carnem volueritis eadem, faciatis. Si eventum hic significari dicamus, tum sensus etiam erit bipartitus. Poterit enim hic esse: caro & spiritus inter se sunt opposita, ita ut non faciatis ea quæ secundum spiritum vultis: potest & iste, ita ut non faciatis illa quæ secundum carnem vultis: hoc est, hunc eventum. sortitur ista lucta, ut non faciatis quæ vultis secundum spiritum, vel, ut non faciatis quæ vultis secundum carnem. At videamus uter sensus convenientior sit. Sanè hic posterior. Nec convenientior modò sed & necessarius, si de eventu hic agatur: quod ex absurditate admonitionis apparebit, si isto altero sensu locus explicetur. Admonet Apostolus ut spiritu incedant, & ve carnis concupiscentias perficiant. (illam enim lectionem jam retinebimus, tanquam qui isti sensui qui de hoc eventu locum explicat, sit magis consentanea) suasio erit: Nam caro & spiritus inter se sunt opposita, hoc eventum, ut illa quæ secundum spiritum vultis non faciatis: quod sanè non est adhortari, sed eventus infelicitis prænuntiatione dissuadere & dehortari. Quin & ipsa ratio postulat & τὸ πρὸν πυνδία, ut id quod propositum est concludatur, secus scopæ erunt dissolutæ. Propositio autem fuit, vel hæc; spiritum incedite, & quod caro concupiscit non perficietis: vel hæc; spiritum incedite, & quod caro concupiscit ne perficietis. quo pacto ista propositio concludatur ex vers. 18. intellecto de eventu, quo caro impedit ne quod secundum spiritum volunt Galatæ, perficiant, velim commonstrari. At quod pulchrè utraque propositio concludatur ex loco de sine pugna intellecto,

imò & de *eventu* ubi *spiritus* est superior, jam antea est monstratum. Apparet itaque *pugna*, cuius hic fit mentio, non *finem* imò ex *spiritus concupiscentiâ*, sed & *eventum* ex ejusdem vi & potentiâ hunc esse, ut *spiritus* carne devicta superior evadat, & homo *spiritu* pugnans adversus carnem, & *spiritu* incedens, ea qua concupiscit caro non perficiat. Hinc confectarium inferitur. v. 18. Quod si *spiritu* ducimini non estis sub lege: hoc est, si *spiritu* inceditis, si *spiritus* ductu adversus concupiscentias carnis certatis, atque ita certatis ut easdem non perficiatis: inde certe concludere vobis licebit, quod non sitis sub lege. In hoc confectario videmus sub lege esse, & carnis concupiscentias non perficere, esse opposita; nam hoc ipsum est proprium effectum ductus *spiritus*; quare contentantia sunt, sub lege esse, & quod caro concupiscit perficere: hoc autem est quod ad Rom. 6. 14. dicitur: peccatum vobis non dominabitur, non enim estis sub lege, sed sub gratiâ. Vnde apparet peccati dominatum, qui causa est quod carnis concupiscentia perficiantur, in ijs qui sub lege sunt obtinere; quum autem non obtineat in ijs qui sub gratia sunt, & quidem hac de causa, quia sunt sub gratia, hinc constat contentantia, imo eadem esse, sub gratia esse, & *spiritu* duci: unus enim est utriusque effectus, hoc est, impedire ne peccatum dominetur in homine, & ne homo carnis concupiscentias perficiat: quod etiam 8. cap. ad Rom. prolixè explicatur, convenienter isti quod breviter hic vers 17. est positum, nempe *spiritum* carni horsum esse oppositum, ut non faciant ea qua secundum carnem volunt. Ex 7. verò ad Rom. cap. perspicuum est alium esse *pugnae exitum* de quo ibi agitur: nam homo ibi facit quod vult secundum carnem, & non facit quod velle dicitur secundum interiorem hominem, frustra peccati vim & carnis concupiscentias impedire

dicē conante lege Dei, lege mentis, & interiore homine, propterea quod per carnem sunt debilitata.

Si quis regerat, hoc quoque regnitorum optimis Obiectio.
evenire ut non perficiant ea quæ secundum Spiritum volunt, sed ea quæ caro concupiscit perficiant. Fateor, Responsio.
si addatur id aliquando fieri. Si enim plerumque id fiat, jam non Spiritu incedunt, quod tamen regnitorum est proprium. Sed dico ad Romanos 7. non describi quid aliquando pijs eveniat, sed statum describi istius hominis de quo ibidem agitur, hoc est, sub lege existentis, antequam gratia ductu agitur, & Sp. sancti actu regatur. Quod ex hoc loco ad Galatas confirmatur. Deinde respondeo, illud evenire non ex eo quod Spiritus qui aliquandiu colluctatus est cum carnis desiderijs, tandem victus cedat ob impotentiam: sed quod homo iste vel præoccupetur à tentatione, & superetur, antequam spiritus & gratia arma opponere incipiat; vel in ipso conflictus progressu arma quæ usurpare cepit ab initio è manibus abjiciat, vel ulterius non adhibeat, incipiens pugnam in Spiritu, sed in carne pugnam perficiens. Secus fieri nequit ut superent caro, mundus, sathanas, quia potentior est qui in nobis est quam qui in mundo: ut antea pluribus est demonstratum. Causa alia cur pijs & qui sub gratia constituti sunt, à carne, mundo, sathanâ vincantur, aliquando, reddi non potest sine ignominia & contumelia gratia divina & Spiritus Christi. Aut enim non fortior est Spiritus qui in nobis est; aut concupiscens & pugnans adversus carnem vincit. Et quomodo fieri poterit, ut qui carnem, quam adhuc integris viribus esset, debellavit, & sic nos sibi subjecit; de carne crucifixæ & mortificatæ in corpore Christi, victoriam referre non possit?

Ad tertiam rationem obijcitur, quod etiam regenti aliquomodo & secundum quid captivari di-

gantur sub peccato, nēpe, quā nondum plenē sunt regeneriti, & motus carnis concupiscentis contra Spiritum adhuc in se sentiunt, à quibus penitus non liberantur, dum in hoc mortali corpore versantur. Concedo, antecedens, nego consequens. Nam tantum abest ut Scriptura illis tribuat ob regenerationis imperfectionem & carnis reliquias quod sub peccato captivi detineantur, ut illius regenerationis respectu dicantur liberati à iugo & servitute peccati & Diaboli tyrannide. Contradictoria sunt peccati reliquias superesse in regeneritis, & regeneritos ab iisdem detineri captivos: illud signum est peccati devicti & superati, hoc victoriam & triumphum attribuit peccato: quæ enim post cœptam peccati mortificationem à Spiritu, ejusdem Spiritus circa peccatum est actio? certè persecutio reliquiarum peccati, ut & eas debellet & extinguat, donec non sint amplius; & locus illorum queratur, nec inveniasur, ut Augustinus alicubi de hoc negotio agens eleganter dicit. Causa autem opinionis illius est, quod libertas à peccato, & servitus sub ejus tyrannicâ potestate, solutio à vinculis Sathanæ, & captivitas sub ejus tyrannide ita æstimentur, ac si in gradibus remissis (ut ajunt) concurrere possint, & convenire in uno subiecto: non secus atque albor & nigror in virore, calor, & frigus in tepore: quum res longe aliter habeat. Libertas enim necum minima quidem servitute vel captivitate consistere potest: licet magnâ difficultate laborare queat hostibus ingruentibus resistendi, imò & aliquando cladem aliquam ex conflictu auferat. Verum etiam si ad modum istorum similium res haberet, tamen neque tunc dici posset homo ille partim liber à peccato, partim peccati servus & captivus; sed necessum esset ex illis duobus tertium quid existere, quod medium inter extrema ista, neque hujus, neque illius

nomen

uomen sortiri posset. At velim locum Scripturæ ullum proferri, ubi de *regentis & sub gratia* constitutis hoc dicitur, quod homini, de quo hic agitur, adscribitur, vel illi æquivalens.

Locus Esaïæ. 64. v. 10. adfertur ad comprobandum, quod *pj* & *sub gratia* constituti à *lege membrorum* captiventur *sub lege peccati*: sed quam rectè, collatio utriusque loci patefaciet. Locus Esaïæ ita habet. *Sed sumam omnes nos ut immundus, & sicut panniculus menstruatus seu abjectissimus omnes iustitia nostra, diffuimusque velut folium, & iniquitates nostras ut ventus auferunt nos.* Locus verò hic ita habet: *Sed video aliam legem in membris meis, belligerantem adversus legem mentis meae, & me captivantem legi peccati quæ est in membris meis.* Age verò instituamus collationem. Illo loco agitur de captivitate quæ populum ob peccata sua abductus fuit in exilium, hic de captivitate sub peccato. Ergo hoc est ad aliud genus transire, contra rationem probæ disputationis. Illo loco agitur de pœnis quas populus patiebatur meritò propter peccata actualia quæ perpetrarant contra Deum, hic verò agitur de causa unde fiat, quod homo, qui legi Dei consentit, qui lege mentis sue bellum gerit adversus legem membrorum, vincatur & superetur, ita ut perpetret peccatum actu ad quod à peccato in habitante infligatur & impellitur: quare hic de causa actualis peccati, ibi de actualium peccatorum pœnis agitur. Phrasis enim ista, *diffuimus ut folium, & iniquitates nature ut ventus auferant nos*, non significat homines istos per pravas carnis concupiscentias ad quodvis peccati genus, velut vento vehemente impelli, & velut in peccata diffuere: sed propter peccata actualia, quæ iniquitatum nomine appellantur, in exilium tanquam vento deferri, & tanquam folia disjici. Conferatur Psal. 1. ubi

similia de *impijs* dicuntur. Inspiciantur Interpretes nostri *Calvinus, Musculus, Gualtherus, &c.* & constabit eorum istum locum etiam quod ad antecedentia malè à multis citari ad probandum quod volunt. Ad planiorem huius rei explicationem notandum, *duplicem esse captivitatem sub peccati tyrannide, unam primævæ nostræ ex Adamo originis, secundum quam omnes iræ filij & servi peccati nascimur; alteram particularis nostri actus, quando nos per actualia peccata magis magisque peccato subijcimus, devincimus, & in ejus servitutem obligamus: quam duplicem servitutem nonnulli allegoricè significaram volunt per Ægyptiacam & Babylonicam captivitatem.* Israelitæ enim in suis parentibus ingressi sunt *Ægyptum*, ibique post delapsum seculorum opprimi caperunt, & pro servis haberi. Idem populus propter sua peccata per vim hostium in *captivitatem* abductus est *Babylonicam*. Captivitas autem de quâ hic agitur, est posterior illâ: Nam *lex membrorum* quæ ex primævâ origine nobis inest, *belligerans cum lege mentis*, ista superata, hominem *sub lege captivat legi peccati*, illum inquam hominem qui antea in *peccatis conceptus & natus erat*. Et ut uno verbo dicam, *natus in peccato & sub captivitate peccati originaliter, captivatur sub lege peccati per actualia peccata.* Ex hisce igitur apparet *sylogismi* nostri *propositionem* esse veram, & inconcussam stare adversus ista objectamenta. *Assumptio* est in ipso textu Apostoli. Vade *conclusio* sequitur, quod homo de quo hic agitur, sit *irregeneritus, & non sub gratiâ, verum sub lege constitutus.*

Miser ego Ex hoc istius hominis statu accuratè ab eodem homo, &c. considerato, sequitur ejusdem lamentabilis ejulatio & exclamatio: *Miser ego homo, quis me eripiet ex isto corpore mortis, seu, ex corpore mortis hujus.* Cujus duplex

Letitio duplex.

duplex adfertur explicatio pro duplici sensu istorum verborum, ex corpore mortis huius, seu, ex isto corpore mortis, quod alij interpretantur *mortale hoc corpus* quod circumferimus, alij *corpus illud peccati* quod in homine *sub lege* dominatur, illumque *morti obnoxium* facit, quæ posterior interpretatio convenientior tum *phrasi* ipsi tum *contextui*. Nam Pronomen *τούτου* non ad *σωματος* sed ad *θανάτου* est referendum, cui proximè conjungitur, atque ita reddi debet: *quis me eripiet ex corpore mortis istius*, quod est *peccatum* non *inexistens* tantum, sed *inhabitans* & dominans, ut est v. 17. & 20. Nam peccato corpus attribuitur ab eodem Apostolo cap. 6. huius Epistolæ v. 6. *ut aboleatur seu enervetur corpus peccati*, cuius abolitionem sequitur *liberatio à servitute peccati*, ut est v. eodem texto: item Coll. 2. v. 11. *exuto corpore peccatorum carnis*. Quare sensus istius exclamationis est, secundum istam lectionem: *quis me liberabit ab istâ peccati in me dominantis, & in carne meâ habitantis, meq; captivantis & sibi subjicientis tyrannide, quæ certam mihi mortem adfert?* Sunt qui aliam lectionem urgent, & hunc sensum istis verbis tribuunt: *quis me eripiet ex hoc mortali corpore?* id est, ut alio loco inquit Apostolus, *cupio dissolvere & esse cum Christo*. Verùm hic posterior sensus exclamationi isti non convenit. I. Propter constructionem quæ declarat Pronomen *τούτου* non ad corpus sed ad mortem referendum esse. II. Quia antecedentiâ istum sensum non admittunt. Actum enim est de *vi & tyrannide peccati inhabitantis*, & hominem istum ad sua desideria explendum impellētis: opponitur autem isti *captivatiōi* de quâ actum est. vers. 23. *liberatio* quæ hic expetitur vers. 24. III. Propter adjectam *gratiarum actionem*, quæ non debet subjici *desiderio* quod nondum impletum est.

IV. Quia

Corpus
mortis esse
corpus pec-
cati;

Non mor-
tale hoc
corpus,
Probatur
4. vationib.
bus.

IV. quia gratia Christi simpliciter non est ex hoc mortali corpore liberare, sed à corpore peccati & domino eiusdem. Verum quidem est quod per beatam illam, quam in fide & spe Christi expectamus ἀνά-
 λυσιν, requies nobis conceditur à laboribus & à pug-
 nâ intus ingruentium cupiditatum, sed non agitur hoc loco de cupiditatum intus existentium certamine & impulsu, verum earundem expletione per istum impulsu, cui frustra se lex mentis opponit.
 Augustinus mihi adstipulatur lib. de nat. & grat. cap.

Nec non 53. ubi sic inquit: non utique de substantiâ corporis, *testimonijs* quæ bona est, sed de vitis carnalibus liberari orant
Augustini, sancti. Unde non liberatur homo sine gratiâ Salvatoris, nec quando per mortem corporis discedit à corpore. Non obstat quod ex suo sensu sanctos hic orare dicit, tantum noto quid Augustinus per corpus mortis intellexerit. Idem de perfectione iustitiæ adversus Cal-
 listum: aliud est ergo exire de hoc corpore, quod omnes homines dies vite huius ultimus cogit: aliud est autem liberari de corpore mortis huius, quod sola Dei gratia per Iesum Christum sanctis & fidelibus eius impartit.
 Epiphanius hæresi 64. lib. 2. tom. 1. ex Methodio. Quare non corpus hoc mortem, sed peccatum inhabi-
 tans ô stylæophon, dicit, à quo Deus ipsum per adven-
 tum suum liberavit.

Argumen- Quare ex hoc versu rectè intellecto ita argumen-
tum ex v. tor pro stabilienda meâ sententiâ. I. Homines sub
 24. pro ve- gratiâ constituti non sunt miseri. At hic homo est mi-
 24. senten- ser. Ergo non est sub gratiâ constitutus. Assumptio est
 tiâ. in textu, & extra controversiam. Ad propositionem
 dicet forte aliquis, quod homines sub gratiâ consti-
 tuti ex parte beati sint, ex parte miseri: beati, quâ re-
 geniti & gratiæ Christi participes; miseri, quâ adhuc
 reliquias peccati in se habent, cum quibus assiduò
 luctari debent. Quod certum est signum nondum
 plenæ

plenæ & perfectæ felicitatis, Fateor *regenos* ad plenam & omnibus numeris absolutam & perfectam felicitatem non pervenire dum in hac mortali vita degunt, at propterea *miseros* dici respectu vitæ spiritualis, quam *in fide filij Dei vivunt*, legere me non memini: licet respectu hujus animalis vitæ *omnium hominum sint miserrimi*. 1. Cor. 13. 19. Contrarium facile probari potest ex Scripturis Math. 5. *Beati qui lugent, pauperes Spiritu, qui esuriunt & sitiunt justitiam*, &c. Sed inquiet aliquis, annon *misericum* est cum *reliquis peccati certare*, ab *Angelo Sathana colaphizari*, interdum *vinci & graviter lædi*? Op-
tandum sanè ut illud necesse non sit, ut *istud nunquam fiat*, ut ab *Angelo Sathana liberari possint*: at propter istam *concertationem & colaphizationem* *misericum* dici non possunt *certantes & colaphis percussi*. At *vinci* sanè *miserum* est. Verum nec illi *misericum* dicuntur qui aliquando *victi* sæpius *victoriam à mundo, peccato, & Sathana* reportant.

2. *Qui cupit liberari à corpore mortis istius, id est, à dominio & tyrannide peccati, ille non est sub gratiâ, sed sub lege constitutus. At hic homo cupit liberari à dominio & tyrannide peccati. Ergo, &c.*

Alterum
argumen-
tum ex eo-
dem ver-
su.

Propositio vera est, quia homines *regeni* & *sub gratiâ* constituti, *liberi* sunt à *servitute & tyrannide peccati*, non perfecte quidem, sed eousque ut dici non possint *sub peccati dominio & servitute esse*, si quis Scripturis consentaneè loqui velit. Quod verò hic homo cupiat *liberari à corpore peccati inhabitantis & dominantis*, jam ante probatum est. Ergo sequitur conclusio.

Versus 25 prioris parte Chrysost. legit, *Gratias ago: sic & Theophyl.*

Ambrosius legit, *Gratia Dei per Jesum Christum.*

Sic

Sic etiam *Hieronym.* legit adversus *Pelagianos.*
Augustinus etiam legit, *Gratiâ Dei per Iesum Christum.* Tomo 10. de verbis Apostoli *term.* 5.

Epiphanius lib. 2. tom. 1. ex *Methodio* contra *Originem* hæres. 64. legit, *Gratia Dei per Iesum Christum.*

Est autem gratiarum actio, quâ Paulus Deo gratias agit, quod ipse in sua propria personâ liberatus sit ab illo corpore peccati, de quo egit, & cui obnoxius est homo iste, cuius personam sustinuit. quâ gratiarum actione continetur implicite responsio ad exclamationem interrogatoriam; nempe gratiam Christi esse, quæ miserum illum sit liberatura à corpore mortis istius, à quo per legem liberari non potuit: quod nonnulla exemplaria directè & aperte explicant, in quibus legitur: *Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum*, scilicet, *Liberabit me*, seu istum hominem à corpore mortis istius, quod est præcipuè in hac tractatione Apostolo propositum probare.

Mente servio legi Dei, carne legi peccati.

Posteriore parte eiusdem vers. 25. est brevis omnium dictorum velut recapitulatio, quâ status hominis illius, de quo Apostolus hic agit, breviter definitur & describitur, his verbis: *Nempe igitur ipse ego mente quidem servio legi Dei, carne vero Legi peccati.* In harum phrasewn. rectâ explicatione magnum positum est momentum ad totius rei enucleationem & dilucidationem, quare istæ nobis diligenter sunt inspicendæ.

Qui hunc locum de homine regenito & sub gratiâ constituto interpretantur hisce phrasibus significatum volunt, quod Paulus quâ regenitus Deo servierit, quâ verò non regenitus, sed adhuc ex parte carnalis, servierit peccato: Mentem pro hominis parte regenita accipientes, carnem pro eâ parte quâ non-

ANNO

dum est *regenitus*, & *servire legi Dei* idem putantes esse quod *servire Deo*, sicut & *servire legi peccati* idem quod *servire peccato*. Verum neutrum ex Scripturis alijs aut ex hoc loco probari potest. Apostolus enim non *mentis*, sed *Spiritus* voce solet appellare *hominem qua regenitus* est, & meritor. Nam *mens* est regenerationis subiectum, *Sp. sanctus* effector ejusdem, ex cujus communione nominis quoque participatio nascitur. Quin & ipsa *mens carni* tribuitur Col. 2. 18. & *Gentes* dicuntur *ambulasse in vanitate mentis sue*. Ephes. 4. 17. *Idololatrae traditi in reproba mentem*. Rom. 1. 28. & *homines mente corrupti*. 1. Timoth. 6. 5. & 2. Tim. 3. 8. Quod verò non eadem sint *Deo & legi Dei servire*, *peccato servire & legi peccati*, patet primo ex verborum ipsorum diversitate. Diversas enim phrasas diversos sensus notare est verisimile: si quis neget, illi incumbit probatio. Secundo, Ex dictis Christi negantis fieri posse, ut quis *duobus dominis serviat Deo & Mammona*, *Deo & peccato*. Si quis dicat hoc respectu diverso fieri posse, nempe *mente Deo*, & *carne peccato*. Respondeo sic Christi dictum generale eludi distinctiuncula ista, magnopietatis & cultus divini detrimento; & quæ erit aperire fenestra Libertinis & Pseudo-Nicodemitis per istam distinctionem?

At dicet quis *Apostolum* hoc disertè affirmare: quod nego; & phrasas rectè explicatæ hoc declarabunt paulo post. *Servis enim hic homo peccato*, & non *Deo*. Tertio, Ex consuetudine *Scriptura* perpetua, quæ istas restrictiones non solet usurpare quando quis *Deo* aut *peccato servire* dicitur. Quare quum hic usurpentur, verisimile est, non idem istis diversis phrasibus significari.

Cæterum res ipsa, quæ hic agitur, planè ob oculos posita, verum istarum phrasæ non sensum nobis aperit

Non idem
esse Deo &
legi Dei ser-
vire.

aperire potest, adeo ut qui oculo probō, & solius veritatis indagandæ & cognoscendæ cupido illatim inspicier, habere queat quō sibi satisfaciāt.

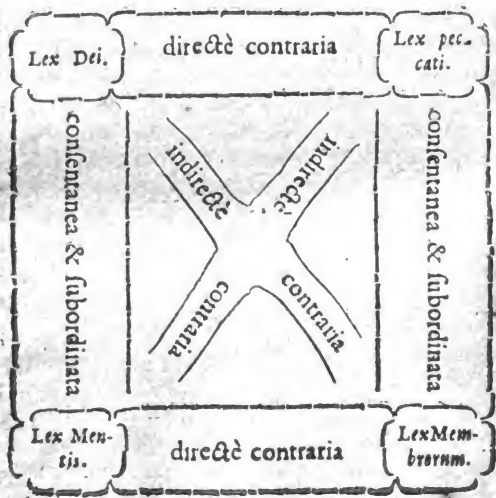
Apostolus itaque *quatuor legum* hic mentionem facit, I. *Legis Dei*. II. *Legis peccati*. III. *Legis mentis*. IV. *Legis Membrorum*; quæ hoc pacto & opponuntur & consentiunt.

Lex Dei & Lex peccati directè opponuntur: sic etiam *Lex mentis & Lex membrorum*.

Lex Dei & Lex mentis consentiunt; sic & *lex peccati & lex membrorum*.

Vnde & *Lex Dei & Lex membrorum* indirectè opponuntur: sicut *Lex peccati & lex mentis*.

Verum hæc omnia ex adjecto hoc *diagrammatè* intelligi planius poterunt.

Lex

Lex Dei & peccati hic præcipuam obtinent dignitatem: *Lex mentis & Lex membrorum* tanquam ancillatrices ponuntur, & servitium illis superioribus præstantes. *Mens enim condelectatur legi Dei*, & *lex membrorum* hominem captivum reddit *legi peccati*: quibus præsuppositis rem explico.

Explicatio
Diagram-
matis.

Duo hic ponuntur *Domini* ab Apostolo inter se prorsus contrarii; & directè oppositi; *Deus & Peccatum*: Ille legimus Dominus, hic Tyrannus, & per vim (culpâ quidem hominis & iusto Dei iudicio) dominium usurpans in hominem. *Uterque* homini *legem* ponit, *Deus* suam, ut homo ipsi obediat in iis quæ præscribit; *Peccatum* suam, ut homo ipsi obediat in cupiditatibus ipsius, quas *lege* quadam sua proponit: Illa *lex Dei* dicitur, hæc *lex peccati*. Illa *Deus* hominem (sub lege positum) ad sui obedientiam ducere conatur, hæc *peccatum* eundem ad sui obedientiam impellere omni vi saragit & molitur. *Deus* præscribit sua *lege* ea quæ *iusta, sancta, & bona* sunt; *peccatum* sua *lege* proponit ea quæ *utilia, jucunda, & amena* sunt *carni*. Habet jam uterque, tum *Deus* tum *Peccatum* in isto homine qui sub lege est, aliquid, quod ipsorum causæ & proposito favet, legique adstipulatur. *Deus* habet *mentem*, vel *legem mentis*, *Peccatum* *carnem*, vel *legem carnis* seu *membrorum*: *mentem*, inquam, consentientem *legi Dei* quod *iusta, sancta, & bona* sit; *carnem* adsentientem *legi peccati*, quod *utilis, jucunda, & amena* sit: *legem mentis*, quæ est *notitia legis divinæ*, ejusque adensus; *legem membrorum*, quæ est *adfectus & propositio* in illa quæ *utilia, jucunda, & amena* sunt *carni*; id est, in hæc *mundana, terrena, & visibilia*. Hæ duæ leges dicuntur *αἰσθητὰ καὶ φανερὰ*. vers. 23. instar militum qui belligerant, & in acie stant adversus se invicem, ut alter alterum superet, & victoriam Do-

G

mico

mino Imperatorique suo obtineat. *Lex mentis militat legi Dei, lex membrorum legi peccati*: illa, ut devictâ carne & lege membrorum hominem subiciat legi Dei, horum ut homo serviat Deo: hæc ut lege mentis superatâ hominem adducat & captivum tradat legi peccati, horum ut homo serviat peccato. De homine est pugna, hunc sibi Deus subicere vult, vult & peccatum: Ille legem suam illi præscribit, istud suam: uterque suo milite, quem in isto habet, utitur ad victoriam sibi comparandam. Hinc jam apparet quid istæ phrasæ significant. *Mente servire legi Dei*, est mente assentiente legi Dei operam suam militarem eidem legi Dei præstare ad hominem Deo subjiendum. *Carne servire legi peccati* est, carne assentiente desiderijs peccati operam suam militarem præstare legi peccati, ad captivandum hominem legi peccati, peccatoque subjiendum. Finis ergo pugnae est, ut homo vel legi Dei, vel legi peccati subiciatur, id est, vel secundum carnem, vel secundum mentem ambulet. *Actio* ad finem tendens est belligeratio; quæ hostilis quidem est & inimicæ inter partes pugnans, sed suatione utens erga hominem, sine cuius assensu neutra pars isto fine potiri potest. *Mens* carni adversa voluntati hominis tuadet, ut quod justum, sanctum, & bonum est faciat, repudiato delectabili: Caro menti repugnans eidem voluntati suadet, ut post habito quod justum & sanctum est, amplectatur quod in præsens delectationem & utilitatem adferre potest. *Effectio mentis* in voluntatem est volitio boni, & mali odium: *Effectio carnis* in eandem est volitio mali, & nolitio boni: quæ est voluntatis nunc in hanc nunc in illam partem mutatio. Ac utrius partis effectio fortior sit & potentior in hoc homine, declarat eventus. Hic autem est eventus pugnae, non-patratio boni, non-omissio mali, signum im-

impo.

Impotentia *mētis*, illud jubentis, hoc vetantis; illud probantis, hoc improbantis: & *patratiō mali, omīssio boni*, hominisque *captivatio sub legē peccati*, demonstrans in hoc homine *peccati & carnis* potiores esse partes & dominium; frustra renitente *legē mentis*. Causa illius *evētus* est *legis per carnem debilitata impotentia*. Rom. 8. 3. & *carnis* in isto homine *vis & pertinax potentia*; quæ efficit ut homo *non secundum legem*, sed *secundum carnem ambulet*; non *secundum legem mentis*, sed *secundum legem membrorum* incedat. Quod si ad hanc pugnam accedat fortior *vis spiritus Christi*, qui non in *tabulis lapideis litteram legis* inscribat, sed in *tabulis cordis carnis amorem & timorem Dei imprimat*, tum alium eventum non sperare modò licet, sed & certò obtinere datur; ut Apostolus indicat Rom. 8. 2. Fit enim ut illius *spiritus* vi homo *captivatus* jam ante *legi peccati* ab eo liberetur, & non *secundum carnem*, verum *secundum spiritum ambulet*, hoc est, *motum, actum, & ductum spiritus sancti* in vitā suā sequatur: qui *motus, actus, & ductus* in eundem quidem finem tendit, ad quem *lex Dei & mentis* hominem ducere conabantur, at impari *evēty*; utpote propter impedimentum *legis peccati & membrorum* conatum perficere non valentibus. Quæ etiam est causa quod ille homo non *secundum legem seu mentem*, sed *secundum spiritum ambulare* dicitur; phrasi Apostolica cap. 8. sæpe, & *spiritu duci non lege*. Gal. 5. 18. Non quidem quod *secundum spiritum vivens* non vivat *secundum legem Dei*; sed quod non *lex*, sed *spiritus Christi* causa sit quod homo *secundum legem Dei* vitam suam instituat. *Lex* enim *jubere* novit, at *jurare* non potest, ut Augustinus sæpe inculcat.

Hinc jam constare potest, ex hoc etiam versu nihil ad contrariæ sententiæ probationē adduci posse.

sed illam quæ de homine *sub lege* locum explicat etiam hoc versu stabiliri. Nam ille homo quâ *sub lege* est, *mente legi Dei servit*, quâ verò *carnalis carne servit legi peccati*, & ita servit ut seipsum *captivum reddat legi peccati*, frustra reluctante *mente* & *conscientiâ suâ*. Neque vel tantillum servit *stabilienti* alteri sententiæ, quod Apostolus dicit, *Ipse Ego*. Nam & vocem, *ego*, jam antea sæpe usurpavit, etiam tum cum diceret *peccatum in se operari omnem cupiditatem*, v. 18. *se sine lege quandoque vixisse* seu *vivum fuisse*, *adventu vero legis mortuum fuisse*. vers. 9. *sibi mandatum cedere ad mortem*. vers. 10. *se per mandatum seductum & occisum*. v. 11. &c. Pronomen verò αὐτός, adjunctum pronomini *ego*, indicat hoc Pronomen, *ego*, referendam ad illam personam de quâ antea actum est. Est enim demonstrativum proxime antecedentis, q. d. *Ipse ego*, *de quo antea sermonem habui*. quod etiam patet, quia concludit ex præcedentibus, illum hominem, cujus in se personam suscepit ita postulante prudentiâ Spiritus, *servire mente legi Dei, & carne legi peccati*. Considerentur quæ Apostolus in suis Epistolis de seipso scribit, & cum hisce conferantur, & aperte clarebit Apostolum hic de seipso, qualis tum erat, minime egisse.

Quid dicitur? *Iam verò, si lubet, congerantur omnia in unum* & ob oculos ponantur, ut uno intuitu inspicere possint & judicari.

Quid dicitur?
sine lege com-
petat huic
homini,
tum quâ
sub lege est,
tum quâ
carnalis &
manci-
pinum pec-
cati.

Homo ille de quo agit Apostolus quatenus est

Sub Lege

*Non agnoscit, seu ap-
probat quod perpetrat.*

Vult quidem bonum.

*Carnalis & mancipium
peccati.*

*Perpetrat quod non
agnoscit seu approbat.*

At non facit bonum.

Odie

Odit malum.

*Consentit legi Dei quod
bona sit.*

Habet velle bonum.

*Non amplius ipsum ma-
lum facit.*

*Delectatur quidem lege
Dei secundum interio-
rem hominem.*

*Secundum legem mentis
sua belligerat cum lege
membrorum.*

*Vnde exclamat, quis me
eripiet,*

*Mente igitur servit legi
Dei*

Et facit tamen malum

*Facit tamen quod non
vult*

*Sed comperit sibi malum
adjacere, & bonum
perficere non invenit.*

*Sed peccatum quod in
ipso habitat facit ma-
lum.*

*Sed habet aliam legem in
membris suis.*

*At Lex membrorum ita
belligerat contra le-
gem mentis, ut homi-
nem captivum red-
dat Legi peccati.*

*Ex hac miseria & corpo-
re mortis hujus?*

*Carne verò servit Legi
peccati.*

Hæc ita inter se opposita non sunt disjungenda, dum isti homini, de quo hic agitur, attribuuntur; sed conjungenda sunt, & junctim illi tribuenda. Sic enim postulat ratio ipsius subjecti, quod *sub lege* est, & *sub peccati dominio*: quâ *sub lege* est illa priora illi conveniunt, quâ *sub peccati dominio* hæc posteriora. Modus verò quo Apostolus hæc inter se jungit, & juncti homini isti attribuit, est per discretam enuntiationem, quod indicat particuli *quæ* crebrius usurpata, quæ est ipsius *quæ* postpositiva: altera autem sine alterâ orationem integram non absolvit, sed

μὴ notat aliquid fecuturum, & aliquid præcessisse,
 cum quo prior vel posterior pars orationis jungi de-
 beat. Quod hîc diligenter est observandum, quem-
 admodum etiam quod utraque pars non sit ejusdem
 ordinis & dignitatis, sed posterior præcipua sit &
 principalis, ad cujus explicationem, illustrationem,
 amplificationem, altera illa prior tanquam *πρόορις*
 ad *ἀπόδοσιν* & redditionem adhibetur. Quare & illa
 posteriora pertinent ad latiore explicationem &
 probationem causæ propriæ ob quam homo *sub le-
 ge peccato resistere nequeat*, sed *peccatum illi domine-
 tur*: priora verò ad *legis* excusationem pertinent si-
 ve faciunt, ne illi meritò culpa istius criminis tran-
 scribi possit. Ex quibus omnibus junctis concludi
 potest, quod homo, de quo Apostolus agit, sit ad-
 huc ratione prædominantis *carnis* & *peccati inhabi-
 tantis in carne ipsius* censendus in *Carnalium* nume-
 ro: sed qui propterea quod *sub lege* sit, atque ita ut
 lex in illo effecerit, quicquid per legem in homine
 peccatore ad gratiam Christi transferendo & tradu-
 cendo effici solet, propediem ex *carnalium* numero
 sit eximendus, & in *gratie* statu collocandus: ubi
 non amplius auspicijs & ductu *Legis* contra vigentes
 & viventes *peccatorum affectus* sit pugnaturus, sed
gratie vi, & Spiritu *sancti* ductu & actu contra *cru-
 cifixos* & *mortificatos affectus* decertaturus, donec de
 iisdem penitus *mortificatis* & *sepultis* plenam victo-
 riam reportabit. Hunc *inconsistentium statum*, ut sic
 loquar, qui considerabit, facîle videbit quæ hic ab
 Apostolo scripta sunt, ad istum statum esse referen-
 da. Diligenter enim & velut ex proposito cavit si-
 bi, ne ullibi in status istius descriptione *spiritus* vo-
 cem usurparet: quâ tamen sequente cap. 8. singulis
 penè versibus utitur, atque ita Apostolo huic est
 familiaris in omnibus Epistolis, ut perpetuo menti
 & ori

Inconsi-
 stens status
 hominis
 sub lege.

& ori ipsius obversari videatur, præsertim ubi de *regētia*, & illorum erga Deum & proximum officio agit etiam ubi de lucta agit quàm pii cum *carne* & peccati reliquis adhuc habent. Cujus vel solius rei cogitatio scrupulum inijcere potest & debet, hunc locum de *regētia* & *sub gratiâ* constitutis interpretantibus, si modo veritatis cognoscendæ sincero desiderio flagrent, & illam ipsius causâ ament, etiam si cum præconceptis opinionibus non consentiat.

Velim etiam diligenter considerari ab omnibus, Quo modo quomodo Deus nos ad *fidem in Filium suum*; & *fidei* peccator & *obedientiam* adducat, quibusque medijs utatur ad Deo ad po-
peccatorem convertendum. Scimus Deum uti verbo nitentiam, *fidem in*
 suo ad id efficiendam, scimus hoc verbum consta *Christum*,
 re duabus essentialibus & integralibus partibus *fideique*
Lege & Evangelio; scimus *legem* prius prædicandam *obedien-*
peccatori, ut illam *intelligat & approbet*, ad illam *tiam adduc-*
 agnitam vitam suam exploret & examinet, exami- *catur*.
 ne facto peccatorem se & damnationem commeritum agnoscat, ob peccatum doleat & tristeretur, idem exsecretur, liberatore se indigere intelligat, & ad eundem quærendum instigetur & compellatur. Ita verò per legem præparato, *gratia Evangelij* est annuntianda, quæ *menti* à *Spiritu sancto* patefacta, & *cordi* per eundem *obsignata*, *fidem* in nobis gignit, qua Christo unimur, ut *communione cum illo habentes*, *remissionem peccatorum in nomine illius obtineamus*, & vivificanti vim *Spiritus* ex illo trahamus, qua *cara cum concupiscentiis mortificetur*, & nos in *novam vitam* regeremur, in qua fructus gratitudinis Deo proferre non *velimus* modò, sed & *possimus* & *faciamus*, eodem *Spiritu* in nobis efficiente ut & *velimus* & *perficiamus*. Describat jam mihi quis ex Scripturâ proprios effectus, qui ex *legis* prædicatione existant in animis illorum, quos Deus ad melio-

rem vitam convertere decrevit, & dabo illi hominem qualis nobis ab Apostolo sub ipsius personâ hoc 7. capite describitur. Sed an hi effectus per prædicationem Legis in illo homine producuntur citra gratiam Christi & operationem Spiritus? Quis hoc affirmare audeat, nisi Pelagiana doctrine satellites vel ex primis? Sed non continuò sub gratia est, & Spiritu agitur, ducitur, regitur, qui per legis prædicationem, Spiritu sancto benedicente & cooperante, ad Christi gratiam confugere compellitur. Lex enim est pedagogus ad Christum. Finis legis est Christus ad iustitiam omniconfidenti; per legem est agnitio peccati.

*Augus-
tinus.* *Augustinus* de hoc usu legis lib. 4. contra duas Epistolas Pelagianorum ad Bonifacium cap. 5. agit, dicens. Ad banc Dei gratiam Lex de pravaricatione terrendo tanquam pedagogus perducit, ut sic conferatur homini quod ipsa conferre non potuit. Paulò post: Non ergò legem evacuamus per fidem, sed legem statuimus, qua terrendo ducit ad fidem. Ideo quippe Lex iram operatur, ut territo atque conversò ad iustitiam legis implendam, Dei misericordiam gratia largiatur per Iesum Christum Dominum nostrum, qui est Dei sapientia, de qua scriptum est, Legem & misericordiam in lingua portat: legem quâ terreat, misericordiam quâ subveniat; legem per servum, misericordiam per seipsum, &c.

Inspiciatur idem *Augustinus* lib. de corr. & gratia cap. 1. ubi ita ait convenienter negotio. quod agimus: Dominus ipse non solum ostendit nobis a quo malo declinemus, & quod bonum faciamus, quod solum potest legis littera, verum etiam adjuvat nos ut declinemus à malo & faciamus bonum, quod nullus potest sine Spiritu gratia: qua si desit, ad hoc lex adest ut reos faciat & occidat: propter quod dicit Apostolus; littera occidit, Spiritus autem vivificat. Qui ergò legem

time

vimè lege utitur, discit in eà malum & bonum, & non confidens in virtute suà confugit ad gratiam, quā præstante declinet à malo & faciat bonum. Quis autem confugit ad gratiam, nisi quum à Domino gressus hominis diriguntur, & viam ejus vult? Ac per hoc & desiderare auxilium gratia instium gratia est.

Vide ulterius cap. 5. ejusdem liberi. Non vis tibi tua vitia demonstrari: non vis ut feriantur, fiatque tibi utilis dolor, quo medicum queras: non vis tibi tuipse ostendi, ut cum deformem te vides reformationem desideres; eique supplices, ne in illa maneat scelerate.

Etcap. 6. Corripitur ergo origo damnabilis, ut ex dolore correctionis voluntas regenerationis oriatur. Si tamen qui corripitur filius est promissionis, ut strepitus correctionis forinsecus insonante atq; flagellante, Deus in illo intrinsecus occultà inspiratione operetur & velle. Muscul. loc. comm. cap. de legib. fol. 124. Lex facit ut non modò intelligam, sed & cum morsu conscientia sentiam & experiar esse in me peccatum. Item: propria legis effectio est, quod nos inexcusabiliter peccati reos esse convincit, maledictò subjicit, & damnat. Gal. 3. & sensu peccati & condemnationis percussos anxios reddit, ac gratia Dei appetentes. Hinc illud est Apostoli quod Rom. 7. disputat, & tandem exclamat: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Iesum Christum.

Sed an ergo hoc opus est Spiritus regenerantis? Quod ad finem fateor, quod ad effectum ipsum dicere non ausim. Mortificatio enim & vivificatio, quæ seu partes integrales totam regenerationem continent, per communionem mortis & resurrectionis Christi in nobis peraguntur. Rom 6. Distinguit Apostolus Rom. 8. inter Spiritum servitutis ad metum, & spiritum adoptionis. v. 15. Illum legalem multi appellant, hunc Spiritum Evangelij Christi.

G. v

Ergo

Ergò illius operâ hujus præcedaneam facio utramque verò ad unum finem tendentem. Vnde apparet meam hanc. 7. capituli explicationem verâ doctrinæ de *lege legisque usu, & gratia Christi necessitate* contrariam non esse; sed doctores Ecclesiæ qui secus illud interpretantur, de hoc negotio non cogitasse quum caput illud explicarent. Quum enim illud ipsum doceant ex Scripturis, quod ego hoc capite ab Apostolo agi existimo, non in ipsa sententiâ dogmatum dissentimus, sed tantum in eo, quod ipsi hunc locum ad istud doctrinæ caput pertinere non arbitrantur, quod ego isthuc ex professio tractari affirmo, non tamen ego solus, sed alij mecum, ut post videbimus.

Obiectio, Si quis excipiat per istam meam explicationem triplicem poni statum hominis, quum nisi duplicem Scriptura agnoscat, & tria introduci hominum genera, cum Scripturis non nisi duo nota sint; nempe *status regenerationis, & qui regenerationem antecedit*, homines *fideles & infideles, regeniti & irregeniti, &c.*

Responsio. Resp I. istâ explicatione non poni *tres status consistentes*, neque tria hominum distincta & perfectè opposita genera, sed doceri quantum in homine *lex* efficere valeat, & quomodo idem *per legem* confugere compellitur ad *gratiam Christi*. II. Dico statum hominis qui hic describitur non esse *consistentem*, sed gradum potius ab uno ad alterum statum, à statu *impietatis & infidelitatis* ad statum *regenerationis & gratiæ*, à statu *veteri* in *Adamo*, ad statum *novum* in *Christo*; secundum quem gradum homo iste *renascens* à nonnullis dicitur. Et sanè nimis magna est distantia unius status ab altero, quam ut transiri ab uno possit ad alterum sine gradibus intermedijs. III. Nego absurdum esse triplicem poni hominis statum *diversi temporis habitâ ratione*, nempe *ante legem*

legem vel sine lege, sub lege, & sub gratiâ. Nam Apostolica Scriptura triplicis illius status facit mentionem duobus illis capitibus. 6. & 7. & ad Galatas 4. & 5. August. lib. exposit. quarundam propositionum ex epistola ad Romanos in cap. 5. Itaq; 4. istos gradus hominis distinguamus, ante legem, sub lege, sub gratia, in pace. Ante legem sequimur concupiscentiam carnis: sub lege trahimur cum eâ: sub gratia nec sequimur eam, nec trahimur ab eâ: In pace nulla est concupiscentia carnis. Ante legem ergo non pugnamus, sub lege pugnamus, &c. Inspiciatur hic Bucerus in eundem hunc locum commentans. Ponit enim triplicem hominem, profanum, & nondum credentem Deo, sanctum & amantem Dei, sed infirmum ad prævalendum peccato, deniq; potentiore Spiritu Christi instructum, aded ut non possit modò reprimere & damnare carnem, sed etiam cum voluptate & studio confirmato & perpetuo reipsa vivat vitam Dei. Quin & totus ipsius commentarius inspiciatur, & apparebit inter illius & meam explicationem parum admodum interesse, quod ad rei summam attinet: quod etiam capite sequenti ex locis ejusdem commentarij adductis liquidò probabo. Sed videamus annon ipsa Scriptura multis in locis tria hominum genera proponat, & triplicem statum nobis describat. Apoc. 3. 15. 16. Dicuntur esse, fervidi, frigidi, & tepidi. Christus dicit se non venisse vocatum iustos, id est, qui se tales existimabant, sed peccatores, id est, qui se tales agnoscebant, aut agniture essent per prædicationem illius; & quidem ad resipiscentiam. Christus vocat ad se fatigatos & pressos onere peccatorum, ablegans à se turgidos justitie sue fastu, & superbos: Sic, si caci essetis peccatum non haberetis, nunc quum dicitis videmus, peccatum vestrum manet. Parabola Pharisei & Publicani nobis triplex hominum
genus

genus insinuat: In *Pharizao unum, duo in Publicano;* unum ante, alterum post justificationem. Et quis omnia recenscat? Neq; opus est: mirandum potius est, quum nostrorum doctorum libri pleni sint istis distinctionibus, quod hoc loco eadem illis in mentem non venerint, ubi istud negotium ex professo tractatur.

Veritas interpretata-
tionis huius
capitis ha-
tenuis ab
auctore de-
ducta, pro-
batur ex
primis ali-
quot versi-
bus sequen-
tis capitis,
collatis cum
antecedenti-
bus.

Licet autem ex sequentis octavi capitis primis versibus eandem interpretationem meam confirmare, modò diligenter cum *antecedentibus* conferantur. Primo enim *versu* inferitur *conclusio* ex antecedentibus, præcipuo Apostoli scopo, quem hactotâ Epistolâ propositum habet, conveniens & accommodata, his verbis:

*Nulla igitur est condemnatio ijs qui sunt in Christo
Jesu, non secundum carnem incedentibus, sed
secundum Spiritum.*

Quod *conclusionem* contineant illa verba, patet ex particula illativâ, ergò, & *conclusionem* quidem non ex primâ versus ultimi capitis. 7. parte deductam, sed ex toto tractatu; qui constat hisce duabus partibus: *Non per legem sive natura sive Moysi obtinere iustitiam & vires peccatum vincendi, sanctèq; vivendi: sed per fidem Evangelii Iesu Christi gratis eadè contingere ijs qui non operantur, sed credunt in Christum.* Duo autem ista, *iustificatio* quæ constat remissione peccatorum, & *Spiritus sanctificationis* quo peccatum vincere & sanctè vivere possunt. fideles, sunt partes *fœderis gratiosi in Christo nobiscum iniri: Indam leges meas, &c. peccatorum eorum non amplius recordabor.* Quum itaque Apostolus hucusque *thesis* illam probâisset, quinque primis capitibus de *iustitia* & *remissione peccatorum*, sexto & septimo de *viribus* peccatum vincendi & *sanctè vivendi*.

*vedi: jam infert conclusionem: quod nulla igitur
 est condemnatio ijs qui sunt in Christo Iesu, qui non se-
 cundum carnem, sed secundum spiritum ambulant,
 live incedunt. Emphasi conclusionis existente in his
 verbis, qui sunt in Christo, & secundum spiritum in-
 cedunt, non secundum carnem, ad exclusionem eo-
 rum qui sub lege sunt, quibus certa est parata con-
 demnatio, utpote extra Christum existentibus, & pec-
 cati dominio subiectis; ac si diceret Apostolus: Ex
 hisce igitur apparet omnibus ijs qui sub lege sunt,
 propterea quod legem neque præstant neque præ-
 stare possunt, condemnationem imminere, solis au-
 tem ijs qui in Christo sunt & secundum spiritum in-
 cedunt immunitatem à condemnatione concessam
 esse. Quod autem emphasis sit in istis verbis, ijs
 qui sunt in Christo Iesu, ad exclusionem aliorum,
 apparet primo ex eo quod ea ipsa pars repetatur,
 licet alijs verbis, qui secundum spiritum incedunt:
 Secundo, quod exclusio aliorum in repetitione aper-
 tè ponatur, non secundum carnem ambulanti-
 bus: Tertio, ex ipsa re quam Apostolus tractat, quæ hæc
 est, Evangelium, non legem, esse potentiam Dei ad sa-
 lutem credentibus, & non operantibus: quare conclu-
 sio, ut respondeat propositioni, cum ista oppositione le-
 gi & intelligi debet: Quarto, ex conclusionibus alijs in
 hac Epistola simili in causâ illatis. cap. 3. v. 28. Colli-
 gimus igitur fide justificari hominem absq; operibus le-
 gi: sicut etiam v. 27. ejusdem 3. capitis; Exclusa est glo-
 riatio, per quam legem? operum? non; sed per legem fi-
 dei: sic cap. 4. 24. Scriptum est etiam propter nos, qui-
 bus futurum est ut imputetur, nempe, qui credunt in
 eum qui excitavit Iesum ex mortuis: & apparet illa op-
 positio dici ad exclusionem alterius oppositi. Sic v. 5. c. 4.
 Non operanti, sed credenti. v. 13. non per legem, sed
 per justitiam fidei. cap. 7. 4. Mortificati estis
 legi.*

*legi, ut essetis Christi: ita etiam hic: Nulla ergo est condemnatio ijs qui sunt in Christo Iesu, non secundum carnem incedentibus, sed secundum Spiritum: Unde etiam apparet, quod illa verba; Non secundum carnem, &c. non pertineant ad descriptionem vel subiecti vel attributi conclusionis precedentis, quasi describantur qui sunt in Christo; sed quod sint ipsum vel consequens vel antecedens eiusdem conclusionis pauld aliter enuntiatum. Quod etiam ex ipsis verbis liquet, Nam pronomen *no* illi rei proprie serviens hic non est usurpatum.*

Docet hoc idem versus secundum sequens; ubi duo ista junguntur, Lex Sp. vite, in Christo Iesu, respectum habentia ad hæc duo, qui sunt in Christo, & secundum Spiritum incedunt. Sed versum ipsum inspicimus, qui ita habet:

Nam lex Spiritus vite in Iesu Christo, liberavit me à lege peccati & mortis.

Antequam illum versum conferamus cum antecedente, phrasés in illo usurpatæ primum explicande sunt. Lex itaque spiritus dicitur ius, potestas, & vis Spiritus sancti; manet enim Apostolus in modo loquendi antea cap. 7. usitato, ubi peccato, menti, & membris legem tribuit, id est, potestatem & vim iubendi & impellendi. Spiritus hic dicitur vita, hoc est vivificus, phrasi Hebræis familiari, qui genitivos substantivorum pro adiectivis usurpant; ut civitas Dei, homo Dei, Deus iustitia, &c. Oppositè autem & distinctè sic dicitur contra legem littera, seu litteram legis, quæ ad vivificandum imbecillis est, & nihil aliud novit quam occidere; juxta illud 2. Cor. 3. 6. Littera occidit, Spiritus autem vivificat: item Gal. 3. 21. Si Lex data fuisset quæ posset vivificare, verè ex lege esset iustitia. Dicitur autem hæc in Christo Iesu esse, non quia in persona Iesu Christi tantum sit, sed quia

quia in Iesu Christo tantum obtineri possit, secundum id quod dicitur Gal. 3. 2. & 5. Spiritum non ex operibus legis, sed per auditum fidei in Christum obtingere credentibus. Quemadmodum ista phrasis (in Christo) sapissimè in Apostolicis litteris usurpatur. Quod verò & hoc loco ista phrasis ita sit accipienda, patet primo ex scopo Apostoli, qui est docere, non ex lege, sed ex gratia Christi obtingere fidelibus iustitiam & Sp. sanctum, cuius vi possint peccato dominari, & membra sua arma iustitia Deo præbere.

Secundò ex collatione huius loci cum versu primo. Tribuitur enim ijs qui sunt in Christo immunitas à condemnatione, propterea quòd Sp. vivificans in Christo eos liberaverit à lege peccati & mortis.

Tertiò quia Sp. vivificans non liberat à lege peccati & mortis, nisi quâ cõmunicatus est cum ijs qui sunt in Christo. Huic autem spiritui vita tribuitur, quod liberet illos, qui in Christo Iesu sunt, à lege peccati & mortis: hoc est, à vi vel tyrannide peccati dominantis & occidentis per legem: quæ liberatio opponitur captivitati sub lege peccati, cuius mentio facta est cap. 7. v. 23. & corpori mortis cuius mentio ibidem facta est. v. 24. à quâ lege peccati, & à quo corpore mortis homo sub lege exiens per legem Moysis & per legem mentis suæ, consentientis legi Dei, liberari non potuit. Hinc verò optimè probatur conclusio ista, quæ versu primo ex præcedentibus est deducta. Nam liberatio à lege peccati & mortis opponitur condemnationi, & propterea illa posita hanc tollit. Liberatio ista tribuitur illis qui sunt in Christo, & qui secundum spiritum ambulant: unde sequitur illos à condemnatione immunes præstari. Ratio autem cur isti subiecto tribuatur illa liberatio, est à causa liberationis, Spiritus nempe

nempe vivifico, qui spiritus, ut in Christo existens & obtinendus, est in ijs qui sunt in Christo. Quare non mirum quod propriam tuam vim & efficaciam exercet in ijs in quibus habitat: Cumque illa vis ipsi ita sit propria, ut illam cum lege Moſis communem non habeat, hinc ſequitur, quod illi ſoli, qui in Christo Jeſu ſunt, & iſtius participes Spiritus, vel qui in Christo Jeſu iſtius Spiritus participes ſunt, liberi ſint à condemnatione, ijs qui ſub lege ſunt manentibus ſub condemnatione, utpote, qui per legem membrorum ſuperati ſunt & captivi traditi ſub lege peccati; fruſtra obnitente lege mentis legi Dei conſentientis. Diximus jam antea ex collatione hujus verſus cum verſ. 23. capitis præcedentis irrefutabile argumentum deduci, ad comprobandum quod hoc loco & v. 23. dicto non agatur de eodem homine, ſed quod ibi de homine ſub lege, hic verò de homine ſub gratia exiſtente tractetur: propterea quod ille homo captivatus ſit ſub lege peccati & mortis, idque à lege membrorum, fruſtra obſiſtente lege mentis, hic verò vi Spiritus vivifici, quem in Christo Jeſu obtinuit, liberatus ſit ab eadem lege peccati & mortis.

Verſ. 3.

Conſideremus verſum 3. quo eadem res planius nobis conſtare poſſit. Illo enim cauſa explicatur cur homines ſub lege exiſtentes, à dominio & condemnatione peccati immunes fieri nequiverint, hoc autem ipſum impetratum & effectum ſit per Chriſtum. Cauſa autem eſt quia liberatio à lege peccati & mortis, ſeu immunitas à condemnatione obtineri non potuit niſi condemnatio peccato, hoc eſt, niſi peccatum jure ſuo quod habebat, & potentia ſua quam exercebat in homines ſibi ſubjectos, prius ſpoliatum eſſet. Habebat autem jus & vires domi-
nandi & occidendi. At non potuit peccatum jure ſuo ſpoliari viribusque ſuis privati per legem. Erat enim

enim lex per carnem impotens facta ad id præstandum. Quod cum Deus videret, & nollet miserum humanum genus sub tyrannide & condemnatione peccati perpetuo detineri, misit filium suum in similitudine carnis peccati, & quidem pro peccato, scilicet, destruendo, & condemnavit peccatum in carne filij sui; qui peccatum in corpore suo tulit, & illi jus, quod in nos habebat, ademit, viresque illius enervavit. Unde apparet locum hunc, qui hætenus difficillimus habitus est, planum esse & perspicuum, si modò rectè disponantur singula, hoc pacto: Deus enim misso filio suo in similitudine carnis peccati & pro peccato, condemnavit peccatum in carne, quod legi erat impossibile, quia erat infirmata per carnem. Illud enim impossibile legi est τὸ κατὰ κρέατιν τὴν ἀμαρτίαν. Hinc patet istum versum breviter explicare totam causam, cur in homines sub lege existentes peccatum dominetur ad mortem, & cur in eos, qui in Christo sunt & sub gratiâ, dominandi neque jus habeat neque vires. Quod breviter demonstrari potest ex collatione ante dictorum, cum hoc versiculo. Illa enim verba: Quod legi erat impossibile quia infirmabatur per carnem, conveniunt cum hisce: quum essem in carne, affectus peccatorum, qui sunt per legem, vigeant in membris meis, vers. 5. cap. 7; & cum 14. versu: Scimus legem spiritualem esse, at ego carnalis sum: item cum hisce: novi non habitare in me, id est, in carne meâ bonum: Ista verò: Deus in carne filij sui condemnavit peccatum; consentiunt cum 1. 6. cap. 7. Nunc verò liberati sumus à lege, mortuo eo in quo delincebamus, id est, condemnato peccato quod nos sibi subditos & devinctos tenebat: hic verò causa plenius explicatur, nempe, quod in carne Christi peracta sit illa condemnatio.

Vade etiam versus quarti sensus planè hisce an-

H

teceden-

Callatis
prima par-
tis huius
versus cum
vers. 5. &
14. capitis
septimi.
Item alte-
rius partis
eiusdem
versus cum
vers. 6.
eiusdem ca-
pituli.

vers. 4.

recedentibus consentaneus deducitur: quod scilicet, eo ipso facto, quod *peccatum condemnatum est in carne filij Dei, ius legis completum est & consummatum in ijs qui in Christo sunt, & secundum spiritum ambulant*; ita ut non amplius sub legis ductu sint & regimine, sed sub ductu illius qui nos a peccato liberavit, & sibi proprios asseruit. Quod ab

Collatio
huius ver-
sum cum v.
4. cap. vij.

Apostolo vers. 4. cap. 7. aperte est significatum his verbis: *Vos fratres mortificati estis legi in corpore Christi, ut effectis alterius qui ex mortuis excitatus est, ut fructum feramus Deo*. Nam hæ phrasæ conveniunt, *mortificati estis legi, & ius legis completum est in vobis*. In corpore Christi estis mortificati legi, idem est quod, *peccatum in carne Christi condemnatum est, ut ius legis impleteretur in vobis*. Completo verò & consummato legis jure per *condemnationem peccati carne Christi factam, sumus alterius*, id est, *ius à lege in Christum translatum est, ut non amplius sub lege, sed sub Christo, sub gratia & sub ductu Spiritus ipsius essemus & viveremus*. Neque enim illa verba: *ut ius legis completeretur seu compleatur in nobis*, ita intelligenda sunt, quasi *condemnato peccato in carne Christi, ius legis adhuc complendum sit*, sed quod illo ipso facto *ius legis sit impletum*. Quemadmodum & similes loquendi formulæ in Scripturâ quamplurimæ usurpantur. Math. 1. v. 22. Illo enim facto *impletum est quod pradiatum erat per Esaiam*. Math. 2. 23. Eo ipso quod Iesus Nazarethæ habitavit *impletum est quod pradiatum erat fore ut Nazarenus vocaretur*. Math. 4. 14. eo ipso quod habitavit Iesus Capernaumi & in finibus Zebulon & Nephthali *impletum est quod dictum erat. Terra Zebulon & Nephthali lux ex orta est*. Math. 8. 17. Ipsa curatione ægrotorum & ejectione Spirituum à Christo *peracta impletum est Esaiæ vaticinium*. Sic Math. 12. 17

Math.

Math. 13. 35. & 26. 56. Quod etiam phrasialia significatur, *tunc impletum est*. Math. 27. 9. Sic etiam hic licet mutare genus dicendi in consimile; *Tunc impletum est ius legis in nobis*. Vide insuper Math. 27. 35. Luc. 21. 22. Ioh. 13. 18. & 17. 12. & 18. 9. & alijs locis infinitis.

Ex hac vero explicatione apparet totum hunc locum planum & perspicuum esse, qui citra hanc interpretationem multis fuit tenebris oblitus, omnibus penè interpretibus id fatentibus & magnopere in huius loci explicatione laborantibus. Quod si lubet iam omnia illa velut in fasciculum complecti, & breviter recapitulare, tum longè manifestius evadet quod dixi. Hoc autem ita faciamus.

Quum ergo viderimus hactenus homines sub lege existentes sub dominio & tyrannide peccati captivos detineri, hinc facile concludere licet solos eos, qui sunt in Christo Iesu, quique secundum spiritum & non secundum carnem ambulant, immunes esse ab omni condemnatione: quia lex, ius, potestas, & vis spiritus vivifici, qui in solo Iesu Christo est & obtineri potest, liberavit istos tales à lege, potestate, & vi peccati & mortis, ab imperio dominioque peccati & condemnatione ejusdem. Quod jure potuit Christus per suum Spiritum, nòpote in cujus carne peccatum sit condemnationem, ut nullum ius amplius habeat, aut habere possit in illos qui Christi sunt. In quâ quidem carne pater illi misit, quia hoc ipsum legi erat impossibile infirmata scilicet per carnem. Atque ita factum est, ut ius legis, quod in nos habuit quum adhuc sub lege essemus, completum sit in istis talibus, qui Christi per fidem facti sunt, ut in posterum ejus gratia & secundum Spiritus sancti ductum viverent, agerentur & regerentur. Unde certò concludere nobis licet, quod illis peccatum dominari nequit, & propterea illi ipsi membra sua si-

Recapitulatio paraphrasica eorum quæ 4. primis versibus viij. capituli docentur, eorundemque cum precedente capite conexio.

stere possunt a^qua iustitia Deo, tanquam qui ex morte peccati in vitam Spiritu sunt translati. Hæc autem ad versum usq; 16. hujus capituli persequitur Apostolus, accommodatè eidem scopo quem hæcenus monstravimus, inemor istius adhortationis quam posuit cap. 6. 12. & 13: ex cujus adjunctâ ratione in prolixum hunc tractatum devenit. Sed hæc sufficiant, ne nimis operosi simus in re ita planâ & perspicuâ commoustrandâ.

SECUNDA PARS.

Quod sententia ista, qua caput VII. Epistola ad Romanos de homine non sub gratiâ sed sub lege constituto, & de homine nondum Christi Spiritu regnato explicat, nunquam in Ecclesiâ Christi hærescos damnata fuerit, sed semper a stipulatores aliquos inter Ecclesiâ doctores habuerit.

INterpretationem huius capituli hucusq; allatam, probant antiquissimi & præstantissimi ex patribus. **N**unc ad alteram Propositioni nostri partem venimus, quam hoc fine tractare visum est, ut omnibus patere queat, illam quam defendo sententiam, non nuper natam, aut ex cerebro meo confictam esse, neque ab hæretico aliquo mutuata; sed antiquam admodum esse, & à bonâ parte Doctorum primitivæ Ecclesiæ approbatam: quin ne ab ijs qui locum aliter interpretati sunt, contumque rejectam, ut hærescos notâ insigniri dignam judicaverint.

Irenæus.

Irenæus lib. 3. cap. 22. locum hunc ita citat: Propter hoc ergo signum salutis nostra, cum qui ex virgine Emanuel est ipse Dominus: quoniam ipse Dominus erat qui salvabat eos, quia per semetipsos non habebant salvari.

salvari. Et propter hoc Paulus infirmitatem Hominis annūtiāns, ait: Scio n. quoniam non habitat in carne meā bonum: significans quoniam non à nobis, sed à Deo est bonum salutis. Et iterum: Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Deinde infert liberatorē: Gratia Iesu Christi Domini nostri.

Non inquit *Hominis* regenti, aut *fideli*, aut *Christiani*, sed impliciter *Hominis*; quo nomine neque Scriptura neque Patres solent appellare illum, qui *Christianus*, *fidelis*, & *regentus* est.

Tertullianus in lib. de pudicitia cap. 17. *Nam etsi habitare bonum in carne sua negavit, sed secundum legem litteræ in quā fuit: secundum autem legem Spiritus, cui nos annectit, liberat ab infirmitate carnis.* Lex enim, inquit, Sp. vitæ manumisit te à lege delinquentiæ & mortis. *Licet enim ex parte ex Iudaismo disputare videatur, sed in nos dirigit integritatem & plenitudinem disciplinarum, propter quos laborantes in lege per carnem miserit Deus filium suum in similitudinem carnis delinquentiæ & propter delinquentiam damnaverit delinquentiam in carne.*

Hic Tertullianus perspicuè adfirmat hunc locum explicandum *de homine qui est sub lege litteræ.* Neque obstat magnopere, si quis dicat hunc librum ab illo scriptum cum esset in hæresi: in eo enim hæreticus non fuit, & apparet hinc illam sententiam tunc obtinuisse, quod istud caput ita intelligendum esset.

Origenes in 7. cap. Epist. ad Rom. *Quod verò dicit, ego autem carnalis sum venundatus sub peccatum: hic jam tanquam Doctor Ecclesie personam in semetipsum suscipit infirmorum; propter quod & alibi dixit; factus sum infirmis infirmus, ut infirmos lucraretur.* Et hic ergo infirmioribus quibusque (id est, carnalibus)

carnalibus) & qui sub peccato venundati sunt efficitur Paulus carnalis, & sub peccato venundatus, & loquitur ea quæ illis loqui moris est vel excusationis vel insusationis obtentu. At ergo tanquam ex illorum persona loquens: Ego autem carnalis sum, venditus sub peccato, hoc est, secundum carnem vivens, & in potestatem peccati, libidinis, & concupiscentia prætie redactus. Quod enim operor non agnosco, &c.

Paulo post: Et hic (id est, Paulus carnalis) dicit, quia non jam ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum; Paulus vero spiritalis in alijs dicit; quia abundantius quam omnes isti laboravi; non autem ego, sed gratia Dei mecum, ut ergo iste laboris suos non sibi, sed gratia Dei quæ in ipso operabatur ascribit: ita & ille carnalis opera non bona non sibi, sed peccato quod in se habitat & operatur adnumerat: deo ergo dicit: non jam ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Non enim habitat in me, id est, in carne meâ bonum. Nondum enim in eo Christus inhabitat, neque corpus ejus templum est Sp. sancti. Veruntamen non usquequaque hic cuius persona proponitur alienus est à bonis, sed proposito quidem & voluntate capis bona requirere. Nondum tamen potest bona rebus & operibus obtinere. Est enim talis quedam infirmitas in his qui initia conversionis accipiunt, ut cum velint quidem statim facere omne quod bonum est, non statim voluntatem sequatur effectus, &c.

Cyprianum. Cyprianus de luctu carnis & spiritus agens serm. 6. de oratione dominicâ, item libello de singularitate clericorum adfert locum ad Gal. 5. Caro concupiscit adversus Spiritum, &c. non hunc locum ad Romanos. Quod verò locum ad Rom. 7. de dominatu, & nō tantum de inexistentiâ peccati intellexerit patet ex prologo de cardinalibus operibus Christi, ubi inter alia hæc dicit

dicat: si nescio quis hanc legem membris insculpserit ut tam violentia dominatione, Spiritum opprimat, & melior digniorque natura deteriori succumbat, patienter me ferre oportet si operatorem universitatis non intelligo.

Et paulò post eodem prologo: *Hac lex peccati quare in his & similibus legem iustitia opprimat, & quare enervata ratio, cum stare possit, tam miserabiliter ruat, difficile est assequi: maximè cum defectus iste à damnationis sententia pendeat, & hanc inevitabilem pœnam antiqua transgressio sit sortita.*

Chrysostomus locum ex professo tractans & ex- Chrysosto-
plicans comment. in vij. cap. ad Rom. ita inquit, mus.
precedentibus adstipulans: *propterea & subjunxit dicens: Ego verò carnalis sum, hominem describens sub lege & ante legem degentem.*

Et paulò post: *Ipsam itaque peccatum naturali legi adversatur hoc enim est quod dicit, Legi mentis meæ. universum etiam certamen & bellum, quum aciem peccati deinceps inducit, naturali legi imponit. Mosaicæ quippe ex abundantia postremo adjecta est. Verumtamen neque illa, neque ista (docens illa quidem quæ fieri oporteat, ista verò collaudans) quicquam in hac pugna adversus peccatum exsecuta sunt. Tanta peccati tyrannis est, usque adeò vincens & exsuperans. Quod quidem & Paulus significat, quum adversantis prædominantisque peccati conflictum declarans, dicit; sed video aliam legem in membris meis rebellantem legi mentis meæ, & captivantem me legi peccati. Non enim simpliciter dicit, vincen-tem me, sed captivantem me legi peccati. Neque dicit captivantem me impulsioni carnis aut natura carnis, sed legi peccati, hoc est, tyrannidi & potentia peccati.*

Paulò post: *Miser ego homo, quis me eripiet ex*

mortis huius corpore? *Vides quanta sit malitia tyrannus, quomodo mentem etiam condelectantem Legi Dei vincat? Non enim est, inquit, quod quis me dicat legem Dei odio prosequentem, & averfantem, à peccato captivatum esse. Condelector enim ac consentio, illi, atque ad illam confugio; Veruntamen illa neque ad se fugientem salvare potuit. Christus verò ab illa fugientem salvavit. Agnoscis quæ sit gratia excellentia.*

Et in cap. 8. vers. 2. difficile hoc bellum enecato peccato Sp. sancti gratia dissolvit, per quam factum est, ut certamen jam nobis sit facile, quæ nos etiam primum coronat, multisque deinde auxiliaribus copiis stipatos in prælia ducit.

Basilium
Magnus.

Basilium Magnus lib. 1. de baptisinate fol. 409. *Alibi verò objurgatorio magis modo idem nobis tradens, quid dixeris adducemus. Scimus enim quod lex Spiritualis est, ego verò carnalis sum venditus sub peccatum; quod enim facio non probo, &c. Et hanc ipsam speculationem pluribus persequens, quod impossibile est servire Domino cum qui detinetur à peccato, manifeste nobis ostendit liberatorem nostrum ex hac tyrannide, dum dicit: Miser ego homo, quis me liberabit de corpore hoc mortis? Gratias ago Deo, &c.*

Paulò post: Necessè est igitur omnino tum ex relictis, tum ex similibus, si modò non in vanum Dei beneficium suscepimus, ut primum à dominio Diaboli liberemur, qui cum qui à peccato detinetur, ad male quæ non vult perducit: & tunc abnegatis omnibus presentibus, & seipso, coaffectione ad hanc vitam relictâ, discipuli Domini fiamus, quemadmodum ipse dixit: Si quis venit ad me, abneget, &c.

In Moraliutn summâ 23. cap. 1. fol. 477. *Quod si qui invitum trahitur à peccato, nosse debet, quod ab aliis*

præin-

preinexistente in ipso peccato reguntur, cui ulivò inferiens de cetero ducitur ab ipso etiam ad ea quæ non vult. *Ad Rom. 7.* Novimus autem quod lex Spiritualis est, ego autem carnalis sum venditus sub peccatum, &c. usque ad illa, sed inhabitans in me peccatum,

Idem questionum compendio explicatarum quæst. 16. fol. 563. Anima quæ affectuum dominium patitur, neque ad ea quæ vult, libera esse ab illis permittitur, juxta illam ab Apostolo relinquitur speculationem, qui dixit: Ego autem carnalis sum, venditus sub peccatum. Non enim quod volo hoc facio, sed quod odi hoc ago,

Et rursum; Nunc autem non jam ego operor hoc sed inhabitans in me peccatum: Deo ipso etiam hoc in bonum nobis contingere permittente, si quomodo per ea quæ invita patitur anima ad intelligentiam deveniat dominantis, & cognita seipsa quod invita servet peccato, resipiscat ex laqueo Diaboli, paratam periens misericordiam Dei ad suscipiendos legitime penitentes.

Theodoretus in 7. cap. ad Rom. Ego autem carnalis sum.] *Theodore-* Introducit hominem ante gratiam ab *ius.* animi moribus & perturbationibus obsessum. Carnalem enim vocat illum qui nondum Spiritualem gratiam est assecutus.

Non enim quod volo hoc ago, sed quod odi illud ago.] *Hoc à lege pulchrè efficitur, nempe ut doceat quod sit malum, & ejus odium anima inferat. Illa autem, non volo & odi, non necessitatem sed imbecillitatem significat. Non enim necessitate aut vi aliquâ impuls peccamus, sed à voluptate delinuti ea facimus, quæ ut scelerata & flagitiosa abhorremus.*

Condelector legi Dei secundum interiorem hominem.] *Interioriorem hominem dicit mentem.*

H s

Vidco

Video autem aliam legem in membris meis repugnantem.] Legem peccati peccatum appellat. Id autem operationem exercet, quando corporales quidem animi perturbationes exsiliunt, anima autem propter eam quam ab initio induit socordiam eas cohibere non potest: sed propriam quidem libertatem abiecit, eis autem ut seruiat sustinet. Sed tamen quamvis seruiat odio habet servitutem, & laudat eum qui servitutem accusat. Hac omnia cum differuisset Apostolus ut ostenderet quales eramus ante gratiam, & quales post gratiam; & velut suscepta personam eorum qui ante gratiam à peccato obsessi sunt, tanquam à medicis hostibus circumdatus, & in servitutem abductus, & servire coactus, & nullum aliunde videns auxilium graviter quidem gemit & lamentatur: ostendit a. legem opem ferre non posse, & dicit: Infelix ego homo, &c. In cap. 8. Nihil ergo nunc condemnationis, &c. neque enim nos nunc invitos vincunt animi perturbationes, quoniam divini gratiam Sp. accepimus.

Lex enim Sp. vitæ.] sicut legem peccati peccatum, sic legem Sp. vitæ vivificum Spiritum appellavit. Ejus inquit gratia per fidem in Iesum Christum duas tibi libertates donavit. Non solum enim peccati potentiam fregit, sed etiam mortis tyrannidem destruxit.

Cyrillus.

Cyrillus contra Iulianum lib. 3 fol. 184. b Quod enim impossibile legis in quo infirmabatur per carnem, &c.] Igitur cum unigenitus propter nos homo factus esset, abolita quidem est Lex peccati in carne, & sunt res nostra reducia ut ad primam originem regrediantur. Etenim pravalebant mors, corruptio, voluptates, & alia concupiscentia, quæ imbecillum & infirmam depredabantur mentem adjutricem habentes corruptionem.

De Recta fide ad Reginas lib. 1, fol. 283. Itaque ego ipse mente servio legi Dei, &c. usque ad 5. versum.

sum cap
& Spiritu
cupiscen
dum sp
mus e
tia car
stat, &
Spiritu
suum
naret
de unil
est in c
bum n
mend
nobis
Ide
go per
piam
tibus
tura
necess
terra
corru
tante
rum
rei
vo
zifi
be
fie
bi
pe
g
ci
f

sum cap. 8.] Etenim manifeste inter se pugnant caro & Spiritus, hoc est, prudentia carnalis & motus concupiscentiarum nobis insitarum, & virtus vite secundum spiritum. Licet divina Lex nos urgeat, ut debeamus eligere bonum, in contrarium tamen concupiscentia carnis fertur. Solutum autem nunc est quod obstat, & infirmatur Lex peccati, pravaluit verò Lex Spiritus. Obquam causam? Misit enim Deus filium suum in similitudinem carnis peccati, ut condemnaret peccatum in carne. Iam quo pacto non fuit valde utilis verbi incarnatio. Condemnatum enim hic est in carne etiam nostrum peccatum; Si autem verbum non esset factum caro, mansissent res nostræ incommendatæ, & serviremus carne legi peccati, nullo in nobis illam abolente,

Idem Epistola priore ad Successum. Fatemur ergo per Adæ pravaricationem humanam fuisse corruptam substantiam, & intelligentiam nostram voluptatibus carnis & insitis motibus aridentibus nostra natura velut tyrannicâ dominatione compressam. Vnde necessarium fuit, ut pro salute nostrâ, qui moramur in terrâ, Dei verbum homo fieret, & humanam carnem corruptioni deditam, & voluptatum illecebris agrotantem, propriam faceret: Et quia est vita cunctorum, corruptionem quidem ejus destrueret, compesceret autem insitos motus, eos videlicet, qui nos ad vitia voluptatesque precipitabant. Sic enim oportebat mortificari in nostra carne delicta. Meminimus autem & beatissimum Paulum legem peccati appellantem insitos nobis voluptuariis motus. Quapropter quia humana caro facta est verbi propria, desijt jam corruptioni succumbere. Et quia peccatum non novit, tanquã Deus qui cum sibi univit, & ut dixi propriam fecit, desijt iam vitis ac voluptatibus agrotare. Nec hoc sibi perfecit unigenitus filius Dei, verbum est enim quod

quod est semper, sed proculdubio nobis: nam si firmi
sumus ex Adæ pravaricatione subiecti, venient itaque
nobis etiam bona, quæ in Christo sunt, hoc est, incor-
ruptio & abolitio peccatorum.

Macarius
Aegy-
ptius.

Macarius Homil. 1. Adam transgrediens manda-
tum Dei, & obediens impio serpentis vendidit seipsum
Diabolo: & sic ille nequam induit animam ejus, illam
nempe creaturam præclaram, quam condiderat Deus
ad imaginem suam, ut & Apostolus ait: Exspoliare
principatus & potestates, triumphavit de illis in cru-
ce. Hac enim de causâ Dominus venit, ut expelleret
illos & reciperet domum propriam, & templum pro-
prium, videlicet hominem. Proinde anima dicitur esse
corpus tenebrarum & nequitia, quamdiu sunt in cā
tenebra peccati. Quia illic vivit in seculo nequam te-
nebrarum, & illic detinetur captiva. Quemadmo-
dum & Paulus appellans corpus peccati & mortis,
ait, ut destruaturs corpus peccati. Et rursum: Quis
me liberabit de corpore mortis huius? Edorso ani-
ma quæ Deo credidit, & liberata est à peccato mortifi-
cata vitæ tenebrarum, & lumen Sp. sancti tanquam
vitam recepit, inde vivens ibi postea perseverat: quia
ibi regitur à lumine divino.

Hinc patet etiam Macarium illum locum intelle-
xisse, de homine qui sit subditus Spiritui tenebra-
rum, servus peccati, captivus Sathanæ, qui nondum
sit mortificatus peccato, nondum lumen Sp. sancti
accepit, hoc est, qui nondum est regeneratus Sp. Christi.

Damascē-
nus.

Damascenus lib. 4. orthodoxæ fidei cap. 23. hanc
rem pulchrè explicat, quare non pigebit prolixius
illius sententiam ipsius verbis describere, prout ab
ejus Traduttore in latinam linguam fuit conversa.

Adveniens, inquit, lex Dei menti nostræ, astrabit
ad seipsam, & stimulat nostram conscientiam; dicitur
autem & conscientia nostra Lex mentis nostræ. Sed &
suggestio

suggestio maligni, hoc est, Lex peccati, adveniens
 membris carnis se per hanc nobis immittit: nam semel
 transgredientes voluntariò legem Dei, & suggestio-
 nem maligni admittentes, dedimus illis ingressum, man-
 cipati à nobis ipsis peccato: unde promptè ducitur cor-
 pus nostrum ad illud: dicitur ergò inhaerens corpori no-
 stro odor & sensus peccati, id est, concupiscentia & vo-
 luptas corporis, Lex in membris carnis nostræ. Lex
 igitur mentis, id est, conscientia condelectatur legi
 Dei, id est, mandato quod quidem vult. Lex verò
 peccati, id est, suggestio per Legem quæ est in mem-
 bris, id est, corporis concupiscentiam & inclinationem
 & motum, & per irrationalem animæ partem militat
 adversus legem mentis meæ, id est, conscientiam, &
 captivat me volentem Dei legem, & non agentem,
 & nolentem peccatum, secundum contradictionem
 per suadelam voluptatis & concupiscentiam corporis,
 & partem animæ brutam rationis quæ expertem, ut di-
 xi, errare facit & suadet servire peccato. Sed Deus
 quod impossibile erat Legi, in quo infirmabatur lex
 per carnem, mittens Filium suum in similitudinem
 carnis peccati (nam carnem assumpsit, peccatum an-
 tem nequaquam) condemnavit peccatum in carne,
 ut iustitia legis impleretur in ijs qui non secundum
 carnem ambulant, sed secundum Spiritum. Nam
 Spiritus correluctatur infirmitati nostræ, & præbos
 virtutem legi mentis animæ adversus Legem quæ est
 in membris nostris.

Theophylactus in 7. cap. ad Rom. Ego inquit car. Theophyl.
sim.
 nalis sum, hoc est, universa humana natura, cum quæ
 ante sancitam legem, tum qua tēpore Legis universam
 affectum turbam sibi aggregatam habuit. Non enim
 satum mortales facti sumus ex Adam prævaricatione:
 verum etiam affectum prævos natura sub peccato ven-
 dita recipit, juri planè & dominatui peccati subdita,
 ut capiti erigere nequeat. Et

Et paulo post: *Hanc ergò infirmitatem Lex profecto sanare non potuit, etsi quid agendum esset distaret: Christus autem accedens sanavit. Hic igitur Apostolo scopus est eorum qua dixit & qua diciturus est, demonstrare humanam naturam immedicabilia passam; nec ab ullo alio sanitati restitutam, praterquam a solo Christo.*

Et postea: *Infelix ego.*] *Naturalis Lex non potuit, scripta non potuit, sed utramque peccati tyrannus vicit. Vnde igitur est salutis spes? &c.*

Gratias ago Deo per Iesum Christum.] *Ipse enim prastitit qua lex non potuit. Nam ipse me ab imbecillitate corporis liberavit, vires illi aspirans, atque confortans, ne non porro peccati tyrannide opprimatur.*

Ambrosius

Ambrosius in Epistolam ad Romanos, sive quis alius illorum commentariorum sit auctor sive interpolator in cap. 7. Hoc est venditum esse sub peccato, ex Adam qui prior peccavit originem trahere, & proprio delicto subiectum fieri peccato, sicut dicit Esaias; venditi, inquit, estis peccatis vestris. Adam enim vendidit se prior, ac per hoc omne semen eius subiectum est peccato. Quamobrem infirmum esse hominem ad precepta legis servanda, nisi divinis auxiliis muniat: hinc est unde ait: Lex Spiritualis est ego carnalis, &c. hoc est, Lex firma est & iusta, & caret culpa, homo autem fragilis est, & paterno subjugatus delicto, ut potestate sua uti non possit circa obedientiam legis; ideo est ad Dei misericordiam confugiendum, ut severitatem Legis effugiat, & exoneratus delictis, de cetero, Deo favente, inimico resistat.

Paulo post: Perficere autem bonum non invenio.] *Placet ergò quod à lege iubetur, & voluntas est faciendi, sed ut impleatur potestas & virtus deest; quia si pressus est potestate peccati, ut non possit ire quo vult, neque*

neque valent contradicere, quia potestatis ejus alter est dominus.

Paulò post: *Apostolus ut gratiam Dei referat, hac exponit de quantis malis hominem liberaverit; ut qua exitia ex Adam trahit, qua verò beneficia per Christum consecutus est, cui nec lex subvenire potuit, demonstraret.* Inspiciatur totus locus.

Hieronymus in Daniel. cap. 9. in ista verba, *pec-* Hieronymus
cavimus, &c. Et certè tres pueri non peccaverant nec nim.
ejus aetatis erant, quando ducti sunt in Babylonem, ut
propter vitia suâ punirentur. Ergò quomodo hi ex per-
sonâ populi loquuntur, sic illud Apostoli legendum est;
non enim quod volo hoc ago, &c.

Sed veniamus ad Augustinum, & videamus quid Augustinus
 ille de hoc loco senserit; quandoquidem auctorita-
 tis illius pondere mea sententia gravatur, & premi-
 tur. Sic itaque loquitur.

Lib. Expositionis quarundam propositionum ex Epi-
stola ad Romanos. Si autem quod nolo hoc facio,
consentio legi quod bona sit.] Satis quidem lex ab
omni criminatione defenditur. Sed cavendum ne quis
arbitretur his verbis auferri nobis liberum voluntatis
arbitrium, quod non ita est. Nunc enim describitur
homo sub lege positus ante gratiam.

Paulò post: *video aliam legem in membris meis*
 &c.] *Legem peccati dicit quâ quisque carnis consue-*
tudine implicatus adstringitur. Hanc repugnare ait
legi mentis suæ, & se captivare sub lege peccati. Unde
intelligitur ille homo describi qui nondum est sub
gratia. Si enim repugnaret tantum consuetudo carna-
lis, & non captivaret, non esset damnatio. In eo enim
est damnatio quod obtemperamus & servimus deside-
rijs pravis carnalibus. Si autem existant & non desint
talía desideria, non tamen his obediámus, non capti-
vámur, & sub gratiâ jam sumus, de quâ loquitur cum
 excla-

exclamavit liberatoris auxilium, ut possit per gratiam
charitatis, quod per legem timor non poterat. Dixit
enim, infelix ego homo, quis me liberabit de cor-
pore morte huius? Et subiecit: Gratia Dei per Ie-
sum Christum Dominum nostrum. Deinde incipit
describere hominem sub gratia constitutum, qui ser-
uus gradus est illorum quatuor quos distinximus.

Ad Simplicianum Mediolanensis Ecclesia Episco-
pum lib. 1. sed tamen eadem ipsa verba Apostolica te-
noremq; sententiarum, (scilicet cap. 7. ad Rom.) non
contentus inquisitione atque explicatione praterita, ne
quid in eâ negligentius praterissem, cautius assensusq;
cunctatus sum. Non enim ea tu percontanda censeas, si
eorum intellectus facilius atq; expeditus foret. Nam ex
eo loco ubi scriptum est; (quid ergo dicemus lex pec-
catum est: Absit.) usque ad eum locum ubi ait (igi-
tur lex, volenti mihi bonum, &c. credo usque ad
illud: Miser ego homo quis me liberabit de corpore
mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum Do-
minum nostrum) primum nos voluisti enodare qua-
stionem. Quo loco videtur mihi Apostolus transfigu-
rasse in se hominem sub lege positum, cuius verbis
ex personâ suâ loquitur.

Nota
Interpre-
tationem
huius loci
non fuisse
adstrictam
tempore
Augusti-
ni.

Hinc patet primò, quod Ecclesia de illius loci
sensu nihil certi præscripserat tum temporis: nam
Simplicianus Episcopus, & quidem in eadem Ec-
clesia in quâ Ambrosius antea Episcopatus functus
erat, Mediolanensis scilicet, Augustini sententiam
non perquisivisset, si ex præscripto de illo loco sen-
tiendum fuisset. Secundo, quod Augustinus re dili-
genter pensitata aperte dicit, de Homine sub lege
locum esse intelligendum.

Ibidem. Ego, inquit, vivebam sine lege aliquan-
do: unde manifestat non ex personâ suâ propriè, sed ge-
neraliter ex personâ veteris hominis se loqui.

Ibidem.

Ibidem Deinde subiungit causam cur ita sit. Sci-
mus enim (inquit) quia lex Spiritualis est, Ego a.
carnalis sum. In quo satis ostendit legem non posse
impleri nisi à Spiritualibus, qui nō fiunt nisi per gratiam.

Et paulò post: Sanè cum dixisset, Ego enim carna-
lis sum, contextuit etiam qualis carnalis. Appellati
sunt enim ad quendam modum carnales, jam etiam
sub gratiâ constituti, jam redempti sanguine Christi
& renati per fidem; quibus idem Apostolus dicit.
1. Cor. 3. Ego non potui vobis loqui, fratres, ut spi-
ritualibus, &c. Qui autem nondum est sub gratiâ, sed
sub lege, na carnalis est, ut nondum sit renatus à pec-
cato, sed verundatus sub lege à peccato, quoniam pre-
mium mortiferae voluptatis amplectitur dulcedinem
illam, quâ fallitur & delectatur etiam contra legem fa-
cere, quum tantò magis libet quàm minus licet, &c.
Et postea: consentit ergò legi Dei, non in quantum
facit quòd illa prohibet, sed in quantum non vult quòd
facit. Vincitur enim nondum per gratiam liberatus,
quamvis jam per legem & noverit se malè facere, &
nolit. Quod verò sequitur, & dicit: Nunc autem jam
non ego operor illud, sed id quod in me inhabitat
peccatum; non ideo dicit, quia non consentit ad
faciendum peccatum, quamvis legi consentiat ad
hoc improbandum. Loquitur autem adhuc ex per-
sona hominis sub lege constituti, nondum sub gratiâ,
qui profecto trahitur ad malè operandum concu-
piscencia dominante atq; fallente dulcedine peccati
prohibiti, quâvis ex parte notitiâ legis hoc impro-
bet. Sed propterea dicit, non ego operor illud, quia
victus operatur, cupiditas quippe id operatur cui
superanti ceditur: Ut autem non cedatur, sitque
mens hominis adversus cupiditatem robustior gratia
facit, de quâ post dicturus est. Vide & sequentia.

Paulo post: velle adjacet mihi, ad facilitatem di-

xit. Quid enim facilius homini sub lege consistere, quam velle bonum & facere malum? &c.

Ibidem. Hoc autem totum dicitur idèò, ut demonstretur homini captivo non esse presumendum de viribus suis. Unde Iudeos arguebat tanquam de operibus legis superbè gloriantes, quum traherentur concupiscentia ad quidquid illicitum est, cum lex de qua gloriabantur diceret, non concupisces. Humiliter ergò dicendum est homini victo, damnato, captivo, & nec saltè acceptà lege victori, sed potius pravaricatori, humiliter exclamandum est: Miser ego homo. &c.

Loca hæc
Augustini
confirmare
interpretationem
auctoritatis.

Ista Augustiniana qui cum meis conferet, videbit prorsus inter se consentire. Et ego huic sententiæ Augustini subscribo. Hinc etiam apparet neque tum quidpiam de illo loco ab Ecclesia præscriptum esse, præsertim in istam partem, quòd de homine regenito esset intelligendus & sub gratia constituto.

Obiectio. Sed occurritur hîc & obijcitur, quod Augustinus eundem locum posterioribus annis aliter explicuerit, de homine nempe regenito & sub gratia constituto, ut sermone 43. 45. 47. de tempore, & multis alijs locis. Fateor ita rem habere, & postea illa loca inspiciemus, & quantum pro adversaria sententia stabilienda facere possint videbimus.

Augustinum
postea
aliter
explicuisse;

Imò retraxisse
priori sententiam.

At Augustinus, inquiunt, illam suam sententiam, quam explicavit libro Expositionum quarundam propositionum ex Epistola ad Rom. & lib. 1. ad Simplicianum retractavit & condemnavit: quare ejus auctoritas ad stabiliedam illam sententiam adferri nequit.

Respons.
saltem hinc
apparere
interpretationem
huius capituli
fuisse libe-

Respondere possem, primò, quod ex eo constet, quia Augustinus principio ita senserit, postea aliter, neutram sententiã ab Ecclesia fuisse Catholici dogmatis loco habitam. Secundò, fieri posse ut Augustinus iniore rectius quam postea senserit, præsertim cum tum suum

suum ipsius iudicium secutus sit, formatum ex accurata ipsius loci inspectione & diligenti omnium sententiarum collatione; postea verò motus sit quorundam sacre Scripturæ tractatorum auctoritate, ut inquit lib. 1. Retract. cap. 23. licet addat se diligentius rem considerasse: non enim consideravit sine præiudicio ex illorum tractatorum auctoritate concepto. Sed respondeo Augustinum nunquam illam suam sententiam, quæ de homine sub lege constituto locum explicuit, retractasse aut condemnasse, sed hoc tantum quod dixerat; hæc verba non ex Apostoli personâ accipienda, qui jam Spiritualis erat, sed hominis sub lege positi & nondum sub gratiâ. Duo enim dixerat Augustinus. Primò, locum illum Apostoli intelligendum de homine sub lege constituto. Secundo, non esse intelligendum de homine sub gratia posito, neque de ipso Apostolo, qui jam spiritualis erat. Illud Augustinus nunquam retractavit, hoc posterius retractavit, quod planissimè clarebit locum insipienti: quem hic adscribere non pigebit, propterea quod Augustinus non omnibus ad manum sit. Sic ergo inquit Augustinus lib. 1. Retractionum cap. 23.

Quum Presbyter adhuc essem, contigit ut apud Carthaginem inter nos qui simul eramus, ad Romanos Apostoli Epistola legeretur, & quedam interrogabar a fratribus, quibus quum sicut poteram responderem, voluerunt scribi potius quæ dicebam, quam sine litteris fundi: ubi quum is obtemperarem liber unius accessit opusculis meis. In quo libro: Quod autem ait, inquam, Scimus quia Lex Spiritualis est, ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato, satis ostendit non posse impleri legem nisi à Spiritualibus, quales facit gratia Dei. Quod utique non ex persona Apostoli accipi volui, qui jam spiritualis erat, sed hominis sub lege positi, nondum sub gratia. Sic enim

prius hac verba sapiebam, quae postea lectis quibusdam
 divinorum tractatoribus Eloquentiorum, quorum me mo-
 veret auctoritas, consideravi diligentius, & vidi etiam
 de ipso Apostolo posse intelligi, quod ait, scimus
 quoniam Lex spiritualis est, ego autem carnalis
 sum. Quod in eis libris quos contra Pelagianos scri-
 psi nuper, quantum potui diligenter ostendit. In isto er-
 go libro, & hoc quod dictum est: (Ego autem carnalis
 sum, & deinde cetera usque ad eum locum, ubi dicit,
 Miser ego homo, &c.) Dixi hominem describi ad-
 huc sub lege non tum sub gratia constitutum, benefa-
 cere volentem, sed vitium concupiscentiae carnis male
 facientem: A cuius concupiscentiae dominatu non libe-
 rat nisi gratia Dei per Iesum Christum Dominum no-
 strum dono Sp. sancti, per quem diffusa charitas in
 cordibus nostris vincit carnis concupiscentias, ne con-
 sentiamus eis ad malefaciendum, sed potius bona fa-
 ciamus: Vnde quidem iam evertitur barefis Pelagia-
 na, quae vult non ex Deo nobis, sed ex nobis esse chari-
 tatem, quae bene ac pie vivimus: Sed in illis libris quos
 adversus illos edidimus, Etiam spiritualis hominis,
 jamque sub gratia constituti melius intelligi verba
 ista monstravimus, propter carnis corpus, quod Spi-
 rituale nondum est, erit autem in Resurrectione
 mortuorum: & propter ipsam carnis concupiscenti-
 am, eum quae ita confligunt sancti, non ei consen-
 tientes ad malum, ut tamen ejus motibus quibus
 repugnantibus resistunt, non careant in hac vita.
 Non eos autem habebunt in illa, ubi absorbebitur
 mors in victoriam. Propter hanc itaque concupiscenti-
 am, motusque ipsos quibus ita resistitur ut tamen sint
 in nobis, potest quisque sanctus iam sub gratia positus
 dicere ista omnia, quae hic dixi esse verba hominis non-
 dum sub gratia positi sed sub lege: quod hic ostendere
 longum est, & ubi ostenderim dictum est.

Item

Item lib. Retract. 2. cap. 1. *Librorum quos Episcopus elaboravi, primi duo sunt ad Simplicianum Ecclesie Mediolanensis an: istitem, qui beatiſſimo ſucceſſit Ambroſio, de diverſis quaſtionibus; quarum duas ex Epistola Pauli Apostoli ad Rom. in primum librum contuli. Harum prior eſt de eo quod ſcriptum eſt: Quid ergo dicemus? Lex peccatum eſt? Abſit, neque ad illud ubi ait, Quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. In qua illa Apostoli verba; Lex Spiritualis eſt, ego carnalis ſum, & cetera quibus caro contra Spiritum conſligere oſtenditur, eo modo expoſui tanquam homo deſcribatur adhuc ſub lege nandum ſub gratia conſtitutus. Longè enim poſtea, & Spiritualis hominis, & hoc probabilius, eſſe poſſe verba illa cognovi.*

Hæc ſunt loca ad verbum deſcripta, quibus Auguſtinus retractat ſententiam ante explicatam. unde apparet illum ſuam priorem ſententiam non rejicere, neque condemnare falſitatis, erroris aut hæreſeos, ſed dicere tantum quod *Etiã de homine regenito, ſpirituali, & ſub gratia conſtituto intelligi poſſit locus Apostoli, idque melius & probabilius, quam de homine ſub lege conſtituto: quam tamen ipſam ſententiam dicit Pelagianæ hæreſi adverſari. Verba verò iſta in Retractione uſurpata docent locum Apostoli etiã de homine ſub lege conſtituto intelligi poſſe, ſed minus bene & minus probabiliter. Videmus ergo Auguſtini modeſtiam plurimum diſtare ab illorum vehementia, qui dicunt locum hunc debere intelligi de homine ſub gratia conſtituto, neque poſſe ullo modo de homine ſub lege poſito explicari citra hæreſin Pelagianam. Vide, ſi placeat, eundem Auguſtinum tom. 10. de verbis Apoſtoli ſerm. 5. fol. 59. col. 2. Tu mihi dic de te ubi nemo dubitat, quia loqueris de te.*

Modeſtia
Auguſtini
in inter-
pretatione
huius capi-
tuli.

I 3 Et

Et paulo post Col. 4. Si ergò de seipso *Apostolus* dicit, li dico, non confirmo.

At non decet, ut illi hanc posteriorem sive explanationem, sive *retractationem Augustini* urgeant, qui causam illius repudiant, quâ Augustinus aperte dicit motum se esse ut putaret locum hunc *etiam de homine sub gratia, & melius probabiliusque* explicari posse. Causam hanc esse dicit, propterea quod videret hunc hominem *carnalem* dici posse propter corpus carnis quod nondum *Spiritale est*, & quia in eo adhuc sunt *concupiscentia carnis* licet ijs non consentiat: & hæc est sententia quoque *Traſtatorum* quos *Augustinus* secutum se dicit. Nostri verò qui hîc se mihi opponunt, non ita locum explicant, quod velle bonum sit velle non concupiscere, & facere malum sit concupiscere; sed actum ipso malum facere vel patrare. Quare illis omninò auctoritas *Augustini* producenda non est, utpote cuius hæc mens

Augustinus non de actualibus peccatis; sed de internis concupiscentia motibus locum hunc intelligit.

Beda.

Beda in 7. cap. ad Rom. Scimus quod lex *Spiritualis est*.] Fortè ergò alius est aliquis, fortè tu es. Aut tu es aut ego sum. Si ergò alius nostrum est, ipsum, quasi de ipso audiamus, & non irati corrigamus nos. Si autem ipse est, non sic intelligamus quod dixit: Non quod volo, &c.

Paulò post: Ergò quoniam rogavit Dominum, ut ab illo iste stimulus auferretur, nec exauditus est ad voluntatem, qui exauditus est ad sanitatē, forte non indecenter

indecenter ipse loquitur ubi dicit; quia lex spiritualis est, ego autem carnalis.

S. Paulinus in Epistola 2. ad Severum Sulpicium Presbyterum Turonensem: *Et recognosco quoniam beatus ille vir meâ potius infirmitate utitur, & de mea afflictione pro me dolens clamat: infelix ego homo.* S. Paulinum

Nicolaus de Lyra in 7. cap. ad Ro. Scimus enim quia lex spiritualis est, & ordinans hominem ad sequendum instinctum Spiritus vel rationis. Ego autem carnalis sum; id est, sequens carnis seu sensualitatis impulsus, & loquitur Apostolus ut supra dictum est in persona generis humani lapsi, in quo plures sunt sequentes impulsus sensualitatis, quam rationis. Nicolaus de Lyra.

Paulo post: Secundum interiorem hominem, id est, secundum naturalem rationis dictamen, quia ratio dicitur homo interior, & sensualitas exterior.

Paulo post: Infelix ego homo. Hic consequenter petit liberari dicens in persona generis humani: Infelix ego homo per corruptionem naturæ.

Et post: Menti servio legi Dei, id est, secundum inclinationem rationis: Carne autem legi peccati, sequendo carnis inclinationem.

Glossa ordinaria. Ab hoc loco: Scimus quia lex spiritualis est, ad finem usque hujus capituli: Verum ex propria an ex universalis hominis personâ hac melius accipiantur, non omnino perspicuum est. Glossa ordinaria.

Glossa Interlinearis. Ego autem carnalis sum.] *impotens resistere animæ vitio vel diabolo. Venundatus (sub peccato.) In primo parente, ut sim verè sub peccato ut servus. Nunc autem jam non operor illud.] sub lege ante tempus gratiæ. Quoniam mihi malum adjacet.] rationi, interiori homini propè est. Video aliam Legem.] fornicem qui regnat. Repugnantem Legi mentis meæ.] Legi & rationi meæ conjunctis in* Glossa Interlinearis.

unum. Captivantem me.] per consensum & operationem, quia consuetudine dominatur. Legi peccati.] Peccatum enim lex quia dominatur. Gratia Dei.] non Lex, non vires propria: Sed quia gratia liberat. Igitur ipse ego.] Rationalis & interior homo habens ne ante fomitem.

Hugo cap. dualis.

Hugo Cardinalis in 7. cap. ad Rom. Scimus enim quia lex Spiritualis est.] *Hec est tertia pars capituli, in qua ostendit, quod ea quae praeceperantur in lege Moysi, non possunt impleri sine lege Spiritus, id est, sine gratia. Ego autem sum carnalis.] id est, fragilis & infirmus ad resistendum Diabolo & concupiscentia carnis. Non enim quod volo.] secundum rationem, id est, approbo. Sed quod odio, id est, malum. Ex hoc autem inferitur quod indiget Lege spiritali, per quam faciat id quod vult secundum rationem. Nihil ergo condemnationis.] praecedentia exposita sunt de captivitate mortalis peccati, sub qua erat homo carnaliter vivens, & de captivitate venialis peccati hominis qui est in gratia: & quod Lex Spiritus sive gratia liberat à captivitate mortis, ex hoc infer, Nihil ergo damnationis, id est, nullum mortale peccatum ex quo est damnatio.*

Thomas Aquinas utroque modo posse explicari censet versum. 14. huius capituli. potius autem de homine re-

Thomas de Aquino in 7. cap. ad Rom. Ego autem carnalis sum.] *Ostendit conditionem hominis, & potest hoc verbum dupliciter exponi. Vno quidem modo ut Apostolus loquatur in persona hominis in peccato existentis. Et ita hoc Augustinus exponit in libro 83. questionum. Postea verò in libro contra Iulianum exponis hoc, ut Apostolus intelligatur loqui in personam suam, id est, hominis sub gratia constituti. Prosequamur ergo declarando qualiter haec verba & sequentia diversimodè possint utroque modo exponi, quamvis secunda expositio melior sit.*

Scio quidem eundem Thomam duo adnotare loca,

loca, quæ negat de homine non regenito explicari posse nisi extortè: at operæ pretium erit illa loca inspicere, & rationes examinare quæ Thomam permoverunt ut ita sentiret. Prior locus est v. 17. *Nunc versum autem itaque non amplius ego id perpetro, sed peccatum quod in me habitat.* Alter est v. 18. *Novi enim non habitare in me, id est, in carne meâ bonum.* Priorem locum nonnisi extortè de homine sub peccato existente intelligi posse dicit, quia ipse peccator perpetraret illud peccatum, utpote qui secundum partem sui principaliorem, rationem nempe & mentem in peccati perpetrationem consentiat: hoc autem homini propriè tribuendum est, quod illi convenit secundum id quod homo est: at est homo mente & ratione.

At respondeo primo non tantum de homine sub peccato existente dici, quod peccatum non perpetratur nisi mente & ratione, quæ peccatum lege vetitum esse dicat, devictâ per concupiscentiam carnis, & voluntate consentiente: sed de regenitis etiam & qui sub gratia existunt: Illi enim peccatum actu non perpetrant nisi mente devictâ, & per voluntatis consensum: atque idèd vanum est hac ratione inter eum qui sub peccato est & sub gratia distinguere vel-
 Examina-
 nantur ra-
 tiones cur
 hoc posse-
 rius sta-
 tuar, & qd
 respondetur;
 & primò
 quidem
 quoad verum
 sum 17.

Secundo, nego illos omnes qui sub peccato sunt mentis consensu peccare, hoc est, absque ullâ conscientia repugnantia. Nam qui sub lege sunt, ubi peccant, contra conscientiam & mente reluctantem faciunt, quia vincuntur peccati tyrannide & concupiscentia carnis.

Tertio, Etiam si res ita haberet, tamen non sequeretur quod de isto homine nonnisi extortè dici possit, quod non ipse sed peccatum illud perpetraret. Ratio ab ipso Thomâ adfertur. Nam facit hoc movente &

compellente peccato quod inhabitat & dominatur. Efecta autem causis maximè principalibus adscribi solent. Itaque *absque ulla torsione* de homine *sub lege* existente locus iste intelligi potest. Si quis dicat ex Augustini mente, nulli in peccatum actu consentienti tribui posse, quod non ipse sed peccatum operetur illud, & propterea illud perpetrare non de *consensu & operatione mali*, verum de *concupiscentia* esse intelligendum, atque sic homini *sub gratia* existenti hoc convenire: huic respondeo, me antecedens negare ut ante dictum, sed fateri si de *concupiscentia* tantum & non de *consensu & actu* mali peccati *perpetratione* hoc intelligatur, nullo modo, ne contortè quidem, ea de homine *sub lege & sub peccato* dici posse.

Deinde *quoad versum 18.* Posteriores dicit Thomas nonnisi extortè de homine *sub peccato* explicari posse, propter *correctivam* additam, quam adferre opus non fuit si de homine *sub peccato* sermo esset, utpote in cuius nec *carne* nec *mente bonum habitat.* Respondeo falsum esse antecedens. Nam quod in *mente* hominis *sub lege* existentis *bonum habitat & inexistat*, ut Thomas vocem *habitandi* hinc usurpat, imò & *dominetur*, ut vox propriè accipienda est, jam ante demonstravimus in vers. 18. Ignorantia ergò istius rei Thomam ita sentire & scribere fecit.

Sed inspiciatur totus Thomæ commentarius in hunc locum, & apparebit omnia planissimè de homine *sub lege* explicari posse, admodum autem *perverse & contortè* de homine *regenito & sub gratia* constituto. Quod breviter ita monstro, conjunctis compendio, quæ ille prolixius tractat, ut videre licet alibi.

Brevitatem eorum Si carnalis dicatur homo iste vel ratio quia à carne impugnatur; si operari idem significat quod concupiscere;

eere; si velle bonum & nolle malum pro completâ volitione & nolitione sumuntur, qua perdurant in electio-
 ne particularis operationis; facere verò malum & non agere bonum secundum actionem incompletam intelligantur, qua consistit tantum in appetitu sensitivo, non perveniens usque ad rationis consensum: Si captivatio illa fit tantum ad concupiscentia motum; si liberatio à corpore mortis huius petatur ut corruptio corporis totaliter tollatur: Tum locus iste de homine regenito, iusto, & sub gratia constituto est intelligendus.

Si verò homo iste vel ratio dicatur carnalis, quia sed non nisi carni subditur, consentiens his ad qua caro instigat; si operari idem sit quod ipso opere exequi; si velle bonum & nolle malum pro incompletâ volitione & nolitione sumuntur, qua in universali bonum volunt, & malum volunt homines, & non in particulari; facere verò malum & non facere bonum secundum actionem completam intelligatur, qua exteriore opere exercetur per rationis consensum; si captivatio illa fit per consensum & operationem, si denique liberatio à corpore mortis huius petatur ut corruptio corporis menti non dominetur trahens eam ad peccandum; Tum de homine peccatore & sub lege existente locus est intelligendus.

Subsumamus verò nos: At homo à carne impugnatus, vincens tamen in pugna, carnalis non dicitur; sed eo nomine ille appellatur qui carni subditur consentiendo: At hic de volitione & nolitione incompletâ & imperfectâ agitur, & de perpetratiōe mali bonique omissione actuali, non de actu seu motu concupiscendi tantum. (declarat hoc res ipsa. Vult enim & non facit; ergo volitio imperfecta) Captivatio illa non est ad motum tantum concupiscendi, sed per consensum & operationem: Nam ipsa concupiscentia seu lex mentis captivat per belligerationem adversus legem mentis; & liberatio hic postulat à corruptione corporis ne menti domi-

dominetur, non ut illa totaliter tollatur. Agit enim gratias de impetrato voto Apostolus. Ergo locus iste non de homine sub gratiâ sed sub Lege existente, non de homine per gratiam reparato, sed per gratiam reparando est intelligendus. Propositio ex Thoma est desumpta. Nos, ex textu *Adsumptionem* addidimus.

Testimonia
D. D. re-
centiorum.

Videamus etiam nonnullos recentiores Ecclesiæ Doctores.

Haimo.

Haimo. Infelix ego homo.] Ex personâ generis humani loquitur, vel ex personâ illorum qui recedunt à peccatis.

Bruno.

Bruno. Nota quoniam Paulus significativè sub suâ personâ de omnibus loquitur, assumens sibi personam, nunc ante legem, nunc sub lege.

Pabes Stapulensis.

F. Stapulensis. Paulus in se figurat carnalē hominem, & infirmitatem carnis sentientem, quum minimè talis esset : sed secundum Spiritum prorsus vivens; sed infirmis se transfigurat ut infirmum.

Erasmus.

Erasmus in paraphrasi hujus loci. Quandoquidem nunc docendi gratia personam suscepi hominis ad huc vitijs & affectibus obnoxij.

Rom. 7. (Ego carnalis sum venditus sub peccato, &c.] ita interpretentur, ut dicant Paullum illa non de seipso, sed in personâ hominis nondum renati loqui, &c. Withakerus controvers. de Script. Interpretatione quæstione. v. fol. 308.

Bucerus.

Bucerus in 7. caput. ad Romanos. *Quæstio.* qui cohereat; Nos quod bonum est velle, nec facere tamen; malum facere & id tamen non velle sed odisse, imò malum facere & non facere: utrumque enim Apostolus adfirmat. *Solutio.* Hæc ut verè & propriè dicta sunt, ex eo intelligi poterit, si constet de quali homine Paulus hic exemplo sui loquitur: deinde quid valeat peccatum originale. Si verò consideramus quæ

Apostolus.

Apostolus hoc capite de se confitetur, liquet abunde, ut arbitror, illum exemplum proponere in se hominis, cui lex Dei cognita est & amatur. Nam ait, legi consentio quod bona est, & bonum volo, malum odi. Item, velle adjacet mihi. & rursum, Mente servio legi Dei. Ista profecto non sunt hominis profani, & nondum accedentis Deo, sed sancti & amantis Dei, tremantisque ad verba ejus. Certis enim gradibus nos asserit Deum à morte in quam nascimur. Primum fert nos aliquo tempore vivere in ignorantia, securos de judicio suo. Hoc tempore peccatum mortuum est, &c. Quum visum verò est Deo finem facere hujus ignorantie, immittit legem suam, donatque videre eam sanctam esse, justam & bonam. Hinc necesse fit ne Legi consentianus, velimus quæ cõmendat, abhorreamus ab ijs quæ damnat. Verum si non potenter nobis succurrat Spiritus Christi, amor ille Dei Legisque consensus adeo infirmus manet, & pravalet adeo adhuc in nobis vis peccati, ut ex correctione & imperio Legis prava cupiditates magis inardescant, faciamusque subinde non concupiscendo tantum, sed etiam opere patrando, quod ipsi detestamur, & negligamus quæ non possumus non probare & velle. Hinc verò invalescit in nobis terror judicii divini qui nos plane examinat. Ista omnia per Legem conficiuntur, sed vitio nostri ingenij depravati. Jam hujus temporis conditionem describit in se Apostolus presenti capite. Sed dum Pater misericordiarum Deum plenus se nobis impartire statuit, & largiri Spiritum filij opulentius dignatur, vim peccati illam, quæ alioquin nos usque legi consentientes contra legem jusque impellit, eo Spiritu suo reprimat & domat, verum de rebus judicium, & solidum honesti amorem inserit, adeo ut jam cum voluptate & studio confirmato & perpetuo vivamus vitam Dei. Hanc conditionem sanctorum describit

describit Apostolus capite sequente, pradicans se per legem Spiritus vitæ, quæ per Christum nobis donatur, liberatum esse à lege peccati & mortis.

Et paulò post: Ut ergo Apostolus hic insinuat declarare quid lex in sanctis per se efficiat, indeque comprobare eam quum maxime commodat, tamen non posse reddere iustum coram Deo, sed compellere ad Christum, qui unus iustificat: eam conditionem hominis Dei in suo exemplo hic proferit & exponit quæ est mediæ ætatis sanctorum, in qua Lex jam cognita quidem est, sed nondum cordi solidè inscripta; quum scilicet mente legi consentitur, sed appetitu natura etiamnum repugnante, & ut contra præcepta legis facias impellente. In hac, inquam, conditione Apostolus exemplum se proposuit, ut in se ipso ostenderet, quid lex valeat, & quam omnia vires sunt, donec nos penitus moveat Spiritus Christi: neq; enim ad eum modum qui hic describitur adhuc cum ingenio suo pugnabat. Prædicat enim mori ipse se liberatum per legem Spiritus à lege peccati & mortis: & perfici in se jam justificationem Legis per Spiritum Christi, secundum quem vivat non secundum carnem, &c.

Wolfgangus Musculus in locis communibus cap. 1.

de legibus, titulo de vi & efficacia legis. Habet quidem lex iustitiam & justificationem præcipiendo quæ sunt iusta, verum impossibile est ut habeat iustificando: Impeditur enim & inefficax redditur per carnem, hoc est, per corruptos & depravatos carnis affectus, per quos fit ut homo carnalis & mancipium peccati sanctis, iustis, & bonis mandatis obsequi nequeat.

Et paulò post: Vim & efficaciam legis quæ littera vocatur, geminam esse dicimus. Una est, quam ipsa adfert de suo, & propria vocari potest: altera est, impro-

impropria, quam non de suo adfert, sed carnis nostra visio operatur. Propria est quod adfert cognitionem peccati. De hac Apostolus Romanorum 7. sic loquitur: peccatum non cognovi nisi per Legem; Nam concupiscentiam nesciebam nisi lex diceret, Non concupisces. Et cap. 3. per legem cognitio peccati, &c.

Et paulò post: Deinde non solum de peccati cognitione loquitur, qua constat intellectui, sed potissimum de eà qua vivo peccati sensu in carne nostra capitur: hoc est, lex facit ut non modò intelligam, sed & cum morsu conscientia sentiam & experiar in me esse peccatum. Item, propria est quod nos inexcusabiliter peccati reos esse convincit, maledictio subjicit & damnat. Gal. 4. & sensu peccati & condemnationis percussos anxios reddit, ac gratia Dei appetentes. Hinc illud est Apostoli quòd Rom. 7. disputat, & tandem exclamat: Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum.

Eodem cap. titulo de lege Spiritus. Postquam Apollolus Rò. 7. de vi & efficacia legis quæ operatur in carnalibus & animalibus hominibus disputavit, capite sequenti de gratia Sp. sancti, qua in Christum credentibus datur subjiciens dicit: Nam lex Spiritus vitæ liberum me reddidit à lege peccati & mortis, &c.

Paulò post. Legem peccati Paulus intelligit vim & tyrannidem peccati in carne nostra regnantis, quâ ad peccandû rapimur & impellimur. Lex mortis est quâ peccatores æternæ morti deputantur. Lex itaq; Sp vitæ non hoc tantû in nobis agit, quod non condemnatur propter imputationem justitiæ quæ est per fidem in Christum: sed & vim peccati in nobis exstinguit, ut jam non regnet in nobis peccatum, sed

sed virtus & gratia Christi, serviamusque non amplius peccato, sed iustitiæ, nec morti simus obnoxij, sed in veram vitam asserti.

Vide eundem Musculum comment. in Epistol. ad Rom. in hunc locum.

Ad dilucidiorē huius rei explicationem observandi sunt tres gradus sanctorum, per quos ad pietatis perfectionem divinitus ducuntur. 1. eorum est qui insat ebriorum sopito aliquandiu omni iudicio & affectu bono in peccatis vivunt, nondum effectum suum in illis agente lege Dei. 2. Eorum est, qui utcumque ad se reversi illuminato jam iudicio rationis, & immutato affectu, quod bonum est cupiunt, atque ita Legi Dei consentiunt, & condelectantur, & malum detestantur quidem, verum prevalente adhuc peccati tyrannide ad mala trahuntur invisi, ideoque bonum quod probant cupiunt & volunt, non faciunt, malum quod odiunt & fugiunt, hoc faciunt reclamante conscientia, & longè aliud dicente animi sententiâ, &c. Ad hunc gradum referenda sunt quæ Paulus hic suo exemplo disputat. Tertius est eorum qui domita & victa per Spiritum sanctum peccati vis & malitiâ in libertatem iustitiæ adseriti sunt, ut jam non obediant Legi peccati, sed legi spiritus regnantis in membris ipsorum, & habeant utramque & volendi & perficiendi facultatem. De quo gradu ager capite sequente, &c.

Ibidem: Gratias ago Deo per Iesum Christum Dominum nostrum. Mira & repentina affectuum conversio. Iam deploravi se esse miserum & captivum, & mox gratias agit. Hinc videmus Paulum usurpare personam suam, non eam quam tunc cum hac scribere gerebat, sed quam antea gesserat.

Ibidem in 8. cap. Nulla igitur est condemnatio.]
Ut antea descripsit conditionem hominis legali spiritu viventis: ita nunc ejus qui Evangelico Spiritu prædatus est describit & declarat.

Horum

Horum quos produxi testium mutuus & concors consensus, meam sententiam novitatis opinionione & suspitione facillimè, ut puto, liberabit.

PARS TERTIA.

Nullam Hæresin, neque Pelagianam, neque aliam ex istâ sententiâ derivari aut confirmari posse: Sed ipsam illam sententiam planissimè Pelagianismo adversari, eiusque παρωτων ψευδὲς præclare & ex professo confutare.

DVæ sunt partes istius Theseos. Prior quod sententia illa non sit hæretica aut hæresi affinis. Altera quod hæresi Pelagianæ directè adversaria, eamque ex professo refutans.

Ad priorem quod attinet, quia illa negatione constat, necesse est ut ab affirmantibus infringatur probatione contrarij. Velim itaque ex illis audire, quæ sit hæresis cui ista sententia patrocinetur. Pelagianam proculdubio proferent; At probationem requiro, qua in re huic sententiæ cum Pelagianismo conveniat. Doccamus autem ex abundanti hanc sententiâ Pelagianismo non favere.

Augustinus lib. de hæresibus & hypognoſticon hæc ponit Pelagianæ doctrinæ capita.

1. *Adâ sive peccasset sive nō peccasset moriturus erat.*
2. *Peccatum Adami nemini nocuit nisi ipsi soli: & propterea*
3. *Parvuli non trahunt ex Adamo originale peccatum, neque perituri sunt à vitâ aternâ, si sine Sacramēto baptismatis ex hac vitâ migraverint.*

Recensentur hæreses Pelagiana dogmata præcipua ex Augustino.

K

4. Libi

4. Libido in homine naturale est bonum, neque est in ea quicquam cuius hominem pudeat.

5. Homo per Liberum arbitrium tanquam per se sibi sufficiens & velle potest bonum, & implere quod vult: vel etiam; meritis operum à Deo gratia unicuique datur.

6. Vita iustorum in hoc seculo nullam omnino habet peccatum, & ex his Ecclesia Christi in hac mortalitate perficitur, ut sit omnino sine macula & ruga.

7. Gratiam coactus fateri Pelagius, dicit illam esse donum in creatione collatum, legis prädicationem, mentisque illustrationem, ad cognoscendum ea quæ bona & mala sunt, quin & remissionem peccatorum si quis peccaverit: excludens ab eâ charitatem, donumque & auxilium Sp. Sancti: sine quibus bonum cognitum fieri posse dicit; etiam si & horum istam gratiam fateatur dari, ut facilius fiat; quod alioquin natura viribus fieri quidem, sed difficilius potest.

Ista sunt præcipuâ dogmata Pelagianæ hæreseos, ad quæ alia, si quæ sunt, referri possunt. Nulli autem ex istis dogmatis patrocinator sententia, quæ caput. 7. ad Romanos de homine sub lege constituto explicat, & isthac modo ut nos explicuimus, & Augustinus declaravit libro expositionis nonnullarum propositionum ex epistola ad Romanos, & lib. 1. ad Simplicianum. quod inductione probabitur.

Probatur
inductione
& collatione
interpretatione hanc
cum nullo
de istis dog-
matis com-
parare.

1. Aperitè profitetur peccatum esse unicam & solam causam mortis meritoriam, hominemque omnino mortuum non fuisse, si non peccasset.

2. Adamum peccando & se & posteros omnes corrupisse, & ira Dei obnoxios fecisse.

3. Omnes qui ex Adamo ordinaria via nascuntur trahere ex ipso originale peccatum, & reatum mortis æternæ: quod hac sententia fundamentum ponit ulterio-
vis explicationis. Illud enim originale peccatum hic di-
ciunt

citur peccatum, peccatum supra modum peccās, peccatum inhabitans, peccatum adjacens, seu malum adjacens, lex in membris.

4. *Aperte dicitur ista sententia concupiscentiam, sub quâ etiam libido comprehenditur, esse malam.*

5^m. Dogma hîc ex professo refutatur. Docet enim Apostolus hîc juxta illam sententiâ, hominem naturalem bonum non velle nisi sub lege sit, & hoc per legem in illo produxerit spiritus legalis: & licet bonum velit, tamen nullo modo per liberum arbitrium, etiamsi à lege impellatur & adjuvetur posse id ipsum prestare, sed gratiam Christi, nempe, donum Sp. Sancti & charitatis ad hoc esse absolue necessariam, quæ gratia non detur secundum merita, quæ nulla sunt, sed merè sit gratuita.

6^m. Hîc neque docetur neq; refutatur per illam sententiam, quia statuit hîc non agi de regenitis: at interea non negant illius Patroni verum esse quod dicitur de imperfectione regentorum in hac vitâ.

7^m. Etiam ex professo per illam sententiâ refutatur: nam non modò non concedit difficulter fieri posse bonum ab illo homine qui est sub lege, nondum sub gratia positus, sed negat simpliciter nullo modo fieri posse ut peccato resistat, & quod bonum est faciat.

Sed instabit tamen aliquis, & dicet duplici nomine istam interpretationem Pelagianismo favere. Primo, quod homini nondum regenito & sub gratia constituto quid boni adtribuit. Secundo, quod Ecclesia locum adimit, quo imperfectionem regentorum in hac vitâ, & luctam, quæ est inter carnem & spiritum, dum hîc vivitur, probare solet.

Respondeo quod ad primum, videndum primum, quid boni illa sententia homini non regenito tribuat. Certum enim est non omne prorsus bonum qualecunque illud sit, homini irregenito & sub gra-

Instantia duplex in contrarium.

Responsio ad primam.

Non omne *bonum irre-* *genitis esse* *adimendū.* *tiā* nondum constituto *adimendum* esse : *notitia* *enim* *veritatis* Rom. 1. opus legis ipsorum cordibus *in-* *inscriptum* , cogitationum accusatio & excusatio , iusti & iniusti discrimen ; Rom. 2. peccati agnitio , dolor ob peccatum , conscientia anxietas , desiderium liberationis , &c. bona sunt , & tamen homini non regenito tribuuntur. Secundo, Sciendum quod sententia illa , quæ locum de homine sub lege existente explicat ; bona illa non ex natura penus promat , sed ex operatione Spiritus legis predicatione utentis , eique benedictis , deducat. Terriò , & hoc cogitandum , quod inter Ecclesiam & Pelagianos non hoc controversum fuerit , an homini irrogenito , & nondum sub gratiâ sed sub lege cōstituto aliquid boni tribui posset , nec ne ; sed an citra gratiam eiusque operationem aliquid boni homini tribui posset. Neque enim continuo sub gratia est aut regenitus , qui aliquam gratia operationem recipit ; gratia enim hominis voluntatē sibi preparat , ut in ea habitare possit. Pulsat gratia fores cordis nostri , sed pulsans nondum inhabitat , neque dominatur ; licet ita pulset ut suasionem suam fores sibi aperiri faciat. Sed de his in primo capite nostri tractatus sæpe actum est.

Responsio
ad secundā.

Quod ad secundum obiectamentum attinet , Respondeo Primò , locum hunc non esse ab Ecclesiâ allatum primis temporibus Ecclesiæ ad stabilendam imperfectionem regenitorum in hac vitâ , & luctâ inter carnem & spiritum , qualis est in regenitis. Nam monstravimus ante antiquissimos Patres locum istum non de regenitis seu sub gratiâ constitutis explicuisse. Licet postea ad hoc dogma stabilendum usurpare cœperit à nonnullis Doctoribus.

Secundò , Inconsequens esse , quod sententia , quæ locus aliquis secus explicatur quā à multis , imò ab Ecclesiâ ipsâ ad hæresin aliquam destruendam citatus est ,

propte-

propterea heresi affinis sit, aut judicari queat, quia eripiat Ecclesia locum ad probandum dogma verum, & refutandam heresin usurpari solitum. Secus enim nemo non ex nostris Doctoribus heresi alicui & quidem valde enormi affinis meritiò judicabitur: & isto jure Calvinus à Lutheranis audit Arrianus, quia multa loca Scripturæ ab antiquâ Ecclesia tum Græca tum Latina ad Trinitatem stabiliendam allata, illorum non facere aperte scribat, & aliter interpreteretur.

Tertiò, Nullum Ecclesia istius loci ademptione detrimentum inferri, utpote satis copioso aliorum locorum numero instructæ ad idè dogma comprobandum, & contrariū infirmandum: quod Augustinus abundè commonstravit, ubi ex professo de perfectione justitiæ in hac vitâ agit adversus Cœlestium.

Quartò, Etiam atq; etiam dispiciendum quibus locis Scripturæ & argumentis veritas comprobetur, & falsitas refutetur, ne si infirma, & minus valida, & aliquomodo dubia adferantur, Hæretici istis refutatis in spem veniant, & reliqua eiusdem farinæ existentia redargui & confutari posse. Neq; n. exiguum facit veritati injuriam qui infirmis argumentis illam adstruit; & τὸ πῶς τὰ ἀντιθέτα docet necessariam conclusionem necessarijs argumentis esse comprobandam. Nā conclusio sequitur partem debiliore. Quod verò hic locus cōtroversiâ nō caret etiâ apud Catholicos S. Scripturæ Tractatores, iam ante cōmonstratū est.

Quintò, Vtut hic locus ita explicatus ex meâ mente, Ecclesia servare nequeat ad probandam imperfectionem regnorum in hac vitâ, servit tamen eidem ad dogma aliud & longè majoris momenti confirmandū adversus Pelagianos: nempe, quod est de gratiæ Christi necessitate & legis impossibilitate ad peccatum vincendū seu vitandū, & vitam ex normâ legis instituendam.

K iii

Qua-

Dogma Quantum autem vetus Ecclesia discrimen po-
quod est de fuerit inter huius & illius quæstionis seu do-
gratia Chri- gmatibus necessitatem, licet ex *Augustini* varijs
stis necessita- locis cognoscere.

te & legis Libro de Nat. & Grat. contra Pelagianos, cap.
impossibili 59. Quod verò contra eos disputat (Pelagius) qui
tace ad pec- dicunt, & quis nolit sine peccato esse, si hoc in hominis
ca nō vin- positum esset potestate? Rectè quidem disputat, hoc ipso
cenaum. lō eos confiteri non esse impossibile, quia hoc vel multi vel
ge maioris omnes volunt: sed hoc unde sit possibile confiteatur, &
habitu pax est. Ipsa enim gratia Dei per Iesum Christum, &c.
quod veter-
res momen-

si quā quod Ibidem cap. 60. Utrum in hoc seculo fuerit, vel
probat per- sit, vel possit esse aliquis ita iuste vivens, ut nullum ha-
petuam Re- beat omnino peccatum, potest esse aliqua quæstio inter
genitorum veros piosque Christianos: posse tamen esse certè post
in hac vitā hanc vitam quisquis ambigit, desipit. Sed ego nec de
imperfectio- istā volo contendere. Quamquam mihi non videatur
nem, proba- aliter intelligendum quod scriptum est: non iustifi-
tur ex Au- cabitur in conspectu tuo omnis vivens, & si qua
gustino. similia: ut tamen possit ostendi vel hac testimonia me-
 lius aliter intelligi posse, vel perfectam plenamque iusti-
 tiam, cui prorsus nihil addendum sit, & vel heri fuisse
 in aliquo, dum in isto corpore viveret, & hodie esse, &
 cras futuram; dum tamen longè plures sunt, qui quum
 sibi usque ad ultimum vita huius diem necessarium esse
 non dubitent, ut veraciter dicant, dimitte nobis de-
 bita nostra, sicut & nos dimittimus debitori-
 bus nostris: spem suam tamen in Christo atque in
 eius promissionibus veram, certam, firmam esse confi-
 dant, nullo tamen modo nisi adiuvante gratia Salvato-
 ris Christi crucifixi, & dono Spiritus eius vel quolibet
 ad plenissimam perfectionem, vel quenquam ad qua-
 lemcunque profectum vera pieque iustitie pervenire,
 qui negaverit, nescio utrum rectè possit in qualiumcun-
 que Christianorum numero deputari.

De

De spiritu & litterâ cap. 2. *Quin etiamsi nemo est, aut fuit, aut erit, quod magis credo, tali puritate perfectus, & tamen esse, aut fuisse, aut fore defenditur & putatur, quantum ego judicare possum, non multum erratur, nec perniciosè, &c. Sed illis acerrimè resistendum est ac vehementissimè, qui putant sine adiutorio Dei per seipsam vim voluntatis humane iustitiam vel posse perficere, vel ad eam tendendo proficere.*

Vide insuper lib. de Nat. & Grat. cap. 42. 43. 58. & 63. ubi breviter ita inquit: *Nulla est vel non magna questio, quis vel quando perficiatur, dum tamen sine gratia Christi id ipsum fieri posse minime dubitetur.*

Item de peccat. merit. & remis. lib. 2. cap. 6. 14. item lib. 3. cap. 13.

Quod autem hæc non Augustini modò sententia fuerit, sed & Ecclesiæ, audiamus Episcopos in Concilio Carthaginensi congregatos ad Papam Innocentium ita scribentes: *Sed quoquo modò se habeat ista questio, quia etsi non venit homo in hac vita sine peccato, id tamen dicitur posse fieri per adoptionem gratia & spiritus Dei, quod ut fiat conandum atque poscendum est: tolerabiliter in id quisque fallitur; nec diabolica impietas, sed error humanus est, elaboranda & optanda affirmare, etiamsi quod affirmat ostendere non possit, id enim credit fieri posse, quod cerè laudabile est velle.*

Cui contentur Patres Concilij Carthaginensis in Epistolâ ad Papam Innocentium.

Videmus ergò hunc locum ex meâ mente explicatum Ecclesiæ ad longè maioris momenti dogma stabilendum inservire, quam ex sententiâ illâ alterâ declaratum. Sed, inquit aliquis, ex illa sententiâ quæ de homine sub gratiâ locum explicat, utrunque dogma stabiliri posse: Respondeo, ut hoc concedam, nego tamen directè id fieri posse, sed unum dogma, de imperfectione nempe regenerato-

K iij rum

rum in hac vitâ directè inde probabitur, alterum per consequentiam inde deductam; at multum interest an dogma loco Scripturæ propriè & ex proposito Scriptoris explicato stabiliatur, an verò per consequentiæ deductionem inde concludatur. Sunt enim loci nonnulli velut sedes quædam, unde controversiæ dijudicari debent, & huiusmodi ad decidendas controversias usurpari solent firmissimè.

Alterum Venio ad secundam istius *Thëscos* partem, qua
quod certâ dixi hunc locum de homine *sub lege* existente ex-
hac parte plicatum *directè & ex professo Pelagiana hæresi contrarium*
continetur, esse: quod licet iam ex parte occasione
adfirmati- obiectionis præcedentis commonstrârim, ta-
vum est; in- men paulò latius docebo & confirmabo.
terpretatio-
nem hanc ex Ex Pelagiana hæreseos capitibus minimè postremum
professo Pe- est, ut ante vidimus, quo asseritur quod homo per libe-
lagiana hæ- rum arbitrium tanquam per se sibi sufficiens implere va-
resi advers- leat præcepta Dei, dumodò homo per legis doctrinâ eru-
fari. diatur, ut quid sibi præstādum, quid omittendum sit, sci-
 re possit. Illud dogma ex hoc loco de homine *sub lege*

Quod pro- intellectu, non refutari modo apparet firmiter, sed
batur ex eo etiam ex ipso scopo & proposito Apostoli velut radicitus
quod præci- evelli atq; exstirpari. Apparet ex oppositione dogma-
puli dogma tis istius & Apostolici contextus. Illud dicit, hominem
illius hære- per legis doctrinam instiutum solius liberi Arbitrij vi-
seos per hæc ribus peccatum vincere & legi Dei obedire posse. Apo-
ipsam inter- stolus dicit, hoc liberi Arbitrij & legis viribus effici non
pretationem posse. Peccatum enim, inquit, vobis non domina-
ex professo bitur; nō enim estis sub lege sed sub gratiâ: Vnde
confutetur. constat, si sub lege essent, peccatum illis dominaturum,
 quod 7. capite latius pertractat. Dicit Pelagius,
 homo potest citra gratiâ Christi solâ institutus doctrinâ
 Legis per liberū Arbitrium facere bonū quod vult,
 malum omittere quod non vult. Dicit Apostolus
 homi-

hominē illum cōsentire quidem legi quod bona sit, at perficere bonū in se non invenire, sed omittere bonū quod vult, facere malū quod non vult. Directe itaq; cura consequentiā pugnat doctrina Apostolica adversus dogma Pelagianum, & quidem ex scopo & fine quem Apostolus ibidem sibi proposuit. Ex huiusmodi verò locis longè fortius convincuntur & cōvelluntur hæreres, quàm ex locis præter scopum & intentionem Scriptoris ad refutationem accommodatis, licet & hoc fiat iuxta rectum sensum eorundem locorum.

Faterur ipse Augustinus hunc locū de homine sub lege explicatū hærēsi Pelagiana adversari. lib. de Nat. & Grat. c. 54. Sed cur, inquit Pelagius, clamē esse & Augustinus fatetur satis aperte locis apostolus: Si tamen vel hoc dicunt. Sed natura ista defenso nec illos hac voce exclamare permittit. Neq; enim in baptizatis natura est, & in non baptizatis natura nō est. Aut si vel in illis vitata esse conceditur, ut non sine causa clament; Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius; eisq; subveniatur in eo quod sequitur; Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum: concedatur iam tandem humanam medico indigere naturā. Vnde apparet ex Augustini mente, hunc locum etiam de naturali homine intellectum dogma Pelagij destruere, quo ait hominē naturalē natura viribus legē Dei præstare posse.

Sic loco quem ante notavimus c. 2. ex lib. 1. retract. c. 23. apertè dicit hunc locum de homine sub lege explicatum Pelagianam hærēsin confutare, his verbis: Unde quidem iam evervitur hærēsis Pelagiana, quæ non vult ex Deo nobis, sed ex nobis esse charitatem qua benè ac piè vivimus.

Itē de Nat. & Grat. c. 55. Porro si ab istis vel hoc

K v

impe-

impetramus, ut nondū baptizati implorent auxiliū gratiæ Salvatoris; non est hoc quidem parum adversus illā falsam defensionem, tanquā sibi sufficientis natura & potestatis liberi Arbitrii. Neque enim sibi sufficit qui dicit: Infelix ego homo, quis me liberabit: aut plenā libertatē habere dicendus, qui se adhuc postulat liberari. Contra duas Epistolas Pelagianorum ad Bonifacium lib. 1. cap. 8. Hinc autem iam incipit (Apostolus) propter quod ista considerata suscepimus, introducere personam suam, & tanquā de se ipso loqui; ubi nolunt Pelagiani ipsum Apostolum intelligi, sed quod in se alium hominem transfiguraverit sub lege adhuc positum, nondum per gratiam liberatum: ubi quidem iam debent concedere, quod in lege nemo justificatur, sicut alibi idem Apostolus dicit, sed ad cognitionem peccati & ad ipsius legis prævaricationem valere legem; ut agnito autēque peccato per fidem gratia requiratur.

[Obiectio.]
At Pelagiani, inquit aliquis, non fine causa illum locum de homine non regenito sunt interpretati: proculdubio sciverunt illam interpretationem suæ sententiæ, quam contra Ecclesiam defendebant, patrocinari. Respondeo primò, iam ante & re ipsa, & Augustini testimonio demonstratum esse, quod locus etiam de homine sub lege & nondum regenito, intellectus Pelagianæ doctrinæ adversetur. Secundo, Fieri posse, ut Pelagiani locum de homine sub lege & non sub gratiā constitutum explicandum putaverint, citra ullam considerationem controversiæ quæ ipsis fuit cū Orthodoxis. Tertio, Non hoc posse patrocinari sententiæ Pelagianorum, quod hīc de homine sub lege dicatur agere Apostolum, sed quod talem hominis sub lege existentis descriptionem adferebant, quam sciebant suæ sententiæ adstruendæ

dæ esse accommodatam. Dicebant enim hominem sub lege esse qui nature viribus & instinctu, utpote qua in Adamo corrupta non erat, poterat velle bonum & nolle malum, sed prava consuetudine ita erat peccati servitio mancipatus, ut reipsa & actu quod volebat bonum præstare non posset, &c. Huic falsæ descriptioni occurri potuit, etiam non negando, quod de homine sub lege hîc ageretur, sed illam descriptionem refutando. Nam Hæretici non in omnibus & ubique sunt Hæretici; & illorum mos est vera falsis permiscere, & ex veris fundamentis sæpe falsa adstruere, fundamentis inquam veris arte quadam aut manifestâ violentiâ ad falsa adstruendum detortis.

Obijcitur præterea, fieri non posse ut hæc sententia non sit hæretica aut hæresi affinis, quum videamus quendam Prosperum Dysidæum hominem Samosatēnium & multis hæresibus inquinatissimum hoc cap. 7. ad Romanos de homine non sub gratia sed sub lege existente interpretatum; quod proculdubio non faceret nisi intelligeret ex eo se magnum suarum hæreseon stabilitimentum habere. Resp. Ridicula sanè est ista obiectio. Quasi verò qui Hæreticus est in omnibus errare debeat, & nihil verum dicere possit, aut siquid dicat id totum referendum sit ad stabiliendam hæresin. Hæretici etiam pessimi in aliquibus Articulis cum Ecclesia senserunt. Notû est Hæreticos antiquos multos locos adversus Orthodoxos ita interpretari conatos, quin & interpretari solitos, ut hæresi ipsorû nocere non possent, qui tamen loci etiam nunc à nostris Theologis contra sensum Orthodoxorû, conveniēter interpretationi Hæreticorum explicantur, nec tamen ista de causa fautores Hæreseon appellandi sunt. Velim autem

Instantia,
quod Prosp.
Dysidæus
Samosatē-
nianus sic
explicet hæc
locum.

Responsio.
Nullos hæ-
reticos in
omnibus er-
rare.

*Iesuitas
Papa-satellis
ses explicare
de homine
sub gratiâ
constituit.*

tem commonstrari quam affinitatem hæc explicatio habeat cum *Arrianismo* vel *Samosatenianismo*. Si idem qui *Samosatenianus* vel *Arrianus* est etiam *perfectiorem iustitiam in hac vita urgeat*, ille locum de *regentis* intelligendum negabit, non quâ *Samosatenianus* vel *Arrianus*, sed qua *Pelagianus* aut *Celestianus*. Si isthoc pacto argumentari liceat, tum magno præiudicio gravabitur sententia quæ de homine *sub gratia* locum explicat, eo ipso quod à *Iesuitis* eorumque Coryphæis plarunq; ita explicatur, qui *iurati sunt Ecclesie Christi & veritatis hostes*; *Pontificia* verò, id est, *Idololatrica*, *tyrannica*, & innumeris hæresibus contaminatissimæ *Ecclesie satellites fortissimi*. Apage ista argumenta ab animo & ore illorum, qui bona conscientia veritatis defensionem suscepêrunt. Quis non videt illa usurpari ad percellendos animos auditorum imperitorum, ut timore & stupore quodam præcæcati verum judicare non valeant, immò rem controversam attingere non audeant, præ vano hæreseos metu. Notæ sunt illæ artes peritioribus, nec nocere possunt nisi imperitis, & qui ultrò errare statuerunt. Commonstravimus enim illud caput ita intellectum esse multis *Ecclesie Doctores* qui hostes se eximios *Arrianismi* & *Samosatenianismi*, aliarumque *Hæreson*. declarârunt, & veræ de *Patre*, *Filio*, & *Spiritu Sancto* doctrinæ acerrimos propugnatores. Bone Deus! Quàm latus argumentandi campus aperitur ijs, qui gaudent *Catholica doctrinæ assertores fortissimos* in castra *hæreticorum* detrudere, hoc prætextu quod loca nonnulla *Scripturæ* ad *hæresin* refutandam adferri consue- ta ita interpretantur, ut ex ijs *hæreses* oppugnari non queant.

Grava-

Gravatur denique ista mea explicatio quod dissentiat à confessione omnium in Europa Reformatarum Ecclesiarum, pro quâ stabilienda tam multi Martyres sanguinem suum fuderunt. Dico & hoc argumentum non ad veritatem docendam, sed ad inflammandos & excæcandos præ furore animos audientium usurpari. Nego enim ullum in ullâ confessione, Gallica, Belgica, Helvetica, Sabaudica, Anglicanâ, Scotica, Bohemica, Augustana, sive quavis alia extare Articulum qui isti interpretationi sit contrarius, aut qui istâ interpretatione vel tantillum debilitetur. Fieri quidem potest, ut locus iste in aliqua confessione usurpatus sit ad stabiliendum dogma, quod inde confirmari nequit, nisi de homine *regenito* & *sub gratiâ* existente explicetur: at quid hoc contra illum facit, qui idê dogma approbat, & mordicûs accuratèque defendit, multis alijs Scripturæ locis adductis! Solum hoc negans quod verum illud dogma isto loco satis benè defendatur. Et quis unquam sanguinem suum fudit, vel fundere coactus est, quia hunc locum de homine *regenito* & *nō sub lege* existente explicandum putaverit! Liberè dico, dum ista audio, vix temperare possum & me continere, quin præ dolore palam exclamem, ut Deus illorum qui hæc talia docent misereatur, bonam mentem & synceram conscientiam illis immitat, ne adversus conscientiam ruentes tandem pœnas dent pro merito malignæ inscitix; aut ut illorum conatus impediat, & irritos saltem faciat, ne noceant veritati divinitus patefactæ, & Ecclesiæ Christi. Secus enim hæc interpretari non possum quando ab hominibus scientia præditis proferuntur. Non omnia quæ confessionibus continentur æquè sunt necessaria: non omnia,

*Alia in
statiâ, quod
hæc interpre
tatio dissena
tiat à Com
fess. Eccles.
Reformat.
qua Martyr
rū sanguine
confirmata
est.*

*Respons.
Nullum
ullius Conf.
Articulus
huic inter
pretationi
contrarium
esse.*

*Neminem
unquâ san
guinem su
disse pro cō
trariâ in
terpretatio
ne.*

omnia, quæ continentur cōfessione aliquâ, stabiliuntur sanguine illorum, qui propter istam non totū sed partē illius aliquâ ad mortē rapiuntur.

*Infinitos
Martyres
ne semel
quidem ro-
gatos fuisse
super Arti-
culo de per-
fectione iu-
sticia.*

Et scimus multa Martyrum millia veritatem Evangelij suo sanguine obsignasse, qui de hoc perfectionis vel imperfectionis iusticia Articulo rogati nunquam fuerunt, nec quicquam cogitarunt. Loquor de hac quæstione; *An qui per Christum iustificati & sanctificati sunt, legem Dei in hac vita, auxilio Christi & gratia Spiritus implere possint sine ullo defectu?* Norunt enim omnes Christiani se sine gratia Christi nihil prorsus boni facere posse. Quare huiusmodi argumentis supersedendum est ijs, qui bonâ conscientia veritatem inquirunt, & inventam conservare student.

PARS QUARTA.

Sensum istum, quem plerique moderni Doctores nostri Apostolo hoc loco tribuunt, à nullo antiquorum Ecclesie Doctorum, ne ab Augustino quidem approbatum; à multis autem repudiatum & reiectum esse.

*Antiquos
qui caput
hoc de homi-
ne sub gra-
tia interpre-
tati sunt, &
modernos
quibus inter-
pretantur,
inter se ma-
ximè tamē
dissentire.*

Non dico istā *Thesi* antiquorum Doctorum neminem locum istum de homine *regenerato* & sub gratia constituto interpretatum esse, iam ante enim falsus sum *Augustinum* & nonnullos alios ita explicuisse: sed aio & affirmo *nostrorum* interpretationē ab antiquorum istorum explicatione in re magni momenti dissentire, & eo- usque, ut suam sententiam auctoritate *Veterum*, nonnisi per vim & contra ipsorum auctorum mentem confirmare possint. Quod satis accurate pro-

tè probatum iri existimo, si commonstretur, quod illa, quæ huic homini ab Apostolo attribuantur, longè alio sensu à nostris accipiuntur, quam à veteribus, qui locum de homine sub gratia explicuerunt, intellecta sunt; & quidem sensu eousque à veterum explicatione diverso & dissentiente, ut illi ipsi veteres attributa illa, secundum illorum modernorum sensum accepta, non homini regenito & sub gratia, sed sub lege constituto convenire putaverint. Illud autem iam porro commonstro hoc pacto.

Plèrique ex nostris illud bonum quod Apostolus ait velle se quidem at non facere, & illud malum quod nolle se dicit, at facere tamen, interpretantur de malo & bono actuali: malum explicantes factum ipsum quod ex concupiscentiâ carnis contra Spiritus concupiscentiam voluntate consentiente patrat, bonum verò itidem de ipso facto explicantes, quod secundum Spiritum quidem facere concupiscit, sed impediente carnis concupiscentiâ actu ipso non prestat. Inspiciantur Commentarij nostrorum, & rem ita habere constabit: & qui mihi contradicunt hoc apertè enuntiant. Augustinus verò & omnes veteres quos videre mihi contigit, locum illum de homine regenito & sub gratia constituto interpretantes, illud malum quod Apostolus se nolle ait at facere tamen, dicunt esse concupiscere; bonum verò quod velle se ait at non perficere, interpretantur, non concupiscere, discrimen facientes inter hæc duo, concupiscere & post concupiscentias suas ire; non concupiscere & post suas concupiscentias non ire. Quemadmodum etiam Apostolus Iacobus id discrimen annotat cap. i. v. 14. 15. unusquisque tentatur dum à propriâ concupiscentia abstrahitur & inescatur. Deinde cupiditas posteaquam concepit parit pecca-

Quia illi per bonum quod Apostolus se velle ait & non facere, malum quod se ait nolle & facere, intelligunt non concupiscere & concupiscere tantum; hi verò bonum & malum actu patratum.

peccatum, scilicet actuale: peccatum verò patratum
gignit mortem.

*Eam esse
mentem ve-
terum, pro-
batur ex E-
piphanio.*

Epiphanius hæresi 64. cōtra Originem lib. 2.
tom. 2. Nam quod dictum est, Quod operor non
cognosco, & facio quod odio habeo: non de eo
quod operati sumus ac perfecimus malum accipiendum
est, sed de eo quod solum cogitavimus.

Et paulo post: Alioquin quomodo Apostolus
malum quidem quod displicebat maximè fecisset, bonū
verò quod placebat minimè, si non de extraneis cogita-
tionibus dixisset, quas cogitavimus aliquando, & non
volentes, non scientes ex quā causā?

Et paulò post: Nam hoc bonum est perfectum
non solum à faciendo abstinere, sed etiam à cogitando:
& quod volumus, hoc bonum non fit, sed quod nolu-
mus malum.

Paulò post: Quapropter velle quidem ut ne cogi-
temus ipsa in nobis situm est, verum efficere ac operari
quo dissipentur, ut ne rursus in mentem nobis redeant,
hoc in nobis non est situm, sed ut utamur ipsis solum quo-
dammodo aut non utamur, ut sit sententia dicti talis:
Non enim quod volo facio bonum: Volo enim
non cogitare quæ me ledunt, nam hoc est bonum &
immaculatum, & quod dici solet citra reprehensionem
manibus ac mente factum quadrangulum. Et hoc qui-
dem quod volo bonum non facio; quod verò
non volo facio malum. Non volo cogitare, & cogi-
to quæ non volo.

Paulò post, refutans qui de factis ipsis Apo-
stoli locum interpretabantur, sic inquit: Si verò
quis verbis impetere ausus fuerit, quod Apostolus do-
cet quod non solum in cogitando est malum, quod odio
habemus & quod non volumus, sed etiam in faciendo
& operando ipsum: propterea quod dictum est,
Non enim quod volo facio bonum, sed quod
non

non volo malum hoc facio; expetimus sanè si vera dicit qui hæc dicit, ut declaret quod erat malum quod odio habebat Apostolus, & non volebat quidem facere, faciebat autem, & quod erat bonum quod volebat quidem facere, non autem faciebat. Vide cætera quæsequuntur.

August. lib. de nuptijs & concupiscentia cap. 30. Tom. 7. *Et sequitur; Invenio ergò legem mihi volenti facere bonum, quoniam malum mihi adjacet, hoc est, invenio mihi legem esse bonum volenti facere quod lex vult, quoniam non ipsi legi, quæ dicit, non concupisces, sed mihi adjacet malum, quia & nolens concupisco.* Ex Augustino.

Ibidem cap. 31. *Ad corpus ergò mortis hujus pertinere intelligitur ut alia lex in membris repugnet quidem legi mentis, dum caro concupiscit adversus spiritum, etsi mentem non subjuget, quia & spiritus concupiscit adversus carnem, atque ita quamvis lex ipsa peccati captivum teneat, aliquid carnis unde resistat legi mentis, non tamen regnat in nostro licet mortali corpore, si non obeditur desideriis eius.*

Et paulò post: *Apostolus autem subjungit & dicit: Igitur ego ipse mente servio legi Dei, carne autem legi peccati: quod sic intelligendum est, mente servio legi Dei, non consentiendo legi peccati, carne autem servio legi peccati, habendo desiderium peccati, quibus etsi non consentio, nondum tamen penitus careo.*

Lib. 1. cont. duas Epist. Pelagianorum cap. 10. *An forte metuemus ea quæ sequuntur: quod enim operor ignoro; non enim quod volo hoc ago, sed quod odi illud facio, ne forte ex his verbis quispiam consentire carnis concupiscentia ad opera mala suspicetur Apostolum? Sed considerandum est quod ad-*

L

jungit:

jungit: Si autem quod nolo hoc facio, consentio legi quoniam bona est. Magis enim se legi consentire dicit, quam carnis concupiscentia. Hunc enim peccati nomine appellat. Facere ergo se dixit & operari non affectu consentiendi & implendi, sed ipso motu concupiscenti. Hinc ergo inquit consentio legi quoniam bona est. Consentio, quia nolo quod non vult. Deinde dicit; Nunc autem jam non ego operor illud, sed id quod habitat in me peccatum. Quid est, nunc autem, nisi jam nunc sub gratia qua liberavit delectationem voluntatis à consensione cupiditatis? Non enim melius intelligitur, non ego operor, nisi quia non consentit exhibere membra sua arma iniquitatis peccato. Nam si & concupiscit, & consentit, & agit, quomodo non ipse illud operatur, etiam si se operari doleat, & vinci graviter ingemiscat?

Paulò post: Hoc enim est perficere bonum, ut nec concupiscat homo. Imperfectum autem est bonum, quando concupiscit, etiamsi concupiscentia non consentit ad malum.

Paulò post: Atque inde concludit. Igitur ipse ego mente servio legi Dei, carni autem legi peccati: Carne scilicet legi peccati, concupiscendo, mente autem legi Dei, eidem concupiscentia non consentiendo.

Adversus Julian. Pelagianum lib. 1. cap. 26. Non ait facere, sed perficere bonum, quia facere bonum est post concupiscentias non ire: perficere autem bonum est non concupiscere. Quod ergo est ad Galatas, concupiscentias carnis ne perfeceritis: hoc è contrario ad Romanos est, perficere autem bonum nò invenio. Quia nec illa perficiuntur in malo, quando eis non accedit nostra voluntatis adsensus: nec nostra voluntas perficitur in bono, quamdiu illarum cui non consentimus permansit motus. Ipse autem conflictus, in quo etiam baptizati velut in agone decertant, quum caro

caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem, ubi & spiritus facit bonum opus non consentiendo concupiscentiæ male, sed non perficit quia ipsa mala desideria non absument: & caro facit malum desiderium, sed nec ipsa perficit, quia non sibi consentiente spiritui, & ipsa ad opera damnanda non pervenit. Iste ergo conflictus non Iudeorum nec quorumlibet aliorum, sed planè Christianorum fidelium, & bene viventium in hoc certamine laborantium breviter ostenditur ad Romanos, ubi ait, Igitur ipse ego mente servio legi Dei, carne legi peccati.

Ibidem lib. 5. cap. 5. *Noli ergò facere quod pati non vis, & dicere quod inviemus ad dulcia facta, quibus Apostolum recitamus dicentem: Scio quia non habitat in me, hoc est in carne meâ bonum. Et si enim non hoc perficiant bonum quod volunt, ut non concupiscant, faciunt tamen bonum ut post concupiscentias suas non eant.*

Ibidem lib. 6. cap. 11. *Absit ergò ut dicamus quod nos dicere insimulas, Apostolum sic ista dixisse quasi per se veller intelligi, renitentem in scorto aliqua manu pestifera voluptatis abduci: cum dicat: Non ego operor illud: ostendens carnis concupiscentias solum impulsam libidinis operari, sine consensione peccati.*

De naturâ & gratiâ cap. 62. *Abstinet se ab omni re malâ etiam qui habet peccatum, quod in se regnare non sinit, cui surrepit improbanda cogitatio, quam pervenire ad finem operis non permittit. Sed aliud est non habere peccatum, aliud non obedire desiderijs eius. Aliud est implere quod præceptum est Non concupisces, & aliud est per quendam abstinentiâ conatum saltem id agere, quod item scriptum est; post concupiscentias tuas non eas: nihil horum tamen scire se rectè posse sine gratiâ Salvatoris. Facere est ergò justitiam*

in vero Dei cultu cum interno concupiscentia malo internâ conflictatione pugnare, perficere autem omnino adversarium non habere. Nam qui pugnat, & adhuc perichitatur & aliquando percutitur, etiamsi non sternitur. Qui autem non habet adversarium plenâ pace latatur. Et ipse esse sine peccato verissimè dicitur in quo nullum habitat peccatum, non qui per abstinentiam mali operis dicit: Iam non ego operor illud, sed id quod in me habitat peccatum.

De tempore Sermone 55. Tom. 10. *Non ergò quod vult agit Apostolus, quia vult non concupiscere & tamen concupiscit, idè quod vult agit. Nunquid illa concupiscentia mala trahebat Apostolum subjugatum ad concupiscendum, ad fornicationem? Absit. Non ascendant tales cogitationes in cor nostrum. Luctabatur, non subjugabatur. Sed quia volebat & hoc habere contra quod luctaretur, idè dicebat; Non quod volo ago, concupiscere nolo & concupisco. Non ergò quod volo ago, sed tamen concupiscentia non consentio. Non enim aliter diceret, concupiscentias carnis ne perfeceritis, si ipsi perficeret.*

Paulò post: *Quomodo ago bonum & non perficio bonum? ago bonum, quum male concupiscentia non consentio, sed non perficio bonum, ut omnino non concupiscam. Rursus ergò bestis meus quomodo agit malum & non perficit malum? Agit malum quia movet desiderium malum, non perficit malum, quia me non trahit ad malum.*

Paulò post: *Mente servio legi Dei, non consentiendo: carne autem legi peccati, concupiscendo.*

Serm. 13. de verb. Apost. *Inde & iste, non quod volo ago: concupiscit enim caro adversus spiritum, & nolo ut concupiscat, pro magno habeo si non consentiâ, opro tamen ut carcam. Ergo non quod volo ago. Volo enim ut non concupiscat caro adversus spiritum, &*

non

non possum, hoc est quod dixi, non quod volo ago.

Paulò post: *Si ergò concupiscit caro adversus spiritum, ut in hoc ipso non quod vis agas, quia vis ut non concupiscat, & non potes, tene saltem in gratiâ Domini voluntatem, & in eius adjutorio persevera: dic ei quod cantasti; Gressus meos dirige secundum verbum tuum, & non dominetur mihi omnis iniquitas. Quid est, ne dominetur mihi omnis iniquitas? Audi Apostolum: Non regnet peccatum in mortali corpore vestro. Quid est, non regnet? Obediendo desiderijs eius. Non dixit, noli habere desideria mala. Quomodo enim in hac carne mortali, ubi caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem, non habeo desideria mala? Illud ergò fac, non regnet peccatum, &c.*

Beda in 7. caput ad Romanos. *Si autem ipse est (scilicet Apostolus) non sic intelligamus quod dixit, Nò quod volo ago, sed quod odi illud facio, tanquam vellet esse castus & esset adulter, aut vellet esse misericors & esset crudelis, aut vellet esse pius & esset impius. Sed ad quid? Volo non concupiscere & concupisco.*

Ex Bedâ,

Paulò post: *Etsi concupiscentia non consentio, & post concupiscentias meas non eo, tamen adhuc concupisco.*

Paulò post: *Quid odi? concupiscere: Odi concupiscere, & tamen ago illud ex carne non ex mente.*

Paulò post: *Ipsam autem ego concupiscere est, non concupiscentia consentire. Ne aliquis iam in Apostolo peccandi sibi querat exemplum, & det malum exemplum. Non quod volo ago. Quid enim lex dicit? Non concupisces. Et ego nolo concupiscere, & tamen concupisco, quamvis concupiscentia mea assensum non praebeam, quamvis post eam non eam. Resisto enim, avertō mentem, nego arma, teneo membra, & tamen fit in me quod nolo. Quod non vult & lex, nolo cum lege. Quod non vult nolo. Ergò consentio legi.*

L ij

Ego

Ego sum in carne, ego sum in mente. Sed magis ego sum in mente quàm in carne. Quia enim ego sum in mente ego sum in regente. Mens enim regit, caro regitur. Et magis sum ego in eo quod rego, quàm in eo quod regor. Quia erga magis rego in mente.

Thomas in 7. caput ad Romanos. Velle adjacet mihi, scilicet per gratiam iam reparato, est ex operatione divina gratia, per quam quidem gratiam non solum volo bonum, sed etiam aliquid boni facio, quia repugno concupiscentia, & contra eam ago ductus spiritu: sed non invenio in mea potestate quomodo istud bonum perficiam, ut scilicet totaliter concupiscentiam excludam.

Discrimen Quod verò due istæ attributorum illorum ex-
inter duas plicationes tam sint diverse & dissentientes, ipsorum
illas diver- antiquorum, qui de regenito homine locum hunc
sus explica- explicuerunt, judicio, ut eadem secundum expli-
tiones boni cationem utramque regenito convenire non queant,
& mali ita- imò ut secundum istam explicationem regenito
tum esse iu- homini, secundum alteram verò homini sub pec-
dicio anti- cato & sub lege existenti conveniant; iam porro
quorum, ut docebo ipsorum testimonijs.
secundum

explicationē Augustinus lib. 1. contra duas Epistolas Pe-
utramq; re- lagianorum cap. 10. Non enim melius intelligitur,
genito con- non ego operor, nisi quia non consentit exhibere
venire ne- membra sua arma iniquitatis peccato. Nam si & con-
queant, pro- cupiscit, & consentit, & agit, quomodo non ipse illud
batur ex operatur; etiamsi se operari doleat, & vinci graviter
Augustino. irremiscat?

Paulo post: Unde propter tria ista, duo scilicet de quibus iam disputavimus, quæ ait, Ego autem carnalis sum, & venundatus sub peccato, & hoc tertium, captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis, potest videri Apostolus eum describere qui sub lege adhuc vivit, nondum sub gratia: sed
sicut

sicut i
publi
tem n
sione,
non es
Id
lis eni
ex p
Ecce s
carne
& car
Noli
piscen
ad exp
des m
cuni s
carna
aten
Non
dicit
spirite
cupisc
conci
suas m
Lice
est q
super
etiam
nerur
A
cus
tur,
hom
loqu
B

sicut illa duo exposuimus propter carnem adhuc corruptibilem dicta, sic & hoc potest intelligi, ut captivantem me dixerit carne, non mente; mortuam, non consensione, & idè captivantem me, quia & in ipsa carne mea non est aliena natura, sed nostra.

Idem Serm. 5. de verbis Apostolis: Spirituales enim qui secundum Spiritum vivit, adhuc autem ex parte mortalis carnis, idem spiritualis, idem carnalis. Ecce spiritualis, mente servio legi Dei; ecce carnalis, carne autem legi peccati. Idem ergò ipse spiritualis & carnalis? Idem planè quamdiu hic vivit, ita est. Noli mirari quisquis es, quicumque carnalibus concupiscentiis cedis atque consentis, qui eas vel bonas putas ad explendam libidinis saturitatem, vel cerè sic iam vides malas, ut eis tamen cedendo consentias, & quò ducunt sequaris, & ea quæ malè suggerunt perpetres, totus carnalis es tu, tu quisquis talis es totus carnalis es. Si autem concupiscis quidem quod lex vetat cum dicit, Non concupisces, servas tamen aliud quod item lex dicit, post concupiscentias tuas non eas, mente spiritualis es & carne carnalis. Aliud enim est non concupiscere, aliud post concupiscentias suas non ire. Non concupiscere omninò perfecti est, post concupiscentias suas non ire, pugnantis est, luctantis est, laborantis est. Liceat mihi addere quod res postulat, & proprium illius est qui post concupiscentias non ambulat; vincens & superans est. Illud enim per pugnam quidem, per luctam, per laborem, sed non nisi post victoriam obtinetur.

Apparet ergò ex mente Augustini, si hic locus de consensu & mali perpetratione actuali explicetur, nullo modo de regente intelligi posse, sed de homine sub lege existente, & merè carnali, ut ipse loquitur.

Beda in 7. cap. ad Rom. Scimus quia lex Spiritua-

L iij

ritua-

Ex Beda.

ritualis est] Fortè ergò alius est aliquis, fortè tu es; Aut tu es aut ego sum. Si ergò aliquis nostrum est, ipsum quasi de ipso audiamus, & non irati corrigamus nos. Si autem ipse est, non sic intelligamus quod dixit, Non quod volo ago, sed quod odi illud facio, tanquam vellet esse castus & esset adulter, aut vellet esse misericors & esset crudelis, aut vellet esse pius & esset impius. Sed ad quid? Volo non concupiscere, & concupisco.

Ex Th. A.
quinase.

Aquinas omnium planissimè has explicationes inter se opponit, & secundum unam homini regenito, secundum alteram sub peccato existenti convenire ait, quæ hîc ab Apostolo homini, de quo agit, adtribuuntur.

Dicitur homo esse carnalis, quia eius ratio carnalis est, quæ dicitur carnalis dupliciter. Uno modo quod subditur carni consentiens his ad quæ caro instigat. Secundum illud. 1. Cor. 3. Quum sit inter vos zelus & contentio, &c. Et hoc modo intelligitur de homine nondum per gratiâ reparato. Alio modo dicitur ratio esse

* Absurda carnalis, ex eo quod à carne * impugnatur, secundum illud est ista No- Gal. 5. Caro concupiscit adversus spiritum. Et hoc ratio, neque modo intelligitur esse carnalis ratio etiâ hominis sub gratia constituti. Utraq; a. carnalitas provenit ex peccato.

Paulò post: Unde dicit quod enim operor ego non intelligo scilicet esse operandum. Quod quidem potest dupliciter intelligi. Uno modo de eo qui est subiectus peccato: qui quidem in universali intelligit non esse operandum peccatum, tamen victus suggestione demonis, vel passione, vel inclinatione perversi habitus operatur illud: & idè dicitur operari quod intelligit non esse operandum, contra conscientiam faciens, sicut Luc. 12. Servus sciens voluntatem Domini sui, & non faciès dignè plagis vapulabit multis. Alio modo potest intelligi de eo qui est in gratia constitutus, qui quidem operatur

operatur malum, non quidem exsequendo in opere vel consentiente mente: sed solum concupiscendo secundum passionem sensibilis appetitus: & illa concupiscentia est propter rationem & intellectum; quia praevenit eius iudicium, quo adveniente talis operatio impeditur.

Paulò post: Dicit ergò primò quantum ad omissionem boni. Non enim ago hoc bonum quod volo agere. Quod quidem uno modo potest intelligi de homine sub peccato còstituto. & sic hic hoc quod dicit ago, est accipiendum secundum actionem completam, qua exterius opere exercetur per rationis consensum. Quod autem dicit volo, est intelligendum non quidem de voluntate completâ, qua est operis praeceptiva, sed de voluntate quadam incompletâ, quâ homines in universali bonum volunt, sicut & in universali habet rectum iudicium de uno, & depravatur talis voluntas in particulari, ut non agat quod in universali intelligit agendum, & agere vellet. Secundum a. quòd intelligitur de homine per gratiâ reparato, è converso oportet intelligere per hoc quod dicit, volo, voluntatem completam perdurantem in electione particularis operationis, ut per hoc quod dicit, Ago, intelligatur actio incompleta, qua consistit tantum in appetitu sensitivo, non perveniens ad rationis consensum. Homo enim sub gratiâ constitutus vult quidem mentem suam à pravis concupiscentis conservare, sed hoc bonum non agit propter motus inordinatos concupiscentiae insurgentis in appetitu sensitivo. Et simile est quod ait Gal. 5: Ut non quaecunque vultis illa faciatis. Secundò, Quantum ad perpetrationem mali subdit; Sed quod odio habeo malum illud facio. Quod quidem si intelligatur de homine peccatore, per hoc quod dicitur, odio, intelligitur quoddam odium imperfectum, secundum quod omnis homo naturaliter odit malum; per hoc autem quod dicit, facio, intelligitur actio perfecta per operis executionem secundum rationis consensum.

I v

Nam

Nam illud odium in universali tollitur in particulari eligibili per inclinationem habitus vel passionis. Si vero intelligatur de homine sub gratiâ constituto, per hoc quod dicit, facio, intelligitur e converso actio imperfecta, qua consistit in solâ concupiscentiâ appetitus sensitivi; per hoc quod dicit, odio, intelligitur odium perfectum, quo quis perseverat in detestatione mali, usque ad finalem reprobationem ipsius, &c.

Lex autem peccati captivat hominem dupliciter: uno modo hominem peccatorem per consensum & operationem: alio modo hominem sub gratiâ constitutum, quantum ad concupiscentia motum.

Gratia liberat à corpore mortis huius dupliciter. Uno modo, ut corruptio corporis menti non dominetur, trahenseam ad peccandum. Alio modo, corruptio corporis ut totaliter tollatur. Quantum ergo ad primum convenit dicere peccatori: gratia liberavit me de corpore mortis huius, id est, liberavit me à peccato, in quo est anima inducta ex corporis corruptione. Sed ab hoc iam iustus liberatus est. Unde ei competit dicere quantum ad secundum: gratia Dei liberavit me de corpore mortis huius, ut scilicet in corpore meo non sit corruptio peccati aut mortis: quod erit in resurrectione.

Deinde cum dicit, Ego ipse igitur] inferi conclusionem qua secundum duas præmissas expositiones diversimodè ex præmissis inferitur. Secundum enim quod præmissa verba exponuntur in personâ peccatoris, sic inferenda est conclusio; Dicitur est quod gratia Dei liberavit me à corpore mortis huius, ut scilicet ab eo non deducar in peccatum. Ergo quando ero iam liberatus mente servio legi Dei; secundum carnem autem legi peccati, qua quidem in carne remanet quantum ad formitem, per quem caro concupiscit adversus spiritum. Si autem præmissa verba intelligantur ex personâ iusti, sic est

sic est inferendum : gratia Dei per Iesum Christum liberavit me de corpore mortis huius, ita scilicet, ut in me non sit corruptio peccati & mortis.

Hugo Cardinalis in 8. cap. ad Romanos. *Nihil ergo condemnationis] Præcedentia exposita* *Ex Hugo-
ne Cardina-*
sunt de captivitate mortalis peccati, sub quâ erat homo li.
carnaliter vivens : & de captivitate venialis peccati
hominis qui est in gratiâ. Mortale autem peccatum
appellat quod ipso opere exercetur, veniale quod consistit
in actu & motu concupiscendi, citra voluntatis con-
sensum.

PARS QUINTA.

Quod sententia ista quæ hic de homine rege-
nito & sub gratia cōstituto agi affirmat, &
simul bonū quod ille homo vult, & non facit,
& malum quod non vult, facit tamen, inter-
pretatur de malo & bono actuali: gratia in-
iuria sit, & bonis moribus noxia.

QUOD gratiæ injuria sit ita commonstro.

Gratiæ injuriam facit, non tantum qui quod gratia est natura tribuit aut libero arbitrio, ademptum scilicet gratiæ : sed etiam qui gratia minus tribuit quàm par est, & quàm gratia verè est tribuendum. *Hac sententia hoc posteriore modo gratia est inimica, minus enim illi tribuit, quàm gratia iuxta Scripturam est adscribendum. Nam Scriptura tribuit gratia non tantum quod in regenis operetur velle bonum, sed etiam facere.* *Primò e-*
stenditur,
interpretationem qua
hodie obvi-
met, gratia
injuriam
esse, minus
illi tribuen-
do quàm
par est.
Phil. 2. 13 : quod eius vi vetus noster homo crucifigatur, & peccati corpus aboleatur seu enerveetur, ita ut non amplius ipsi obediamus in concupiscentijs ipsis;
quod

quod per illam regeniti peccato mortui sint, & in novam vitam resurrexerunt, in quâ non peccato serviunt sed Deo; non sistant membra sua arma iniustitiae peccato, sed arma iustitiae Deo. Rom. 6. quod spiritus efficiat actiones corporis mortificent, Rom. 8. quod suppediet regenitis non modo vires resistendi mundo, Sathana, carni, sed etiam de illis victoriam referendi. Eph. 6. Iacob. 4. 1. Ioh. 4. 4. & 5. 4. &c.

At hæc sententia tribuit gratia quod velle tantum efficiat in regenitis, non ipsum facere, quod impotentior sit quàm ut veterem hominem crucifigat; peccati corpus aboleat, carnem, mundum Sathanam vincat. Nam homo ille regenitus dicitur juxta istam sententiam obedire peccato in concupiscentiis ipsius, ambulare post desideria carnis, licet id facere dicatur peccati violentiâ compulsus contra conscientiam & renitente voluntate. Nam ista interpretatio & additio modus obedientiae, quo peccato obeditur, variat, ipsam obedientiam non negat. Quæ etiam causâ fuit quòd Augustinus locum de concupiscentia interpretatus sit. Videbat enim si de actualibus peccatis interpretaretur, se gratia injuriam facturum. Velim hîc diligenter considerari & etiam atque etiam perpendi, an *lucta* ista, quæ hîc describi dicitur, Spiritui Sancto inhabitanti adscribi possit, citra apertam gratia Christi & eiusdem spiritus contumeliam & ignominiam, si hic *lucta* ponatur eventus, ut homo ex carnis voluntate, non ex concupiscentiâ spiritus opretur: quem eventum pugnae illi ponunt, qui de actuali bono & malo locum interpretantur. Constabit sanè diligenter inspicienti citra enorme Spiritus Sancti dedecus illi *luctam* istam attribui non posse. Quid enim? *Lucta* dicitur esse & belligeratio inter legem mentis, hoc est, Spiritum Sanctum inhabitantem, & legem membro-

Luctam
qua hoc capi-
te descri-
bitur non
posse Spiritui
Sancto in-
habitanti
adscribi ci-
tra apertam
eius contu-
meliam.

rum;

rum
legem
pecca-
tu Sa-
impo-
conci-
hoc
enim
nis à
dixim
cepi
rum
bellig-
tis &
mentu
ctio a
& per
a pug-
tò m
lo pa-
re pe-
imò a
carni
phor-
& pe-
bron-
aute-
ipfu
regen-
spor-
res
& r
gna
que
Si v

rum; *legi membrorum victoria tribuitur aduersus legem mentis*: Nam *captivum abducit hominem legi peccati, frustra* obfistente & *contra belligerante Spiritu Sancto* in*habitante*: annon hic *Spiritus Sanctus* impotentior esse dicitur quam *lex in membris*, id est, concupiscentia carnis, & peccatum in*habitans*? Qui hoc negat, meridiè solem lucere negat. Nulla enim hic mentio cessionis spontaneæ, cessationis à pugnâ, aut abjectionis armorum; quam diximus causam esse, cur qui spiritu pugnare cœpit à carne superetur. Sed neque potest illarum hic mentio fieri. Nam *pugna* dicitur esse & *belligeratio* non inter hominem utentem lege mētis & legem membrorum; sed inter *ipsam legem mentis & legem membrorum*, cui *legi mentis* abjectio armorum tribui nequit, pugnat enim ipsa & per seipsam; neque potest illi tribui cessatio à pugnâ antequam fuerit victa & superata; multò minus spontanea cessio; propterea quod nullo pacto inter duos istos belligerantes convenire possit. Vitam enim suam amittat est necesse, imò & desinat esse, priusquam ultrò & sponte carni rebellanti sit cessura. Si quis dicat metaphoricum esse hoc dicendi vel loquendi genus, & per *prosopopœiam* attribui legi mentis & membrorum personam & propria personæ; proprie autem & citra tropum aut figuram hominem ipsum dici pugnare secum, *ipsum*, inquam, *quâ regenitus*, pugnare secum *quonon est regenitus*. Respondeo hoc nihil obesse quin eodem modo res habeat. Nam *regenitus* quâ talis, pugnat vi & robore *gratia & spiritus Christi*. Ergò si pugnans vincitur, superatur *gratia & spiritus Christi*, quod ignominiosum est *gratia & spiritui Christi*. Si verò vincitur non pugnans neque durante conflictu,

Instantia,

Responsio,

conflictu, sed postquam arma abiecit aut à pugna cessavit, jam non hoc est quod hîc agitur. Nam hîc homo *belligerans* captivatur, non postquam *belligerare* desijt. Nam actui *belligerationis* jungitur *captivationis effectus* & ἀπολέσμεα, & quidem *immediatè*. Pulchrè autem ista junguntur, & naturæ pugnatium inter se partium convenienter, si *lex mentis* id est, conscientia de legis æquitate & justitiâ convicta, cum *lege membrorum* certare dicatur. Illa enim *pugnans* & in ipso *conflictu vincitur*, propterea quod imbecillior sit, quàm ut contra *legem in membris*, id est, concupiscentias carnis & desideria peccati consiliterè possit, etiamsi omni conatu & totis viribus *victoriam* ex prælio auferre adnitatur.

† Ostenditur
secundo eā-
dem inter-
presationē
bonis mori-
bus noxiam
esse, quippe
hoc secum
trahentem
ut homo sibi
blandiatur
in peccatis,
si modò ea
reluctante
conscientiâ
ab ipso com-
mittatur.

Quod verò *bonis moribus* sit inimica & noxia ista *sententia* res ipsa docet. Nihil enim fingi potest magis noxium bonis moribus, quàm dicere proprium esse *regenitorum* non facere bonum quod volunt, & facere malum quod nolunt. Inde enim necessariò sequitur, ut sibi in peccatis suis applaudant illi, qui dum peccant, sentiunt se id *reluctante conscientiâ*, & *renitente voluntate* facere. Inde enim concludunt se esse *regenos*, quia *irregenis* non competat facere malum quod nolunt, & omittere bonum quod volunt; utpote qui pleno voluntatis consensu absque ulla *resistentiâ* bonum omittant, & malum perpetrent. Quod verè & sanctè affirmo me non semel expertum esse, quum nonnulli moniti ut caverent sibi à perpetrando facinorè aliquo, quod scirent lege prohibitum esse, responderent, velle se quidem, at cum Apostolo dicere debere, se bonum quod vellent perficere non posse. Veritatem dico in Christo & conscientiâ meâ mihi per Spiritum Sanctum hoc attestante, quod il-

lud

lud r
petra
tur ne
moni
quod
tiam e
id reluc
eo se fin
Malum
lieres,
mum
apertè
eā sen
tente
man
eo dol
hoc se
gratia
quod
pretat
Sed
tiam i
interp
bonis
ste aut
quid
rint.
Au
Temp
quod
hoc f
Pauli
dum
occaf
dum,

Iud responsum accepi à quodam, non cum perpetratum esset crimen, sed cum præmoneretur ne committeret. Novi etiam personam, quæ *Nota bene* monita & reprehensa ob factum quoddam, quod sciebat à se contra legem Dei & conscientiam esse perpetratum, respondit, quod quum id *reluctante voluntate & non pleno consensu fecisset, in eo se simile quid passum cum Apostolo Paulo, dicente; Malum quod nolo facio.* Novi tum viros, tum mulieres, juvenes & senes, qui ubi caput hoc septimum explicuisssem isto sensu quem hîc defendo, apertè mihi confessi sunt, se hætenus fuisse in eâ sententiâ, siquid mali actu perpetrassent renitente mentè, & quid boni omisissent eadè reclamante, non magnopere hoc curandum, aut ex eo dolendum fuisse sibi, quum existimarent in hoc se Paulo Apostolo similes esse; quare & gratias mihi egerunt toto pectore, ut dicebant, quod istac falsa opinione ipsos liberaassem interpretatione meâ.

Sed ne ego solus id dicere videar, & sententiam istam, quæ de bono & malo *actuali* locum interpretatur, intellectam de homine *regemto*, bonis moribus & pietati adversam, sine ullo teste aut adstipulatore proclamare, age videamus quid nonnulli veterum super eâ re judicaverint.

Augustinus tom. 10. Sermone 43. & 45. de *Confirmatio*
 Tempore. in hæc verba Apostoli: Non enim *hoc ipsum*
 quod volo facio bonum, sed quod nolo malum *Augusti-*
 hoc facio, ita inquit: *nus.* *Lectio divina, qua de Apostoli*
Pauli Epistolâ recitata est, quatiſſimum legitur, timen-
dum est ne malè intellecta det hominibus quærentibus
occasionem. Proclives quippe sum homines ad peccan-
dum, & vix se tenent. Ubi ergo audierunt Apostoli in
dicen-

dicentem : Non enim quod volo facio bonum, sed quod odi malum hoc ago, agunt malum, & quasi displicentes sibi quia agunt malum, putant se Apostolo esse similes, qui dixit, Non enim quod volo facio bonum, sed quod nolo malum hoc ago. Nonnunquam enim legitur, & nunc nobis ingerit necessitatem disputandi, ne homines malè sumentes salubrem cibum veriant in venenum.

Paulò post: *Modò autem in isto bello ne malè intelligentibus lectio ista tuba sit hostis non nostra, unde ille incitetur, non unde vincatur, advertite obsecro fratres mei & qui certatis certate. Qui enim nondum certatis non estis intellecturi quod dico; qui iam certatis intellecturi estis. Vox mea in aperto, vèstra erit in silentio. Prius illud recolite quod scripsit ad Galatas, unde benè hoc possit exponi: Ait enim fidelibus loquens baptizatis, loquens quibus utique in sancto lavacro omnia fuerant dimissa peccata. Eis tamen loquens, sed pugnantibus loquens ait; dico autem spiritu ambulate & concupiscentias carnis ne perfeceritis. Non dixit ne feceritis, sed ne perfeceritis. Quare hoc? Sequitur & dicit: Caro enim concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem. Hæc enim invicem adversantur, ut non ea quæ vultis faciatis. Quod si spiritu ducimini non adhuc estis sub lege utique, sed sub gratiâ. Si spiritu ducimini. Quid est duci spiritu? Spiritui Dei consentire iubenti, non carni concupiscenti. Tamen concupiscit, & resistit, & vult aliquid, & non vis tu. Persevera ut nolis tu. Desiderium tuum tamen tale debet esse ad Deum, ut non sit ipsa concupiscentia cui resistas. Videte quid dixerim. Desiderium, inquam, tuum tale debet esse ad Deum, ut omninò non sit ipsa concupiscentia, cui resistere oporteat. Resistis enim & non consensiendo vincis, sed melius est hostem non habere, quam vincere.*

vincere. Hostis ille aliquando non erit. Refer animum ad vocem triumphi, & vide si erit. Vbi est mors contentio tua? Non erit. Vbi est mors aculeus tuus? Quæres locum eius & non inuenies.

Et paulò post planius explicās mentem Apostoli, ne noxia sint illius verba quærentibus occasionem, ita inquit :

Non ergò quod vult agit Apostolus, quia vult non concupiscere, & tamen concupiscit, ideo non quod vult agit. Nunquid illa concupiscentia mala trahebat Apostolum subjugatum ad concupiscendum ad fornicationem? Absit. Non ascendant tales cogitationes in cor nostrum. Luctabatur non subjugabatur. Sed quia nolebat & hoc habere contra quod luctaretur, ideo dicebat, Non quod volo ago. Concupiscere nolo & concupisco. Non ergò quod volo ago, sed tamen concupiscentia non consentio. Non enim aliter diceret, Concupiscentias carnis ne perfeceritis : si eas ipse perficeret. Sed constituit tibi ante oculos tuos pugnam suam, ne timeres tuam. Si enim hoc non dixisset beatus Apostolus, quando videres moveri concupiscentiam in membris tuis cui tu non consentiret, tamen cum eam moveri videres, forsitan desperares de te, & diceres : Si ad Deum pertinerem, sic non moverer. Vide Apostolum pugnantem, & noli te facere desperantem. Video aliā legem inquit in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Et quia nolo ut repugnet, caro enim mea est, ego ipse sum, pars mea est, non quod volo ago, sed quod odi malum hoc ago, quia concupisco. Quod ergò bonum ago, quia concupiscentia mala non consentio, ago bonum & non perficio bonum. Et concupiscentia hostis mea agit malum, & non perficit malum. Quomodo ago bonum & non perficio bonum. Ago bonum quum mala concupiscentia non consentio, sed non perficio bonum ut omninò non concupi-

scam.

scam.

scam. Rursus ergò & hostis meus quomodo agit malum & non perficit malum? Agit malum quia movet desiderium malum. Non perficit malum, quia me non trahit ad malum.

Beda in 7. cap. ad Romanos: *Ipsum autem ago concupiscere est, non concupiscentia consentire. Ne aliquis jam in Apostolo peccandi sibi querat exemplum, & det malum exemplum. Non quod volo ago. Quid enim lex dicit? Non concupisces. Et ego nolo concupiscere & tamen concupisco, quamvis concupiscentia mea assensum non praebeam, quamvis post eam non eam.*

Obiectio
pro inter-
pretatione
vulgari:
sensus posse
esse regenitos
non tam se-
pè tamque
perfectè bo-
num facere,
& malum
omittere
quàm vo-
lunt.

At dicet quis ad sententiae illius defensionem, dupliciq; illius labis absterfionem; nullam istâ interpretatione injuriam fieri gratia, aut noxam adferri bonis moribus: quin & vehementior aliquis in propugnandâ semel conceptâ opinione calumnia dicam mihi scribet: quandoquidem palam notum sit, quòd, qui ita locum interpretantur, non omnis boni actualis praestacionem, & mali omissionem regenitis, & per consequens gratia regenerationis adimant; sed hoc tantum affirmant, homines spiritu Christi regenitos interdum, imò & saepè, facere malum quod nolunt, & longè sapius omittere seu non facere bonum quod volunt, eisdemque regenitos nunquam tam perfectè bonum quod faciunt praestare, quam praestare volunt, & nunquam tam perfectè malum omittere, quàm perfectè omittere volunt. Neutrum autem negari potest ab ijs, qui imperfectiõnem justitiae in hac vita fatentur, & sanctissimorum hominum exempla in Scripturis posita accuratè considerant.

Respondeo, hoc effugium isti illius loci explanationi non patrocinari. Nam glossa ista est tex-
tui,

ui, ut loquuntur, *contraria*. Non enim agitur isto loco de eo quod aliquando accidit isti homini de quo agitur, sed quod plerunque καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον illi evenire solet : & *continuis* hominis, de quo tractatur, *status* describitur. Quod ipsa verba & *modus loquendi* apertè declarant. Dicit Apostolus, Ego non facio bonum quod volo : ego facio malum quod noto. Citra ullam distinctionem aut contrarietionem generalis dicti ad specialem intelligentiam, ac si aliquando non faceret bonum quod vult, & aliquando faceret malum quod non vult, at sepe numero a malo exoso abstineret, & bonum volitum prastaret : sed simpliciter & indefinitè enuntiat de malo exoso, quod illud faciat, de bono voluto, quod illud non faciat. Si verò ista enuntiatione indefinità dicatur significari, quod bonum volitum sepius prastatur quàm omittitur, malum exosum sepius vitatur quàm patrat (quod dicere necesse est, qui de homine regenito locum explicant, nam regenitus non secundum carnem ambulat, sed secundum spiritum) tunc dico ego, Apostolum nesciisse quomodò sensum suum enuntiaturus esset. Indefinitæ enim enuntiationes universalibus æquipollent, aut quàm proximæ sunt iisdem ; enuntiantes de subjectis attributa quæ omni & semper, aut plerunque & secundum partem potiorem insunt. Sic de Cretensibus dicitur quod mendaces sunt. Athenienses dicuntur leves & novarum rerum cupidi. Pœni, perfidi. Scriptura sic loquitur, Iudeos rejectos esse propter maiorem partem, non enim rejicit Deus populum quem præcognovit : Gentes in illorum locum assumptas. Nam data potestas & injunctum mandatum Apostolis predicandi Euangelium omnibus nationibus, & pleræque ad fidem in Christum iam olim conversæ fuerunt, aut porro convertentur.

M ij

Neque

Respons.
glossam i. i. a
repugnare
venit, quia
hic conti-
nuis homi-
nis, de quo
tractatur,
status acjer
batur.

Neque agitur hoc loco de perfectâ & muneris omnibus absolutâ boni præstatione & mali omissione, sed de patratione unius & omissionis alterius simpliciter. Dicit enim se malum facere, at non perfectè, si est regeneritus. Secus totâ & plenâ voluntate peccaret. Sed de hoc paulò post latius.

Quo modo
in illo lo-
quendum
fuisse, si sen-
sum illum
qui vulgò
obtinere in-
terdixisset, id-
que confor-
miter stylo
& loquendi
formulis
quas alibi
possum de se
loquens
usurpare.

Si verò Paulus isto loco illum sensum haberet, quem illi interpretes Apostolo tribuunt, tum ita illi loquendum fuit, si sibi consentanea dicere voluit. Scimus legem spiritualem esse & postulare à nobis omnibus numeris perfectam & continuam sine ullâ intermissione seu interruptione obedientiam. Ego verò nondum eousque carnem domui, neque eousque peccato dominatus sum carnisque concupiscentias fregi sive subegi, ut illam perfectam & nunquam interruptam obedientiam legis præstare queam. Nam accidit mihi aliquando, ut malum quod nolo faciam, & bonum quod volo omittam, imò sentio me nunquam tantâ perfectiore, tanto zelo bonum facere, atque præstare vellem, neque tantâ perfectione malum omittere, quantiâ vellem. Sentio enim utrobique, etiam dum bonum facio & malum omitto, renitentem & reluctantem carnis concupiscentiâ, & egregiè mecum agi existimo, si in conflictu superior evadam, hoc est, ne quod caro sed quod spiritus concupiscat, faciam. Hic sermo istam mentem decuit, & hic propriè est istius sensus index & interpret. Quod verò ita loqui decuit Apostolum, si consentanea sibi dicere voluit, docèt multi loci quibus de se agit. 1. Cor. 4. v. 4. Nullius mihi conscius, sed in hoc non sum justificatus. 1. Cor. 9. 26. 27. Ego igitur ita curro, ut non in incertum, sic pugilem ago, ut non aërem cedens: sed contundo corpus meum & in servitutem redigo, ne quomodo, quum aliis predicarim, ipse reprobus fiam. 1. Cor. 11. 1. Imitatores mei estote, sicut ego Christi. 2. Cor. 4. Nam spe-

tiamus

Etamus ea quæ cernuntur sed ea quæ non cernuntur; nam quæ cernuntur temporaria sunt, at quæ non cernuntur æterna. 2. Cor. 6. 3. & sequentibus. Nullam ulla in re repræbentes offensionem, ne vituperetur ministerium. &c. Gal. 2. 10, 20. Ego per legem legi mortuus sum, ut Deo viverem. Unâ cum Christo crucifixus sum. Vivo autem non amplius ego, sed vivit in me Christus, & vitam quam nunc vivo in carne, vivo per fidem Filij Dei. Gal. 6. 14. A me verò absit gloriari nisi in cruce Christi, per quem mundus mihi crucifixus est & ego mundo, &c. & multis alijs locis idem constat. Quum igitur ista interpretatio loco non conveniat, non potest per illam sententiam hæc à duplici isto objecto crimine excusari. Quare persto in eadem accusatione & dico.

Sententia qua regenito tribuit, quod plerunque malum quod non vult, faciat, bonum verò quod vult plerunque omitat, est gratia regenerationis injuria, & bonis moribus noxia. At sententia qua locum Apostoli 7. Cap. de regenito explicat tribuit homini regenito ista. Ergo ista sententia est gratia regenerationis injuria, & bonis moribus noxia.

Maiores lux tanta est ut non egeat illustratione aut cōprobatione. Minor est in textu. Nā homini de quo agit Apostolis, ut commonstratū est, tribuitur quod plerunq; malū faciat & bonū omitat. Sequitur ergo conclusio. Apparet ergo me hoc objectamentum non per calumniam impigisse adversariæ mihi sententiæ, & sanctè affirmare possum me Deo juramentum de non calumniando jam ante prestitisse, quam calamum in manus sumerem. Quare etsi falsum esset objectamentum, per inscitiam non per malitiam mihi excidisset.

Verum enimverò excipiet quis thesin semel positam mordicus custodire & retinere volens:

M iij

Esto

Argu-
mentum ex
his quæ sup-
rius dicta
sunt contra
sententiam
vulgò obte-
nentem, in
syllogismi
formam res-
ductum.

Alia obie- Esto ut illa quæ Apostolus isti homini tribuit
ctio pro vtili- istam explicationem desiderent, esto etiam in-
gata inter- terpretatio ab alijs allata loco inconueniens; ni-
pretatione, hil tamen *incommodatur bonis moribus, nihilque noxe*
eaque bimē- *gratia adfertur* per istam sententiam, modò *tota*
bris. *simul*, ut par est, *excipiaur*, & una pars ab altera
 non separetur. Posito hoc, quod interpretatio
 ista licet loco disconueniens, *scripturis tamen reli-*
quis & analogia fidei sit consentanea. Volo illud (de
 posteriore hoc deinde videbimus) ne nimis rigi-

Responsio
ad primum
membrum.

Idus sim, concedere. Fateor enim *Augustini* sen-
 tentiam quæ de *concupiscentia* tantum *actu & motu*
 locum interpretatur, *nihil neque gratia neque bo-*
nis moribus injuria aut detrimenti inferre, etiamsi de
 homine *reginito* locum explicet. Sed dico non esse
 in manu nostrâ impedire, ubi impressum & in-
 culcatum est mentibus auditorum vel lecto-
 rum, hîc de homine *reginito* agi, ne illi reliqua,
 quæ isti homini tribuuntur nō isto modo sumât
 quo sumenda sunt, textui nempe & scopo Apo-
 stoli conuenienter: & qualiter sumuntur quum
 de homine *sub peccato & sub lege* existente expli-
 cantur: præsertim hoc suadente *affectu*, & ad
 idem impellente *concupiscentia carnis*: quemad-
 modum jam antea reipsa factum narravi: & cer-
 tē non *sine culpâ* ipsius sententia, etiamsi *tota simul*
 accipiaur. Non enim *hoc tantum* dicitur illâ sen-
 tentia, quod *reginiti interdum* peccent, quod nun-
 quam *dum hic vivunt* perfectē *bonum faciant & ma-*
lum omittant: sed illud etiam additur, quod *regeni-*
torum proprium sit non *pleno voluntatis consensu*
 peccare, inter peccandum *velle non peccare*, quan-
 doquidem *irreginiti pleno voluntatis consensu peccant*,
 & absque ullo voluntatis renisu. Ex eo conclu-
 dunt, qui se hoc loco excusare volunt, dum pec-
 cant, inter peccandum *voluntatis* aliquam senti-

unt *resistentiam* & *conscientia morsum*, se non pleno voluntatis *consensu* peccare, & propterea hoc ipsum quoque quod ita peccant, *signum* esse *regenerationis* suæ. Quæ *conclusio* & *gratie* est *injuriam*, & *bonis moribus inimica*. *Gratie* *injuriam*, quia ponit illud esse *regenerationis* signū quod *regentis* cum *irregentis*, nempe, *sub lege* existentibus est *commune*. *Inimica* *bonis moribus*, quia nec tantopere vitatur peccatum ab eo qui ita existimat, neque *perperatum* *magnopere* contristat auctorem, utpote qui ex modo facti adhuc concludat se *regentum* esse.

Sed consideremus an illa, quæ allata sunt ad *sentenceiam* illam à *duplici* isto crimine liberandam, *reliquis* *Scripturis* & *analogia* *fidei* conformia sint, nec ne. Fateor quidem esse verissimum quod *regenti*, dum in hoc mortali corpore vitam agunt, neque *perfectè* *bonum* faciant, aut *malum* omittant; Sed addo, eosdem nunquam dum hîc sunt *bonum* *perfectè* vello, aut *malum* *perfectè* odisse. Fateor itidem *regentorum* etiam optimos in multis offendere, aliquando & *actu* peccare, faciendo *malum* & omittendo *bonum*: nam *regenti* non semper agunt ex *regenerationis* principio. Sed nego illos cum peccant *volentes* peccare, etiam si faciant *renitente* *mente* & *conscientiâ*. Nam utut, dum *lucta* & *certa-* *men* erat inter *mentem* & *carnem*, nollent *malum* ad quod *caro* incitabat, & *vellent* *bonum* à quo dehortabatur: tamen ad *factum* ipsum non progrediuntur nisi *luctâ* *finitâ*, & *mente* seu *conscientiâ* *devictâ*, & *voluntate* *carni* *consensum* præbente, licet *consensus* ille non sit *citra* *conscientie* *aculeum* & *morsum*. Deinde nego, ex ista oppositione *mentis* concludi posse, quod *regentus* sit qui ita peccat. Nam, ut jam sæpe docuimus, & *irregentorum* multis convenit *renitente* *mente*

Responsio
ad secundū
membrum.

Regentos
cum peccāt.
non peccare
nolentes,

Non om-
nem reni-
sum interio-
rem contra
peccatum
esse signum
quod quis
regeneratus
sit.

Instan-
tia.

Responsio.

De volon-
tate comple-
tâ & in-
completâ.

& conscientiâ peccare : quin & ante docuimus, illam *resistentiam*, quæ proximè peccati perpetrati-
onem antecessit, non esse à *Spiritu Sancto* rege-
nerante & inhabitante, sed à *mente de legis iustitiâ &*
aquitate convictâ. Durat enim illius conscientia vi-
ta, & ex vita actus & motus, *Spiritu Sancto* vel extin-
cto, vel ita contristato, ut motum & actum ad peccati
impedimentum nullum adhibeat. Notum in homi-
ne animam quæ vegetativa est, prima & postre-
ma vitæ munia obire, cessante iam, ut in phre-
neticis & maniacis, rationali, & sensitiva, ut in le-
thargicis. Velim hæc diligenter considerari, ma-
gnopere enim homini conducunt ad *serium &*
certum de seipso sumendum *examen*, & *regenera-*
tionis statum rectè cognoscendum, & à *statu ante*
legem, & potissimum *sub lege* diligenter interstin-
guendum.

Instabit tamen quis, & dicet excusandæ aut
defendendæ illius sententiæ gratiâ, negari non
posse quin *regenti velint plus boni quam faciant, &*
plus mali faciant quam velint. Respondeo, hoc rectè
intellectum concedi posse. Est enim ambiguum.
Nam potest hoc *velle & nolle de completa* aut de
incompletâ volitione & nolitione intelligi, ut Thomæ
verbis utar, licet paulum diverso sensu. *Comple-*
tam voluntatem appello quæ fertur in *obiectum par-*
ticulare & particulariter consideratum, approbans
vel improbans illud ex præscripto ultimi iudi-
cij rationis de eodem facti. *Incompletam volunta-*
tem appello, quæ fertur in *obiectum* idem sed ge-
neraliter consideratum, approbâs vel improbans
illud ex præscripto non ultimi iudicij rationis
de eodem facti. Et illa quidem *completa simpliciter*
volitio & nolitio dici potest. Hæc verò *incompleta de-*
siderij & operationis vocibus aliter exprimitur, & vel-
leitas

levis potius quam voluntas dicenda. Iam dico vere dici non posse regentium plus velle boni completâ voluntate quam præstet, nisi necessitate aut vi quadam maiore impediatur citra suam ipsius culpam, aut plus facere mali quam velit facere. Non enim coactus facit. Mercator merces in mare proijciens ut naufragium evadat, volens id facit, secutus hoc ultimum iudicium rationis; præstare merces suas perire quam se unâ cum mercibus. Sic David voluit completâ volitione (non dico plenâ) congressum Bethsabee. Petrus volens completa volitione abnegabat Christum. Si verò de incompleta voluntate intelligatur, tum concedo dici posse, quod regenti vellent plus boni præstare quam re ipsa exequuntur, plus mali omittere quam omitunt. At hoc non est regentium proprium. Convenit enim hoc omnibus qui ita sunt sub lege, ut lex omnibus suis muneribus defuucta sit in istis, omniaque in eis effecerit, Spiritu eam usurpante, quæ per illam effici possunt & solent. Vellent quidem tum regenti tum illi qui sub lege sunt, peccati adhuc in ipsis existentis vel dominantis tantam vim & efficaciam non esse, cuperentque per concupiscentiam & tentationem peccati ad mala non sollicitari, non impelli, imò vellent & non concupiscere: sed actus ipsos malos, ad quos sollicitantur à peccato vel inexistente vel in habitante & dominante, non præstant, nisi intercedente voluntatis consensu ab ista peccati tentatione impetrato. Concupiscentia enim peccatum non parit, nisi conceperit, concipit autem ex voluntatis consensu tanquam ex marito. Quamdiu autem voluntas suspensa hæret, in neutram partem inclinans, tamdiu nullus produci-
tur actus. Quemadmodum in iustâ bilance videmus, cuius neutra pars sursum aut deorsum ver-

git, anteaquam in alteram partem ponderis facta sit accessio, deprimens eandem & oppositam attollens. Omnis motus quiete tanquam fundamento nititur. Sic voluntas non movetur in peccati partem nisi acquiescens illius tentationi. Hæc planissima sunt, & ipsa experientiâ condocesieri possunt, si modò quis accuratè seipsum omnesque suæ voluntatis motus pensitet. At hoc officium plerique fugimus, objici enim nequit citra animi ægritudinem, quam nemo sibi lubens adfert. Ut verò peccatum consensum plenum à voluntate hominis, de justitia & injustitiâ actuum generatim edocti impetret, anteaquam homo ille dedoluerit, nullo modo est verisimile. Quare in isto *discrimen regeniti & irrogeniti*, quum uterque peccat, ponendum non est. Pariter enim peccati tentationi in particulari isto facto succumbunt, ex eodem depravatæ naturæ principio ambo peccant, una eademque utrobique est *resistentia* cum peccatum perpetratur, à mente nempe & conscientiâ de *justitiâ* vel *injustitiâ* facti convictâ. Si enim *spiritus* esset illa *resistentia*, peccatum tum ipso actu non perpetraretur. An ergò nullum discrimen est *regenitorum* & *irregenitorum* quum peccant? Ut hoc non negem, dico ex Scripturis planis id discrimen esse proferendum: secus periculose admodum se faller, qui aliam judicii normam sequetur.

F Examen
sui ipsius o-
mniumque
voluntatis
motuum se-
rè institue-
dum.

CON-

C
& mu
sæ D
deniq
quod
sentia
tia ad
tur.

At
ne &
quod
ti con
phras
tem &

N
huc c
ne sp
scen
nullo
posit
stret
geniti
cupisc
ptur
conci
amb
quo
pos
cupi
dom

CONCLUSIO.

Conferamus iam breviter tres illas expositiones huius loci, *Augustini* inquam *posterioriorem*, tum eiusdem *priorem*, quæ & mea est & *multorum*, ut commonstravi, primitivæ Ecclesiæ *Doctorum*, & nonnullorum etiam ex nostris; denique illorum qui Augustino in eo assentiuntur, quod de *regenito* explicant, in eo verò ab eo dissentiant, quod *bonum & malum* non de concupiscentiæ actu, sed de malo & bono actuali interpretantur.

Tres huius loci interpretationes. Singularum examinatio & collatio.

Augustinus ut locum istum de *regenito* homine & sub gratiâ constituto interpretari posset, quod putabat sibi adversus *Pelagianos* disputanti conducere, coactus est vim inferre *Apostolicæ* phrasi; & multa contra expressam *Apostoli mentem* & sensum interpretari.

Primam quæ est August. posterior, qua de homine sub gratiâ locum interpretatur, incommoda habere varia.

Nam *carnalem* interpretatus est pro eo qui adhuc carnem mortalem circumgestat, qui nondum carne spiritualis est factus, & qui adhuc carnis concupiscentias in se habet & sentit. At de priore sensu hic nullo modo agitur, est igitur hoc præter propositum: Et peto ut Augustinus mihi commonstret locum in Scripturâ ubi *carnales* dicuntur *regeniti*, & quidem propterea quod carnis adhuc concupiscentias in se habent. Si *Spirituales* dicantur à Scripturâ, quia spiritu actiones carnis mortificent, & post concupiscentias carnis non eant, sed secundum spiritum ambulent, tum sanè *carnales* dici nequeunt ob id quod illas concupiscentias adhuc habent. Dici possunt non perfectè *spirituales*, ob præsentiam concupiscentiarum peccati, sed *carnales* nequeunt, quia dominium illis est ademptum.

Primum in sensu vocis carnalis.

Simili

Item
phrases,
venunda-
tus sub-
peccatum.

Simili modo torquere debet alterum attribu-
tum *venundatus sub peccatum*; quum illa phrasis
propriè significet qui *mancipium* peccati est, & pec-
cato *servit*, sive *volens* absque conscientia resisten-
tia, sive *contra mentem* & *eiusque nolens*. Non li-
cet nobis *distinctiones* fingere, & secundum il-
las *quasdam voces* attribuere personis, Scripturis isto
sensu non *usitatas*, & personis istis à Scriptura tribui
insuetas.

Secundū
in explicati-
one mali
quod facere,
boni quod
se omittere
Apostolus
dicit.

Deinde *malum quod facere se dicit Apostolus*, in-
terpretatur *concupiscere*, *bonum quod omittere*, non
concupiscere. Absurdè & contortè.

Primò, quia *καλεργαζομαι, περιαιρει, ποιειν*
non possunt significare idem quod *concupisco*:
saltem Scriptura nullibi, quod sciam, *concupiscere*
istis vocibus explicuit. Et *Augustinus* ipse in de-
finitione peccati distinguens inter ista dicit, pec-
catum esse *omne dictum, factum, concupitum adversus*
legem Dei.

Bucerus in 7. cap. ad *Roman.* dicit fol. 369: *facere*
quidam in his pro *concupiscere* accipiunt, sed sic
non loquitur *Paulus*. *Factum* ipsum intelligit
quod *impulsu concupiscentie* fit contra id quod *lex*
dicat, & *mens legi consentiens* approbat. Est qui-
dem *concupitio actio concupiscentie interna in ani-*
mo concupiscentie: at voces istæ non *internum actum*
concupiscentie, sed *externum concupita faciendi* pro-
priè hic declarant.

Secundò, *Peccatum dicitur illud malum facere &*
per mali perperationem ipsum hominem occidere. Non
occidit autem peccatum per concupiscentiam. Sic lo-
quitur *Iacobus* cap. 1. v. 15. *Deinde cupiditas pa-*
rit peccatum ubi concepit, peccatum verò per actum gi-
gnit mortem. Sed occidit per *peccatum actuale*. Sic
Apostolus hoc ipso capite v. 5. *Quum essemus in*
carne

carne affectus peccatorum qui per legem vigeabant vel operabantur in membris nostris ad fructificandum mortis. Loquor non secundum legis vigorem, sed secundum gratiam Evangelij in Iesu Christo.

Tertio, *Malum & bonum*, quorum hoc *omittere* illud verò *facere* se dicit, ita opponuntur, ut *malum* sit quod *lege prohibitiuâ* est prohibitum, quæ solet per *negationem* proponi, *bonum* verò sit quod *lege preceptivâ* est mandatum, quæ solet per *affirmationem* proponi. Contra illam *legem* peccatur *commissione*, contra *hanc omissione*, unde peccatum *commissionis & omissionis* appellatur. Illa *lex* si præstatur *malum omitti* dicitur, huic si obediatur *bonum præstari* dicitur. Iam verò *concupiscere & non concupiscere* ita non opponuntur. Nam utut *concupiscere* sit *lege prohibitiuâ* prohibitum, *non concupiscere* tamen non est *lege preceptivâ* mandatum, neque potest mandari *lege preceptivâ*; constat enim ipsum *non concupiscere* *negatione* seu *facti omissione*, & *omissione* peccatur contra *legem preceptivam*. At *concupiscentiæ omissione* contra *legem positivam* non peccatur, sed *prohibitiua* impletur; obedientiæque, quæ consistit in *non concupiscendo*, *bonum non præstatur, sed malum omittitur*. Ut absurditas ista verbulo significari possit, ita invertimus quod Apostolus dicit: Bonum quod volo facio, id est, *non concupisco*, & malum quod nolo non facio, id est, *non concupisco*. Nam *volo non concupiscere, & non concupisco; nolo concupiscere, & non concupisco*. Ergo *idem actus* hic est *boni præstatio & mali omisso* Absurdum. Et *actus boni præstatio* dicitur quod est *actus mali omisso*. Atque absurdum. Vbi tuum acumen Augustine? sit venia dicto. Bonus enim Philosophus nō semper est Philosophus, & quandoque bonus dormitat Homerus.

Quarto,

Quartò imperitè dicitur *nolo concupiscere & volo non concupiscere*, quia *concupitio actualis* prior est *volitione & nolitione*, neq; pendet *actus concupiscentia* ex arbitrio voluntatis, quemadmodum vulgò & verè dicitur, *primos motus non esse in nostra potestate*, nisi ab actu aliquo voluntatis occasionentur, ut loquuntur Scholastici. Sed dicendum est, *vellem non concupiscere*, hoc est, *vellem* immunis esse ab impulsu concupiscentia: & illud est *desiderij*, non tendentis in *nostri actus* præstatione vel omissionem, sed *alienum actum* flagitantis ad nostri liberationem ab illo malo, quod ad *actum malum* impellit, & à bono actu impedit; hunc probantes & improbantes illum.

Tertium in explicacione vocis operor. Tertio coactus est id quod Apostolus dicit, *at bonum operari non inuenio*, interpretari *bonum perficere*, id est, *perfectè facere non inuenio*, ut patet ex locis quos ex Augustino citavimus. Quæ interpretatio est absurda, contorta, & sententiæ auctoris contradictoria. Nam primò vox *κατεργάζεσθαι* non significat *perficere*, hoc est *perfectè facere*, sed *operari, facere, efficere, perficere*, ut vox ista plerunque usurpatur, non pro perfectè facere, sed effectum reddere. Patet quod dico ex ipso textu. Nam eadem vox usurpatur quum dicit Apostolus; *quod enim perpetro non agnosco*; non tamen *perfectè facit malum quod improbat*. Itè, nunc itaque non amplius ego id perpetro, sed *peccatum quod in me habitat*. At peccatum non perpetrat malum in isto homine perfectè, præsertim si regenitus est, ut Augustinus sentit. Et ipse contrariū dicit aperte, ut patet ex locis supra quartâ parte citatis.

Secundò *Synonyma* illius verbi hîc usurpata, nempe *πράττειν & ποιεῖν* idem euincunt. Dicit enim Apostolus *se agere & facere malum quod non*
vult

vult, neque tamen perfectè agit malum illud ; pater ex eo quod addit , quod nolo : ergò non pleno voluntatis consensu illud facit ; hoc enim Augustinus fatetur cum de regenis locum explicat : non autem pleno voluntatis consensu facere , est non perfectè facere.

Tertiò. *Bonum quod vult Apostolus at non perficit, est non concupiscere, juxta Augustinum. At quomodo hoc bonum quidem facit Apostolus, at non perficit ? Est ergo duplex statuenda concupiscentia omissio ; una imperfecta quæ voce faciendi , altera perfecta quæ perficiendi vocabulo appellatur : Dicit Apostolus ex Augustini sensu, volo non concupiscere, & hoc bonum facio quidem, sed non perficio. Vnde patet absurditas quam dixi.*

Quartò. *Hujus hominis voluntati plus tribuitur boni, quam potentia & viribus seu efficacitati ejusdem ; At voluntati illius perfecta volitio boni non tribuitur , neque tribui potest ; Ergò ejus potentia & efficacitati non potest tantum perfecta boni præstatio adimi : adimitur ergò illi etiam imperfecta boni præstatio, hoc est, negatur de eo non tantum quod bonum perficiat, sed etiam quod faciat. Quare non de perfectione, hoc est, perfectæ boni præstatione locus est intelligendus.*

Quartò *Peccatum inhabitans interpretari co-* Quartò
actus est pro inexistente tantum , & distinguere in explicati-
contra peccatum regnans & dominium exercens in one peccati
hominem ; quum phrasis inhabitandi , ut suo loco inhabitant
monstravimus , dominium notet , & plenam su- tis.
premamque potestatem inhabitantis. Apparet
autem peccatum dominari in isto homine :
perpetrat enim peccatum in homine isto id quod
ipse non vult , & captivum trahit hominem sub su-
am potestatem.

Quin:

Quintū
in explicati-
one legis
mentis,

Quintò, *Legem mentis* debuit interpretari *legem spiritus*, contradicente contrarietate quæ est inter attributum quod *legi mentis*, & quod *legi spiritus* attribuitur. Nam *lex mentis* dicitur v. 23. cap. 7. *superari in conflictu à lege membrorum*, unde homo *captivatur à lege peccati*; & *lex spiritus* dicitur cap. 8. v. 2. *Liberare hominem à lege peccati & mortis*, hoc est, fortior esse & superior in conflictu contra *legem membrorum*, eaque victâ & superata hominem *ex captivitate*, in quam vi legis membrorum erat pertractus, liberare.

Sextum
in explican-
dâ captivi-
tate hominis
sub lege pec-
cati.

Sextò, *Captivitatem sub lege peccati* cogitur torquere ad *statum nostrum primum in Adamo*, ex quo corrupti & sub peccati & Sathana captivitate sumus nati; quum hîc de illâ non agatur, sed de aliâ quæ ex illa producitur, *lege scilicet membrorum*, quam ex *Adamo* traximus, contra *legem mentis* pugnante, eamque superante, & hominem suo actu *captivante sub lege peccati*. Illam enim ex *Adamo* habemus *originaliter*, hanc nobis ipsi super inducimus *nostro actu*. Et licet de illo *statu* sermo esset, tamen propterea quod *regenti remissionem peccatorum* acceperunt, & *spiritu gratia Christi* sunt donati, *captivi sub peccato* dici nequirent. Licet enim *fomes* extinctus non sit, tamen *vis dominandi* & sibi nos *subjiciendi* illi est adempta vi *regenerationis*.

Septimū
in detorsio-
ne Exclama-
tionis voti-
væ.

Septimò, *Exclamationem votivam* ad aliud desiderium torquere cogitur quàm de quo hîc agitur, & cui *gratiarum actio* non responderet. Agitur enim hîc de *desiderio* quo postulat liberari à *dominio peccati*, quod vocat *corpus mortis*; & ille interpretari cogitur de *desiderio* quo cupit liberari ex hoc *mortali corpore*, quo factò simul à *peccati concupiscentia* liber erit. *Gratiarum actio* perperam
sub-

Subjicitur desiderio votivo ante voti fruitionem. At VIII: hoc hic fit juxta *Augustini* interpretationem. In adsi-

IX: Denique cogitur homini regenito duplicem *gnandâ* *bonâ* *servitutem* assignare, unam qua Deo, alteram qua *mini* *rege-* *peccato* *servit*; contra expressum Christi dictum: *Nemo potest duobus Dominis simul servire.* Quod *servitutem* *diverso* *respectu* & secundum diversas sui partes homo Deo & peccato servire dicitur, non purgat ab objectâ labe sententiam. Primò, quia Scriptura illam distinctionem nescit cum de regenitis loquitur; proferatur locus. Secundò, quia & si caro repugnet Spiritui seu menti concupiscendo, tamen propter solam repugnantiam dici nequit homo *carne* *servire* *peccato* seu legi peccati. Hæc enim *Augustino* *Ita*, in in- sunt eadem. Mentem etiam cogitur pro parte ho- *interpretati-* *minis* *regenita*, seu pro *homine* *quâ* *regenitus* *est* *one* *mentis* *usurpare*, citra Scripturam & phrasin Scripturæ pro *Spiritu-* *usitatam*; ut ante in 1. Capite explicuimus.

Hæ mihi *justissima* videntur *causæ* *sententiam* *An-* *Incommo-* *gustini* *repudiandâ*, & hic ab *Augustino* *dormiente* *da* *hac* *suf-* *ad* *Augustinum* *vigilantem* *appellandi*: quem non *ficere* *ad* *dubito* *etiam* *destitutum* *fuisse* *ab* *hac* *secundâ* *suâ* *reiciendâ* *sententiâ*, si argumenta ista considerasset, præsertim *banc* *pri-* *ubi* *totius* *loci* *explicationem* *ita* *commòdam* *vidisset*, *maminter-* *quæ* *in* *nullo* *à* *Pelagiano* *torqueri* *ad* *iporum* *do-* *pretatio-* *gma* *probandum* *potuisset*, *nem.*

Nostri *verò*, præterquam quod in nonnullâ, *Secundâ*, *quæ* *Augustini* *sententiæ* *impegimus*, *incurrunt*, *quæ* *est* *mo-* *nempe*, *quod* *carnalem* *esse* *&* *venundatum* *sub* *pec-* *detractum,* *cato* *secus* *coguntur* *interpretari* *quam* *sensus* *Apo-* *Or* *de* *ho-* *stoli* *ferat*; *quod* *inhabitans* *peccatum* *inexistens* *mine* *sub* *dicunt*, *distinguentes* *id* *a* *dominante*; *quod* *legem* *gratia* *lo-* *mentis* *legem* *Spiritus* *significare* *dicunt*; *quod* *excla-* *rationem* *pravè* *explicant*; *denique* *quod* *servitu-* *explicat,* *præter* *qua-* *quam* *duplicem* *homini* *regenito* *tribunt*; *etiam* *ipsi* *in* *dum* *cum*

N

nonnulla

piores communia, & peculiaria habere incommoda. nonnulla *peculiaria* sua interpretatione incidunt, nec sensui *Apostolico* hoc loco, neque *reliquis Scripturis* consentanea.

1. Quod *id quod ad continuum* illius hominis *statum* pertinet, coguntur interpretari ac si aliquando id homini illi accideret, contra expressam phrasin *Apostoli* dicentis, *bonum quod volo non facio; & malum quod nolo facio*; quæ phrasin huic sensui, quo aliquando quis *malum facere* dicitur & *bonum omittere*, nullo modo est consentanea, ut ante demonstravimus.

2. Quod *non facere bonum* interpretari coguntur, *non facio bonum eâ perfectione quâ debeo*, seu *non facio tantum boni quantum volo facere*, neutrum sensui *Apostolico* convenienter, ut etiam antea vidimus.

3. Quod *regeneratos dum peccant ætèr*, in ipso ætèr peccandi nolentes peccare dicunt, contra omnem *Scripturâ*, & ipsius ætèr peccati naturâ; quod si *voluntarium* non est, *peccatum* esse desinit.

4. Quod *contradictoria* de hoc homine dicere cõpelluntur. Adimunt enim *peccato* inexistenti *dominium* in istum hominem, & tamen *inhabitationem* illi tribuunt, & *santam vim & efficaciam*, ut ipsum contra *voluntatem* hominis perpetret in illo *malum*, eumque, *captivum* reddat *legi peccati*: effecta sane certissima *peccati regnantis & dominium exercentis*.

5. Quod *quæ regeneratis* tribuunt bonum velle, lege *Dei delictari*, & similia, coguntur interpretari per *particulam restrictivam*, secundum *interiorem hominem*, quum illa talia *simpliciter* illi homini à reliquis *Scripturis* tribuantur, propterea quod illa talia in homine *regnante* prædominantur. At non opus est omnia hæc repetere quæ jam antea adversus illam sententiam dicta & probata sunt.

IIIo

Illa verò sententia quàm ego explicui plana est & perspicua, non coacta quippiam Apostolica phrasi affingere, aut in ulla alia Scriptura loca impingere. Tertiâ, Quod vel unico intuitu videre potest qui oculos suos in hæc duo concipiet: quod ille homo de quo hic agitur sub dominio peccati constitutus esse dicitur, & sub lege, hoc est, in quo lex officio suo integro sit defuncta. Quia enim sub dominio peccati positus est, rectè & citra ullam torsionem hæc dicuntur de eo, nempe quod carnalis sit, venundatus sub peccatum, facere quod non vult, omittere quod vult, peccatum in ipso habitare, non habitare in carne ejus bonū, non adsequi ut quod bonum est faciat: Non facere bonū, facere malum; malū ipsi adjacere; Legem membrorum belligerare cum lege mentis, eamque vincere, & hominem ceptivum reddere sub lege peccati, quam habet in membris suis, implicatum & constrictū teneri à corpore mortis hujus. i. à corpore peccati, carne legi peccati servire. Quā vero sub lege cōstitutus esse dicitur, rectè & citra ullam torsionem in eum hæc sequentia cōperiunt. Nō agnoscere. i. approbare quod perpetrat, velle quod nō facit: nolle quod facit, cōsentire legi Dei quod bona sit; non amplius perpetrare malū, habere in mensa sua bonum inhabitans, velle bonū quod non facit, nolle malum quod facit: condelectari legi Dei secundum interiorem hominem; lege mentis belligerare contra legem membrorum, desiderare liberationem; Mente servire legi Dei; Immo illa iuncta, ut in Apostolico textu iunctim posita sunt, nulli alteri homini cōvenire possunt, quā ille quā sub lege est & simul sub dominio peccati constitutus. Tantū autē abest ut illi duo respectus cadere simul in unum hominem nequeant, ut ille qui sub lege est necessariò peccati dominium patietur, lege, scilicet, existente impotentiore quàm ut peccatorum à peccati tyrannide exsolvere & liberare queat.

N. 2

Quod

Quod Apostolus hoc toto capite ex professo tractat, & commonstrat in personâ illius hominis qui omnium excellentissimo modo sub lege sit positus, hoc est in quo lex non aliquod tantum suum munus expleverat, illud enim propositum non serviebat, sed in quo omnibus suis munus & actibus defuncta erat; hoc enim postulabat causæ quam Apostolus tractabat necessitas. Nam legis impotentia doceri non poterat exemplo ejus qui non omnia in se haberet, quæ per legem effici solent. Semper enim obijcere potuissent Iudæi, nonnullos alios per legis vim & efficaciam ulterius progressos esse. Hoc si iuxta alia multa diligenter consideretur, multum poterit ad persuadendum, quod iste præsens locus de homine sub lege existente sit intelligendus. Et ego omnino mihi persuadeo, si hæc talia in mentem venissent nostris interpretibus quum illum locum explicarent, omnino ita interpretaturos fuisse: illa enim fuit illorum pietas & eruditio, ut secus mihi persuadere non possim. At sæpe evenit ut metus incidendi, in errorem ambare sin, si locus aliquis secus quam receptum est, explicetur, impediat, quominus locum diligentius inspicere audeant, qui isto metu sunt correpti, & considerare annō & isto modo qui hæresis dicitur favere commodè & convenienter analogia fidei explicari possit. Existimo etiā multos interpretationem meā rejicere, qui nunquam cogitavit, quomodo nobis homo ille, quem ego hic describi dico, à scripturâ definiatur. Quod si diligenter essent conati cognoscere, proculdubio invenissent ista omnia commodissimè de homine sub lege existente explicari posse. Ad do quod reipsa expertus sum, multos esse qui non tantum non satis diligenter considerant, sed ne quidem studium considerandi adhibuerunt, quid hæc nomina propriè significant, & quomodo inter se accu-

se accurate distinguenda sint; Nēpe, *Naturalis homo*, *Carnalis homo*, *Externus homo*, *Vetus homo*, *Animalis homo*, *Terrenus homo*, *Mundanus homo*; itē *Spiritalis homo*, *Celestis homo*, *Internus homo*, *Novus homo*, *Illuminatus homo*, *Regeniens homo*, &c. Et quid inter actiones & opera Spiritus loqe utentis, *Evangelium usurpantis*; *pręparantis sibi domicilium*, *inhabitantis in suo templo*: *illuminantis*, *regenerantis*, *obfignantis*: *ad Christum adducētis*, *cum Christo unientis*; *Christi beneficia communicantis*, *operantis*, *cooperantis*, *excitantis*, *adjuvantis*, *assistentis*, *confirmantis*: *habitus infundentis*, *actus bonos producētis*, accuratē & prout decet distinguere studio nō habuerunt. Quę omnia talia mihi esse videntur, ut si quis solidam rerum, quę hic Apostolo tractantur, explicationem sine his moliatur, tantundem mihi facere videatur, atque si sine lapidibus & calce eximium ædificium construere conetur.

Hęc ego p̃ys & doctis viris, eximys Christi servis, quę Auctor dilectis in Christo fratribus & symmystis in opere Domini, observantia mihi debitā colendis, syncera mente & candido animo offero, legenda, cognoscenda, iudicanda, probanda, improbanda: unice ab ijs & obni xē in nomine communis Salvatoris nostri flagitans, ut me, si quid vel cōtra analogiam fidei, vel cōtra mentem & sensum Apostoli scripsisse compererint, fraternē moneant, doceant, instruant; invenient, restor coram Deo, monitis, doctrinę, institutioni, non modo patulas & patientes aureis prabiturum, sed & obsecundaturū. Protestor etiam me impresentiarum si quę talia mihi exciderunt (nam ex parte cognoscimus omnes) illa non scripta, non dicta estimare. Si vero viderint eadem & reliquis Scripturis consentanea, & Apostolica menti conformia esse; tum liceat mihi ab iisdem petere & flagitare, ut veritati comministrata locum concedant in

Clauſi-
tur tracta-
tus adlocu-
tione Sym-
myſtarum,

illis cum
examinan-
dum offert,
cum obie-
statione
gravissimā
ut, si errave-
rit, fraterne
moneant,
sin Scriptu-
ris & Apo-
stolica sen-
sui consen-
tanea dixe-
rit, veri-
tati com-
ministrata
locū dent.

Ecclesia Christi, quæ veritas est columna & firmamentum. Spondeo nō esse quod metuant, ne turbæ, lites, diffidia, aut occasiones tantorum malorum in Ecclesia Christi exoriantur ex collatione ista. Agent cum eo, qui novit ex parte distinguere inter dogmata simpliciter necessaria & fundamentalia, & ea quæ parem necessitatem non habent, & fundamento superstruuntur; qui post necessariam veritatem paci Ecclesiarum omnia tribuenda censet; qui ferre potest à se dissentientes in charitate Christi, modò ne illi dominari alienæ fidei attentent; qui neq; sua neq; aliena muræ collationis ergò ad se missa festinabundus in publicū proferre avert, sed clausa tenere novit, & in nonū annum premere sciens, juxta proverbium antiquū, *diem unum aliteruisse discipulū, posteriores meditationes esse accuratiores & sapientiores, sensere nos quotidie multa ad discens:* agent denique cū eo qui errare potest, hæreticus esse nō potest, certè nō vult. Sunt enim hujusmodi amicæ, fraternæ & placidæ collationes inter ejusdem fidei & religionis professores institutæ non utiles modo, sed & necessariæ Christi Ecclesijs, ad veritatem porrò investigandam, inventam firmiter retinendam & contra adversarios fortiter defendendam. Ex hisce veritatem invenire licet, utpote non vincendi, non thescos semel conceptæ & susceptæ defendendæ studio, susceptis. Ex illis autem non tam collationibus Christianis, quàm vehementibus, acerbis, infestis concertationibus, quas agitari videmus à diversæ religionis & professionis alleclis & propugnatoribus, plærunque existit quod vulgato proverbio dicitur, *veritas altercando amittitur.* Quod mirum non est, cum ipsa altercandi ratio & modus declarent frequenter, totum negotium citra spiritum veritatis, charitatis, & pacis initio susceptum esse

esse & porro promoveri, tandemque, quod necesse est, ad *Christem* & *Ecclesijs Christi* lamentabilem catastrophen perducere. Nec temere sibi quis persuadeat, doctrinam Ecclesie, dum ista in hac terra deget, & infirmos, & malos in medio sui habebit, tam recte habituram, ut veritatis ulteriore ex Scripturis, qui fons est sapientie inexhaustus, indagatione non indigeat, dogmatum ex Scriptura exstructorum examinare carere possit, & opus non habeat adversus veteres novo modo interpolatas, novasque hareses quotidie insurgentes magis magisque vi & pondere solidorum argumentorum confirmari & defendi. Non est arrogantia studium illud suscipere, sed vera & solida in Deum pietas, quæ jubet & præscribit, ut, quandoquidem *Evangelij administratio nobis est commissa*, dona Dei in nobis *exsuscitemus*, *salutem divinam concessa augere studeamus*, & in pura conscientia & timore Domini sacrosancto hoc ministerio perfungamur, ad nominis ipsius sanctificationem, Ecclesie Christi exedificationem, & regni Sathanici & Antichristiani demolitionem & extirpationem. Quod nobis concedere dignetur Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, per & propter Filium suum unigenitum, in vi & efficacia Spiritus sui sancti. Amen.

F I N I S
W

